

VILNIAUS
VYSTYMO
KOMPANIJA

Dokumento pavadinimas

UNESCO PASAULIO PAVELDO SĄRAŠE ESANČIOS VERTYBĖS (VILNIAUS ISTORINIO CENTRO (NR. 541)) VILNIAUS SENAMIESČIO (UNIKALUS KODAS KULTŪROS VERTYBIŲ REGISTRE 16073) IR JO APSAUGOS ZONOS TVARKYMO PLANAS

Projekto Nr.

VP-23-160

Užsakovas

**KULTŪROS PAVELDO DEPARTAMENTAS PRIE
KULTŪROS MINISTERIJOS**

Šnipiškių g. 3, LT-09309 Vilnius, tel. +370 5 273 4256
Kodas Juridinių asmenų registre 188692688

Rengėjas

UAB „VILNIAUS VYSTYMO KOMPANIJA“

Šeimyniškių g. 19B, LT-09200 Vilnius, tel., +370 687 66 000.
Kodas Juridinių asmenų registre 120750163

Teritorijų planavimo lygmuo

Vietovės

Teritorijų planavimo dokumento rūšis

Specialusis

Sprendinių pagrindžiamoji dalis

Bylos (segtuvo) išleidimo data

2026-06-05

Pasirašančių asmenų pareigos:

Vardai, pavardės, kiti būtini duomenys

Parašai:

Skyriaus vadovas (-ė)

Projekto vadovas (-ė)

NERIJUS SICIŪNAS

Kvalifikaciją patvirtinančio dokumento Nr. A1282
Tel. Nr. +370 602 040667

PLANUOJAMA TERITORIJA

Vilniaus senamiesčio teritorija ir apsaugos zona

PLANAVIMO ORGANIZATORIUS

Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos

PLANAVIMO PAGRINDAS

Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2022-07-29 įsakymas Nr. IV-650 „Dėl Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonos tvarkymo plano rengimo pradžios ir planavimo tikslų“

PLANAVIMO LYGMUO IR RŪŠIS

Vietovės lygmens specialiojo teritorijų planavimo dokumentas

PLANAVIMO DOKUMENTAS

UNESCO pasaulio paveldo sąraše esančios vertybės - Vilniaus istorinio centro (Nr. 541) Vilniaus senamiesčio (unikalus kodas Kultūros vertybių registre 16073) ir jo apsaugos zonos tvarkymo planas

UNESCO PASAULIO PAVELDO SĄRAŠE ESANČIOS VERTYBĖS (VILNIAUS ISTORINIO CENTRO (NR. 541)) VILNIAUS SENAMIESČIO (UNIKALUS KODAS KULTŪROS VERTYBIŲ REGISTRE 16073) IR JO APSAUGOS ZONOS TVARKYMO PLANAS. SPRENDINIŲ PAGRINDŽIAMOJI DALIS			
UŽSAKOVAS		VYKDYTOJAS	
KULTŪROS PAVELDO DEPARTAMENTAS PRIE KULTŪROS MINISTERIJOS		UAB „VILNIAUS VYSTYMO KOMPANIJA“ Šeimyniškių g. 19B, LT-09233 Vilnius. Tel. +370 687 66 000. Kodas Juridinių asmenų registre 120750163	
UNESCO pasaulio paveldo sąraše esančios vertybės – Vilniaus istorinio centro Vilniaus senamiesčio ir jo apsaugos zonos tvarkymo plano parengimo paslaugų sutartis (2023-06-26, Nr. VŠ-80)	Pareigos	Pavardė	Data
	Projekto vadovas	Nerijus Siciūnas	2026-06-05
	Rengėjai	Vincas Brezgys, Irena Kliobavičiūtė, Linas Girlevičius, Milda Žekonytė, Vytenis Zilinskas, Giedrė Ingrida Laukaitytė-Malžinskienė, Vidualdas Valeika, Ieva Vigėlytė	

TURINYS

1. VILNIAUS SENAMIESČIO URBANISTINĖS MORFOSTRUKTŪROS IDENTITETAS	4
1.1. ĮVADAS	4
1.1.2. Zonų identiteto bruožai (bendroji struktūra visoms 10 zonų)	5
1.1.3. Kvartalų lygmens verčių hierarchija ir statinių klasifikacija	5
1.1.4. Viešųjų erdvių hierarchija	6
1.1.5. Miestovaizdžio identiteto dalis (integruota VŽ kontrolė)	6
1.1.6. Archeologinis sluoksnis ir gynybinės sistemos	7
1.1.7. Grafinė identiteto dalis	7
1.1.8. Sąvokų žodynėlis	7
1.2. IDENTITETO DALIES SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS	8
1.2.1. Šaltiniai, tyrimai ir valdymo sąvokos	8
1.2.2. Urbanistinė morfostruktūra ir užstatymo logika	9
1.2.3. Miestovaizdis ir vizualinė kontrolė (VŽ)	11
1.2.4. Gamtinė struktūra	11
1.2.5. Vertė, IVV, autentiškumas ir vientisumas	12
1.3. IDENTITETO IŠSAUGOJIMO PRINCIPAI IR TAIKYMO GAIRĖS	14
1.4. METODIKA	16
1.4.1. Metodikos paskirtis	16
1.4.2. Vertinimo vienetai	16
1.4.3. Verčių hierarchija	16
1.4.4. Atributų nustatymas ir grupavimas	16
1.4.5. Jautrumo nustatymo principai	17
1.4.6. Leistinos variacijos nustatymas	17
1.4.7. Sprendinių vertinimo seka	17
1.4.8. Reglamentavimo taikymas sklypo lygmeniu	17
1.4.9. Algoritmo vieta metodikoje	18
1.4.10. Sprendinių turinio ir metodikos santykis	18
1.4.11. Privalomų paveldosaugos reglamentavimo laukų ir metodinių sekų santykis	18
1.5. VERTINIMO KRITERIJŲ SISTEMA	19
1.5.1. Vertinimo kriterijų sistemos paskirtis	19
1.5.2. Vertinimo vienetai	19
1.5.3. Verčių hierarchija	19
1.5.4. Atributų nustatymas ir grupavimas	19
1.5.5. Jautrumo vertinimo kriterijai	19
1.5.6. Leistinos variacijos nustatymo kriterijai	20
1.5.7. Sprendinių vertinimo seka	20
1.5.8. Reglamentavimo taikymas sklypo lygmeniu	20
1.5.9. Vertinimo kriterijų sistemos stiprybė	20
1.6. SPRENDINIŲ ĮGYVENDINIMAS	22
1.6.1. Bendrosios sprendinių įgyvendinimo nuostatos	22
1.6.2. Sprendinių įgyvendinimą stiprinančios priemonės	22
1.7. VILNIAUS SENAMIESČIO URBANISTINĖS MORFOSTRUKTŪROS IDENTITETAS APRAŠAS	24
1.7.1. Senamiesčio zona „PILIŲ REZERVATAS“	24
1.7.2. II Senamiesčio zona „MIESTAS“	30
1.7.3. III A Senamiesčio zona „TOTORIŲ-LUKIŠKIŲ PRIEMESTIS“	53
1.7.4. III B Senamiesčio zona „VINGRIŲ PRIEMIESTIS“	66

1.7.5. C Senamiesčio zona „RŪDININKŲ-AŠTRIOJO GALO PRIEMIESTIS“	76
1.7.6. D1 Senamiesčio zona „SUBAČIAUS-PAPLAUJOS MRIEMIESTIS“	85
1.7.7. D2 Senamiesčio zona „BERNARDINŲ SODAS“	95
1.7.8. D3 Senamiesčio zona „ANTAKALNIS“	101
1.7.9. E1 Senamiesčio zona „UŽUPIO PRIEMIESTIS“	105
1.7.10. E2 Senamiesčio zona „SLUŠKŲ ANTAKALNIS“	114
1.8. IDENTITETO TAIKymo HIERARCHINĖ SEKA	121
1.9. PERIMETRINIO UŽSTATYMO TANKIO P1–P4 RĖŽIŲ TAIKymo SPRENDINIuose PAGRINDIMAS	122
1.10. SENAMIESČIO PASTATŲ IR ERDVIŲ PRITAIKYMO EKSTREMALIŲ SITUACIJŲ POREIKIAMS PAVELDOSAUGINĖS RIBOS	123
2. ŽELDYNŲ DALIS	124
2.1 SENAMIESČIO ŽELDYNŲ TVARKYMO REGLAMENTO SUDĖTIS	124
2.2 APŽELDINIMO POBŪDŽIO IR ŽELDINIŲ STRUKTŪROS (AUKŠTIS/TANKIS) REGULIAVIMO	124
BENDRIEJI PRINCIPAI	124
2.3 VILNIAUS SENAMIESČIO ISTORINIAI ŽELDYNAI	126
2.3.1 Istoriniai skverai (11 objektų)	126
2.3.2 Istoriniai sodai/parkai	131
2.4 VILNIAUS SENAMIESČIO NEISTORINIAI ŽELDYNAI	136
2.4.1 Neistoriniai skverai: (11 objektų)	136
2.4.2 Neistoriniai sodai/parkai	139
2.5 KITOS ISTORINĖS ATVIROS ERDVĖS (ŽELDYNŲ FUNKCIJA)	140
2.6 KITOS ISTORINĖS URBANISTINĖS ATVIROS ERDVĖS (ŽELDYNŲ FUNKCIJA DABAR)	142
2.7 KITOS ISTORINĖS GAMTINĖS ATVIROS ERDVĖS (ŽELDYNŲ FUNKCIJA DABAR)	143
2.8 KITOS NEISTORINĖS ATVIROS ERDVĖS (ŽELDYNŲ FUNKCIJA DABAR)	143
2.9 Aikštės, kitos viešosios ERDVĖS (NE ŽELDYNŲ FUNKCIJA)	144
2.10 KRANTINĖS	147
2.11 ŠLAITAI	151
2.12 STATINIAI VILNIAUS UPĖSE	152
3. SUSISIEKIMO DALIS	154
3.1 ESAMOS BŪKLĖS ĮVERTINIMAS	154
3.2 SUSISIEKIMO ORGANIZACIJA	155
3.3 VIEŠOJO TRANSPORTO EISMO ORGANIZAVIMAS	158
3.4 STOVĖJIMO VIETŲ ĮRENGIMAS	160
4. ARCHEOLOGIJOS DALIS	162
4.1 ARCHEOLOGIJOS PAVELDO APSAUGA, ARCHEOLOGINIAI TYRIMAI VILNIAUS SENAMIESTYJE	162
4.2 VILNIAUS MIESTO GYNYBINĖ SIENA	164
5. PRIEDAI	
Priedas Nr. 1. Projekto žodynas (A–Ž)	
Priedas Nr. 2. Vilniaus senamiesčio zonose nustatytų užstatymo tipų ribinių rodiklių techninė lentelė pagal KVR duomenis	
Priedas Nr. 3. Vilniaus senamiesčio zoninio identiteto skirtumų matrica pagal tapačių užstatymo tipų ribinius rodiklius	
Priedas Nr. 4. Sprendinių taikymo metodinės sekos ir algoritmai	

1. VILNIAUS SENAMIESČIO URBANISTINĖS MORFOSTRUKTŪROS IDENTITETAS

1.1. ĮVADAS

Vilniaus senamiesčio urbanistinės vietovės teritorija skaidoma į atskiras zonas, siekiant nustatyti skirtingomis vertės charakteristikomis pasižyminčių teritorijos dalių apibendrintus (vyrąjančius) savitumo invariantus. Toks zoninis skirstymas leidžia aiškiai diferencijuoti skirtingas urbanistines morfostruktūras, jų tarpusavio ryšius ir santykį su aplinka (kontekstu), taip pat suformuoti nuoseklią kultūros vertybių ir gamtinių elementų išsaugojimo strategiją, pagrįstai įvertinant pokyčių galimybes ir urbanistinės plėtros variantus.

Pagal istorinius, urbanistinės raidos ir funkcinius kriterijus, remiantis planinės, tūrinės ir erdvinės struktūrų, atskirų pastatų, želdinių bei pavienių elementų charakteristikomis, Vilniaus senamiesčio teritorija skirstoma į 10 zonų (Vilniaus pilių rezervatas; „Miestas“; Totorių–Lukiškių, Vingrių, Rūdininkų–Aštriojo galo, Subačiaus–Paplaujos priemiesčiai; Bernardinų sodas; Antakalnis; Užupio priemiestis; Sluškių–Antakalnis). Zonos viena nuo kitos skiriasi istorinio vystymosi savybėmis, istoriniu juridiniu statusu ir administravimu, paskirtimi, plano struktūra, užstatymo charakteriu bei statinių estetinė raiška.

Identiteto aprašas rengiamas kaip tvarkymo plano analitinė ir metodinė atrama: jis apibrėžia zonų identiteto atributų turinį, jų nusakymo logiką ir vidinę hierarchiją (planinė struktūra → posesinė struktūra

→ užstatymo pobūdis ir tipologija → viešųjų erdvių sistema → vizualinės struktūros → gamtinio karkaso įtaka → medžiagiškumo bruožai). Urbanistinės morfostruktūros identitetas fiksuojamas per invariantus ir jautrumus, o sprendinių dalyje šie elementai konkretinami per taikymo algoritmus ir jų derinius, nekeičiant Kultūros vertybių registro (KVR) Vertinimo tarybos aktuose nustatytų vertingųjų savybių turinio.

Svarbu, kad šis zoninis skirstymas yra integruotas į Vilniaus senamiesčio Vertinimo tarybos aktą: nurodoma, jog senamiesčio planinės struktūros tipas yra sudėtinis, o teritorijoje išskirtos tos pačios 10 zonų su joms būdinga planine struktūra ir vystymosi logika. Tai užtikrina, kad identiteto aprašas remiasi pirminiu vertingųjų savybių šaltiniu ir veikia kaip jo struktūrinis „pavertimas“ į aiškiai taikomus atributus.

Identiteto aprašą sudaro tekstinė ir grafinė dalys, veikiančios kaip viena taikymo sistema. Kiekvienai skirtingo identiteto teritorijai parengti atskiri brėžiniai, kuriuose vizualizuojamos planinės–erdvinės struktūros, sklypų ribos ir posesijų logika, pastatų verčių ir jų vaidmens hierarchija, viešųjų erdvių ir želdynų sandara, vizualiniai ryšiai (panoramos, siluetai, perspektyvos, išsklotinės) bei kiti identitetą nusakantys požymiai; numatytos ir teminės schemos (želdynų, transporto, archeologijos, taip pat identiteto schemų rinkiniai „Vidinis miestovaizdis“, „Miesto erdvinė struktūra“, „Išorinis miestovaizdis“).

Pagrindimo dalyje identitetas pagrindžiamas šaltinių ir duomenų visuma: atskirų 10 zonų Vertinimo tarybos aktais nustatytų vertingųjų savybių duomenimis, UNESCO Pasaulio paveldo kontekste taikomais išskirtinės visuotinės vertės atributais, Vilniaus senamiesčio apsaugos reglamento aktualiais duomenimis, UNESCO nominacinės bylos „Vilniaus istorinis centras“ informacija, „Vilniaus istorinio centro valdymo plano“ duomenimis (įskaitant pastatų grupių aprašų lygmenį), taip pat koreliacija su galiojančiais teritorijų planavimo dokumentais. Kiekvienam taikomam teiginiui užtikrinamas atsekamumas (alioTraceID), susiejant teiginį su naudotu šaltiniu ar metaduomenimis.

1.1.2. Zonų identiteto bruožai (bendroji struktūra visoms 10 zonų)

1.1.2.1. Planinė ir posesijų struktūra

Gatvių tinklas, kvartalų sandara, valdų modulis (pločio-gylgio santykis) ir įvažiavimų-kiemų sistema, kaip pirminis zonos urbanistinės morfostruktūros karkasas.

1.1.2.2. Tūrinė-erdvinė struktūra

Karnizų juosta, kraigų-karnizų (PK/KK) santykis, aukštingumo perėjimai ir PK/KK hierarchija, užtikrinanti gatvių išklotinių ritmą ir mastelio tęstinumą.

1.1.2.3. Miesto vaizdo (miestovaizdžio) identiteto elementai

Reljefo formos (išskiriant piliakalnius Pilių teritorijoje), šlaitai ir vidinio bei išorinio miestovaizdžio elementai pagal Vertinimo tarybos aktus: panoramos, siluetai, perspektyvos, išklotinės (VŽ sistema).

1.1.2.4. Medžiaginė ir tipologinė logika

Fasadų sandara, angų proporcijos, stogų tipai ir dangų pobūdis, formuojantys zonos tipologinį atpažįstamumą.

1.1.2.5. Funkciniai ryšiai

Praeinamumas, viešųjų erdvių režimai ir gatvės-kiemai-jungtys, kaip judėjimo ir naudojimo logika zonos masteliu.

1.1.2.6. Autentiškumas ir vientisumas (IVV)

Atributų apžvalga, jautrumo zonos ir leistinos variacijos, apibrėžiančios pokyčių tolerancijas nepažeidžiant vertės.

1.1.3. Kvartalų lygmens verčių hierarchija ir statinių klasifikacija

1.1.3.1. Hierarchinė pastatų verčių sistema

- Kultūros paveldo objektas–paminklas / išskirtinės vertės pastatai ar ansambliai.
- Kompleksai / ansambliai ir jų kompoziciniai ryšiai.
- Kultūros paveldo objektai ir jų atributai.
- Kontekstinės vertės pastatai (prisidedantys prie vientisumo).
- Neutralūs pastatai.

- Nevertingi statiniai (galimos pertvarkos / šalinimas, jei gerina identitetą).

1.1.3.2. Senamiesčio ir kultūros paveldo objektų vertingosios savybės

Vertingosios savybės (pagal KVR ir Vertinimo tarybos aktus) taikomos kaip prioritetų nustatymo pagrindas kvartalų lygmeniu: jos lemia, kuriems elementams taikoma griežčiausia apsauga, kur galimos ribotos korekcijos, o kur leidžiama kryptinga morfostruktūros kaita.

1.1.3.3. PK/KK santykis ir aukščių logika

Nustatomos taisyklės, ribos ir pagrįstos išimtys, taikomos karnizų juostos tęstinumui, stogo tūrio proporcijoms ir aukštingumo perėjimams užtikrinti, nekeičiant zonai būdingo mastelio ir išklotinių ritmo.

1.1.4. Viešųjų erdvių hierarchija

1.1.4.1. Gatvės

Nuo vertingiausių istorinių traktų iki vėlyvesnių gatvių: trasos, profiliai, dangos ir išklotinių vaidmuo.

1.1.4.2. Aikštės

Kompoziciniai centrai, reprezentacinės ašys ir vizualinės kontrolės taškai.

1.1.4.3. Želdynai ir želdiniai

Nuo istorinių želdynų iki saugomų apželdinimo pobūdžių: dendrologinės struktūros vaidmuo silueto ir perspektyvų suvokimui.

1.1.4.4. Viešųjų erdvių režimai ir priežiūra

Viešųjų erdvių režimų ir priežiūros nuostatų derinimas su VSAR ir Valdymo plano priemonėmis.

1.1.5. Miestovaizdžio identiteto dalis (integruota VŽ kontrolė)

1.1.5.1. Reljefas, piliakalniai, šlaitai

Reljefo formų įtaka siluetai, panoramoms ir vizualinėms ašims.

1.1.5.2. Išorinis miestovaizdis

Panoramos ir siluetai, nustatomi Vertinimo tarybos aktų pagrindu.

1.1.5.3. Vidinis miestovaizdis

Perspektyvos ir išklotinės; vizualinių koridorių apsauga.

1.1.5.4. Vizualinės įtakos vertinimas

VŽ taškai, metodika ir tolerancijos, taikomos pokyčių poveikiui miestovaizdžio atributams vertinti.

1.1.6. Archeologinis sluoksnis ir gynybinės sistemos

1.1.6.1. Zonų archeologiniai aprašai

Kultūrinio sluoksnio lokalizacija, jautrumo zonos ir tyrimų prioritetai.

1.1.6.2. Gynybinė siena ir susiję objektai

IVV kontekste paminėto objekto statusas, išlikę fragmentai, buvusių trasų interpretacija ir erdvinės apsaugos principai.

1.1.7. Grafinė identiteto dalis

Tekstinė identiteto dalis taikoma kartu su identiteto schemų rinkiniu ir teminėmis schemomis, kurios vizualizuoja planinę-erdvinę sandarą, posesijų logiką, verčių hierarchiją, viešųjų erdvių ir želdynų struktūrą, vizualinius ryšius bei archeologinį jautrumą.

1.1.8. Sąvokų žodynėlis

Siekiant vienodo terminų vartojimo tekstinėje ir grafinėje dalyse, parengtas identiteto dalies sąvokų žodynėlis (A–Ž), kuriame apibrėžiami pagrindiniai identiteto komponentai, jų tarpusavio ryšiai ir taikymo terminai.

1.2. IDENTITETO DALIES SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS

Taikomas Vilniaus senamiesčio urbanistinės morfostruktūros identiteto aprašui

Žodynėlis skirtas vienodam terminų vartojimui tekstinėje ir grafinėje identiteto dalyse. Naujai įtrauktos arba reikšmingai patikslintos sąvokos pažymėtos **mėlyna spalva**.

1.2.1. Šaltiniai, tyrimai ir valdymo sąvokos

Archeologiniai radiniai – archeologinių tyrimų metu ar kitaip rasti iki 1800 m. žmogaus sukurti, paveikti ar perkelti objektai ar jų liekanos ir kiti moksliskai vertingi objektai bei liekanos, kurių pagrindinis informacijos šaltinis – archeologiniai tyrimai.

Archeologiniai tyrimai – fundamentiniai ir taikomieji tyrimai, kuriais siekiama ištirti objektus, surinkti ir dokumentuoti informaciją apie išlikusias, pakitusias ar prarastas vertingasias savybes ir patvirtinti istorinę raidą.

Ardomieji tyrimai – taikomieji tyrimai, apimantys fizinius pažinimo darbus, kuriais negrįžtamai paveikiama nekilnojamoji kultūros vertybė ar jos dalis.

Atsekamumas (TraceID) – Principas ir žymėjimo priemonė, kuria identiteto aprašo teiginys ar sprendinio argumentas susiejamas su naudotu šaltiniu (pvz., KVR/Vertinimo tarybos aktu, tyrimų medžiaga, brėžiniu ar metaduomenimis), užtikrinant patikrą ir nuoseklų taikymą.

Pasaulio paveldo vertybės valdymo planas – dokumentas, kuriame numatoma pasaulio paveldo vertybės išsaugojimo ir valdymo strategija, suplanuojami veiksmai, terminai, finansavimo šaltiniai ir atsakingi vykdytojai.

Paveldo tvarkybos reglamentai – privalomųjų norminių dokumentų visuma, nustatanti tvarkomųjų paveldosaugos darbų planavimo, projektavimo, vykdymo ir susijusių procedūrų taisykles bei reikalavimus.

Paveldosaugos reikalavimai – šiame įstatyme, jame nurodytuose dokumentuose ir teisės aktuose bei teritorijų planavimo dokumentuose nustatytos sąlygos nekilnojamosios kultūros vertybės, jos teritorijos ir apsaugos zonos autentiškumui, vientisumui ir vertingosioms savybėms išsaugoti.

Poveikio paveldui vertinimas – planuojamos ūkinės veiklos poveikio pasaulio paveldo vertybės išskirtinei visuotinei vertei nustatymo, apibūdinimo ir išvadų teikimo procedūra.

Prevencinės priežiūros darbai – vertingųjų savybių nekeičiančios priemonės, kuriomis mažinamas ar laikinai pristabdomas atmosferos ir (ar) biologinių organizmų poveikis objektui ar jo vertingosioms savybėms, kai nereikalingas tvarkybos ar statybos leidimas.

Taikomieji tyrimai – nekilnojamojoje kultūros vertybėje ar jos apsaugos zonoje atliekami pažinimo darbai, kurių tikslas surinkti duomenis, reikalingus sprendiniams pagrįsti ir vertingosioms savybėms nustatyti ar patikslinti.

Tvarkomieji paveldosaugos darbai – nekilnojamosios kultūros vertybės konservavimas ir restauravimas, atliekami pagal specialiąsias technologijas.

Tvarkyba – nekilnojamajai kultūros vertybei išsaugoti atliekami taikomaisiais tyrimais grindžiami tvarkomieji paveldosaugos ir tvarkomieji statybos darbai bei šių darbų projektavimas.

Vietos valdytojas – valstybės institucija ar savivaldybės administravimo subjektas, atsakingas už pasaulio paveldo vertybės valdymo procesų koordinavimą įgyvendinant išsaugojimo ir valdymo strategiją.

Šaltiniai (KVR akto duomenys) – KVR ir Vertinimo tarybos aktuose pateikti vertingųjų savybių duomenys, naudojami identiteto aprašų pagrindimui.

Šaltinių viršenybė – Identiteto apraše taikoma šaltinių hierarchija, pagal kurią pirminiai vertingųjų savybių šaltiniai ir jų nustatymo dokumentai turi prioritetą prieš antrinius aiškinamuosius šaltinius; taikoma sprendinių pagrindimui ir kolizijų sprendimui.

1.2.2. Urbanistinė morfostruktūra ir užstatymo logika

Istorinis gatvių tinklas – tradicinė planinė schema: gatvių kryptys, sankirtos, aikštės ir jų erdviniai ryšiai.

Karnizo aukštis (PK) – Pastato aukščio rodiklis (m), nusakantis aukštį iki karnizo nuo nustatyto atskaitos lygio; naudojamas karnizų juostos tęstinumui ir išklotinių ritmui vertinti.

Karnizų juosta – Gatvės fronto pastatų karnizų linijų visuma (horizontali „juosta“), formuojanti vizualinį vientisumą ir mastelio kontrolę išklotinėse.

Kraigo aukštis (KK) – Pastato aukščio rodiklis (m), nusakantis aukštį iki stogo kraigo nuo nustatyto atskaitos lygio; naudojamas stogo tūrio masei, siluetai ir aukštingumo perėjimams vertinti.

Kvartalas – gatvių tinklo apibrėžtas miesto audinio vienetas, kuriame reiškiasi sklypų struktūra ir užstatymo logika.

Morfostruktūra – istorinės urbanistinės struktūros lygmuo, nusakantis planinės struktūros, sklypų (posesijų) struktūros ir užstatymo pobūdžio tarpusavio ryšius.

PK/KK santykis – Pastato karnizo (PK) ir kraigo (KK) aukščių tarpusavio logika, apibrėžianti fasado aukščio ir stogo tūrio proporcijas; taikoma vertinant išklotinių ritmą, mastelio tęstinumą ir aukštingumo perėjimus.

Planinė struktūra – miesto dalies planavimo modelis, apimantis planinės struktūros tipą, tinklą ir kvartalų sandarą.

Sklypų struktūra – istorinių valdų (posesijų) ir sklypų ribų sistema, apimanti sklypų modulį, pločių–gylių santykį, įvažiavimų ir praėjimų ritmą bei kiemų sistemą. KVR istorinių sklypų struktūra datuojama 1938 m.

Tarpuvartė – anga pastato gatvės korpuse (ar vartai aptvare), per kurią patenkama į kiemą / posesiją.

Ugniasienė – ant sklypo ribos formuojama (ar esanti) aklina pastato sienos plokštuma (be angų), tradiciškai siejanti perimetrinį užstatymą ir ribojanti gaisro plitimą į gretimas valdas.

Urbanistinės struktūros identitetas istoriniame mieste – savitų urbanistinių, architektūrinių, erdvinių ir gamtinių bruožų visuma, užtikrinanti vietos atpažįstamumą ir tęstinumą.

Urbanistinės morfologinės kaitos parametų nustatymo algoritmas – tai nuosekli taisyklių ir veiksmų seka, taikoma konkrečioje valdoje (posesijoje/sklype), kuri, remiantis KVR akto duomenimis, zonos identiteto invariantais ir nustatytais užstatymo tipais (morfotipais), leidžia išskaičiuoti ir pagrįsti leistinos urbanistinės morfostruktūros kaitos ribinius parametrus: aukštį (m iki karnizo ir iki kraigo), aukštingumą (aukštais) ir užstatymo tankio ribines reikšmes, kartu užtikrinant, kad sprendiniai neprieštarautų zonai būdingai sklypų struktūrai ir užstatymo pobūdžiui ir parametrams.

Urbanistinės morfostruktūros atkūrimas – urbanistinės morfostruktūros kaitos tipas, kai atkuriami zonai būdingi morfostruktūros elementai ir jų ryšiai (planinė struktūra, sklypų struktūra, užstatymo pobūdis), remiantis nustatytais savybėmis ir tyrimais.

Urbanistinės morfostruktūros kaita – morfostruktūros (planinės, sklypų ir užstatymo struktūrų ryšių) kryptingas keitimas, orientuojant nevertingas ar nesusiformavusias struktūras į teritorijai būdingą užstatymo tipą ir bruožus.

Urbanistinės morfostruktūros restauravimas – Urbanistinės morfostruktūros kaitos tipas, kai, išlaikant esamą audinį, atkuriamas ar sustiprinamas zonai būdingas planinės–posesinės–tūrinės sandaros dėsningumas ir jo raiška (pvz., išklotinių ritmas, karnizų juosta), remiantis tyrimais ir identiteto invariantais.

Urbanistinės struktūros elemento atkūrimas – prarasto (neiškliksio) urbanistinio audinio elemento atkūrimas, siekiant grąžinti jo struktūrinį vaidmenį miesto sandaroje; kai elementas yra nekilnojamojo kultūros paveldo objektas ar jo dalis / elementai, atitinkamai taikomos įstatyminės sąvokos „atstatymas“ ir (ar) „atkūrimas“.

Užstatymo bruožai – zonai būdingų užstatymo požymių visuma (išklotinių formavimas, reljefo įtaka, fasadų pobūdis ir stilistika, dekorų intensyvumas, kiemų fasadų pobūdis, medžiagiškumas, stogų tipai ir dangos ir kt.).

Užstatymo pobūdis – pastatų išsidėstymas sklypuose, jų aukštingumas, tūrių proporcijos ir užstatymo charakteris (pvz. perimetrinis, laisvas ar mišrus - komponentinis).

Užstatymo tipas (morfotipas) – tipologiškai apibrėžtas užstatymo modelis (pvz., perimetrinis posesijinis, atskirai stovintys pastatai ir pan.), naudojamas aprašyti zonos užstatymo struktūrą.

Įvažiavimų / tarpavarčių ritmas – istoriškai susiformavęs įvažiavimų į posesijas (sklypus) iš gatvės dėsningumas gatvės fronte, pasireiškiantis vartais tvoroje, tarpavarčių angomis apatinėje fasado dalyje ir (ar) įvažiavimais pastato šone.

1.2.3. Miestovaizdis ir vizualinė kontrolė (VŽ)

Dominantė – vyraujantis vertingų savybių turintis statinys ar gamtinis elementas (vertikalus ar horizontalus), formuojantis akcentą panoramose, perspektyvose ir siluete.

Išklotinė – gatvės fronto užstatymo kontūras ir jo ritmika (tūriai, aukščiai, karnizų linijos) kaip vientisa kompozicija.

Išorinis miestovaizdis – Miestovaizdžio lygmuo iš išorinių apžvalgos taškų: panoramos ir siluetai, atskleidžiantys senamiesčio erdvinę kompoziciją ir dominančių vaidmenį; saugomas per VŽ kontrolę.

Panorama – iš apžvalgos taško matomas vertingųjų savybių turintis vietovės ar statinių komplekso vaizdas.

Perspektyva – iš apžvalgos taško matomas vertingųjų savybių turintis gatvių ir (ar) aikščių ar užstatymo su gamtiniais elementais vaizdas.

Siluetas – vertingų savybių turinčių tūrių, juos supančių erdvių ir (ar) gamtinių elementų nenutrūkstantis kontūras.

Vidinis miestovaizdis – Miestovaizdžio lygmuo senamiesčio viduje: perspektyvos, išklotinės, vizualiniai koridoriai ir jų sąryšis su gatvių–aikščių–kiemų sistema; saugomas per VŽ kontrolę ir identiteto invariantus.

Vizualinis koridorius – Kryptingas matomumo laukas (žiūros kryptis), užtikrinantis reikšmingų elementų (dominantės, kompoziciniai centrai, vartai ir pan.) matomumą; pokyčiai vertinami pagal poveikį matomumo sąlygoms.

Vizualinės įtakos zona (VŽ) – Teritorija, kurioje numatomi pokyčiai gali paveikti saugomas panoramas, siluetus, perspektyvas ar išklotines; nustatoma pagal VŽ taškus, matomumo sąlygas ir vertingųjų miestovaizdžio elementų jautrumą.

VŽ schema (miestovaizdžio schema) – panoramų, perspektyvų, siluetų ir žiūros taškų vaizdų/schemų rinkinys, naudojamas vizualinių ryšių ir miestovaizdžio elementų fiksavimui.

Žiūros taškas – vieta, iš kurios fiksuojama panorama, perspektyva ar siluetas (vizualinio vertinimo atskaitos taškas).

1.2.4. Gamtinė struktūra

Gamtinis karkasas – reljefo, hidrografijos ir želdinių sistema, daranti įtaką miesto struktūrai ir miestovaizdžiui.

Hidrografinis tinklas – natūralių ir (ar) istoriškai susiformavusių vandens struktūrų visuma, veikianti planinę ir erdvinę sandarą.

Reljefo forma – Natūralus ar istoriškai suformuotas žemės paviršiaus pavidalas (kalva, slėnis, terasa ir pan.), darantis įtaką planinei ir vizualinei struktūrai, panoramoms bei siluetai.

Šlaitas – Reljefo elementas (nuolydis), turintis įtaką užstatymo masteliui, panoramoms ir perspektyvoms; jautrus erozijai, apželdinimo ir tvarkymo sprendiniams.

1.2.5. Vertė, IVV, autentiškumas ir vientisumas

Aplinka (kontekstas) / setting – Paveldo vietovės ar objekto artimiausia ir platesnė aplinka, kuri prisideda prie kultūrinės reikšmės suvokimo (erdviniais, vizualiniais, kraštovaizdiniais ir kitais ryšiais) ir gali apimti nematerialius aspektus (percepcijas, asociacijas).

Atstatymas – neišlikusio nekilnojamojo kultūros paveldo objekto ar jo dalies pastatymas pagal taikomaisiais tyrimais nustatytas neišlikusias vertingąsias savybes, atliekant tvarkomuosius ir (ar) statybos darbus.

Autentiškumas – nekilnojamosios kultūros vertybės savybės (paskirtis, forma, medžiagos, konstrukcijos, atlikimo technologijos, planas, aplinka ir nematerialiosios savybės), kuriomis grindžiama jos kultūrinė reikšmė.

Identiteto (tapatumo) invariantai – vietovei būdingi, istoriškai susiformavę ir atpažįstamumą lemiantys požymiai, kurių pastovumas saugomas.

Išskirtinė visuotinė vertė – išskirtinis kultūrinis ir (ar) gamtinis reikšmingumas, nustatomas pagal 1972 m. konvencijos įgyvendinimo gairėse apibrėžtus kriterijus ir Pasaulio paveldo komiteto sprendimu pripažįstamas svarbiu visai žmonijai.

Jautrumas – identiteto komponento pažeidžiamumo laipsnis: kuo didesnė pastatų (ar jų grupių) hierarchinė vertė ir jų reikšmė identiteto invariantams, tuo didesnis pokyčių jautrumas, tuo mažesnė leistina variacija ir griežtesnė pokyčių kontrolė.

Jautrumo zona – teritorijos dalis, kurioje identiteto atributai yra labiau pažeidžiami (pvz., dėl vizualinių ryšių, planinės struktūros, vertybių hierarchijos aplinkos, panoramų, siluetų, perspektyvų, išklotinių ir pan.); ji nustatoma identiteto apraše ir įtvirtinama brėžiniuose bei su jais susietoje vizualinėje medžiagoje (panoramose, siluetuose, perspektyvose, išklotinėse).

Istorinis pastatas – pastatas (ar jo dalis), sudarantis Vilniaus senamiesčio istorinį urbanistinį audinį ir išlaikantis autentiškas materialiąsias savybes (tūrį, kompoziciją, formas, medžiagas, statybos technologijas, detales) bei erdvinės aplinkos ryšius, dėl kurių jis prisideda prie vietovės išskirtinės visuotinės vertės (IVV) perteikimo.

Istorinis pastatas identifikuojamas pagal šiuos požymius (pakanka kelių kartu, ne visų):

Autentiškumas (materialusis): tūris, kompozicija, formos, medžiagos, konstrukcijos/technologijos, detalės.

Istoriniai sluoksniai: atpažįstami skirtingų laikotarpių elementai ir jų tęstinumas.

Istorinė erdvinė aplinka („Setting“): ryšiai su gatvių tinklu, sklypų struktūra, kiemais, perimetriniu užstatymu, panoramomis/perspektyvomis.

Vaidmuo visumoje: pastatas svarbus ne vien „pats savaime“, bet kaip istorinės visumos (audinio) dalis.

Statusas (jei taikoma): gali būti registruotas kaip KPO / komplekso dalis, arba neregistruotas, bet priskiriamas istoriniam audiniui pagal tyrimus/planavimo dokumentus.

Kultūrinė reikšmė – paveldėta istorinė, mokslinė, estetinė, socialinė ar etninė vertė, svarbi dabarčiai ir perduodama ateities kartoms.

Kultūros paminklas – nacionalinio reikšmingumo lygmens nekilnojamojo kultūros paveldo objektas ar vietovė, turintis išskirtinę kultūrinę reikšmę.

Kultūros paveldo statinys – pastatas, jo dalis, inžinerinis statinys ar jo išlikusi dalis, monumentalios dailės objektas, turintis vertingųjų savybių ir registruoti KVR informacinėje sistemoje kaip nekilnojamojo kultūros paveldo objektai.

Kultūros paveldo vietovė – gamtinius ir antropogeninius elementus apimanti teritorija, pasižyminti istoriškai susiformavusiais ypatumais ir turinti vertingųjų savybių (registruota KVR informacinėje sistemoje).

Leistina variacija – Leistinas sprendinių ar parametrų pokytis, kuris nekeičia identiteto invariantų ir nepablogina autentiškumo bei vientisumo; apibrėžiama per tolerancijas (pvz., VŽ, PK/KK, medžiagiškumo ir tipologijos pjūviuose).

Nekilnojamas kultūros paveldas – kultūros paveldo dalis, kurią sudaro praeities kartų pastatytos, įrengtos, sukurtos išlikusios ar iš dalies išlikusios medžiaginės nekilnojamosios kultūros vertybės, saugomos dėl viešojo intereso ir kultūrinės reikšmės.

Nekilnojamoji kultūros vertybė – nekilnojamojo kultūros paveldo objektas arba kultūros paveldo vietovė.

Nekilnojamojo kultūros paveldo objektas – pavienis ar kompleksinis objektas (jo dalis), turintis vertingųjų savybių ir kartu su jam priskirta teritorija registruotas KVR informacinėje sistemoje.

Pasaulio paveldo vertybė – nekilnojamoji kultūros ir (ar) gamtos paveldo vertybė, Pasaulio paveldo komiteto nutarimu įrašyta į Pasaulio paveldo sąrašą pagal 1972 m. konvencijos ir jos gairių kriterijus bei procedūras.

Platesnė aplinka (wider setting) – Teritorija už vertybės ribų, kurios elementai (reljefas, urbanistinė struktūra, infrastruktūra, žemėnauda, vizualiniai ryšiai) daro įtaką vertės suvokimui; pokyčiai joje vertinami tiek, kiek gali paveikti identiteto atributus ir IVV.

Vertingoji savybė – nekilnojamosios kultūros vertybės (ar jos dalies/elemento) bruožas ar požymis, kuriuo išreiškiama vertė.

Vertybinė hierarchija – nustatyta vertybių svarbos seka (pvz., UNESCO elementai / KVR objektai / kontekstinės vertės / neutralūs / nevertingi), naudojama identiteto aprašymui ir vertinimo prioritetams. Viešosios erdvės – aikštės, skverai, bulvarai, gatvių perspektyvos ir kitos erdvės, veikiančios socialinį gyvenimą ir pabrėžiančios urbanistinį identitetą.

Vientisumas – nekilnojamosios kultūros vertybės savybių pilnumas ir tarpusavio ryšių išlikimas, leidžiantis suvokti vertę kaip visumą.

Pilnas projekto žodynas pateikiamas Pagrindimo priede Nr. 1“ PROJEKTO ŽODYNAS (A–Ž)“

1.3. IDENTITETO IŠSAUGOJIMO PRINCIPAI IR TAIKYMO GAIRĖS

Paskirtis. Šis skyrius yra metodinis: jis **nepakeičia KVR nekintamo teksto ar VSAR integruotų nuostatų**, o padeda vienodai taikyti identiteto logiką visose 10 zonų dalyse.

1. **Šaltinių pirmenybė ir sprendimų seka**

Prieštarų atveju taikoma seka: **KVR akto duomenys → Tvarkymo plano sprendiniai → individualus apsaugos reglamentas / kiti specialieji dokumentai ir rekomendacijos**; jei KVR klausimas neformuluotas – taikomi tvarkymo plano ir teisės aktų nustatyti paveldosaugos reikalavimai bei pripažintos tarptautinės rekomendacijos.

2. **Invarianto principas: „keisti galima tik pagrįstai“**

Identiteto invariantai **nenustato konkrečių projektinių parametų**, bet apibrėžia principus ir bruožus, kurių keitimas galimas tik atlikus tyrimus ir teisės aktų nustatyta tvarka priėmus sprendinius.

3. **Planinės struktūros tęstinumas**

Išlaikomos istorinės gatvių trasos, jų pobūdis, kvartalų sandara ir esminiai ryšiai; nauji sprendiniai turi stiprinti, o ne ardyti istorinį tinklą.

4. **Posesinė (sklypų) struktūra kaip pagrindinis „morfostruktūros“ stabilizatorius**

Saugomas istorinių valdų ribų ir sklypų modulio „skaitymas“: pločių–gylių santykiai, praėjimų/įvažiavimų ritmas, kiemų sistemos logika, nes būtent ji lemia užstatymo pobūdį.

5. **Įvažiavimas į kiekvieną posesiją – funkcinė ir identiteto taisyklė**

Išlaikoma (atkuriama) tradicija **formuoti įvažiavimą iš gatvės į kiekvieną sklypą/posesiją**; įvažiavimas gali būti ir pastato šone (kai centrinėje ašyje dažniau formuojamas įėjimas/laiptinė). Įvažiavimų „pavertimas patalpomis“ vertinamas kaip nepageidautinas, nes sukuria poreikį patekti į sklypus per gretimų valdų įvažiavimus ir ardo istorinį posesijų funkcionavimo modelį.

6. **Užstatymo pobūdis ir morfotipai: perimetrinio fronto logika**

Ten, kur zonai būdingas perimetrinis/posesijinis principas, užstatymas turi formuoti gatvės erdvės karkasą (užstatymo linija, išsistinės išsklotinės, mastelio ir tūrių intervalai), o „laisvas“ išdėstymas taikomas tik toms teritorijoms, kur jis yra zonos bruožas.

7. **Ugniasienių (ant ribos) principas ir angų kontrolė**

Išlaikomas (atkuriamas) gretimų valdų pastatų jungimosi **ant sklypo ribos** principas – ugniasienių/aklinų plokštumų logika kaip perimetrinio užstatymo dalis. Naujos angos ugniasienėse nelaikomos suderinamomis su identiteto logika; esamos vėlyvos angos sprendžiamos diferencijuotai: **prioritetas – naikinti ir atkurti vientisą plokštumą**, alternatyviai – **mažinti**; „status quo“ galima toleruoti tik kaip išimtį, bet **neplėsti ir nekurti precedento** bendrajam ugniasienių formavimo principui.

8. **Kiemų sistema ir arkos/tarpuvartės kaip struktūriniai ryšiai**

Kiemai, tarpuvartės, arkos ir kieminių praėjimų struktūra saugomi kaip posesinės sandaros „vidinis karkasas“; sprendiniai turi palaikyti jų skaitomumą ir pralaidumą, vengiant kiemų „užrakinimo“ ar ryšių pertraukimo.

9. Aukštingumo bei karnizo–kraigo logika

Išlaikomi zonai būdingi aukštingumo intervalai ir karnizo–kraigo santykis; nauja statyba ar antstatai leidžiami tik taip, kad stiprintų istorinį aukščių ritmą (ypač fiksuotose gatvių išsklotinėse) ir neardytų perėjimų tarp gretimų morfotipų.

10. Vizualinės struktūros: panoramos, perspektyvos, siluetas

Apsaugomos fiksuotos perspektyvų sistemos, apžvalgos taškai, panoramos ir silueto kontūrai; intervencijos vertinamos pagal tai, ar jos nekeičia vaizdo įrėminimų į dominantes ir bendro „vidinio/išorinio miestovaizdžio“ atributų.

11. Medžiagiškumo bruožai ir „smulkioji“ miesto architektūra

Medžiagiškumo sprendiniai (fasadų apdailos logika, stogų dangos, dūmtraukiai, dangų tipai, aptvarų/ugniasienių raiška, želdiniai) derinami prie zonos bruožų; siekiama, kad nauji elementai būtų „tęstiniai“ masteliu, medžiagomis ir detalumu.

12. „Pakitusios / nesusiformavusios“ teritorijos: kryptinga morfostruktūros kaita

Jei teritorija praradusi vertingą užstatymą ar nėra susiformavusi, kaita nukreipiama į **zonai būdingą užstatymo tipą ir užstatymo bruožus** (regeneruojant užstatymo liniją, posesinę logiką, kiemų sistemą, mastelį), neįvedant atsitiktinių modelių.

1.4. METODIKA

1.4.1. Metodikos paskirtis

Ši metodika yra sprendinių pagrindimo dalis. Jos paskirtis – paaiškinti, kaip nustatomi vertę perteikiantys atributai, kaip jie siejami su verčių hierarchija, identiteto invariantais, jautrumu ir leistina variacija, ir kaip šiuo pagrindu formuluojamos sprendinių taikymo išvados. Metodika nėra savarankiška reguliavimo sistema: ji nusako vertinimo logiką, pagal kurią sprendiniai pagrindžiami, tikrinami ir aiškinami.

Metodika taikoma tais atvejais, kai reikia įvertinti, ar konkretus pokytis suderinamas su teritorijos, zonos, kvartalo, sklypo, pastato ar vizualinės struktūros verte. Ji leidžia nuosekliai pereiti nuo vertės pažinimo prie reglamentavimo, išvengiant fragmentiško ar vien formalaus sprendinių vertinimo.

1.4.2. Vertinimo vienetai

Vertinimas atliekamas keliais masteliais, nes kultūros paveldo vertė reiškiasi ne tik pavienio objekto, bet ir teritorinių struktūrų, erdvių ryšių, vizualinių laukų bei jų sąveikos lygmeniu. Vertinimo vienetai parenkami pagal sprendinio pobūdį ir pagal tai, kuriame lygmenyje pasireiškia saugotinos savybės bei galimos kaitos pasekmės.

Vertinimo vienetais laikomi teritorija, zona, kvartalas, urbanistinė struktūra, sklypas, išklotinė, panorama, perspektyva, siluetas, pastatas, pastato dalis, viešoji erdvė ir ryšiai tarp elementų. Sklypas laikomas pagrindiniu smulkiausiu reglamentavimo vienetu, tačiau jo kaita, kai reikia, vertinama ir platesniame kvartalo, išklotinės, panoramos ar silueto kontekste. Pavyzdžiui, antstato klausimas negali būti vertinamas tik vieno pastato ribose, jeigu jo poveikis matomas istorinėje išklotinėje ar panoramoje.

1.4.3. Verčių hierarchija

Metodika grindžiama verčių hierarchijos principu: aukštesnio lygmens vertę perteikiantys atributai turi prioritetą prieš žemesnio lygmens pokyčių interesus. Kuo atributas labiau susijęs su išskirtine visuotine verte, registruotos vertybės esminėmis savybėmis ar identiteto invariantais, tuo mažesnė leistina jo transformacija.

Verčių hierarchija leidžia atskirti požymius, kurių apsaugai turi būti teikiamas absoliutus ar beveik absoliutus prioritetas, nuo tų, kurių atžvilgiu galima ribota ir kontroliuojama kaita. Taigi ji veikia kaip metodinis filtras, padedantis spręsti, kurie pokyčiai gali būti vertinami kaip adaptacija, o kurie jau reikštų vertės struktūros pažeidimą.

1.4.4. Atributų nustatymas ir grupavimas

Vertė nustatoma per atributus – požymius, elementus, struktūras, ryšius ar jų visumas, per kurias pasireiškia teritorijos, zonos, kvartalo, sklypo, pastato ar kito vertinimo vieneto identitetas, kultūrinė reikšmė, autentiškumas, vientisumas ir, kai taikoma, išskirtinė visuotinė vertė.

Atributai nustatomi remiantis teisiniais ir registriniais dokumentais, vertinimo tarybų aktais, planavimo dokumentais, tyrimais, ikonografinė ir kartografinė medžiaga, istoriniais planais, inventoriniais duomenimis, lauko stebėjimais ir kitais patikimais šaltiniais. Jie grupuojami pagal veikimo lygmenį ir pobūdį: į IVV atributus, urbanistinės struktūros atributus, morfostruktūros atributus, zonos atributus, sklypo, objekto ar elemento atributus, vizualinius atributus ir ryšių tarp elementų atributus.

Atributas nėra vien forma. Juo gali būti planinė struktūra, tūrio santykis, aukštingumo logika, karnizų juosta, stogo forma, sklypų ritmas, vizualinis koridorius, reljefo ir užstatymo santykis, tarpuvartės, įvažų sistema ar funkcinių ryšių tęstinumas.

1.4.5. Jautrumo nustatymo principai

Jautrumas suprantamas kaip atributo, vertinimo vieneto ar jų sistemos pažeidžiamumo laipsnis, rodantis, kiek konkretus pokytis gali paveikti vertės raišką, identitetą, autentiškumą, vientisumą ar, kai taikoma, išskirtinę visuotinę vertę. Jautrumas nėra tapatus pačiai vertei: vertė rodo reikšmingumą, o jautrumas – kiek lengvai ši reikšmė gali būti pažeista arba iškreipta.

Jautrumas nustatomas vertinant keturias veiksmų grupes: hierarchinį reikšmingumą, atributo santykį su identiteto invariantais, atributo pažeidžiamumą ir pokyčio matomumą bei poveikio mastą. Kuo atributas reikšmingesnis, artimesnis invariantams, lengviau pažeidžiamas ir kuo akivaizdžiau pokytis būtų suvokiamas, tuo jautrumas laikomas didesniu.

Praktiniam taikymui jautrumas gali būti skirstomas į aukštą, vidutinį ir žemą. Pavyzdžiui, istorinės gatvės išsklotinės ritmas ar dominuojanti karnizų linija paprastai vertinami kaip aukšto jautrumo požymiai, o vėlyvas, identiteto neformuojantis antrinis elementas gali būti vertinamas kaip mažiau jautrus.

1.4.6. Leistinos variacijos nustatymas

Leistina variacija suprantama kaip pagrįsta pokyčio apimtis, pobūdis ir riba, kuri dar nepažeidžia vertės raiškos, identiteto tęstinumo, autentiškumo, vientisumo ir, kai taikoma, išskirtinės visuotinės vertės. Ji nustatoma atsižvelgiant į atributo vietą verčių hierarchijoje, jo jautrumo lygį, santykį su identiteto invariantais, pokyčio pobūdį, grįžtamumą, mastą ir kumuliacinį poveikį.

Leistina variacija padeda diferencijuoti apsaugos režimus ir parodyti, kad ne visi saugojimo atvejai yra vienodi. Priklausomai nuo nustatytų sąlygų, gali būti išskiriamas išsaugojimas be kaitos, minimali adaptacija, ribota transformacija ar sąlyginė transformacija, kai neišnyksta identiteto logika. Jei pokytis pažeistų esminį atributą ar invariantą, variacija nelaikoma leistina.

1.4.7. Sprendinių vertinimo seka

Sprendinių vertinimas atliekamas nuosekliai, kad sprendiniai būtų vertinami ne fragmentiškai, o pagal jų santykį su vertę perteikiančiais atributais, identiteto invariantais, jautrumu, leistina variacija ir platesne teritorine bei vizualine sistema.

Vertinimo seka apima šiuos etapus: nustatomas vertinimo objektas ir jo poveikio laukas; identifikuojami su juo susiję atributai; nustatoma jų vieta verčių hierarchijoje; įvertinamas jų santykis su identiteto invariantais; nustatomas jautrumas; apibrėžiama leistina variacija; palyginamas siūlomas pokytis su leistina variacija; formuluojama išvada. Išvada gali būti tokia: sprendinys priimtinas, priimtinas su sąlygomis, nepriimtinas arba jam reikia papildomo pagrindimo, tyrimų ar alternatyvų analizės.

1.4.8. Reglamentavimo taikymas sklypo lygmeniu

Kadangi sprendiniai orientuojami į konkretų teritorijos valdymą ir kaitos kontrolę, metodika praktiniame taikyme nusileidžia į sklypo lygmenį. Sklypas yra pagrindinis smulkiausias reglamentavimo vienetas, kuriame susikerta teritorijos, zonos, kvartalo ir urbanistinės struktūros reikalavimai bei konkretūs pastatų, užstatymo, erdvinės sandaros ir vizualinių ryšių sprendiniai.

Sklypo lygmeniu metodika taikoma sklypo struktūrai, užstatymo modeliui, tūriniams ir aukščio parametrams, architektūrinei ir morfologinei raiškai, sklypo funkcionavimo bei erdviųjų ryšių

sąlygoms, taip pat vizualiniams ryšiams. Pavyzdžiui, vertinant įvažos platinimą ar naują priestatą, svarbus ne tik pats elementas, bet ir jo santykis su sklypo struktūra, kiemo logika, tarpuvarte, išsklotine ir gretimybėmis.

1.4.9. Algoritmo vieta metodikoje

Urbanistinės morfologinės kaitos parametrų nustatymo algoritmas laikytinas metodikos taikymo priemone, bet ne visa metodika. Jis veikia operaciniame, parametriniame lygmenyje ir naudojamas tada, kai kultūros paveldo vertės, identiteto atributai ir jų jautrumas turi būti paversti konkrečiais reguliaciniais rodikliais ar projekciniais sprendinių parametrais.

Todėl algoritmas yra metodikos išvestinė taikymo forma: jis ne pakeičia vertinimą, o padeda vertinimo išvadas nuosekliai perkelti į sprendinių sistemą. Dėl to algoritmas visada taikomas kartu su verčių hierarchija, atributų analize, jautrumo nustatymu ir leistinos variacijos įvertinimu.

1.4.10. Sprendinių turinio ir metodikos santykis

Metodika nėra savarankiškas sprendinių pakaitalas. Ji naudojama sprendinių turiniui pagrįsti, paaiškinti ir nuosekliai taikyti skirtinguose vertinimo lygmenyse, pirmiausia sklypo lygmeniu. Sprendinių turinys nustato, kas saugoma, reguliuojama ar leidžiama, o metodika paaiškina, kodėl tai saugoma, kaip nustatytos ribos ir kaip sprendiniai turi būti taikomi konkrečiais atvejais.

Taigi metodika šiame dokumente veikia kaip jungiamoji grandis tarp identiteto aprašo, verčių hierarchijos, kriterijų sistemos ir konkrečių reglamentavimo nuostatų.

1.4.11. Privalomų paveldosaugos reglamentavimo laukų ir metodinių sekų santykis

Tvarkymo plano sprendiniuose nustatomi paveldosaugos reikalavimai taikomi ne tik saugomų objektų ar teritorijų apsaugai siaurąja prasme, bet ir tiems planavimo bei projektavimo parametrams, kurie gali daryti poveikį kultūros paveldo vietovės vertingosioms savybėms, autentiškumui, vientisumui, išskirtinės visuotinės vertės atributams ir jų suvokimo sąlygoms. Todėl vertinant sprendinius atskirai tikrinami žemės darbai, statinių ir įrenginių statyba, statinių aukštis, tūris, užstatymo tankis ir intensyvumas, išorės apdailos medžiagos, apželdinimo pobūdis, želdinių aukštis, tankis ir rūšis, susisiekimo bei transporto srautų poveikis.

Šie reglamentavimo laukai nėra vertinami izoliuotai. Jų reikšmė nustatoma pagal konkrečios vietos vertės nešėjus, zonos identiteto atributus, sklypo ir kvartalo morfostruktūrą, išsklotinių, panoramų, siluetų,

perspektyvų, želdynų, archeologinio sluoksniu ir kitų saugotinių elementų jautrumą. Todėl vieni klausimai sprendiniuose gali būti išreiškiami tiesioginiais rodikliais, kiti – taikymo sekomis, o sudėtingais atvejais – teminiais algoritmais.

Algoritmai ir metodinės sekos nekeičia Tvarkymo plano sprendinių, Kultūros vertybių registro duomenų ar Vertinimo tarybos aktuose nustatytų vertingųjų savybių. Jų paskirtis – paaiškinti, kaip privalomi paveldosaugos reglamentavimo laukai taikomi konkrečioje situacijoje, kai reikia nustatyti sprendinio poveikį saugomiems atributams, leistiną variaciją, papildomų tyrimų poreikį arba sprendinio priimtumo sąlygas.

1.5. VERTINIMO KRITERIJŲ SISTEMA

1.5.1. Vertinimo kriterijų sistemos paskirtis

Vertinimo kriterijų sistema yra metodikos taikymo priemonė. Ji nustato, pagal kokius požymius ir klausimus praktiškai tikrinama, ar siūlomas sprendinys atitinka identiteto išsaugojimo logiką, verčių hierarchiją, jautrumo lygį ir leistinos variacijos ribas.

Jeigu metodika atsako į klausimą, kaip vertinama, tai kriterijų sistema atsako, pagal ką vertinama. Todėl ši dalis orientuota ne į bendrą principų aiškinimą, bet į praktiškai taikomus vertinimo kriterijus.

1.5.2. Vertinimo vienetai

Vertinimo kriterijai taikomi tam vertinimo vienetui, kuriame pasireiškia sprendinio poveikis. Pagrindinis praktinio taikymo vienetas yra sklypas, tačiau, kai pokytis veikia platesnį kontekstą, kartu vertinamas ir kvartalo, išklotinės, panoramos, silueto, viešosios erdvės ar ryšių tarp elementų lygmuo.

Nustatant vertinimo vienetą, tikrinama:

- kur yra siūlomo pokyčio pagrindinis poveikio laukas;
- ar poveikis apsiriboja vienu objektu, ar persikelia į platesnę urbanistinę ar vizualinę sistemą;
- ar sprendinys keičia sklypo struktūrą, užstatymo modelį, viešąją erdvę ar miestovaizdžio suvokimą.

1.5.3. Verčių hierarchija

Taikant kriterijų sistemą, pirmiausia nustatoma, kokiam verčių lygmeniui priklauso vertinamas atributas ir ar jis susijęs su aukštesnio lygmens saugotinomis savybėmis. Vertinama:

- ar atributas tiesiogiai susijęs su išskirtine visuotine verte ar registruotomis vertingosiomis savybėmis;
- ar jis yra identiteto invariantas arba būtina jo raiškos sąlyga;
- ar jo kaita pakeistų ne tik atskirą elementą, bet ir visos sistemos logiką.

Kuo aukštesnė atributo vieta verčių hierarchijoje, tuo griežtesni kriterijai taikomi jo kaitai.

1.5.4. Atributų nustatymas ir grupavimas

Vertinant sprendinį, nustatoma, kokius atributus jis paliečia ir kokiai atributų grupei jie priklauso.

Tikrinama:

- kokiais šaltiniais atributo reikšmė yra pagrindžiama;
- ar atributas yra teritorinis, urbanistinis, morfologinis, architektūrinis, vizualinis ar funkcinis;
- ar atributas veikia savarankiškai, ar kaip platesnės struktūros dalis;
- ar jo reikšmė yra pirminė, ar išvestinė.

Vertinime svarbu ne tik atributo buvimas, bet ir jo vaidmuo bendroje struktūroje. Pavyzdžiui, tarpuvartė gali būti reikšminga ne kaip pavienė detalė, o kaip sklypo funkcionavimo ir istorinės valdos struktūros dalis.

1.5.5. Jautrumo vertinimo kriterijai

Jautrumas vertinamas pagal keturias pagrindines kriterijų grupes:

- hierarchinį reikšmingumą;
- santykį su identiteto invariantais;
- pažeidžiamumą;
- pokyčio matomumą ir poveikio mastą.

Praktiškai tikrinama, ar pokytis paliestų lemiamą atributą, ar poveikis būtų grįžtamas, ar pokytis būtų akivaizdžiai matomas viešojoje erdvėje, išklotinėje, panoramoje ar siluete, ir ar jo pasekmės būtų

lokalios, ar sisteminės. Remiantis šiais kriterijais, jautrumas gali būti nustatomas kaip aukštas, vidutinis arba žemas.

1.5.6. Leistinos variacijos nustatymo kriterijai

Leistina variacija nustatoma tik įvertinus atributo vietą verčių hierarchijoje ir jautrumo lygį. Tikrinama:

- ar siūlomas pokytis nekeičia esminio atributo vaidmens;
- ar nepažeidžia identiteto invariantų;
- ar nekeičia būdingos struktūros, mastelio, proporcijų ar vizualinių ryšių logikos;
- ar yra grįžtamas;
- ar nesukelia nepageidaujamo kumuliacinio poveikio.

Pagal šiuos kriterijus sprendžiama, ar galima tik minimali adaptacija, ribota transformacija, sąlyginė transformacija, ar pokytis negalimas. Pavyzdžiui, nedidelis antrinio elemento keitimas gali būti laikomas leistina adaptacija, o karnizo liniją ar istorinį sklypų ritmą iškraipantis sprendinys paprastai nepatenka į leistinos variacijos ribas.

1.5.7. Sprendinių vertinimo seka

Vertinimo seka taikoma kaip praktinis patikros mechanizmas:

- 1) nustatomas vertinimo objektas ir poveikio laukas;
- 2) identifikuojami susiję atributai;
- 3) nustatoma jų vieta verčių hierarchijoje;
- 4) įvertinamas santykis su identiteto invariantais;
- 5) nustatomas jautrumas;
- 6) nustatoma leistina variacija;
- 7) siūlomas pokytis palyginamas su leistina variacija;
- 8) formuluojama išvada.

Galimos išvados: sprendinys priimtinas; sprendinys priimtinas su sąlygomis; sprendinys nepriimtinas; sprendiniui reikia papildomo pagrindimo, tyrimų ar alternatyvų analizės.

1.5.8. Reglamentavimo taikymas sklypo lygmeniu

Sklypo lygmeniu kriterijų sistema taikoma šioms savybių grupėms:

- sklypo struktūrai: riboms, formai, dydžiui, istorinių ribų tęstinumui ir sklypo santykiui su gatve, kiemu bei gretimybėmis;
- užstatymo modeliui: užstatymo vietai sklype, tipui, linijai, tūrių išdėstymui, kiemų struktūrai ir užstatytų bei neužstatytų plotų santykiui;
- tūriniams, aukščio ir aukštingumo parametrų: pastato aukščiui, aukštingumui, karnizo ir kraigo logikai, bendram tūriui, masteliui ir santykiui su gretimu užstatymu;
- architektūrinei ir morfologinei raiškai: stogo formai, fasadų ritmui, angų struktūrai, ugniasienių vaidmeniui ir kitoms savybėms, reikšmingoms urbanistinei struktūrai bei išklotinei;
- funkcionavimo ir erdvinių ryšių sąlygoms: tarpuvartėms, įvažoms, praėjimams, prieigoms, kiemų sistemai;
- vizualiniams ryšiams: poveikiui išklotinėms, perspektyvoms, panoramoms, siluetui, dominantėms, vizualiniams koridoriams ir žiūros taškams.

1.5.9. Vertinimo kriterijų sistemos stiprybė

Vertinimo kriterijų sistemos stiprybė yra tai, kad ji sujungia skirtingus vertinimo lygmenis į vieną nuoseklią patikros schemą. Ji leidžia aiškiai parodyti, kodėl vienais atvejais galima ribota kaita, o kitais būtinas beveik nekintantis išsaugojimas, ir sumažina subjektyvaus sprendimų aiškinimo riziką.

Ši sistema neturi pakeisti tyrimų, ekspertinio vertinimo ar papildomo pagrindimo, kai situacija yra sudėtinga, tačiau ji sudaro aiškią bazę vienodam sprendinių taikymui ir argumentavimui.

1.6. SPRENDINIŲ ĮGYVENDINIMAS

1.6.1. Bendrosios sprendinių įgyvendinimo nuostatos

Šio dokumento sprendinių įgyvendinimas grindžiamas nuostata, kad kultūros paveldo teritorijų vertės pažinimas, aprašymas ir interpretavimas nėra baigtinis procesas. Nekilnojamojo kultūros paveldo registro duomenys, vertingųjų savybių aprašai, tyrimai, ikonografinė ir kartografinė medžiaga, istorinės raidos interpretacijos bei kiti sprendinių pagrindimui reikšmingi duomenys laikui bėgant kinta, tikslinami, papildomi arba naujai interpretuojami. Dėl to sprendiniai turi būti įgyvendinami ne mechaniškai, o remiantis nuosekliu turimų duomenų vertinimu, jų aktualizavimu ir, esant poreikiui, papildomu pagrindimu.

Įgyvendinant sprendinius atsižvelgiama ir į tai, kad ne visi reikšmingi teritorijos požymiai šiuo metu yra aprašyti vienodai detalai. Dalis kultūros vertybių registre ar kituose dokumentuose nustatytų vertingųjų savybių yra apibrėžtos bendrais bruožais, o kai kuriais atvejais trūksta išsamesnio būdingų urbanistinių, architektūrinių, morfologinių, funkcinių ar kraštovaizdinių požymių išskleidimo. Ne visur pakankamai detalai identifikuoti būdingi užstatymo bruožai, sklypų funkcionavimo ypatumai, tarpuvarčių ir įvažų sistema, ugniasienių vaidmuo, istorinių želdynų struktūra, viešųjų erdvių istorinė logika, vizualinių ryšių laukai, panoramų, perspektyvų ir siluetų reikšmė bei kiti teritorijos identitetui svarbūs elementai.

Dėl šios priežasties sprendinių įgyvendinimas turi būti grindžiamas ne vien formaliu esamų aprašų taikymu, bet ir papildomu duomenų tikslinimu tais atvejais, kai to reikia kokybiškam sprendinių taikymui, projektavimui ar poveikio vertinimui. Jei rengiant žemesnio lygmens dokumentus, projektinius pasiūlymus, techninius projektus, paveldotvarkos projektus ar atliekant tvarkybos darbus paaiškėja nauji duomenys arba išryškėja informacijos trūkumas, turi būti atliekamas papildomas pagrindimas, remiantis tyrimais, archyviniais šaltiniais, analogais, lauko stebėjimais ir kitais patikimais duomenimis.

1.6.2. Sprendinių įgyvendinimą stiprinančios priemonės

Sprendinių įgyvendinimui sustiprinti tikslinga numatyti ir nuosekliai vykdyti papildomas priemones.

1.6.2.1. Tikslingas Nekilnojamojo kultūros paveldo registro duomenų ir vertingųjų savybių aprašų tikslinimas bei detalizavimas, kai esami aprašai nepakankamai atskleidžia teritorijos, zonos, kvartalo, sklypo ar objekto būdingus požymius, jų raišką ir tarpusavio ryšius.

1.6.2.2. Reikalingi papildomi teminiai tyrimai, susiję su būdingais užstatymo bruožais, morfotipais, sklypų struktūra, tarpuvarčių ir įvažų sistema, ugniasienėmis, istorinių želdynų identifikavimu, viešųjų erdvių raida, vizualiniais ryšiais, panoramomis, perspektyvomis, siluetais ir kitais teritorijos identitetui reikšmingais klausimais.

1.6.2.3. Tikslinga parengti 10 Senamiesčio dalių vertybinio identiteto papildymą, kuriame būtų detaliau atskleisti kiekvienai daliai būdingi urbanistiniai, morfologiniai, architektūriniai, funkciniai, kraštovaizdiniai ir vizualiniai požymiai, jų tarpusavio ryšiai, jautrumas ir reikšmė bendroje Senamiesčio vertės struktūroje. Toks papildymas sudarytų prielaidas tiksliau interpretuoti bendruosius sprendinius, diferencijuoti reglamentavimą ir nuosekliau taikyti jį zonų, kvartalų, sklypų, viešųjų erdvių ir vizualinių ryšių lygmeniu.

1.6.2.4. Tikslinga sisteminti jau parengtus vertinimus pagal bendrą vertinimo logiką ir taikomus algoritmus, kad skirtinguose dokumentuose, teritorijose ir sprendinių lygmenyse būtų užtikrintas nuoseklus atributų, invariantų, jautrumo ir leistinos variacijos taikymas. Toks sisteminimas sudarytų prielaidas mažinti interpretacinį nevienodumą, gerinti tarpusavio palyginamumą ir stiprinti sprendinių pagrindimo nuoseklumą.

1.6.2.5. Svarbi sprendinių įgyvendinimo sąlyga yra rengiamų vertinimo, tyrimų ir pagrindimo dokumentų kokybės tobulinimas. Turi būti siekiama, kad šiuose dokumentuose

būtų nuosekliai identifikuojami vertę perteikiantys atributai, aiškiai atskleidžiama jų vieta verčių hierarchijoje, ryšys su identiteto invariantais, jautrumas ir reikšmė sprendinių formavimui. Dokumentų kokybės gerinimas svarbus tam, kad sprendinių pagrindimas būtų ne fragmentiškas, o sistemiškas, palyginamas ir pakankamai detalus. Tikslinga **nustatyti ir nuosekliai išskleisti identiteto invariantų erdvinę sistemą**, apimančią ne tik pavienius požymius ar objektus, bet ir jų pasiskirstymą teritorijoje, tarpusavio ryšius, veikimo laukus bei reikšmę urbanistinei, vizualinei ir funkicinei Senamiesčio sandarai. Toks erdvinis invariantų nustatymas sudarytų prielaidas tiksliau diferencijuoti jautrumą, leistiną variaciją ir reglamentavimo pobūdį skirtingose teritorijos dalyse.

1.6.2.6. Tikslinga rengti detalizuojančias metodines rekomendacijas, reglamentus ar taikymo tvarkas, kurios padėtų nuosekliai interpretuoti ir taikyti šiame dokumente nustatytus sprendinius skirtinguose lygmenyse, ypač sklypo, pastato, viešosios erdvės ir vizualinio poveikio vertinimo lygmenimis.

1.6.2.7. Reikalingas specifinių temų išskleidimas atskiruose dokumentuose, prieduose ar tvarkose, kai bendrojo sprendinių pagrindimo nepakanka. Tokios temos gali apimti istorinių želdynų apsaugos ir tvarkymo principus, būdingų užstatymo bruožų katalogą, sklypų funkcionavimo ir pasiekiamumo principus, tarpavarčių ir įvažų apsaugos nuostatas, ugniasienių tvarkymo ir integravimo gaires, vizualinio poveikio vertinimo schemų rengimo principus ir kitus panašius klausimus.

1.6.2.8. Tikslinga numatyti sprendinių taikymo stebėseną ir periodinį peržiūrėjimą, kad naujai paaiškėję duomenys, atlikti tyrimai ir praktinio taikymo patirtis galėtų būti naudojami dokumento nuostatų aiškinimui, tikslinimui ir tolesniam stiprinimui.

1.6.3. Baigiamoji nuostata

Šio dokumento sprendiniai turi būti įgyvendinami laikantis nuostatos, kad duomenų papildymas ar tikslinimas nėra pagrindas silpninti vertės apsaugos logiką. Priešingai, papildomi tyrimai, naujai nustatyti požymiai, detalesni aprašai, sisteminti vertinimai ir tiksliau nustatyta invariantų erdvinė sistema turi būti naudojami tam, kad sprendinių taikymas taptų tikslesnis, labiau pagrįstas ir jautresnis konkrečios vietos identitetui, vertės raiškai ir istoriškai susiformavusiai struktūrai.

1.7. VILNIAUS SENAMIESČIO URBANISTINĖS MORFOSTRUKTŪROS IDENTITETAS APRAŠAS

1.7.1. Senamiesčio zona „PILIŲ REZERVATAS“

• Ypatingas teisinis (trigubas) statusas

Be to, kad tai yra I senamiesčio zona – sudėtinė paminklo statusą turinčios kultūros paveldo vietovės dalis ši dalis turi ir rezervato statusą. I senamiesčio zonos – **Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato**, paskelbto Lietuvos Respublikos Seimo 2002-04-23 nutarimu Nr. IX-861, teritorija tvarkoma pagal Vilniaus pilių valstybinio rezervato nuostatus, patvirtintus Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-07-11 nutarimu Nr. 1111. Naudojimo režimai ir priežiūros sąlygos nustatytos Vilniaus pilių rezervato nuostatuose ir teritorijos specialiajame plane.“

UNESCO Pasaulio paveldo vertybės, Vilniaus istorinio centro, valdymo plano (toliau – Valdymo plano) nuostatos: **Pilis – Katedra** yra pirmą iš Vilniaus senamiesčio šešių pagrindinių kultūros paveldo kompleksų.

I grupė: „Pilis – Katedra – miesto formavimosi branduolys, vieta, kurioje kūrėsi miesto valdovai (Aukštutinė ir Žemutinė pilys) ir pirmosios religinės bendruomenės (Katedra), čia aptikti seniausieji miesto mūrinių ir medinių statinių fragmentai. Čia veikusiai buvo ir pirmasis mūrine gynybine siena apjuostas

„vokiečių/lotynų“ miestas, vėliau šiai mūru aptvertai miesto daliai įgavus reprezentacinę reikšmę („Žemutinė pilis“), perkeltas į Senamiesčio teritoriją. Katedros požemiai yra nematoma pastato dalis – pristato šventovės, stovinčios vienoje seniausiai gyvenamų Vilniaus vietų, istoriją, pastato kaitą, čia palaidotus Lietuvos valstybei ir Katalikų Bažnyčiai nusipelnčius asmenis. Kriptose ir koridoriuose įrengta ekspozicija supažindina su laidojimo tradicijomis, archeologiniais radiniais, atveria karališkąjį mauzoliejų. Šioje teritorijoje esančiuose istoriniuose pastatuose įsikūręs Lietuvos nacionalinis muziejus (Gedimino pilies bokšte, Senajame ir Naujajame arsenaluose) ir pastaraisiais metais aktyviai tvarkomi bei įveiklinami kiti komplekso pastatai. Senajame arsenale (rytų korpuse) veikia Lietuvos dailės muziejaus padalinys, Taikomosios dailės ir dizaino muziejus.“

• Bendrieji duomenys / identifikacija

Valdytojas: Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato direkcija.

Plotas: 54,8 ha (tikslus plotas 54,8042 ha).

Kvartalai: Nr. 19A, 73B.

„kvartalai (čia ir toliau tekste išskirtos spalva Akto_KPD-RM-2014/30 citatos) – istorinių gatvių suformuoti kvartalai: I zona „Vilniaus pilių valstybinis kultūrinis rezervatas“ – kvartalai: Nr. 19A, 73B; (III D1 zonos kvartalai: Nr. 67A, 68, 96, 99 ribojami naujai nutiestos Maironio g. PR atkarpos; –; žr. priedą Nr. 22; TRP; 2013 m.);“

„valdos (posesijos) – istorinių valdų ribos (–; –; žr. priedą Nr. 22; TRP; BR Nr. 4; 2013, 2023 m.);“

Rezervato teritorijoje išlikę atskiri gynybinės struktūros fragmentai (piliakalniai ir jų papiliai: Gedimino pilies kalnas, Kreivasis/Trijų Kryžių, Stalo ir Bekešo kalnai), sutelktos reikšmingiausios Senamiesčio nekilnojamosios kultūros vertybės (Arkikatedra, Varpinė, pilių liekanos). XIV a. viduryje iškastas kanalas sujungė Vilnios rytinį vingį su Nerimi; fosų sistema nulėmė iki šiol juntamą erdvinę struktūrą. XVI a. viduryje gynybinė funkcija užleido vietą reprezentacinei, XIX a. galutinai formuota Katedros aikštė; ją juosiančios gatvės iš dalies atkartoja buvusią Vilnios senvagę ir fosų linijas.

• Istorinė–urbanistinė raida – teritorijos identitetas

Branduolys ir statusas. Teritorijos identitetą lemia unikalūs pilių komplekso ir gamtiškai išskirtinio reljefo sutapimas Vilnios–Neries santakoje. KVR vietovės bei objektų aktai apibrėžia vertingųjų savybių pobūdį kaip nacionalinio reikšmingumo (archeologinis – lemiantis; architektūrinis; urbanistinis; kraštovaizdžio; memorialinis ir kt.). Pagrindinės vertybės suvedamos į tris „stuburus“: (A) Aukštutinė/Žemutinė pilis – Katedros ansamblis; (B) Gedimino kalnas (piliavietė); (C) dešiniojo Vilnios kranto piliakalnių kompleksas (Altarija/Kalnų parkas) su Kreivojo, Bekešo, Stalo kalnais ir Dainų slėniu.

• Objektai, formuojantys identitetą (A–B–C)

A. Aukštutinė ir Žemutinė pilys, Katedros–rūmų ansamblis

„Arkikatedros bazilikos, Žemutinės ir Aukštutinės pilių pastatų, jų liekanų ir kitų statinių komplekso Žemutinės pilies rūmų liekanos — unikalus objekto kodas 24705; adresas: Vilniaus m., Katedros a. 3; įregistravimo registre data: 1999-01-15; statusas: Paminklas; objekto reikšmingumo lygmuo yra: Nacionalinis; rūšis: Nekilnojamas; vertybė pagal sandarą: Į kompleksą įeinantis; priklauso kompleksui: Arkikatedros bazilikos, Žemutinės ir Aukštutinės pilių pastatų, jų liekanų ir kitų statinių kompleksas;

autoriai / statytojai: XVI a. rūmų statytojai Lenkijos karaliai ir LDK didieji kunigaikščiai Žygimantas Senasis ir Žygimantas Augustas; po 1610 m. gaisro – Zigmantas Vaza; XIX a. pr. R korpuso liekanų remonto ir pritaikymo darbus organizavo pirklys Abraomas Šliosbergas; amžius: pastatyti XVI a. 2–3 deš., rekonstruoti XVI a. 5–7 deš., ... nugriauti 1799–1801 m., rekonstruoti XIX a. pr.... 2002–2009 m. atstatyti; vertingųjų savybių pobūdis: Architektūrinis (lemiantis reikšmingumą – unikalus); Istorinis (lemiantis reikšmingumą – svarbus).“

IVV ryšys (santrauka): Kriterijus (iv): „Dėl miestovaizdžio ir išsaugotos didelės pastatų įvairovės, Vilnius yra išskirtinis Centrinės Europos miesto, natūraliai susiformavusio per penkis šimtmečius, pavyzdys.“ Atributas C: „istorinių ir unikalių statinių tankumas (šedevrai ir kasdieniai pastatai, jų ryšiai)“ — Katedros–rūmų ansamblis sudaro vertybinį branduolį. Atributas D: „Pastatų turtingumas ir kultūros istorija“ — reprezentuoja valstybingumo ir sakralumo centrą.

B. Gedimino kalnas ir piliavietė (vietovės genealogija – pilių ištakos santakoje)

„Vilniaus piliavietė, vad. Gedimino kalnu, Pilies kalnu, Aukštutine ir Žemutine pilimi — unikalus objekto kodas 141; Piliakalnis (Pilies Kalnas, Gedimino Kalnas) įrengtas atskiroje kalvoje, Neries ir Vilnios kairiuosiuose krantuose, jų santakoje. Iki XIX a. pradžios piliakalnis buvo Vilnios dešiniajame krante, nes jį iš P ir V juosė dabar jau užpilta senoji Vilnios vaga, o dabartinė vaga į R greičiausiai yra XIV a. prakasimas. Aikštelė ovali, pailga ŠR–PV kryptimi, 120×45 m dydžio... Šlaitai statūs, 48 m aukščio. Jie ne kartą yra slinkę (ankstyviausia nuošliauža žinoma iš 1396 m.). Aikštelėje XV a. pradžioje pastatyta mūrinė Vilniaus aukštutinė pilis, kurios liekanos XX a. ne kartą restauruotos. Vilnius kaip didžiojo kunigaikščio Gedimino rezidavimo vieta minimas nuo 1322 m., tačiau pilis paminėta tik 1365 m.“

IVV ryšys (santrauka): Kriterijus (ii): „Vilnius yra išskirtinis viduramžiais susiformavusio miesto pavyzdys, kelis šimtmečius turėjęs didelę įtaką architektūros ir kultūros raidai didelėje Rytų Europos dalyje.“ Atributas B: „miesto planas ir erdvinė struktūra, atspindinti miesto evoliuciją“ — piliavietė ir santaka yra miesto genezės ašis.

C. Dešinysis Vilnios krantas: Altarija/Kalnų parkas – Kreivoji pilis; Bekešo, Stalo, Gedimino kapo kalnai, Dainų slėnis (kraštovaizdžio–archeologinis karkasas)

„Vilniaus piliakalnis su papiliais ir gyvenvietė (kompleksas) Amžius: 1-mečio po Kr. pr. – XV a. pr. Kompleksą sudaro: 1) Vilniaus piliakalnio su papiliais ir gyvenvietė piliakalnis, vad. Kreivuoju kalnu, Plikuoju kalnu, Trijų kryžių kalnu (30357); 2) Vilniaus piliakalnio su papiliais ir gyvenvietė pirmas papilys, vad. Bekešo kalnu (30358); 3) Vilniaus piliakalnio su papiliais ir gyvenvietė antras papilys, vad. Stalo kalnu (781); 4) Vilniaus piliakalnio su papiliais ir gyvenvietė trečias papilys, vad. Gedimino kapo kalnu (4514); 5) Vilniaus piliakalnio su papiliais ir gyvenvietė gyvenvietė, vad. Dainų slėniu (34913); vertingoji savybė — reljefas: tarpupio aukštumos tarp Neries ir Vilnios slėnių nelygi, banguota bei raižyta galinė, vakarinė, dalis, vadinama Altarija; aukščiausio, Kreivojo kalno viršaus P dalyje 1916 m. pastatytas gelžbetoninis Trijų kryžių paminklas, išsprogdintas 1950 m. ir atstatytas 1989 m.; ... dalis Dainų slėnio dugno užstumdyta, o jo šlaitų apatinė dalis išstumdyta buldožeriais 1955–1956 m. čia įrengiant estradą ir šokių aikštelę bei privažiavimus, tada buldožeriais buvo išlygintas ir Stalo kalno viršus; ... 7.5. Faktai: Kreivoji pilis (1390 m.), Bekešo kapo bokšto griūtis (1838/1841 m.) ...“

IVV ryšys (santrauka): Kriterijus (iv): „Miestovaizdis ir daugiaplanės panoramos“ — Atributas B: „erdvinė struktūra ir kraštovaizdis“ — natūralios reljefo dominantės ir archeologinės vertės.

• Planinė struktūra

„planinės struktūros tinklas — sudėtinis: I zonai priskiriami piliakalnių–kalvų masyvai su natūraliais šlaitais; senųjų Vilnios vagų ir fosų sistemos pėdsakai atsispindi dabartiniame gatvių tinkle; svarbiausios jungtys su Neries pakrante ir Užupio kryptimi — per Šventaragio, Arsenalo, T. Vrublevskio, T. Kosciuškos, B. Radvilaitės g.“

„keliai, gatvės, aikštės, įvažiavimai, pravažiavimai, takai, jų tipai, trasos, dangos – gatvių trasos: Šventaragio, B. Radvilaitės, T. Vrublevskio, Arsenalo, T. Kosciuškos, K. Škirpos al. (pervadina į Trispalvės al.) Š atkarpos iki pastato B. Radvilaitės g. Nr. 8 (išskyrus Šv. Mikalojaus g. Š atkarpą ties sankryža su Pranciškonų g., Krivių g. sankryžą su Olandų g.; 2011 m.);“

„gatvių dangos: akmens trinkelio grindinys Arsenalo gatvėse, T. Vrublevskio g. ŠR atkarpoje nuo sankryžos su Arsenalo ir Žygimantų gatvėmis iki namo T. Vrublevskio g. Nr. 4, Šventaragio g. PR atkarpoje tarp Pilies g. ir Gedimino pr., (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2011 m.);“

„akmens dangos tipas T. Vrublevskio g. PV atkarpoje nuo sankryžos su Tilto g. iki namo T. Vrublevskio g. Nr. 6, Šventaragio g. Š atkarpoje tarp Tilto g. ir Gedimino pr., T. Vrublevskio ir Tilto gatvių sankryžoje (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2023 m.); metaliniai, dalis inkrustuoti tašytais lauko akmenimis, inžinerinių tinklų šulinių dangčiai: B. Radvilaitės g. – 2 vnt., Kosciuškos g. – 1 vnt. (–; būklė patenkinama; 2016-2017 m.);“

„tūrinės erdvinės struktūros sandara – daugialypė tūrinė-erdvinė struktūra, sudaryta iš kultūros paveldo objektų, urbanistinės struktūros statinių bei urbanistinės struktūros statinių, turinčių vertingųjų savybių požymių, su trimis pagrindiniais funkciniais ir kompoziciniais senamiesčio centrais – Aukštutine pilimi ir jos aplinka, išskirtinomis bažnyčios ir kitų reikšmingų pastatų tūriais, ties kuriais gatvių erdvės perauga į aikščių erdves, 2023 m.);“

„gamtiniai elementai – kylantis į P pusę reljefas su erozinių Vilniaus kalvynų fragmentais – Pilies kalnu ir Altarija – atskirtais siauro Vilnios upės slėnio senamiesčio ŠR dalyje – I zonoje, su Neries, Vilnios upių terasinių pakopų fragmentais senamiesčio centrinėje, ŠV, Š dalyse (neištirta; 2013 m.); hidrografinis tinklas: Vilnios upės, kertančios senamiestį R dalyje, vaga, slėnis 2013 m.); Neries upės kranto, ribojančio Senamiestį iš Š pusės, linija 2013 m.); XVI a. – XIX a. pab. Vilniaus kanalizacijos sistema, sudaryta iš dengtų skliautais molio plytų mūro kanalų su šuliniais – po T. Vrublevskio gatve (šaltinis <https://pamirsta.lt/vilniaus-senamiescio-kolektorius/>: Daugiau miesto kanalizacijos tinklas išsiplėtė per du paskutinius XIX a. dešimtmečius. Tuo metu kanalai buvo įrengti beveik visose didesnėse Senamiesčio ir priemiesčių gatvėse – Bokšto, Pylimo, Aukštaičių, Odminių, prie Žaliojo tilto, dabartiniame Gedimino prospekte, Antakalnyje, Kalvarijų ir Pohuliankos (dabartinė J. Basanavičiaus) gatvėse. Medinių kanalų niekas nebestatė – juos pakeitė įvairaus dydžio metaliniai, keramikiniai, cementiniai, plytiniai ir kitokie kanalizacijos vamzdžiai, kuriuose medis vaidino nebent pagalbinį vaidmenį – kaip kad generalgubernatoriaus rūmų (dabartinės prezidentūros) kanale – medinėmis lentomis buvo dengtos tik kanalo grindys. Už prisijungimą prie miesto kanalų iš gyventojų ar institucijų buvo imamas mokestis, priklausantis nuo namo dydžio ir jo gyventojų skaičiaus – nuo kelių iki keliasdešimt rublių per metus. Ir nors kanalai, kaip ir anksčiau, būdavo tiesiami gyventojų lėšomis, jų planavimas ir tiesimo darbai buvo griežtai derinami su Vilniaus miesto vyriausiu inžinieriumi, kuris vėliau juos perimdavo miesto žinion ir koordinuodavo jų tvarkymą, šaltinyje pateikta kanalizacijos kanalo tiesimo T. Vrublevskio g. nuotrauka“ Kanalizacijos statyba Vrublevskio gatvėje“; „Kolektoriaus statyba prie Katedros aikštės, 1883“);

„skverai: Pilių skverai – skveras nuo Neries pusės iki Arkikatedros bazilikos Arsenalo ir T. Vrublevskio gatvėse bei skveras Pilies kalno P papėdėje Barboros Radvilaitės g., (išlikę istorinės skverų teritorijos,

Karmelių skvero teritorija išplėsta po 1945 m., daugumoje skverų pastatyti monumentaliosios dailės kūriniai, vyrauja sovietmečiu formuotos želdinių kompozicijos; išsamiam želdinių įvertinimui reikalingi papildomi tyrimai; 2023 m.);

• Tūrinė–erdvinė sandara, užstatymo tipai ir bruožai

„tūrinės–erdvinės struktūros sandara — daugialypė tūrinė kompozicija: nuo atvirų plačių perspektyvų ir panoramų santakoje iki uždarytų kiemų ir siaurų gatvelių; dominuoja kalvų–slėnių kontrastai ir dideli reljefo perėjimai; Katedros aikštės plokštuma perskrodžia kalvų juostą, išlaikydama istorinių trasų ryšius.“;

„užstatymo tipai – senamiesčio I zonos „Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato“ užstatymo tipai: gynybinės paskirties XIV–XIX a. užstatymas Žemutinės ir Aukštutinės pilių statiniais, jų liekanomis kvartale Nr. 19A (2023 m.); atskirai stovinčių statinių užstatymas XIV a. pr. – XVIII a. II p. – XIX a. pr. Šv. Stanislovo ir Šv. Vladislavo Arkikatedra Bazilika bei XIV a. pr. – XIX a. gynybinio bokšto liekanomis–varpine kvartalo Nr. 19A V dalyje (2023 m.); komponentinis išsklaidytas XVII a. I p. – XIX a. pab. užstatymas Kirdėjų rūmų pastatų kompleksu kvartalo Nr. 19A PR dalyje (2023 m.); perimetrinis reguliarus valdos XVIII a. vid. – XX a. I p. užstatymas 1–2 aukštų su pastogėmis pastatais kvartalo Nr. 73B ŠV dalyje T. Kosciuškos g. (1–2 a. su pastogėmis pastatų aukštingumas iki karnizo nuo 4,5 m iki 11,5 m, iki kraigo – nuo 6,5 m iki 15,0 m; užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.); kvartalo 73B V dalyje Barboros Radvilaitės g. 12 valdoje – miesto vilos laisvas XIX a. užstatymas 2 a. su pastoge pastatu (pastato aukštis iki karnizo 6,6 m, iki kraigo – 8,2 m; užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.)“;

„užstatymo bruožai – I zonoje „Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato“ teritorijos Š dalyje – išilgai T. Kosciuškos g. gatvės išdėstyti pastatai, kartu su mūro tvora ir vartais formuojantys ištisinę išklotinę; plokštuminiai fasadai su horizontaliu skaidymu, santūriu architektūriniu dekoru; dominuojanti istorizmo stilistika; tinkuotos plytų mūro pastatų sienos; lėkšti dvišlaičiai, daugiašlaičiai stogai su skardos lakštų danga ir tinkuoto plytų mūro dūmtraukiais (2013 m.)“; Kitos teritorijos dalies užstatymo bruožai aprašyti Arkikatedros bazilikos, Žemutinės ir Aukštutinės pilių pastatų, jų liekanų ir kitų statinių komplekso (kodas 642) vertinimo tarybos akte.

• Viešosios erdvės, išklotinės, perspektyvos

„atviros erdvės – aikštės: Katedros (2023 m.)“;

„skverai: Pilių skverai – skveras nuo Neries pusės iki Arkikatedros bazilikos Arsenalo ir T. Vrublevskio gatvėse bei skveras Pilies kalno P papėdėje Barboros Radvilaitės g., (išlikę istorinės skverų teritorijos, daugumoje skverų pastatyti monumentaliosios dailės kūriniai, vyrauja sovietmečiu formuotos želdinių kompozicijos; išsamiam želdinių įvertinimui reikalingi papildomi tyrimai; 2023 m.)“;

kitos atviros erdvės: Kalnų parko stadionas;

„išklotinės – gatvių užstatymo išklotinės: B. Radvilaitės g. P pusės (išskyrus pastatą B. Radvilaitės g. Nr. 1; išklotinė iš dalies pakitusi; 2013 m.); B. Radvilaitės g. Š pusės R atkarpos ties sankryža su Maironio g. (išskyrus kraštinį pastatą B. Radvilaitės g. Nr. 6B; išklotinė iš dalies pakitusi; 2013 m.); T. Kosciuškos g. ŠV ir PR pusių, Arsenalo g. P pusės (išskyrus pastatus Žygimantų g. Nr. 5a, 13, pastato Vilniaus g. Nr. 2 užstatytą stiklinį IV aukštą, pastatų Žygimantų g. Nr. 2, Nr. 4, Nr. 14 plokštuminius stoglangius, pastatų Žygimantų g. Nr. 6, Nr. 11, Nr. 14, Vilniaus g. Nr. 2 cokolinių aukštų angos neištirtos; išklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); T. Vrublevskio g. PR ir ŠV pusių (išskyrus pastato

Žygimantų g. Nr. 1 priestatą; išsklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); Šventaragio g. V pusės atkarpos tarp Tilto g. ir Gedimino pr., Šventaragio g. PV, P pusės atkarpos tarp L. Stuokos–Gucevičiaus ir Pilies gatvių (išskyrus pastato Universiteto g. Nr. 14 naujai pristatytą ŠV dalį; išsklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.).“

• Panoramos ir siluetai (vietovės KVR duomenys; aprašomas ryšys su IVV)

„panoramos – Senamiesčio panoramos nuo Pilies (Gedimino), Trijų Kryžių kalnų, Altarijos kalvyno PV kalvos, vad. Altanos kalnu, nuo Subačiaus gatvės apžvalgos aikštelės, Subačiaus ir Maironio gatvių sankirtos, nuo Šv. Jonų bažnyčios varpinės, pėsčiųjų pasažo dešiniajame Neries krante, jungiančio Kalvarijų gatvę su „Lietuvos“ viešbučio prieigomis (išskyrus Vilniaus senamiestyje ir jo aplinkoje pastatytus naujus didelių tūrių, aukštybinius statinius, stelbiančius daugiaplanes panoramas, reikšmingiausias istorines dominantes, matomas panoramų ribas, žr. priedus Nr. 4, 2018 m.);“

„siluetai – siluetas iš ŠV, nuo Neries upės dešiniojo kranto, formuojamas Pilies (Gedimino) kalno su Aukštutinės pilies liekanomis, Altarijos kalvyno kalnų – Kreivojo arba Plikojo – Trijų Kryžių, Stalo, Bekešo – dešiniajame Vilnios krante, Pilies pastatų ir jų liekanų papilyje, Trijų kryžių paminklo Plikojo kalno viršuje (žr. priedus Nr. 5 ir Nr. 22; 2013 m.); siluetas nuo Išganytojo kalno Š šlaito, formuojamas Trijų Kryžių, Pilių komplekso kalvyno, gyvenamųjų namų, vertikalių dominančių – sakralinių pastatų: Vilniaus arkikatedros varpinės, (žr. priedus Nr. 5 ir Nr. 22, siluetą 2; 2013 m.); siluetas iš PR, nuo Subačiaus g., formuojamas vertikalių dominančių sankaupos iš sakralinių pastatų: Šv. Stanislovo ir Šv. Vladislovo arkikatedros bazilikos su varpine, Pilies kalno su Aukštutinės pilies Vakarinio bokšto liekanomis, Trijų kryžių paminklo Plikojo kalno viršuje, Altarijos kalvyno kalnų, gyvenamųjų namų, visuomeninių pastatų (žr. priedus Nr. 5 ir Nr. 22, siluetą 3; 2013 m.);“

„dominantės – „Vilniaus pilių kultūrinio rezervato teritorijoje“ – I zonoje: Šv. Stanislovo ir Šv. Vladislovo arkikatedra bazilika su gynybinio bokšto liekanomis, varpine, Aukštutinės pilies Vakarinio bokšto bei rūmų liekanos ant Pilies kalno, Trijų kryžių paminklas Plikojo kalno viršuje; 2023 m.);“

• Vientisumas ir autentiškumas

Vientisumas. Išlikęs kalvyno–santakos reljefo karkasas ir dominančių sistema (Arkikatedra, Varpinė, Aukštutinės pilies bokšto liekanos, Trijų Kryžių paminklas) užtikrina panoramų tęstinumą nuo Neries dešiniojo kranto iki Subačiaus g. apžvalgos taškų.

Autentiškumas. Medžiagiškumo (tinkuotas mūras, stogų siluetai) ir erdvių santykių (gatvių tinklas, fosų–senvagės trasų atspindžiai) išlaikymas pagrindiniuose mazguose (Katedros aikštė, Pilies kalnas, T. Kosciuškos g. išsklotinės).

• Tvarkymo režimai ir naudojimo sąlygos

Taikomi Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato nuostatų ir specialiojo tvarkymo plano nustatyti režimai: panoramų ir silueto apsauga, užstatymo tipų tęstinumas, gatvių/dangų charakteristikų išlaikymas, atvirų erdvių integralumas.

• Gretimybės

Santykis su III D2 (Sereikiškės), III D3 (Kalnų parko prieigos) ir III E1 (Užupis) – kraštinių perspektyvų, srautų ir panoramų tęstinumas; vizualinių ryšių, reljefo perėjimų ir atvirų erdvių sisteminė sąveika.

1.7.2. II Senamiesčio zona „MIESTAS“

- Bendrieji duomenys, statistiniai parametrai.

Senamiesčio centrinė dalis – Vilniaus istorinis branduolys, kurį sudaro kvartalai, apjuosti buvusiu miesto gynybine siena. Plotas: 96,93 ha.

Senamiesčio centrinė dalis – Vilniaus istorinis branduolys, kurio ribą sudaro buvusios miesto gynybinės sienos perimetras su kvartalais, kuriuose fiksuotos sienos liekanos. II senamiesčio zonos „Miesto“ planinės struktūros tinklas – sudėtinis, radialinis–žiedinis. Istorinių gatvių suformuoti kvartalai (Nr. 14, 17, 18, 20A, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28A, 28B, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39A, 39B, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 67B). Kvartalai, per kuriuos eina gynybinės sienos linija (Nr. 14, 28, 50, 57), bet dalis jų yra už sienos ribų, priskiriami „Miesto“ zonai. Tai tankiausiai užstatyta Senamiesčio dalis, kurioje susitelkusi didžioji dalis vertingųjų savybių (nekilnojamųjų kultūros vertybių ir dominančių).

„planinės struktūros tinklas – sudėtinis: II senamiesčio zonos „Miesto“ – radialinis žiedinis planinės struktūros tinklas.“

„istorinių gatvių suformuoti kvartalai: II zona „Miestas“ – kvartalai Nr. 14, 17, 18, 20A, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28A, 28B, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39A, 39B, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 67B. Kvartalai, per kurių teritoriją praeina miesto gynybinės sienos linija (Nr. 14, 28, 50, 57), tačiau dalis jų teritorijos yra gynybinės sienos išorėje, priskiriami „Miesto“ zonai.“

Istorinių valdų ribos II zonoje veikia kaip planinės struktūros karkasas, nulėmęs kvartalų sandarą, sklypų tinklą ir užstatymo logiką; ši posesinė sandara yra pamatinis „Miesto“ identiteto atributas.

„valdos (posesijos)“: – istorinių valdų ribos (–; –; žr. priedą Nr. 22; 2023 m.);

Tankiausiai užstatyta Senamiesčio teritorija. Senamiesčio dalis, kurioje gausiausia vertingųjų savybių koncentracija. Kvartalų struktūra ir užstatymas susiformavęs XV–XIX a., viešosios erdvės (gatvės, aikštės) ir jų planinė struktūra išlaikusi iš esmės gotikinį charakterį (XV–XVII a.). Zonoje sutelkta didžioji dalis Senamiesčio nekilnojamųjų kultūros vertybių ir statinių – kultūros paveldo objektų, pagrindinės dominantės, formuojančios Senamiesčio siluetus ir panoramas. Dominuoja autentiškas užstatymas, pakitusios struktūros (vietovei reikšmingo buvusio užstatymo vietos) sudaro ~10 % teritorijos.

• Istorinė – urbanistinė raida.

Kvartalų struktūra ir užstatymas susiformavęs XV–XIX a., viešosios erdvės (gatvės, aikštės) ir jų planinė struktūra išlaikusi iš esmės gotikinį charakterį (XV–XIX a.). XV a. miestas plėtėsi į laisvas teritorijas tarp susiformavusių pagrindinių gatvių. Tada atsirado papildomų, dubliuojančių seniau susiformavusias trasas, gatvių, o taip pat skersinių trasų – todėl miestas pradėjo įgauti radialinį – žiedinį plano struktūros charakterį. Prie pagrindinių gatvių pastatyta daugiau mūrinių, stambesnių pastatų ir kompleksų. 1529 m. Pirmasis Lietuvos Statutas nustatė teisinę savininkų santykių bazę miestuose. Pagal šį Statutą bei atsižvelgiant į anksčiau nustatytas miesto teises ir tradicines miestiečių privilegijas tikrasis didžiosios dalies miesto žemės savininkas buvo Magistratas. Miestiečiai valdė tikrai pastatus. Magistratas turėjo galimybę parduoti žemę kitiems savininkams. Esant tokiai padėčiai miesto teritorijos dalis, priklausiusi Magistratui sparčiai mažėjo. Kita miesto gyventojų dalis turėjo feodalinio imuniteto teisę. Praktikoje tai reiškė miesto planinės struktūros komplikaciją; atsirado šalutinių gatvių ir skersgatvių, kurių funkcija buvo aplenkti atskiroms jurisdikcijoms priklausiusias kvartalų dalis. Šios gatvės buvo tiesiamos atsitiktinai, bet iki XVI a. II p. tai dar nelabai komplikavo miesto plano struktūrą.

IVV ryšys – plano pobūdis: „Miesto istorinio centro planas iš esmės žiedinis, spindulinis; gatvės išdėstytos įvairiomis kryptimis nuo pirminės piliavietės.“

Miesto zoną riboja gynybinių sienų kontūras. Miesto gynybinė siena pastatyta 1503–1522 m. Sienos įrengimas turėjo didelę įtaką tolimesniam miesto, priemiesčių ir jų užstatymo charakterio vystymuisi. Kaip šių veiksmų rezultatas buvo radikalus miesto atidalijimas į dvi skirtingas struktūras – aptvertą gynybine siena miestą ir priemiesčius, išsidėsčiusius aplink naujai suformuotą fizinę ir juridinę miesto ribą. Aptvertoje miesto dalyje susiformavo labai tankus ir gausiai apgyvendintas užstatymas. Apie 3 kilometrų ilgio siena juosė didelę miesto teritorijos dalį. Sieną ir nedidelis jos vartų skaičius buvo tos priežastys, dėl kurių susidarė kaip tik tokios kai kurių gatvių trasos: naujos ir anksčiau buvusios gatvės abipus sienos toliau formavosi lygiagrečiai su siena arba link vartų. Sienos reikšmė miesto planui ypač ryški pietvakarinėje dalyje, tarp Medininkų ir Trakų vartų – šioje vietoje susiformavo gana painus gatvių tinklas, kokio nėra kitose miesto dalyse, pasikeitė kai kurių senųjų gatvių trasos. Gynybinės sienos vartai užfiksavo pagrindinių radialinių gatvių kryptis, tuo išsaugodamos jų autentišką padėtį. Sieną paveikė ne tik miesto plano struktūros raida. Ji gerokai pakeitė tūrinę ir erdvinę kompoziciją. Sienos apjuostoje teritorijoje užstatymas tankėjo, sienos ir vartų bokštai papildė panoramą. Apjuostoji miesto dalis atsiskyrė nuo likusios teritorijos, įgavo tvirtovės pobūdį, ėmė dominuoti slėnyje.

Valdymo plano ryšys – vartų mazgas: „Aušros vartai yra vieninteliai išlikę miesto gynybinės sienos vartai. Aušros vartų pastatas sujungtas su Šv. Teresės bažnyčia, sudaro vieną kompleksą.“

Miesto gynybinė siena įrašyta į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą kaip Vilniaus miesto gynybinių įtvirtinimų liekanų kompleksas (u. k. 39), apjungtas bendros vertybių teritorijos. Atsižvelgiant į nuolat vykdomus tyrimus šioje teritorijoje, kompleksas gali papildyti naujais lokalizuotais ir ištirtais sienos fragmentais. Daugelis dabar įrašytų į Registrą fragmentų yra vėlesnių statinių dalys – rūsių ar sienų, kartais posesijinių sienų fragmentai, tvorų ir pan. pamatai.

Miesto planas XVI a. viduryje ar II pusėje jau buvo susiformavęs, pasižymėjo savita netaisyklinga radialine – žiedine struktūra.

„tūrinės erdvinės struktūros sandara – daugialypė tūrinė–erdvinė struktūra, sudaryta iš kultūros paveldo objektų, urbanistinės struktūros statinių bei urbanistinės struktūros statinių, turinčių vertingųjų savybių požymių, su trimis pagrindiniais funkciniais ir kompoziciniais senamiesčio centrais – Šv. Jono Krikštytojo ir Šv. Jono apaštalo ir evangelisto bažnyčia su Vilniaus universiteto pastatų kompleksu bei Rotušė su Šv. Kazimiero bažnyčia, į kuriuos veda pagrindinės senamiesčio kompozicinės ašys – Pilies, Didžiosios, Aušros Vartų gatvės su papildančiomis ašimis – Trakų, Rūdninkų, Subačiaus, Vokiečių gatvėmis, išskirtinomis bažnyčių ir vienuolynų ansamblių, kitų reikšmingų pastatų tūriais, ties kuriais gatvių erdvės perauga į aikščių erdves, su mažiau aktyviomis, atskiroms senamiesčio zonoms būdingomis kompozicinėmis ir funkcinėmis ašimis, dominantėmis;“

Nežiūrint planavimo priemonių padaryti ją taisyklingesne, savaimingai susiklostęs pirmų gatvių tinklas ne tik išliko, bet, statant naujus mūrinius įvairios paskirties statinius, plėtojosi toliau. Mažosios gatvelės tarp kvartalų susidarė nenatūraliai, taikantis daugiausiai prie valdų ribų ir stambesnių viešosios paskirties pastatų. XVI a. pabaigoje – XVIII a. padaugėjus atskiroms jurisdikcijoms priklausiusių posesijų, iki kritinės ribos išaugo gatvių tinklas ir ši komplikacija atspindėjo miesto teritorijos nevienalytiškumą. Naujos gatvės, nutiestos pagal posesijų ribas, šiuo metu sudaro didžiąją dalį senamiesčio centrinės dalies, prieštarauja pagrindinių gatvių tinklo reguliarumui ir pirminės miesto planinės struktūros vientisumui, turi visiškai skirtingas nuo senųjų gatvių erdvines charakteristikas. Daugelio ne miestiečiams priklausiusių posesijų užstatymas buvo sodybinis, todėl gatvių išklotinėse, skirtingai nei Magistrato jurisdikcijoje, apgyvendintoje amatininkų ir pirklių, kurių profesinės veiklos pobūdis sąlygojo atvirą miestui gyvenamąjį namą, dominavo tvoros arba ugniasienės.

„susisiekimo ir viešųjų erdvių tinklas – keliai, gatvės, aikštės, įvažiavimai, pravažiavimai, takai, jų tipai, trasos, dangos:

„gatvių trasos: Pilies, Didžiosios, Aušros Vartų (u. k. 10353), Trakų, Dominikonų, Šv. Jono, Subačiaus, Vokiečių g. PV pusės, Universiteto, S. Daukanto, S. Skapo, Šv. Ignoto, Stiklių, Švarco, Gaono, Žydų, M. Antokolskio, Benediktinių, Šventaragio, B. Radvilaitės, Bernardinų, Šiltadaržio, Šv. Mykolo, Literatų, A. Volano, Rusų, Maironio g. Š atkarpos iki sankryžos su Išganytojo ir Užupio gatvėmis, Išganytojo, Latako, Bokšto, Savičiaus, Augustijonų, Šv. Kazimiero g. PV atkarpos iki pastato Šv. Kazimiero g. Nr. 9, Rūdninkų, Arklių, Karmelių, Visų Šventųjų, Ligoninės, Etmonų, Pasažo skersgatvio, Bazilijonų, Šv. Dvasios, M. Daukšos, Šv. Mikalojaus, Žemaitijos, Dysnos, Ašmenos, Mėsinių, Šiaulių, Kėdainių, Pranciškonų, Lydos, Klaipėdos, Pylimo, Vilniaus, Totorių, L. Stuokos–Gucevičiaus ir kt.;

„gatvių dangos: akmens trinkelų grindinys – Vokiečių, Trakų, Dominikonų, Arsenalo gatvėse, T. Vrublevskio g. ŠR atkarpoje nuo sankryžos su Arsenalo ir Žygimantų gatvėmis iki namo T. Vrublevskio g. Nr. 4, Šventaragio g. PR atkarpoje tarp Pilies g. ir Gedimino pr., Pylimo g. PR atkarpoje

iki sankryžos su Gėlių g., Bazilijonų g. V atkarpoje nuo sankryžos su Pylimo g. iki pastato Bazilijonų g. Nr. 3, Pylimo g. PV pusės aikštę ribojančiose Šv. Stepono, Raugyklos gatvėse ir aikštės PV kraštinėje, J. Basanavičiaus g. R atkarpoje nuo sankryžos su Pylimo g. iki sankryžos su Teatro g., Šv. Jurgio g. PV atkarpoje nuo sankryžos su Gedimino pr. iki sankryžos su K. Sirvydo g., T. Vrublevskio ir Žygimantų gatvių sankryžoje, V. Kudirkos a. iš R ribojančioje gatvėje, Odminių g. ir Gedimino pr. sankryžoje;“

„klinkerio grindinys – Šiltadaržio, Bernardinų, Šv. Mykolo, Lydos, Šv. Mikalojaus, Šv. Jono, Universiteto, S. Skapo gatvėse, Pranciškonų ir Šv. Mikalojaus gatvių sankryžoje;“

„lauko akmenų grindinys – Rusų, Malūnų, Šv. Dvasios, Geležinkelio gatvėse, Augustijonų g. Š atkarpoje nuo sankryžos su Savičiaus g. iki pastato Augustijonų g. Nr. 3, Bokšto g. atkarpoje nuo sankryžos su Savičiaus g. iki pastato Bokšto g. Nr. 14, Ligoninės g. PR atkarpoje nuo pastato Ligoninės g. Nr. 3 iki sankryžos su Mėsinių g., Arklių g. Š atkarpoje tarp Didžiosios ir Etmonų gatvių, Lapų g. Š atkarpoje nuo sankryžos su M. Daukšos g., buv. Rasų g. Š atkarpoje tarp Subačiaus ir Žiupronių gatvių, aikštėje Pylimo, Raugyklos ir Šv. Stepono gatvių sankirtoje;“

„akmens trinkelų grindinio fragmentai – Vilniaus g. sankryžose su Labdarių, Islandijos, Liejyklos, Benediktinių, Klaipėdos gatvėmis, Vilniaus g. atkarpoje nuo sankryžos su Vokiečių, Trakų ir Dominikonų gatvėmis iki pastato Vilniaus g. Nr. 45;“

„lauko akmenų grindinys – pastatų Šv. Mykolo g. Nr. 4, Totorių g. Nr. 21, Vingrių g. Nr. 17 kiemuose (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2023 m.);“

„lauko akmenų grindinio fragmentai pastatų kiemuose: Šiltadaržio g. Nr. 4, Šv. Mykolo g. Nr. 12, Užupio g. Nr. 16, Nr. 20, Nr. 23, Paupio g. Nr. 14, Polocko g. Nr. 11, Nr. 14, Trakų g. Nr. 12, Totorių g. Nr. 19, Olandų g. Nr. 21 (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2023 m.);“

„lauko akmenų grindinys – pastato Tilto g. Nr. 19 tarpuvartėje (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2013 m.); pastato Totorių g. Nr. 18 kiemo lauko akmenų grindinio fragmentai ir tarpuvartės lauko akmenų grindinys (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2023 m.);“

„lauko akmenų grindinio tipas – Švarco, Mėsinių gatvėse, Ašmenos g. R atkarpoje iki sankryžos su Dysnos g., skersgatvyje tarp Maironio ir Kūdrų gatvių (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė gera; 2013 m.); lauko akmenų grindinio fragmentų tipas Totorių g., Vingrių g. Š atkarpoje ties sankirta su Vingrių skg. (Senamiesčio apibrėžta teritorija; –; žr. priedą Nr. 18; 2021 m.); lauko akmenų grindinio tipas pastatų kiemuose: Aušros Vartų g. Nr. 9, Odminių g. Nr. 8 (–; būklė gera; 2013 m.);“

„akmens dangos tipas – Pilies, Didžiojoje, Gaono, Vilniaus gatvėse, Islandijos g. PR atkarpoje nuo sankryžos su Vilniaus g. iki namo Islandijos g. Nr. 2, Aušros Vartų g. atkarpoje nuo sankryžos su Didžiaja g. iki pastato Aušros Vartų g. Nr. 4, aikštėje Pilies, Didžiosios, Bokšto gatvių sankirtoje, Rotušės aikštėje, Didžiosios ir Subačiaus gatvių sankryžoje, T. Vrublevskio g. PV atkarpoje nuo sankryžos su Tilto g. iki namo T. Vrublevskio g. Nr. 6, Šventaragio g. Š atkarpoje tarp Tilto g. ir Gedimino pr., T. Vrublevskio ir Tilto gatvių sankryžoje, Pylimo g. atkarpoje tarp Gėlių ir Rūdninkų gatvių (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2023 m.);“

„vienalyčių vienspalvių akmens trinkelų grindinio tipas – Gedimino pr. bei Gedimino pr. sankryžose su Jogailos, Vilniaus, K. Sirvydo, Totorių, Odminių gatvėmis (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama, gera; 2023 m.);“

„funkcinė įranga: Trakų g. pėsčiųjų perėją ties sankryža su Pylimo g. žymintys apskriti metaliniai elementai (–; būklė patenkinama; 2016 m.); betoninis skelbimų stulpas Maironio g.; tvorelė iš arklinio tramvajaus bėgių Maironio g.; XIX a. pab. – XX a. pr. tvora Šiltadaržio g. R pusėje, iš V ribojanti Šiltadaržio g. 6 valdą (manoma, kad tvora tęsiasi iki namo Šiltadaržio g. 4A; numanomas tvoros Š galas prie namo Šiltadaržio g. 4A netyrinėtas, tvoros P atkarpoje buvę varteliai su arkine sąrama ir spyra XX a. II p. buvo susiaurinti, suformuojant lygią sąramą, varteliai tvoros Š atkarpoje įrengti XX a. II p., prie tvoros iš kiemo pusės XX a. II p. pristatytas transformatorinės pastatas Šiltadaržio g. 6; žr. priedą Nr. 20; TRP 100; TRP 33, 64 lap.; FF Nr. 21.6, 8; 2021 m.); metaliniai, dalis inkrustuoti tašytais lauko akmenimis, inžinerinių tinklų šulinių dangčiai: B. Radvilaitės g. – 2 vnt., Šiltadaržio g. – 3 vnt., Maironio g. – 2 vnt., Bernardinų g. – 8 vnt., Šv. Mykolo g. – 5 vnt., Pilies g. – 3 vnt., Literatų g. – 2 vnt., Skapo g. – 4 vnt., Šv. Universiteto g. – 2 vnt., Jono g. – 3 vnt., Švarco g. – 2 vnt., Dominikonų g. – 2 vnt., Šv. Ignoto g. – 1 vnt., M. Antokolskio g. – 3 vnt., Vokiečių g. – 2 vnt. Trakų g. – 3 vnt., Kėdainių g. – 4 vnt., Lydos g. – 2 vnt., Pranciškonų g. – 5 vnt., Šv. Mikalojaus g. – 2 vnt., Mėsinių g. – 2 vnt., Rūdininkų g. – 2 vnt., Šv. Kazimiero g. – 4 vnt., Augustijonų g. – 3 vnt., Bokšto g. – 1 vnt., Strazdelio g. – 2 vnt., Šv. Dvasios g. – 1 vnt., Aušros Vartų g. – 1 vnt., Bazilijonų g. – 3 vnt., Pylimo g. – 10 vnt., Klaipėdos g. – 1 vnt., Vilniaus g. – 6 vnt., Liejyklos g. – 4 vnt., Totorių g. – 5 vnt., Palangos g. – 2 vnt., Islandijos g. – 1 vnt., Jogailos g. – 1 vnt., Odminių g. – 1 vnt., Šv. Jurgio g. – 2 vnt., Vingrių g. – 5 vnt., Plačioji g. – 3 vnt., Kruopų g. – 3 vnt., Šv. Stepono g. – 4 vnt., Sodų g. – 4 vnt., Lapų g. – 2 vnt., M. Daukšos g. – 4 vnt., Vanagėlio g. – 1 vnt., Subačiaus g. – 1 vnt., Aukštaičių g. – 1 vnt., Paupio g. – 11 vnt., Užupio g. – 1 vnt., Polocko g. – 1 vnt., Baltajame skg. – 2 vnt., Kosciuškos g. – 1 vnt. (–; būklė patenkinama; žr. Priedą Nr. 8; TRP 83-86 lap; 2016–2017 m.);“

XVIII a. lauko akmenų grindinio su lietaus nuotekų latakų, orientuotu ŠV–PR kryptimi, fragmentai valdos Sodų g. 12, 14 V dalyje (–; grindinys praaudytas XX a. pr., įrengiant toje vietoje iki XX a. 9 deš. pab. stovėjusio pastato Š priestato pamatus; priedus Nr. 14, 15, 19; 2019, 2021 m.);

„gatvių trasos – Pilies, Didžiosios, Aušros Vartų (u. k. 10353), Trakų, Dominikonų, Šv. Jono, Subačiaus, Vokiečių g. PV pusės, Universiteto, S. Daukanto, S. Skapo, Šv. Ignoto, Stiklių, Švarco, Gaono, Žydy, M. Antokolskio, Benediktinių, Šventaragio, B. Radvilaitės, Bernardinų, Šiltadaržio, Šv. Mykolo, Literatų, A. Volano, Rusų, Maironio g. Š atkarpos iki sankryžos su Išganytojo ir Užupio gatvėmis, Išganytojo, Latako, Bokšto, Savičiaus, Augustijonų, Šv. Kazimiero g. PV atkarpos, Rūdninkų, Arklių, Karmelitų, Visų Šventųjų, Ligoninės, Etmonų, Pasažo skersgatvio, Bazilijonų, Šv. Dvasios, M. Daukšos, Šv. Mikalojaus, Žemaitijos, Dysnos, Ašmenos, Mėsinių, Šiaulių, Kėdainių, Pranciškonų, Lydos, Klaipėdos, Pylimo, Vilniaus, Totorių, L. Stuokos–Gucevičiaus.“

• Urbanistinė ir kraštovaizdžio charakteristika.

Miesto panoramoms būdinga: daugiareikšmiškumas bei daugiaplaniškumas, vertikalių gausa, organiškas elementų tarpusavio ryšys, spalvų gausa, savaiminė jų kaita.

Senamiesčio panoramose matomos kraštovaizdžio vertybės: kultūros paveldo objektai, vietovės, saugomi išorinio ir vidinio miestovaizdžio IVV atributai, jų tarpusavio santykiai ir vizualiniai ryšiai, dominančių santykis su užstatymu, vaizdo daugiaplaniškumas (išskyrus Vilniaus senamiestyje ir jo aplinkoje pastatytus naujus didelių tūrių, aukštybinius statinius, stelbiančius daugiaplanes panoramas, reikšmingiausias istorines dominantes, matomas panoramų ribas).

II zonoje fiksuoti vidiniai „panoramų apžvalgos taškai – senamiesčio panoramos nuo Pilies (Gedimino), Trijų Kryžių kalnų, Altarijos kalvyno PV kalvos, vad. Altanos kalnu, nuo Subačiaus gatvės apžvalgos aikštelės, Subačiaus ir Maironio gatvių sankirtos, nuo Šv. Jonų bažnyčios varpinės, (išskyrus Vilniaus

senamiestyje ir jo aplinkoje pastatytus naujus didelių tūrių, aukštybinius statinius, stelbiančius daugiaplanes panoramas, reikšmingiausias istorines dominantes, matomas panoramų ribas);“

„fiksotas išorinis „panoramų apžvalgos taškas – pėsčiųjų pasažo dešiniajame Neries krante, jungiančio Kalvarijų gatvę su „Lietuvos“ viešbučio prieigomis (išskyrus Vilniaus senamiestyje ir jo aplinkoje pastatytus naujus didelių tūrių, aukštybinius statinius, stelbiančius daugiaplanes panoramas, reikšmingiausias istorines dominantes, matomas panoramų ribas);“

Miesto siluetei būdinga dinamiška plastika – kalvų bei bažnyčių bokštų vertikalių kupetų darnus santykis, įvairių architektūros formų bei stilių gausa. Miesto panoramos ir siluetai pasižymi bruožais, kurie būdingi savaimingai, nepertraukiamai besivysčiusiam miestui: organiškas gamtos ir architektūros ryšys, glaudus vertikalių, įvairių tūrių ir architektūros stilių persipynimas, nemaža dalis atsitiktinumo.

II zonoje fiksuoti už Miesto zonos esantys „silueto apžvalgos taškai nuo Išganytojo kalno Š šlaito ir nuo Subačiaus g., kuriuose matoma didžioji dalis Miesto teritorijoje esančių dominančių: Šv. Kryžiaus bažnyčia kvartale Nr. 17, Šv. Pranciškaus Asyžiečio ir Šv. Onos bažnyčios, varpinė kvartale Nr. 20A, Šv. Jono Krikštytojo ir Šv. Jono apaštalo ir evangelisto bažnyčia su varpine, Vilniaus universiteto Astronomijos observatorija kvartale Nr. 24, Reprezentacinio statinių komplekso (Prezidentūros) rūmai ir Dievo Gailestingumo šventovės pastatas kvartale Nr. 25, Šv. Ignoto bažnyčia kvartale Nr. 26, Šventosios Dvasios ir Šv. Kotrynos bažnyčios kvartale Nr. 27, Švč. M. Marijos Ėmimo į dangų bažnyčia kvartale Nr. 30, Šv. Mykolo arkangelo bažnyčia su vartais-varpine kvartale Nr. 39A, stačiatikių Dievo Motinos ėmimo į dangų soboras kvartale Nr. 40, Šv. Mikalojaus stačiatikių cerkvė kvartale Nr. 43, Švč. Mergelės Marijos Ramintojos bažnyčia kvartale Nr. 45, Šv. Kazimiero bažnyčia kvartale Nr. 46, Rotušė kvartale Nr. 47, Šv. Teresės bažnyčia, Medininkų, Aušros vartai, Švč. Mergelės Marijos Gailestingumo Motinos koplyčia, Šv. Dvasios cerkvė su varpine kvartale Nr. 49, Švč. Trejybės bažnyčia su varpine kvartale Nr. 50, Visų Šventųjų bažnyčia su varpine kvartale Nr. 53, Šv. Mikalojaus bažnyčia kvartale Nr. 61 ir kt. vertikalės;“

Miesto gatvių ir aikščių perspektyvos būdinga dinamiška jų kaita, sudėtinga istorinė erdvių sankloda, daugiaplaniškumas, įvairovė, gatvės erdvės matmenų ir mastelio per visą jos ilgį kaita, savitas jų neišbaigtumas, erdvių susilieėjimas arba jų tyčinis išskaidymas, savotiškas vandens telkinių kaip erdvių formantų ignoravimas, meniškumas ir kt. – viskas kas atspindi ilgą istorinę miesto raidą.

• IVV ryšys – miesto identiteto plano logika:

„Istorinį miesto centrą sudaro trijų pilių (Viršutinės, Žemutinės ir Kreivosios) teritorijos ir viduramžiais gynybine siena apjuosta zona. Miesto istorinio centro planas iš esmės yra žiedinis, spindulinis, gatvės išdėstytos įvairiomis kryptimis nuo pirminės piliavietės.“

„perspektyvos: Pilies g. perspektyva P–Š kryptimi nuo sankryžos su Šv. Mykolo g. į Gedimino kalną su pilies bokštu; Pilies g. perspektyva Š–P kryptimi nuo sankryžos su Bernardinų g. į Šv. Jonų bažnyčią; Didžiosios g. perspektyva ŠR–PV kryptimi nuo sankryžos su Švarco g. į Rotušę; S. Skapo g. perspektyva PR–ŠV kryptimi nuo pastato Skapo g. Nr. 7 į De Reusų rūmus; Šv. Mykolo g. perspektyva V–R kryptimi nuo sankryžos su Volano g. į Šv. Mykolo bažnyčią; Šv. Mykolo g. perspektyva V–R kryptimi nuo sankryžos su Bernardinų g. į Šv. Onos bažnyčią; Stiklių g. perspektyva PR–ŠV kryptimi nuo sankryžos su Gaono, Žydų ir Antokolskio gatvėmis į Šv. Dvasios bažnyčią; Stiklių g. perspektyva ŠV–PR kryptimi nuo pastato Stiklių g. Nr. 7 į Šv. Kazimiero bažnyčią; Aušros Vartų g. perspektyva Š–P

kryptimi nuo namo Nr. 8 į Šv. Teresės bažnyčią ir Aušros Vartų koplyčią; Aušros Vartų g. perspektyva Š–P kryptimi nuo Šv. Teresės bažnyčios į Aušros Vartų koplyčią; Rūdninkų g. perspektyva Š–P kryptimi nuo sankryžos su Dysnos g. į Visų Šventųjų bažnyčią; Savičiaus g. perspektyva V–R kryptimi nuo pastato Didžioji g. Nr. 18 į Švč. Mergelės Marijos Ramintojos bažnyčią; Šv. Kazimiero g. perspektyva ŠR–PV kryptimi nuo namo Šv. Kazimiero g. Nr. 3 į arką;“

Miesto zonos tūrinė – erdvinė struktūra sudėtinė, išsiskiria du kompoziciniai centrai: Šv. Jono bažnyčia su Universiteto ansambliu ir Rotušė su Šv. Kazimiero bažnyčia. Ryškiausia miesto struktūros ašis – trasa, jungianti šiuos centrus – Pilies, Didžioji ir Aušros Vartų gatvė. Papildančios ašys – kiti pagrindiniai istoriniai traktai: Trakų, Rūdininkų, Subačiaus, Vokiečių gatvės. Šias ašis fiksuoja bažnyčių ir vienuolynų ansamblių tūriai. Būdinga miesto erdvinės kompozicijos ypatybė – kamerinė netaisyklinga erdvė, susiformavusi prieš dominuojantį vertikalų elementą – bažnyčios frontoną, bokštus. Miesto zonoje, kur valdų struktūra susiformavo XV–XVIII a., pagrindinėms gatvėms būdingas perimetris užstatymas. Erdvę formuoja pagrindinis tūris ir puošniausiais fasadas, kiemų erdvės susidaro tarp pagalbinių pastatų, dažniausiai smulkesnių tūrių. Dauguma posesijų užstatytos kompaktiškai. Šalutinės gatvės išlaikiusios archajišką užstatymo charakterį. Ypatumas – siaurą gatvės erdvę formuoja pastatų fasadai ir ilgos aklinos kiemo erdvė ribojančios tvoros. Erdvinė kompozicija kelių planų.

Ryšys su IVV atributais „tūrinės erdvinės struktūros sandarą“, „pagrindinės senamiesčio kompozicinės ašis“;

II zonoje fiksuota tūrinės erdvinės struktūros sandara kaip daugialypė tūrinė–erdvinė struktūra, sudaryta iš kultūros paveldo objektų, urbanistinės struktūros statinių bei urbanistinės struktūros statinių, turinčių vertingųjų savybių požymių, su pagrindiniais funkciniais ir kompoziciniais senamiesčio centrais – Šv. Jono Krikštytojo ir Šv. Jono apaštalo ir evangelisto bažnyčia su Vilniaus universiteto pastatų kompleksu bei Rotušė su Šv. Kazimiero bažnyčia, į kuriuos veda pagrindinės senamiesčio kompozicinės ašys – Pilies, Didžiosios, Aušros Vartų gatvės su papildančiomis ašimis – Trakų, Rūdninkų, Subačiaus, Vokiečių gatvėmis, išskirtinomis bažnyčių ir vienuolynų ansamblių, kitų reikšmingų pastatų tūriais, ties kuriais gatvių erdvės perauga į aikščių erdves, su mažiau aktyviomis, atskiroms senamiesčio zonoms būdingomis kompozicinėmis ir funkcinėmis ašimis, dominantėmis.

Valdymo planas – citata (rytinis mazgas / vartų kompleksas):

„Aušros vartai yra vieninteliai išlikę miesto gynybinės sienos vartai. Aušros vartų pastatas sujungtas su Šv. Teresės bažnyčia, sudaro vieną kompleksą. Aušros Vartų gatvė ir jos aplinka liudija Vilniaus senamiesčio daugiakultūriškumą ir daugiakonfesiškumą.“

IVV ryšys su vidinio miestovaizdžio atributais

„gatvių užstatymo išklotinės – Pilies g. R pusės iki pastato Pilies g. Nr. 42, Pilies g. V pusės atkarpos nuo sankryžos su Šventaragio g. iki sankryžos su Šv. Jono g., Didžiosios g. R pusės (išskyrus pastatus Didžioji g. Nr. 20, Nr. 28, pastato Pilies g. Nr. 34 vitrininio lango angą, pastatų

Didžioji g. Nr. 6, Nr. 8 plokštuminius stoglangius, pastatų Pilies g. Nr. 18, Didžioji g. Nr. 30, Nr. 40 I a. angos, išskyrus pastato Didžioji g. Nr. 40 duris su portalu, neištirtos, pastato Pilies g. Nr. 34 tarpuvartę įstiklinta; išklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); Didžiosios g. ŠV, PV pusės (išskyrus pastatą Vokiečių g. Nr. 1, pastato Didžioji g. Nr. 39 plokštuminius stoglangius, pastato Didžioji g. Nr. 39 I a. angos neištirtos; išklotinė iš dalies pakitusi; 2013 m.); Aušros Vartų g. R ir V pusių, Daukanto a. PR ir ŠV pusių, Universiteto g. V, R ir PV pusių, Šv. Jono g. ŠV pusės (išskyrus pastatą Šv. Jono g. Nr. 6, pastato Aušros Vartų g. Nr. 20 plokštuminius stoglangius, vitrininę langą, durų angas, pastato Aušros Vartų g.

Nr. 27 vitrininių langų angas, pastato Etmonų g. Nr. 2 tūrinius stoglangius, pastato Aušros Vartų g. Nr. 11 plokštuminius, tūrinius stoglangius, pastato Aušros Vartų g. Nr. 9 vitrininio lango angą šalia Bazilijonų vartų, pastatų Etmonų g. Nr. 2, Aušros Vartų g. Nr. 3, Nr. 9, Nr. 11, Nr. 15 I a. langų, durų angos neištirtos; išklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); Šv. Jono g. PR pusės atkarpos nuo pastato Šv. Jono g. Nr. 3 iki pastato Nr. 11, S. Skapo g. P ir Š pusių, Švarco g. P pusės, Gaono g. R ir V pusių, Stiklių g. PR ir ŠR pusių (išskyrus pastatus Stiklių g. Nr. 7, Nr. 7A, pastato Stiklių g. Nr. 3 plokštuminius stoglangius, pastatų Stiklių g. Nr. 3, Nr. 16, Nr. 18 I a. angos neištirtos; išklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); Šv. Ignoto g. PR ir ŠR pusių (išskyrus pastatą Šv. Ignoto g. Nr. 8, pastato Šv. Ignoto g. Nr. 12 tūrinius stoglangius; išklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); M. Antokolskio g. ŠV pusės atkarpos iš pastatų Žydų g. Nr. 2 ir M. Antokolskio g. Nr. 11, Žydų g. ŠV pusės atkarpos iš pastatų Stiklių g. Nr. 14 ir Žydų g. Nr. 3, Žydų g. PR pusės atkarpos iš pastatų Žydų g. Nr. 2 ir Nr. 4A, Dominikonų g. ŠV pusės atkarpos nuo pastato Dominikonų g. Nr. 6 iki pastato Universiteto g. Nr. 2, Dominikonų g. PR pusės atkarpos nuo pastato Dominikonų g. Nr. 5 iki pastato Nr. 15, Trakų g. PR pusės, Trakų g. ŠV pusės (išskyrus pastatą Trakų g. Nr. 16, pastatų Dominikonų g. Nr. 5, Trakų g. Nr. 13, Nr. 15 I a. angos, pastato Trakų g. Nr. 11 fasadai neištirti; išklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); Bernardinų g. ŠR ir PV pusių, Šiltadaržio g. V ir R pusių (išskyrus pastatą Bernardinų g. Nr. 9, Šv. Mykolo g. Nr. 14 plokštuminius stoglangius, XX a. II p. suformuotą tarpuvartę su sandėliu Šiltadaržio g. 6 bei vartelius, įrengtus tvoros Šiltadaržio g. 6 Š atkarpoje; tvoros Šiltadaržio g. 6 P atkarpoje buvę varteliai su arkine sąrama ir spyna XX a. II p. buvo susiaurinti, suformuojant lygią sąramą, išklotinės iš dalies pakitusios; žr. priedą Nr. 20; 2021 m.); Šv. Mykolo g. Š, ŠV ir P pusių, Literatų g. Š ir P pusių, A. Volano g. R ir V pusių, Rusų g. ŠR ir PV pusių, Latako g. PR ir ŠV pusių (išskyrus pastatą Latako g. Nr. 2, pastatų Šv. Mykolo g. Nr. 4, Nr. 12, Nr. 14, Latako g. Nr. 3 plokštuminius stoglangius; išklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); Bokšto g. V pusės atkarpos nuo sankryžos su Didžiąja g. iki pastato Savičiaus g. Nr. 17 ir atkarpos tarp Subačiaus ir Šv. Kazimiero gatvių, Bokšto g. R pusės (išskyrus pastatą Bokšto g. Nr. 12A, pastato Bokšto g. Nr. 1 plokštuminius stoglangius, pastatų Bokšto g. Nr. 8, Nr. 10 tūrinius, plokštuminius stoglangius; išklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); Išganytojo g. P pusės, Išganytojo g. Š pusės atkarpos nuo sankryžos su Bokšto g. iki pastato Maironio g. Nr. 15 (išskyrus pastato Išganytojo g. Nr. 2 plokštuminius stoglangius, pastato Išganytojo g. Nr. 4 vidurinės dalies 3 I a. langų angos neištirtos; išklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); Savičiaus g. Š ir P pusių (išskyrus pastatą Didžioji g. Nr. 20, pastatų Savičiaus g. Nr. 6, Nr. 7, Nr. 8, Nr. 12 plokštuminius stoglangius, pastato Savičiaus g. Nr. 7 vitrininio lango angą, pastatų Savičiaus g. Nr. 5, Nr. 6 I a. angos neištirtos; išklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); Augustijonų g. V pusės, Augustijonų g. R pusės Š atkarpos ties sankryža su Savičiaus g., Maironio g. V pusės atkarpos tarp Šv. Mykolo ir Rusų gatvių, Maironio g. R pusės Š atkarpos ties sankryža su B. Radvilaitės g. (išskyrus Š dalyje suformuotą tvorą; išklotinės iš dalies pakitusios; 2016 m.); B. Radvilaitės g. P pusės (išskyrus pastatą B. Radvilaitės g. Nr. 1; išklotinė iš dalies pakitusi; 2013 m.); L. Stuokos–Gucevičiaus g. PR pusės, L. Stuokos–Gucevičiaus g. ŠV pusės atkarpos nuo pastato L. Stuokos–Gucevičiaus g. Nr. 7 iki pastato Nr. 13 (išskyrus pastatą L. Stuokos–Gucevičiaus g. Nr. 11, pastato L. Stuokos–Gucevičiaus g. Nr. 9 tūrinius stoglangius; išklotinė iš dalies pakitusi; 2016 m.); Pranciškonų g. PV pusės, Pranciškonų g. ŠR pusės atkarpos nuo pastato Pranciškonų g. Nr. 4 iki pastato Šv. Mikalojaus g. Nr. 7, Šv. Mikalojaus g. ŠV pusės atkarpos iš pastatų Šv. Mikalojaus g. Nr. 5, Nr. 7, Šv. Mikalojaus g. V pusės atkarpos iš pastatų Šv. Mikalojaus g. Nr. 11, Nr. 13, Šv. Mikalojaus g. R pusės atkarpos iš Šv. Mikalojaus bažnyčios statinių, Mėsinių g. ŠV ir PR pusių atkarpos tarp Vokiečių ir Ašmenos gatvių (išskyrus Pranciškonų bažnyčios varpinės vietą, Mėsinių g. ŠV pusės pastatą Ašmenos g. Nr. 10, pastato Šv. Mikalojaus g. Nr. 5 I a. angos neištirtos; išklotinės iš dalies pakitusios; 2016 m.); Mėsinių g. ŠV pusės atkarpos tarp Dysnos ir Ligoninės gatvių, Dysnos g. PV pusės atkarpos iš pastatų Dysnos g. Nr. 2, Nr. 4, Žemaitijos g. P pusės atkarpos nuo pastato Žemaitijos g. Nr. 1 iki pastato Nr. 11, Šiaulių g. PV pusės atkarpos nuo pastato Mėsinių g. Nr. 11 iki pastato Šiaulių g. Nr. 8, Šiaulių g. ŠR pusės atkarpos iš pastato Šiaulių g. Nr. 5, Klaipėdos g. Š pusės (išskyrus pastatus Šiaulių

g. Nr. 1, Klaipėdos g. Nr. 2A, neužstatytą sklypą su naujai suformuota tvora tarp pastatų Žemaitijos g. Nr. 1 ir Nr. 3, neužstatytą Klaipėdos ir Pylimo gatvių kampą, pastato Šiaulių g. Nr. 5 rekonstruotas I a. angas, pastatų Žemaitijos g. Nr. 11, Pylimo g. Nr. 14 tūrinius stoglangius, pastatų Mėsinių g. Nr. 5, Nr. 9, Nr. 11, Šiaulių g. Nr. 5 plokštuminius stoglangius; išsklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); Ligoninės, Vokiečių gatvių PV pusių (išskyrus pastatus Vokiečių g. Nr. 2, Nr. 18, Nr. 18A, Nr. 26, pastato Ligoninės g. Nr. 7 tūrinius stoglangius, pastatų Ligoninės g. Nr. 11, Vokiečių g. Nr. 6 plokštuminius stoglangius, pastato Vokiečių g. Nr. 14 užstatytą III a., pastatų Vokiečių g. Nr. 4, Nr. 6, Nr. 12, Nr. 14 I a. angos neištirtos; išsklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); Kėdainių g. PV pusės, Lydos g. Š pusės atkarpos tarp Kėdainių ir Pranciškonų gatvių, Totorių g. V pusės (išskyrus pastatą Šv. Ignato g. Nr. 8, priestatą Totorių g. Nr. 23, pastato Totorių g. Nr. 23 plokštuminius stoglangius, pastato Totorių g. Nr. 7 tūrinius stoglangius, pastato Totorių g. Nr. 7 I a. angos neištirtos; išsklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); Benediktinių g. ŠV pusės atkarpos iš pastatų Vilniaus g. Nr. 28 ir Liejyklos g. Nr. 3, Benediktinių g. PR pusės (išskyrus pastatą Šv. Ignato g. Nr. 4; išsklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); Šventaragio g. PV, P pusės atkarpos tarp L. Stuokos–Gucevičiaus ir Pilies gatvių (išskyrus pastato Universiteto g. Nr. 14 naujai pristatytą ŠV dalį; išsklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); Vilniaus g. ŠR pusės atkarpos nuo sankryžos su Liejyklos g. iki Šv. Kotrynos bažnyčios, Vilniaus g. V pusės (išskyrus pastatus Vilniaus g. Nr. 33, Nr. 45, pastato Vilniaus g. Nr. 47 plokštuminius stoglangius, pastato Vilniaus g. Nr. 19 tūrinius stoglangius, pastato Vilniaus g. Nr. 19 I a. angos neištirtos; išsklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); Gedimino pr. Š pusės (išskyrus pastato Gedimino pr. Nr. 3A plokštuminius stoglangius; pastato Gedimino pr. Nr. 3A I a. angos neištirtos; išsklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); Rūdninkų g. PR pusės, Rūdninkų g. ŠV pusės atkarpos tarp Ligoninės ir Pylimo gatvių, Karmelitų g. ŠV pusės, Karmelitų g. PR pusės atkarpos iš pastato Karmelitų g. Nr. 4 korpusų, Arklių g. ŠV pusės atkarpos iki sankryžos su Karmelitų g. ir Arklių g. PR pusės (išskyrus gynybinės sienos Rūdninkų vartų vietą, pastatą Karmelitų g. Nr. 2, tvorą tarp pastatų Arklių g. Nr. 3 ir Nr. 5, pastato Rūdninkų g. Nr. 6 plokštuminius stoglangius, pastato Karmelitų g. Nr. 5 vitrininių langų angas, pastato Rūdninkų g. Nr. 18 I a. angas, pastatų Rūdninkų g. Nr. 18, Etmonų g. Nr. 6 tūrinius, plokštuminius stoglangius, pastatų Rūdninkų g. Nr. 4, Nr. 6, Karmelitų g. Nr. 5, Arklių g. Nr. 24 I a. angos neištirtos; išsklotinės iš dalies pakitusios; 2016 m.); Etmonų g. Š ir P pusių, Pasažo skg. Š ir P pusių, Visų Šventųjų g. PV ir ŠR pusių, Bazilijonų g. Š pusės atkarpos iš pastatų Nr. 6, Nr. 8 bei atkarpos nuo pastato Bazilijonų g. Nr. 10 iki pastato Nr. 14; Pylimo g. R, ŠR pusės atkarpų nuo sankryžos su Islandijos g. iki pastato Pylimo g. Nr. 12 ir nuo pastato Pylimo g. Nr. 18 iki pastato Nr. 54 (išskyrus pastatus Pylimo g. Nr. 36, Nr. 44, pastato Pylimo g. Nr. 10 I a. angos neištirtos; išsklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.);

„skersgatvių Subačiaus g. Š pusės atkarpos tarp Šv. Kazimiero ir Bokšto gatvių ir atkarpos iš pastatų komplekso Subačiaus g. Nr. 26, Subačiaus g. P pusės atkarpų nuo pastato Subačiaus g. Nr. 1 iki pastato Nr. 17 ir nuo pastato Subačiaus g. Nr. 21 iki pastato Nr. 23, buv. Rasų g. ŠR ir PV pusių Š atkarpos tarp Subačiaus ir Žiupronių gatvių (išskyrus pastatus J. Basanavičiaus g. Nr. 4A, Subačiaus g. Nr. 11, pastato J. Basanavičiaus g. Nr. 6 rekonstruotą I a. kampinę ŠV dalį ties sankryža su Vingrių g., ant pastato ŠV dalies užstatytą IV a., pastato Subačiaus g. Nr. 2 naujai užstatytą III a., pastato Subačiaus g. Nr. 15 iškeltą stogą su tūriniais stoglangiais, mūrinę tvorą tarp pastatų Subačiaus g. Nr. 8 ir Nr. 10, pastatų J. Basanavičiaus g. Nr. 1, Nr. 2, Subačiaus g. Nr. 7 plokštuminius stoglangius, pastatų Subačiaus g. Nr. 14, Nr. 17, Nr. 21C, Nr. 23 tūrinius stoglangius, pastato Teatro g. Nr. 7 naujai užstatytą IV a., mansardą su tūriniais stoglangiais, pastatų J. Basanavičiaus g. Nr. 1, Nr. 2, Nr. 3 I a. angos, pastato K. Kalinausko g. Nr. 10 cokolinio a. angos neištirtos; išsklotinės iš dalies pakitusios; 2023 m.); Šv. Kazimiero g. PR pusės atkarpos nuo pastato Šv. Kazimiero g. Nr. 1 iki pastato Nr. 5, Šv. Kazimiero g. ŠV pusės atkarpos nuo pastato Didžioji g. Nr. 40 iki pastato Šv. Kazimiero g. Nr. 8, Šv. Dvasios g. PR pusės atkarpos iš pastatų M. Daukšos g. Nr. 2, Šv. Dvasios g. Nr. 4, Šv. Dvasios g. ŠV pusės (išskyrus pastato Subačiaus g. Nr. 2 naujai užstatytą III a.; išsklotinės iš dalies pakitusios; 2015 m.);“

• II senamiesčio zonos „Miestas“ erdvių grupės (morfostruktūros), užstatymo tipai

Istorinių valdų (posesijų) ribos kaip II zonos morfostruktūros karkasas: jos apibrėžia sklypų tinklą – posesinė struktūra, kvartalų sandarą ir gatvelių–skersgatvių geometriją, užtikrina identiteto tęstinumą.

Pagal skirtingų struktūrų, formuojančių erdves, pobūdį galima išskirti šias miesto zonos erdvių grupes:

1. pagrindiniai traktai – gatvės, palei perimetrą tankiai užstatytos 2–3 aukštų pastatais, charakteringas bruožas – gatvės erdvės ties reikšmingiausiais pastatais perauga į aikštės erdvę;

„gatvių trasos“ II zonoje fiksuota susisiekimo ir viešųjų erdvių tinklas – gatvių trasos: Pilies, Didžiosios, Aušros Vartų (u. k. 10353), Trakų, Dominikonų, Šv. Jono, Subačiaus, Vokiečių g. PV pusės, Universiteto, S. Daukanto, S. Skapo, Šv. Ignato, Stiklių, Švarco, Gaono, Žydų, M. Antokolskio, Benediktinių, Šventaragio, B. Radvilaitės, Bernardinų, Šiltadaržio, Šv. Mykolo, Literatų, A. Volano, Rusų, Maironio g. Š atkarpos iki sankryžos su Išganytojo ir Užupio gatvėmis, Išganytojo, Latako, Bokšto, Savičiaus, Augustijonų, Šv. Kazimiero g. PV atkarpos iki pastato Šv. Kazimiero g. Nr. 9, Rūdninkų, Arklių, Karmelitų, Visų Šventųjų, Ligoninės, Etmonų, Pasažo skersgatvio, Bazilijonų, Šv. Dvasios, M. Daukšos, Šv. Mikalojaus, Žemaitijos, Dysnos, Ašmenos, Mėsinių, Šiaulių, Kėdainių, Pranciškonų, Lydos, Klaipėdos, Pylimo, Vilniaus, Totorių, L. Stuokos–Gucevičiaus.

Ryšys su Valdymo planu išskirtais atributais – dangų ir grindinių identitetas „Vilniaus istorinio centro viduramžiais susiformavęs spindulinis gatvių tinklas saugomas, pagal galimybes tvarkomos gatvių dangos, nepažeidžiant nustatytų vertingųjų savybių, gatvių trasos nekeičiamos.“

2. siauros gatvės, užstatytos palei perimetrą neaukštais pastatais, perspektyvos vieno, dviejų planų, charakteringas išklotinės elementas – pastato fasadas, uždari kiemai su patekimais per tarpuvartes, jų menkai dekoruotas užstatymas su negausias želdiniais bei gretimų valdų ugniasienėmis.

„uždaros erdvės – kiemų erdvės (kai kurie istoriniai kiemai, juos uždengus, paversti pastatų ar jų kompleksų interjerais; būklė bloga, patenkinama);

įvažiavimai į kiemus dažniausiai pro gatvės korpusuose įrengtas tarpuvartes, kartais pro tvoroje esančius vartus bei pro gretimus pastatus jungiančias arkas (dalyje įvažiavimų įrengtos patalpos; būklė bloga, patenkinama; 2013 m.);

„kiemų, tarpavarčių lauko akmenų grindiniai, jų fragmentai (tipas 2013 m.)“;

„kiemų želdiniai (netyrinėti; 2013 m.)“;

3. pagal XIX a. išplanavimo projektus suformuotos gatvių erdvės (Maironio gatvė) ribinė teritorijos gatvė, dalis gatvių per II Pasaulinį karą prarado užstatymą, išgriauti kvartalai arba jų teritorijų dalys tapo viešomis erdvėmis, arba buvo užstatytos nevertingu paveldosaugos požiūriu užstatymu. Tai istoriniu požiūriu nebūdingos miesto morfostruktūros erdvės – II pasaulinio karo metu ir vėliau išgriauti kvartalai, teritorijos, kurių erdvių charakteris pakitęs arba nesusiformavęs (Vokiečių g., Rūdininkų skveras, K. Sirvydo skveras, Lazdynų Pelėdos skveras).

„vietovei reikšmingo buvusio užstatymo ar jo dalių vietos – neišlikusio perimetrinio užstatymo vietos: II senamiesčio zonoje „Mieste“ kvartale Nr. 56, kvartalų Nr. 27, 32, 33, 34, 50, 55 PV dalyse, kvartalo Nr. 37 PV, PR dalyse, kvartalo Nr. 61 PV dalyje (kvartale Nr. 32 stovėjo Vilniaus Didžioji sinagoga, kurios liekanos įrašytos į Kultūros vertybių registrą, u. k. 41887, buvusio reikšmingo užstatymo vietos, kurios

po 1940 m. buvo užstatytos pastatais, vertingosiomis Vilniaus senamiesčio savybėmis nenustatomos ir TRP nežymimos; 2023 m.); kiemo pastato Vilniaus g. Nr. 29 liekanos: XVIII a. pab., XX a. I p. lauko akmenų–keraminių plytų mūro pamatas, rūsio, I a. keraminių plytų mūro kapitalinės sienos, dviejų I a. segmentinių sąramų langų vietos (būklė patenkinama; 2019 m.);“

4. Kultūrinis sluoksnis, įskaitant kapus.

„kultūrinis sluoksnis, kapai – griautiniai XIV–XVI a. kapai su įkapėmis ir be jų valdoje Bokšto g. 6 ir Latako g.; 1981 m., 2005 m., 2008–2010 m. ištirta apie 400 palaidojimų, galėjusių priklausyti Kristaus Gimimo cerkvės kapinėms; griautiniai kapai valdoje Subačiaus g. 9; kapai apardyti statybų metu, 2008 m. aptikti 2 palaidojimai, galėję priklausyti Šv. Dvasios cerkvės kapinėms; griautiniai kapai valdoje Totorių 25; 1999 ir 2001 m. aptikti žmonių kaulai iš suardytų kapų, galėję priklausyti Šv. Igno bažnyčios kapinėms.

Teritorinis ryšis su Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės (u. k. 25504) nustatytomis vertingosiomis savybėmis. Archeologinio sluoksnio radiniai – statinių liekanos, rūšiai ir kt. yra bendros senamiesčio vertybės.

5. Atviros erdvės

„aikštės: 1. Rotušės aikštė (u. k. 10352); 2. Jono Žemaičio aikštė; 3. Simono Daukanto aikštė; 4. aikštė Pilies, Didžiosios, Bokšto gatvių sankirtoje; 5. Jono Basanavičiaus aikštė Aušros Vartų, Šv. Kazimiero, Subačiaus ir Pasažo gatvių sankirtoje.“

„kitos atviros erdvės: 1. atvira erdvė priešais Salomėjos Nėries paminklą Vilniaus g., prieigų prie Šv. Kotrynos bažnyčios ir vienuolyno namo iš Vilniaus g. pusės; 2. tarp Vilniaus bonifratų vienuolyno statinių ansamblio ir Liejyklos g.; 3. Maironio g. prie bernardinų vienuolyno ansamblio; 4. Vilniaus Universiteto pastatų formuojama atvira erdvė Universiteto g.; 5. Vokiečių g. atviroji erdvė;“

Ryšys su IVV/Valdymo planu: Vokiečių g. ir kitos pokariu pertvarkytos atviros erdvės laikomos istorinės raidos sluoksniu – vertingomis kaip miesto raidos liudijimas. Vokiečių g. ir kitos pokariu transformuotos erdvės identifikuojamos kaip istorinės raidos sluoksnis: jos laikytinos neigiamu veiksmu vientisumui (IVV), tačiau reikšmingos miesto naratyvui; jų tvarkymas ir vizualinė kontrolė sprendžiami Valdymo plane.

6. Skverai

„skverai: 1. Karmelity – dabar Lazdynų Pelėdos skveras tarp Karmelity, Arklių ir Visų Šventųjų gatvių; 2. Šv. Onos skveras Maironio ir Šv. Mykolo gatvių sankirtoje; 3. Adomo Mickevičiaus skveras prie Šv. Onos bažnyčios varpinės bei Bernardinų bažnyčios Maironio gatvėje; 4. A. Volano g. skveras; 5. L. Stuokos–Gucevičiaus skveras tarp L. Stuokos–Gucevičiaus ir Liejyklos gatvių; 6. Stanislovo Moniuškos skveras Vilniaus g.; 7. skveras prie Ligoninės ir Pylimo gatvių sankryžos (išlikę istorinės skverų teritorijos);“

7. Parkai, sodai:

„sodai: 1. Botanikos sodo teritorija (1799 m. VU Botanikos sodas iš Pilies g. 22 kiemo, kuriame buvo įkurtas, perkeltas į Pilies kalno papėdę;“

8. Aikščių, skverų, kitų atvirų erdvių monumentaliosios dailės kūriniai.

„atvirų erdvių monumentaliosios dailės kūriniai : **paminklai:** paminklas Jonui Basanavičiui (skulpt. Gediminas Piekuras ir Algirdas Rasimavičius, archit. Gediminas Antanas Sakalis, 2018 m., granitas, bronzos, Jono Basanavičiaus a.); paminklas Lazdynų Pelėdai (pav. „Seserys“, skulpt. Daliutė Ona Matulaitė, archit. Jūras Balkevičius, Rimantas Buivydas 1995 m., bronzos, Lazdynų Pelėdos skv.); paminklas Cemachui Šabadui („Daktarui Aiskaudai“, skulpt. Romualdas Kvintas, 2007 m., Mėsinių ir Dysnos gatvių sankryža); paminklas Mečislavui Dorzikui (1934 m., granitas, Maironio g.); **skulptūros:** skulptūra „Barbora“ (skulpt. Vladas Vildžiūnas, 1982 m., Vokiečių g.); skulptūra „Žibintininkas“ (skulpt. Vytautas Nalivaika, 1986 m., Šv. Jono g.); skulptūra „Vandens nešėjas“ (skulpt. Romualdas Kvintas, atidengta 2020 m. spalio mėn. Kėdainių ir Lydos gatvių sankryžoje). II zonoje fiksuotos skulptūros: skulptūra „Barbora“ (skulpt. Vladas Vildžiūnas, 1982 m., Vokiečių g.); skulptūra „Žibintininkas“ (skulpt. Vytautas Nalivaika, 1986 m., Šv. Jono g.); skulptūra „Vandens nešėjas“ (skulpt. Romualdas Kvintas, atidengta 2020 m. spalio mėn. Kėdainių ir Lydos gatvių sankryžoje).“

9. Funkcinė įranga.

„funkcinė įranga: Trakų g. pėsčiųjų perėją ties sankryža su Pylimo g. žymintys apskriti metaliniai elementai; betoninis skelbimų stulpas Maironio g.; tvorėlė iš arklinio tramvajaus bėgių Maironio g.; XIX a. pab. – XX a. pr. tvora Šiltadaržio g. R pusėje, iš V ribojanti Šiltadaržio g. 6 valdą (manoma, kad tvora tęsiasi iki namo Šiltadaržio g. 4A; numanomas tvoros Š galas prie namo Šiltadaržio g. 4A netyrinėtas, tvoros P atkarpoje buvę varteliai su arkine sąrama ir spyna XX a. II p. buvo susiaurinti, suformuojant lygią sąramą, varteliai tvoros Š atkarpoje įrengti XX a. II p., prie tvoros iš kiemo pusės XX a. II p. pristatytas transformatorinės pastatas Šiltadaržio g. 6. Metaliniai, dalis inkrustuoti tašytais lauko akmenimis, inžinerinių tinklų šulinių dangčiai: B. Radvilaitės g. – 2 vnt., Šiltadaržio g. – 3 vnt., Maironio g. – 2 vnt., Bernardinų g. – 8 vnt., Šv. Mykolo g. – 5 vnt., Pilies g. – 3 vnt., Literatų g. – 2 vnt., Skapo g. – 4 vnt., Šv. Universiteto g. – 2 vnt., Jono g. – 3 vnt., Švarco g. – 2 vnt., Dominikonų g. – 2 vnt., Šv. Ignato g. – 1 vnt., M. Antokolskio g. – 3 vnt., Vokiečių g. – 2 vnt. Trakų g. – 3 vnt., Kėdainių g. – 4 vnt., Lydos g. – 2 vnt., Pranciškonų g. – 5 vnt., Šv. Mikalojaus g. – 2 vnt., Mėsinių g. – 2 vnt., Rūdininkų g. – 2 vnt., Šv. Kazimiero g. – 4 vnt., Augustijonų g. – 3 vnt., Bokšto g. – 1 vnt., Strazdelio g. – 2 vnt., Šv. Dvasios g. – 1 vnt., Aušros Vartų g. – 1 vnt., Pylimo g. – 10 vnt., Klaipėdos g. – 1 vnt., Vilniaus g. – 6 vnt., Totorių g. – 5 vnt.;“

10. Vyraujantys užstatymo tipai

10.1. Perimetris ir jo potipiai

10.1.1. perimetris – posesijinis morfotipas (PP).

„perimetris posesijinis XIV–XVIII a. užstatymas su pavienėmis XIX–XX a. I p. užstatymo struktūromis, XX a. II p. – XXI a. pr. tarpais 1–3 aukštų su pastogėmis pastatais kvartaluose: Nr. 18, 22, 23, 28A, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 41, 42, 43, 44, 48, 54, 57, 59, 61, kvartalo Nr. 14 R dalyje Vilniaus g. valdose, kvartalo Nr. 17 PR dalies valdoje ties Universiteto ir Liejyklos gatvių sankryža, kvartalo Nr. 21 Š, P dalyse Šiltadaržio, Bernardinų gatvių valdose, kvartalo Nr. 24 Š, V dalyse S. Skapo, Pilies gatvių, kvartalo Nr. 25 P dalyje Dominikonų, Šv. Ignato, Totorių gatvių valdose, kvartalo Nr. 28B R, P dalyse Miesto Sienos, Pylimo gatvių valdose, kvartalo Nr. 30 ŠV dalyje valdose ties Trakų ir Kėdainių gatvių sankryža, kvartalo Nr. 39A P dalyje Literatų, Rusų, Maironio gatvių, kvartalo Nr. 46 Š, V, PV dalyse Didžiosios, Savičiaus, Augustijonų gatvių valdose, kvartalo Nr. 49 Š dalyje Aušros Vartų, Subačiaus gatvių, kvartalo Nr. 50 Arklių, Aušros Vartų, Bazilijonų gatvių valdose, kvartalo Nr. 51 V dalyje Arklių g. valdoje, kvartalo Nr. 52 Š dalyje Karmelitų, Arklių gatvių, kvartalo Nr. 53 PV dalyje Pylimo, Visų Šventųjų gatvių valdose, kvartalo Nr. 55 ŠV dalyje Vokiečių g. valdoje, kvartalo Nr. 57 ŠR, PR dalyse Ligoninės,

Rūdininkų gatvių valdose, kvartalo Nr. 58 Š, PR dalyse Pylimo, Žemaitijos, Šiaulių, Mėsinių gatvių valdose, kvartalo Nr. 62 R, PV dalyse Šv. Mikalojaus, Žemaitijos, Pylimo gatvių valdose, iš jų – užstatymas atskirais iki 4 aukštų su pastogėmis pastatais kvartaluose: Nr. 41, 42, 50, 53, 54, 58 (1–3 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 2,5 m iki 14,3 m, iki kraigo – nuo 3,0 m iki 21,1 m, išskirtinas rūmų, vad. Pacų, triaukštis turis kvartalo Nr. 34 Didžiosios g. valdoje, kurio aukštis iki karnizo 16,2 m, iki kraigo – 26,0 m, 4 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 12,8 m iki 17,7 m, iki kraigo – nuo 16,3 m iki 20,2 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR:– aukštingumas (maksimalus): 4 a. su pastogėmis;– karnizas (maksimalus): 17,7 m (4 a. su pastoge);– kraigas (maksimalus): 26,0 m (Pacų rūmų triaukštis turis).

10.1.2. perimetrinis reguliarus (PR).

„perimetrinis reguliarus valdos XIX–XX a. I p. užstatymas su XV–XVIII a. reliktais, XX a. II p. tarpais 1–4 aukštų su pastogėmis pastatais kvartalo Nr. 14 V dalyje Pylimo, Klaipėdos gatvių valdose, kvartalo Nr. 17 ŠR dalyje Universiteto g., kvartalo Nr. 18 ŠR dalyje Šventaragio g., kvartalo Nr. 21 R dalyje Maironio g. valdose, kvartalo Nr. 22 R dalyje Šiltadaržio g., kvartalo Nr. 23 P dalyje Šv. Mykolo g., kvartalo Nr. 28 ŠV, PR dalyse Klaipėdos, Vilniaus, Trakų gatvių valdose, kvartalo Nr. 42 R dalyje Rusų g. valdoje, kvartalo Nr. 46 ŠV dalyje Didžiosios g., kvartalo Nr. 48 P dalyje Subačiaus g., kvartalo Nr. 58 PV, PR dalyse Pylimo, Ligoninės, Šiaulių gatvių valdose, kvartalo Nr. 62 Š, PR dalyse Lydos, Šv. Mikalojaus gatvių valdose (1–4 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 4,3 m iki 18,4 m, iki kraigo – nuo 7,3 m iki 22,3 m.; užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 4 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 18,4 m; – kraigas (maksimalus): 22,3 m.

„perimetrinis reguliarus kvartalo XX a. II p. užstatymas 4 aukštų su pastogėmis pastatais kvartalų Nr. 32, 33, 34 PV dalyse Vokiečių g. (4 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 14,3 m iki 17,1 m, iki kraigo – nuo 19,4 m iki 21,4 m; užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 4 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 17,1 m; – kraigas (maksimalus): 21,4 m.

„perimetrinis valdos visumos XIV–XVIII a. užstatymas su pavienėmis XIX–XX a. I p. užstatymo struktūromis, XX a. II p. – XXI a. pr. tarpais 1–4 aukštų su pastogėmis pastatais atskirose kvartalų Nr. 18, 23, 26, 31, 32, 33, 35, 36, 37, 38, 41, 42, 43, 45, 46, 48, 50, 51, 57, 60, 61 valdose Pilies, Skapo, Bernardinų, Šv. Mykolo, Šv. Jono, Šv. Ignoto, Didžiojoje, Gaono, Žydų, Stiklių, Vokiečių, Ašmenos, Dysnos, Bokšto, Subačiaus, Etmonų, Augustijonų, Pylimo gatvėse, 3–4 a. su sutapdintais stogais pastatais kvartalo Nr. 52 Š dalyje Karmelitų g., kvartalo Nr. 61 PR dalyje Ašmenos g. valdoje, pavieniu 5 a. su pastoge pastatų kvartalo Nr. 54 valdoje tarp Didžiosios, Rūdininkų ir Arklių gatvių (1–4 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 3,8 m iki 18,2 m, iki kraigo – nuo 8,9 m iki 21,6 m, 3–4 a. su sutapdintais stogais pastatų aukštis nuo 12,9 m iki 15,9 m, 5 a. su pastoge pastato aukštis iki karnizo 20,7 m, iki kraigo – 24,9 m; užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 5 a. su pastoge (pavienis atvejis, kv. Nr. 54); – karnizas (maksimalus): 20,7 m (5 a.); – kraigas (maksimalus): 24,9 m (5 a.); – sutapdinti stogai (3–4 a.): 12,9–15,9 m bendras aukštis.

10.2. komponentinis užstatymo tipas KU).

„komponentinis sutelktas XIV a. – XX a. II p. užstatymas bažnyčių ir vienuolynų ansambliais, kitais visuomeninės paskirties pastatais: kvartalo Nr. 20A V dalyje Maironio g. valdoje – Vilniaus Šventųjų Pranciškaus Asyžiečio, Bernardino Sieniečio bei Šv. Onos bažnyčių ir bernardinų vienuolyno statinių ansambliu, kvartale Nr. 24 – Vilniaus universiteto pastatų kompleksu, kvartale Nr. 25 – Vilniaus reprezentacinių statinių kompleksu, kvartale Nr. 26 – Vilniaus jėzuitų noviciato pastatų ansambliu, kvartale Nr. 27 – benediktinių vienuolyno ansambliu, Vilniaus dominikonų vienuolyno statinių ansambliu bei Salomėjos Nėries gimnazijos pastatais, kvartale Nr. 30 – Vilniaus pranciškonų vienuolyno pastatų ansambliu, kvartalo Nr. 31 PR dalies Vokiečių g. valdoje – Vilniaus evangelikų liuteronų bažnyčios ir namų kompleksu, kvartalo Nr. 39A Š dalies valdoje tarp Šv. Mykolo, A. Volano, Maironio gatvių – Vilniaus bernardinų vienuolyno statinių ansambliu, kvartalo Nr. 46 P dalies valdoje tarp Didžiosios, Šv. Kazimiero ir Augustijonų gatvių – Vilniaus jėzuitų vienuolyno pastatų ansambliu, kvartalo Nr. 49 P dalyje Aušros Vartų g. valdoje – Vilniaus basųjų karmelitų vienuolyno pastatų ansambliu, kvartalo Nr. 50 Š dalyje Aušros Vartų g. – Vilniaus Miesto salės rūmais, kvartalo Nr. 53 ŠR dalyje tarp Rūdininkų ir Visų Šventųjų gatvių – Senosios regulos karmelitų vienuolyno ansambliu, kvartale Nr. 55 – Dailės parodų rūmais;“

Užstatymo tipo rodikliai nenurodyti.

„komponentinis išsklaidytas XV a. pr. – XX a. vid. užstatymas Vilniaus vandenvietės pastatų kompleksu kvartalo Nr. 20A R dalyje Maironio g. valdoje, Vilniaus evangelikų reformatų bažnyčios ir kitų statinių kompleksu kvartalo Nr. 28 V dalyje Pylimo g., Vilniaus Šv. Paraskevos stačiatikių cerkvės pastatais kvartalo Nr. 43 Š dalyje Didžiosios g. valdoje, Vilniaus stačiatikių Šv. Dvasios vienuolyno statinių ansambliu kvartale Nr. 49 Aušros Vartų g. valdoje, Šv. Mikalojaus bažnyčios kompleksu kvartalo Nr. 61 PV dalyje Šv. Mikalojaus g.;

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai: nenurodyti, vertinama pagal konkrečius objektus.

„komponentinis sudėtinis XV a. – XX a. I p. užstatymas: kvartale Nr. 17 – Vilniaus bonifratų vienuolyno statinių ansambliu, kvartalo Nr. 25 P dalies valdoje tarp Dominkonų ir Šv. Ignoto gatvių – Dievo Gailestingumo šventovės pastatais, kvartalo Nr. 43 V dalyje Didžiojoje g. – Šv. Mikalojaus stačiatikių cerkvės pastatų kompleksu, kvartalo Nr. 45 Š dalies valdoje tarp Augustijonų, Savičiaus, Bokšto gatvių – Vilniaus augustinų vienuolyno statinių ansambliu, kvartale Nr. 50 Aušros Vartų, Arklių gatvių valdoje – Vilniaus bazilijonų vienuolyno statinių ansambliu;“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai: nenurodyti, vertinama pagal konkrečius objektus.

10.3. Atskirai stovinčių statinių (AS)

„atskirai stovinčių statinių užstatymas XIV a. vid., 1511–1522 m. statytu Vilniaus stačiatikių Dievo Motinos ėmimo į dangų soboru kvartale Nr. 40, atskirai stovinčių statinių užstatymas XIV a. – 1799 m. statybos Rotušė kvartale Nr. 47;“

Ribiniai rodikliai: nenurodyti tipui – nustatomi konkrečių objektų KVR įrašuose.

10.4. Gynybinės paskirties (GP) gynybinės paskirties užstatymas XVI a. pr. – XVII a. pab. susiformavusių Vilniaus miesto gynybinių įtvirtinimų bastėja kvartale Nr. 67B.

Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos akto formos pildymo aprašo 3 priedas: Statinių kompleksai teritorijose, paprastai pasižyminčiose raižyto reljefo ypatybėmis, skirti ar pritaikyti gynybinei funkcijai su papildomais gynybiniais įtvirtinimais. Taip pat tokių, karinei strategijai patogių, įtvirtintų

teritorijų užstatymas karinės paskirties ir kitais kariuomenės bei reprezentaciniais statiniais, siekiant ne tik gintis, bet ir pagerinti karių gyvenimo bei kovos sąlygas. Aukštingumas – iki 4 a. su pastoge. Istorinės valdos istorinis (autentiškas) užstatymo tankis – 20–90%.

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 4 a. su pastoge.

Visi zonų ribiniai rodikliai ir jų dydžiai pateikti prieduose: PRIEDAS NR.2. „VILNIAUS SENAMIESČIO ZONOSE NUSTATYTŲ UŽSTATYMO TIPŲ RIBINIŲ RODIKLIŲ TECHNINĖ LENTELĖ PAGAL KVR DUOMENIS“ bei PRIEDAS NR.3. „VILNIAUS SENAMIESČIO ZONINIO IDENTITETO SKIRTUMŲ MATRICA PAGAL TAPAČIŲ UŽSTATYMO TIPŲ RIBINIUS RODIKLIUS“.

• Ryšys su UNESCO identiteto grupėmis (Valdymo planas)

Remiamės Valdymo plano sprendiniais, kuriais išryškintos identiteto vertybių grupės ir jų vientisumo bei autentiškumo apsauga Senamiestyje:

II grupė: „Bernardinų – Šv. Onos – Šv. Mykolo – Švč. Mergelės Marijos bažnyčių“ vertybių ašis.

- Bernardinų, Šv. Onos bažnyčių ir bernardinų vienuolyno statinių ansamblis yra vienas svarbiausių gotikos stiliaus architektūros paminklų visoje Lietuvoje. Kartu su Šv. Onos bažnyčia, kuri buvo pastatyta netoliese 1495–1500 m. ir dažnai vadinta koplyčia, Bernardinų ansamblis XVI a. pradžios Vilniuje išsiskiria dydžiu ir puošnumu. Savitą architektūrą pabrėžia ir konventui parinkta vieta – prie pat Žemutinės pilies iškilę pastatai įsijungę į miesto gynybinių įrengimų grandinę. Šv. arkangelo Mykolo bažnyčia – svarbus renesanso architektūros paminklas. Švč. Mergelės Marijos Ramintojos

- Bernardinų bažnyčia: šis kultūros paminklas yra tikinčiųjų ir turistų gausiai lankomas. XXI a. I deš. atlikus jo restauravimo darbus, atvertas unikalus polichrominis dekoras, lankyti pritaikytos bažnyčios varpinė ir palėpė, iš kurios atsiveria nuostabi Vilniaus senamiesčio panorama. Lankyti pritaikytos buvusios laidojimo kriptos ir Šventųjų laiptų (lot. Scala Sancta) koplyčia, statyta sekant Romos Laterano bazilikos Šventųjų laiptų pavyzdžiu. Bernardinų bažnyčios restauravimo darbai tęsiami ir dabar. Pastato struktūros būklė stabili, nereikalauja reikšmingų restauravimo darbų.

- Šv. Mykolo Arkangelo bažnyčia: (Augustijonų) bažnyčia šioje grupėje išsiskiria, nes pastatyta labai atokiai ir reljefo atžvilgiu yra gerokai aukščiau. Ši bažnyčia yra vienintelė Lietuvoje vienabokštė vėlyvojo baroko bažnyčia ir paskutinis Vilniaus baroko mokyklos paminklas. Priklausė vienuoliams augustinams. Sovietmečiu XX a. viduryje buvo pertvarkyta, pritaikant ją daržovių sandėliui: sumontuotos papildomos perdangos, įrengti aukštai ir suskaidyta į atskiras patalpas.

III grupė: „Šv. Jonų bažnyčios – Universiteto – Generalgubernatoriaus rezidencijos (dab. Prezidentūros)“ ansamblio vertybės.

- Vilniaus universiteto su Šv. Jonų bažnyčia ir varpine ansamblis, jų architektūra, fizinis mastelis pabrėžia, kad tam tikru metu Vilnius buvo reikšmingas centras Rytų Europos regione. Vilniaus universiteto pastatų kompleksas yra ryškus įvairių stilių architektūros ansamblis, įkurtas XVI a., sklindant renesanso ir reformacijos idėjoms. Jis yra vienas seniausių universitetų Vidurio ir Rytų Europoje. Barokinė Šv. Jonų bažnyčia pastatyta 1426 m., o 1571 m. ji atiteko Jėzuitų ordinui ir laikoma Vilniaus universiteto komplekso dalimi. Šv. Jonų bažnyčios varpinė yra aukščiausias bokštas Vilniaus senamiestyje (68 m) ir yra matomas daugelio gatvių perspektyvose ir panoramose.

- XIX a. pradžios dviaukščiai reprezentaciniai, šiuo metu Prezidento, rūmai, pabrėžia šios vietos istorinę svarbą. Pirmoji šioje vietoje pastatytų rūmų paskirtis – Vyskupų rūmai (XVI a.), aplink kuriuos plytėjo didžiulis sodas. Paskutinis rūmuose gyvenęs vyskupas buvo Ignotas Masalskis (1730–1762), kurio užsakyta kai kuriuos rūmų ansamblio rekonstravimo darbus atliko architektas Laurynas Stuoka-Gucevičius. XVII–XVIII a. rūmai degė, buvo niokojami per karus ar suirutės. Lietuvai atsідūrus carinės Rusijos sudėtyje, Vyskupų rūmų ansamblis tapo laikina rusų imperatoriaus, kunigaikščių ir kitų didikų buveine. 1812 m. čia gyveno Rusijos imperatorius Aleksandras I ir Prancūzijos imperatorius Napoleonas I.

- Vilniaus universitetas: Vykstančių stogų ir fasadų restauravimo darbų metu atidengti XVII–XVIII a. sienų tapybos fragmentai, kurie praturtina universiteto istorinius sluoksnius. Universiteto komplekso pastatų struktūros būklė gera, nėra būtinybės atlikti reikšmingus tvarkybos darbus, ansamblis išlaiko savo autentiškumą ir integralumą.

- Šv. Jonų bažnyčia: Bažnyčia yra Vilniaus universiteto ansamblio dalis. Jos varpinė atvira lankytojams, iš kurios atsiveria panoraminiai Vilniaus senamiesčio vaizdai. Struktūra yra stabili, o restauravimo darbai padėjo išlaikyti jos autentiškumą.

- Prezidento rūmai: Dviejų aukštų rezidencija, pastatyta XIX a., yra geros būklės, konstrukciškai tvirta ir išlaikiusi savo autentiškumą bei integralumą. Šie rūmai ir toliau atlieka svarbų kultūrinį ir politinį vaidmenį Lietuvoje.

IV grupė: „Aušros Vartų – Šv. Teresės bažnyčios – Šv. Dvasios cerkvės – Bazilijonų bažnyčios – Nacionalinės filharmonijos kompleksas“.

Šis pastatų kompleksas turi didelę kultūrinę ir istorinę reikšmę, apimdamas religinius ir visuomeninius paminklus. Stačiatikių Šv. Dvasios vienuolyno statinių ansamblis ir Bazilijonų vienuolyno statinių ansamblis buvo svarbūs stačiatikių bei unitų religinės kultūros centrai (mokyklos, bibliotekos, spaustuvės), Basųjų karmelitų vienuolyno pastatų ansamblis su Šv. Teresės bažnyčia ir Aušros vartų koplyčia yra viena reikšmingiausių piligrimininių vietų visoje Lietuvoje. Aušros vartai yra vieninteliai išlikę miesto gynybinės sienos vartai. Aušros vartų pastatas sujungtas su Šv. Teresės bažnyčia, sudaro vieną kompleksą. Aušros Vartų gatvė ir jos aplinka liudija Vilniaus senamiesčio daugiakultūriškumą ir daugiakonfesiškumą.

- Švč. Trejybės bažnyčia ir bazilijonų vienuolyno ansamblis du šimtus metų priklausė Rytų apeigų krikščionims, kurie priėmė uniją su Romos Katalikų Bažnyčia. Tai – unikalus Vilniaus baroko mokyklos paminklas, kuriam būdingas ypatingas formų plastiškumas, skulptūriškumas. Švč. Trejybės varpinės bokštas kartu su kitais varpinių bokštais iki šiol dominuoja Vilniaus senamiesčio panoramoje. Dabartinė Nacionalinė filharmonija įkurta 1900–1902 m. istorizmo stiliumi perstatytame pastate. Iki tol nuo XVI a. pradžios pastatas buvo rusų pirklių namai, vėliau pertvarkytas į Vilniaus svečių namus, per daugelį metų ne vieną kartą rekonstruotas. 1905 m. čia vyko Didysis Vilniaus seimas, kurio metu iškelta Lietuvos nepriklausomybės idėja. 1906 m. čia pristatyta pirmosios lietuviškos operos „Birutė“ premjera. Per Pirmąjį pasaulinį karą pastate buvo ligoninė, o nuo 1940 m. čia įsikūrė Lietuvos nacionalinė filharmonija, viena didžiausių Lietuvos koncertinių salių klasikinės ir šiuolaikinės muzikos koncertams

V grupė: „Šv. Mikalojaus–Pranciškonų–Liuteronų bažnyčios“ vertybės.

Ši bažnyčių grupė atspindi skirtingus Vilniaus istorinius laikotarpius. Šv. Mikalojaus bažnyčia, pastatyta XIV a., yra vienas seniausių išlikusių miesto statinių, istoriškai susijęs su Pranciškonų bažnyčia, esančia

vienoje pirmųjų katalikiškų Vilniaus vietovių. XVI a. pastatyta Liuteronų bažnyčia atspindi Vilniaus daugiakultūrį paveldą, ypač miesto ryšius su vokiečių pirklių bendruomene.

„išryškinti UNESCO Pasaulio paveldo sąrašė esančios vertybės (Vilniaus istorinio centro (Nr. 541)) istorijos požįūriu, pagrindinių pastatų ir jų kompleksų – II grupės „Bernardinų–Šv. Onos–Šv. Mykolo–Švč. Mergelės Marijos bažnyčių“, III grupės „Šv. Jonų bažnyčios–Universiteto– Generalgubernatoriaus rezidencijos (dabartinės Prezidentūros)“, IV grupės „Aušros Vartų–Šv. Teresės bažnyčios–Šv. Dvasios cerkvės–Bazilijonų bažnyčios–Nacionalinės filharmonijos“ vertybes, V grupės „Šv. Mikalojaus–Pranciškonų– Liuteronų bažnyčios“ vertybes – vientisumą ir autentiškumą.“

• Kultūrinės vertės požymiai, vientisumo ir autentiškumas

Šioje zonoje vyrauja teritorijos, išlaikiusios autentišką arba artimą autentiškai urbanistinę struktūrą, išskyrus kvartalus Nr.: 27, 28B, 32, 33, 34, 37, 45, 46, 48, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62. Zonoje sutelkta didžioji dalis Senamiesčio nekilnojamųjų kultūros vertybių ir statinių – kultūros paveldo objektų – bei pagrindinės vertikaliosios ir tūrinės dominantės.

• Statiniai, jų stiliaus ir kiti užstatymo bruožai

Dominuoja barokiniai, klasicistiniai, eklektiniai 2–3 aukštų tūriai (pagrindinėse gatvėse); pagrindinių pastatų tūriai išdėstyti išilgai gatvių, daugumoje formuoja ištisines išsklotines. Įvairių gatvių skerspjūvis skirtingas: pagrindinėse gatvėse (Pilies, Didžioji, Aušros Vartų, Trakų, Dominikonų, Šv. Jono) vyrauja artimas horizontaliam (artėjant prie aikščių ir svarbesnių sankryžų), kitose gatvėse erdvės skerspjūvis vertikalios pobūdžio. Vokiečių g. (bulvaro) skerspjūvis nebūdingas viduramžių morfostruktūroms, susiformavo po II Pasaulinio karo griovimų, dalies gatvių erdvės nėra galutinai susiformavusios (pragriautos), tai yra istorinės atminties reliktai.

• Ryšys su IVV

Istoriniams pastatams būdinga gotikos, renesanso, baroko ir klasicizmo stilistika. Pastatai išsiskiria savo išvaizda, erdvine kompozicija, vidaus ir išorės apdailos detalėmis. Visa tai sukuria daugialypį miesto vaizdą, atskleidžiantį visa apimančią jo dermę. Miestovaizdą apibūdina bendra miesto plano struktūra, gatvių ir aikščių tinklas, sklypų ribos. Urbanistinės struktūros detalės, susisiejusios su natūralia aplinka, taip pat lemia iki šių dienų išsaugotus savitus siluetus, panoramas ir perspektyvas.

Pagrindinių gatvių pastatų fasadai plokštuminiai; dominuoja barokinė, klasicistinė, eklektikos ir istorizmo estetika, puošnus ir gausus dekoras. Šalutinėse gatvėse vyrauja fasadai be ryškių stilistikos požymių; nedidelėje dalyje fasadų (pagal tyrimus) eksponuojami gotikiniai fragmentai. Išskirtinė zonos ypatybė – sakralinių statinių estetika, formuojanti daugelio kvartalų ir gatvių erdvių estetiką; nemaža dalis pagrindinių fasadų modifikuoti, be ryškių stilistinių bruožų.

Laikančios konstrukcijos – plytų mūro sienos; apdaila – tinkas. Atskiri restauruoti/atstatyti objektai – atviro plytų mūro fasadais.

Stogai – dvišlaičiai, daugiašlaičiai; dangų tipai – čerpės ir skarda.

• Užstatymo bruožai

„užstatymo bruožai – II „Miesto“ zonoje – XV–XVIII a. susiformavusi valdų struktūra su pagrindinėms gatvėms būdingu perimetriniu užstatymu ir erdvę formuojančiu pagrindiniu tūriu; kompaktiškas posesijų

užstatymas; šalutinių gatvių užstatymo charakteris, kai siaurą gatvės erdvę formuoja vingiuotas gatvės linijas atkartojantys pastatų fasadai ir ilgos aklinos kiemo erdvę ribojančios tvoros; Pylimo gatvės „Miesto“ zonos iš išorės statiniais „apauginta“ miesto gynybinės sienos kontūro išsklotinė; užstatymas sakraliniais statiniais, kurių architektūra formuoja kvartalų ir gatvių erdvių estetinį vaizdą; pagrindinių gatvių pastatų plokštuminiai fasadai su atskirus fasadus formuojančiais tūriniais elementais: balkonais, portalais, erkeriais, tūriniais stoglangiais; fasaduose dominuojantis baroko, klasicizmo, eklektikos stilius; pastatų dekoras, kai apatinės dalys dekoruotos gausiau ir išraiškingiau, o viršutinės pastatų dalys – santūriau; šalutinių gatvių pastatų be stilistikos požymių, su atskiriems pastatams būdinga kuklia puošyba fasadai; nesudėtingi, be stilistinių bruožų, su atviromis medinėmis galerijomis kiemų fasadai; pastatų horizontalus dalinimas, simetrija su simetrijos ašį paryškinančiu įvažiavimu, įėjimu į namą, balkonu ar nedideliu dekoratyviniu frontonu; asimetrinės kompozicijos kampiniai namai; fasaduose eksponuojami gotikiniai fragmentai; tinkuotų plytų mūro pastatų lygios dvišlaičių ir daugiašlaičių stogų plokštumos be tūrinių stoglangių, su tinkuotais mūriniais dūmtraukiais ir čerpių bei skardos lakštų danga;“

Vientisumo bruožai – **ryšys su IVV**

1. Teritorijoje išlikusi gatvių ir kvartalų planinė struktūra, atspindinti ilgalaikę miesto raidą ir istorinių laikotarpių sanklodą bei stilių kaitą.
2. Erdvinės kompozicijos visuma išsaugota – vertikalės, tūriai, siluetai ir vizualinės dominantės išlieka atpažįstamos ir funkciškai susietos.
3. Išlikę funkciniai ir vizualiniai ryšiai tarp kompozicinių centrų (Rotušė–Šv. Kazimiero bažnyčia; Universitetas–Šv. Jonų bažnyčia), kuriuos fiksuoja pagrindiniai istoriniai traktai (Pilies, Didžioji, Aušros Vartų g.).
4. Nepaisant pavienių transformacijų (naujų gatvių tiesimas – Maironio g.; ypač Vokiečių g. morfologinė transformacija; karo nuniokotų pastatų ir kvartalų dalių išgriovimai), istorinio miesto identitetas aiškiai atpažįstamas – išlikę pagrindiniai tūriai, proporcijos ir jų sąveika.
5. Teritorijoje išsaugota sklypų struktūra, konstrukciniai sprendimai, gatvių ir aikščių grindiniai, skirtinga fasadų apdaila, liudijantys erdvinį, tipologinį ir medžiaginį tęstinumą.
6. Išlikusios istorinių valdų (posesijų) ribos palaiko plano struktūros tęstinumą ir valdinę atmintį; jos laikytinos miesto identiteto invariantais. (KVR sk. „valdos (posesijos) – istorinės valdų ribos“).

Kryžminės nuorodos: UNESCO identiteto grupės II–IV – žr. atskirą papunktį aukščiau; ribiniai užstatymo rodikliai – žr. 10.1.1–10.1.5.

• Viešosios erdvės

Gatvės. Reguliarus tinklas – išsaugota radialinė–žiedinė sistema, komplikuojama šalutinių gatvių ir skersgatvių nesisteminio tinklo. Miesto viešosioms erdvėms būdingos trikampės sankryžos ir nedidelės aikščių tipo erdvės.

Aikštės. Zonoje yra dvi istoriškai ir funkciškai susiformavusios aikštės – Rotušės aikštė ir S. Daukanto aikštė. Kitos didesnės erdvės priskirtinos gatvių sankryžoms, išplatėjimams prie reikšmingesnių viešosios paskirties statinių, bei neužstatytoms erdvėms ir skverams, susiformavusiems pokario išgriovimų rezultate (tarp jų – Vokiečių g. atvirasis bulvaras).

• Gamtinis pagrindas – reljefas, hidrografinis tinklas, istoriniai želdynai

Šioje zonoje yra išlikusių gamtinio pavidalo elementų: terasinių pakopų šlaitų fragmentų; po žemės paviršiumi atsідūręs istorinis hidrografinis tinklas; būtinas istorinių želdynų vietų neužstatytose teritorijose identifikavimas.

• Gamtiniai elementai.

II zonoje fiksuotas kylantis į P pusę reljefas su erozinių Vilniaus kalvynų fragmentais ir Neries, Vilnios upių terasinių pakopų fragmentais senamiesčio centrinėje, ŠV, Š dalyse.

„gamtiniai elementai“ – žr. aukščiau.

• Hidrografinis tinklas.

II zonoje fiksuota XVI a. – XIX a. pab. Vilniaus kanalizacijos sistema, sudaryta iš dengtų skliautais molio plytų mūro kanalų su šuliniais (2024 m. archeologinių tyrimų metu Vilniaus g. 37 kieme atidengtos Kačergos (Vingrio) upelio mūrinio kanalo, įrengto 1825–1834 m., liekanos).

„hidrografinis tinklas“ – žr. aukščiau.

15.3. Vertingos žalios erdvės.

Vilnios upės slėnio bei šlaito senamiesčio PV dalyje želdiniai, jų apželdinimo pobūdis. Aikščių želdiniai: Rotušės a. ŠV ir ŠR ribų perimetrinis apželdinimas lapuočiais medžiais.

Gatvių perimetriniai želdiniai: A. Volano g. R pusė; Šventaragio g. P pusė; Etmonų g. Š pusė – perimetrinis apželdinimas lapuočiais medžiais.

Gatvių apželdinimo pobūdis: Pylimo g. R pusės atkarpa tarp Klaipėdos ir Lydos g.; Didžiosios g. V pusės atkarpa tarp Stiklių ir Vokiečių g.; Didžiosios g. R pusės atkarpa tarp Savičiaus ir Šv. Kazimiero g.; Didžiosios g. PV pusės atkarpa tarp Rūdninkų ir Etmonų g.

Kiemų želdiniai – netyrinėti.

16. Šioje zonoje yra išlikusių urbanizuoto kraštovaizdžio gamtinių vertybių elementų: *Neries ir Vilnios terasinių pakopų šlaitų fragmentų; dalis dabar po žemės paviršiumi atsidūrusio istorinio hidrografinio tinklo, kaip senoji Vilnios vaga, Vingrio (Kačergos) upelis.*

„gamtiniai elementai / hidrografija“ – žr. aukščiau.

II zonos identiteto nuostata: II zonoje nėra atvirų vandens telkinių; hidrografija – istorinis/palaidotas sluoksnis.

17. Šioje zonoje gausu istorinių želdynų.

Atsižvelgiant į tai, kad Akte (KVR) išvardinti „želdiniai, parkai, sodai ir skverai“ ir nėra išskirti istoriniai želdynai, želdynai suskirstyti į istorinius ir naujadarus, atsižvelgiant į jų formavimo laikotarpį. Suskirstymo pagrindas – „Gamtinio pagrindo ir dangų kartograma“ (2001 m. Senamiesčio dosjė) ir VSAR III d. nustatyti tvarkymo–naudojimo režimai (viešosios erdvės, želdynai, reljefas, vandens telkiniai).

„atviros/uždaros erdvės“, „želdiniai“ – žr. aukščiau; Dosjė/VSAR – žr. aukščiau.

17.1. Istoriniai želdiniai atvirose (viešosiose) erdvėse

Parkai, sodai: Botanikos sodo teritorija (1799 m. VU Botanikos sodas iš Pilies g. 22 kiemo perkeltas į Pilies kalno papėdę).

Skverai: Karmelių (Lazdynų Pelėdos); Šv. Onos (Maironio / Šv. Mykolo g.); Adomo Mickevičiaus (prie Šv. Onos varpinės ir Bernardinų bažnyčios, Maironio g.); A. Volano g.; L. Stuokos–Gucevičiaus (tarp L. Stuokos–Gucevičiaus ir Liejyklos g.); Stanislovo Moniuškos (Vilniaus g.); skveras prie Ligoninės ir Pylimo g. sankryžos.

„aikštės“, „skverai“ – žr. aukščiau.

17.2. Istoriniai želdiniai uždarose erdvėse (rūmų, vienuolynų ir kt. kiemuose) Vilniaus reprezentacinio statinių komplekso (u. k. 751) – Prezidentūros sodas; Benediktinių vienuolyno (u. k. 643) sodas; Pranciškonų vienuolyno (u. k. 769) sodas; Bazilijonų vienuolyno (u. k. 681) sodas; Buv. jėzuitų dvarelio sodas prie Šv. Kazimiero g.; Buv. Pacų rūmų (u. k. 760) sodas (dabar dalis K. Sirvydo skvero); Buv. Šv. Dvasios stačiatikių vienuolyno (u. k. 747) sodas; Vilniaus arkivyskupijos kurijos rūmų (u. k. 16531) sodas — KVR – „atviros/uždaros erdvės“ – žr. aukščiau.

Didžioji dalis jų sutelkta prie sakralinių paveldo objektų – bažnyčių ir vienuolynų ansamblių, o taip pat prie didikų rūmų, pirmasis Botanikos sodas ir kt. Būtinai istorinių želdynų vietų, neužstatytose erdvėse, identifikavimas ir išsaugojimas. Būta želdynų ir kvartalų vidaus kiemuose, kuriuos taip pat būtina restauruoti, rekonstruoti, atkurti ir įjungti į Senamiesčio želdynų sistemą.

Miesto vystymosi eigoje šie želdynai taip pat kito (planine, rūšine sudėtimi ir t.t.) ir turi įdomią istorinę vystymosi eigą. Būtina istorinė analizė.

18. Identiteto (tapatumo) invariantai — II zona „Miestas“

18.1. Apibrėžtis. Identiteto (tapatumo) invariantai – tai pastoviosios, nemodifikuotinos vertės, sudarančios „Miesto“ (II zonos) esmę. Jos:

- išlieka nekintamos per laiką, net ir kintant funkcijoms, medžiagoms ar pavieniams tūriams;
- veikia kaip privalomi atskaitos taškai visiems tvarkymo, projektavimo ir naudojimo sprendiniams;
- keičiamos tik nustatčius aiškią duomenų klaidą ar naujiems tyrimams patikimai ją pagrindus.

Taikymo vieta dokumente. Šis skyrius yra identiteto aprašo dalis (be norminių reikalavimų). Konkrečios apsaugos, tvarkymo ir vizualinės kontrolės priemonės bus nustatytos Sprendinių dalyje, taikant čia apibrėžtus invariantus kaip privalomą pagrindą.

Kryžminės nuorodos į šaltinius: KVR, IVV (Konceptija), Valdymo planas – žr. aukščiau atitinkamuose poskyriuose.

18.2. Invariantų sąrašas (II zona „Miestas“)

18.2.1. Gatvių trasos ir kompozicinės ašys. Pagrindinė ašis Pilies–Didžioji–Aušros Vartų, jungianti kompozicinius centrus; papildančios Trakų, Rūdninkų, Subačiaus, Vokiečių, Universiteto, Dominikonų, Šv. Jono ir kt.

„planinės struktūros tinklas“, „perspektyvos“ – žr. aukščiau; IVV – „pagrindinės senamiesčio kompozicinės ašys“.

18.2.2. Sklypų ribos (posesijos). Istorinių valdų (posesijų) ribos – konstanta; sklypų modulis, pločio–gylgio santykis ir įvažiavimų ritmas sudaro morfostruktūros tęstinumą.

„valdos (posesijos)“.

18.2.3. Planinė struktūra. Radialinis–žiedinis plano modelis, istorinių kvartalų tinklas ir istorinių valdų (posesijų) ribos kaip plano invariantinės vertės.

„planinės struktūros tinklas“, „kvartalai“, „valdos (posesijos)“.

18.2.4. Kompoziciniai centrai ir dominantės. Rotušė–Šv. Kazimiero bažnyčia ir Vilniaus universitetas–Šv. Jonų bažnyčia; Aušros Vartų koplyčia (buvę miesto vartai) su Šv. Teresės bažnyčia; bažnyčių ir vienuolynų ansamblių bokštai/varpinės kaip miestovaizdžio vertikalės.

„dominantės“, IVV – „vidinio/išorinio miestovaizdžio atributai“.

18.2.5. Panoramos, siluetai ir apžvalgos taškai. Šv. Jonų varpinė (panoramų taškas), Išganytojo kalno Š. šlaitas ir Subačiaus g. (silueto apžvalgos taškai) su nustatytais matomumo ryšiais ir ribomis.

„panoramos“, „siluetai“, „apžvalgos taškai“.

18.2.6. Erdvinių perspektyvų sistema. Fiksuotos gatvių perspektyvos (Pilies, Didžioji, Šv. Mykolo, Stiklių, Aušros Vartų, Rūdninkų, Savičiaus, Šv. Kazimiero g. ir kt.) bei jų vaizdo įrėminimai į pagrindines dominantes.

„perspektyvos“.

18.2.7. Reljefo struktūra. Neries ir Vilnios upių terasiniai šlaitai (centrinė, ŠV ir Š dalys) ir jų vaidmuo formuojant silueto „kupetų“ ritmą bei daugiaplaniškumą.

„gamtiniai elementai“.

18.2.8. Hidrografinis sluoksnis (istorinis/palaidotas). Senoji Vilnios vaga ir Vingrio/Kačergos upelio trasa kaip istorinės struktūros ribojantys ir formuojantys veiksniai. (II zonoje atvirų vandens telkinių nėra.)

„hidrografinis tinklas“.

18.2.9. Gatvių užstatymo išklotinės. Fiksuotų gatvių išklotinių kontūrai ir aukščių ritmas (ypač Pilies, Didžiosios, Aušros Vartų ir kitų pagrindinių arterijų) kaip vidinio miestovaizdžio rėmai.

„išklotinės – gatvių užstatymo išklotinės“.

18.2.10. Užstatymo principas pagrindinėse arterijose. Perimetrinis (PP/PR) užstatymo būdas su istoriniu aukštingumo ir tūrių intervalu (pastogės, karnizo ir kraigo aukščiai) – miestinės gatvės erdvės karkasas.

„užstatymo tipai“ (PP/PR; aukščių intervalai).

18.2.11. Istorinių želdynų mazgai. Botanikos sodo teritorija, vienuolynų ir rūmų sodai (Prezidentūros, Benediktinių, Pranciškonų, Bazilijonų, jėzuitų dvarelio, Pacų, Šv. Dvasios vienuolyno, Arkivyskupijos kurijos) ir tradiciniai skverai (Karmelitų/Lazdynų Pelėdos, Šv. Onos, A. Mickevičiaus ir kt.) – vietų tęstinumas (ne rūšinės sudėties invariantas).

„atviros/uždaros erdvės“, „želdiniai“.

1.7. 3. III A Senamiesčio zona „TOTORIŲ-LUKIŠKIŲ PRIEMESTIS“

• Bendrieji duomenys, statiniai, parametrai

Istorinių priemiesčių zona, Senamiesčio šiaurės vakarinėje dalyje, Gedimino prospekto aplinka. Kvartalai: Nr.: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9A, 9B, 10, 11A, 11B, 12, 13, 15, 16. Plotas: 41,85 ha. Užstatymo tankumas nuo 20–40 % (kvartalai: 01, 02), 40 – 60 % (kvartalai 03, 09, 10, 11, 12, 13) iki 60 – 80 % (kvartalai: 05, 08).

„kvartalai – istorinių gatvių suformuoti kvartalai: III A zona „Totorių–Lukiškių priemiestis“ – kvartalai: Nr. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9A, 9B, 10, 11A, 11B, 12, 13, 15, 16; (žr. priedą Nr. 22; 2013 m.);“

• Istorinė – urbanistinė raida

Lukiškės pradėtos apgyvendinti bent nuo XIV a. pabaigos. Dalis čia, už Vilniaus pilių teritorijos ir miesto gynybinės sienos buvusių svarbių objektų amžių bėgyje sunyko (pvz., Boguslovo Radvilos rūmų liekanos (u. k. 43764), visos buv. Radvilų rezidencijos prie Neries statiniai, taip pat bokštas, buvęs Vilniaus senosios regulos karmelitų vienuolyno statinių ansamblyje (u. k. 1035) ar jo aplinkoje, dabartinėms Vilniaus ir Totorių gatvėms beveik lygiagretus pylimas galimai buvęs tarp jų), o jų liekanos aptinkamos archeologinių, senosios ikonografijos, kitų šaltinių tyrimų metu. Kaip ir didžioji dalis Vilniaus stipriai nukentėjęs vadinamojo Maskvos karo metu, šio priemiesčio teritorija iki XIX a. vidurio neįgavo didesnio urbanistinio išsivystymo. Miesto planai iki XIX a. akivaizdžiai iliustruoja teritorijos urbanistinę struktūrą ir užstatymo charakterį – tai buvo tipiškas priemiestis su nereguliariu gatvelių tinklu, užstatytas sodybomis.

Svarbus faktorius tolimesniam teritorijos formavimui buvo 1817 m. Vilniaus plėtros projektinis planas, pagal kurį buvo pradėtas formuoti naujasis reprezentacinis miesto centras, kurio pagrindine ašimi ir nauja urbanistine dominante buvo numatytas dabartinis Gedimino prospektas nuo Katedros aikštės per Lukiškes iki Neries. Aplink prospektą miesto planuose buvo numatytas taisyklingų stačiakampių kvartalų tinklas su 10 sieksnių (1 sieksnis – 2,134 m) pločio gatvėmis – praktikoje tai nebuvo įgyvendinta, buvo suformuotos atskiros gatvių atkarpos. Carinė administracija siekė reguliuoti miesto urbanistinę raidą perspektyvinių planų pagalba (1834, 1837, 1875 m.), bet reali urbanistinė raida priklausė ne nuo planų, o nuo investuotojų praktinių interesų ir galimybių. Gedimino prospekto aplinkos padėtis bendroje miesto situacijoje realiai pasikeitė – buvęs priemiestis virto prestižine, judria, komercinių atžvilgiu patrauklia miesto dalimi, užstatoma 3–4, o vėliau ir 5 aukštų kokybiškos estetikos gyvenamaisiais ir administracinės bei komercinės paskirties pastatais.

planinės struktūros tipas – sudėtinis: senamiesčio teritorijoje išskirtos 10 zonų – Vilniaus pilių teritorija, Vilniaus senamiesčio centrinė dalis – miesto gynybinės sienos ribose, ir istorinių priemiesčių – Totorių–Lukiškių, Vingrių, Rūdininkų–Aštriojo galo, Subačiaus–Paplaujos, Bernardinų sodo teritorijos, Užupio, Antakalnio P dalies, sudarytos iš Sluškių–Antakalnio ir Antakalnio priemiesčių – zonos su joms būdinga planine struktūra; III A zonos „Totorių–Lukiškių priemiesčio“ – mišri: reguliari su nereguliarios planinės struktūros fragmentais; kituose istoriniuose priemiesčiuose: 2013 m.);“

„planinės struktūros tinklas – sudėtinis: II senamiesčio zonos „Miesto“ – radialinis žiedinis planinės struktūros tinklas; III A zonos „Totorių–Lukiškių priemiesčio“ reguliarus tinklas su į Š ir į P nuo Gedimino pr. išlikusiais XV–XVIII a. nereguliarios planinės struktūros fragmentais – Tilto, Totorių gatvėmis; 2013 m.);“

Tūrinės–erdvinės struktūros sandara, ašys ir centrai

Gedimino prospekto zonoje įvairiu laiku susiformavo kelios aikštės. Jų schema buvo numatyta jau 1817 m. plane. Aikščių konfigūracija atkartoją numatytą reguliarių stačiakampių gatvių tinklą.

„tūrinės erdvinės struktūros sandara – daugialypė tūrinė–erdvinė struktūra, sudaryta iš kultūros paveldo objektų, urbanistinės struktūros statinių bei urbanistinės struktūros statinių, turinčių vertingųjų savybių požymių, su trimis pagrindiniais funkciniais ir kompoziciniais senamiesčio centrais – Gedimino prospektas, (–; –; žr. priedą Nr. 22; 2023 m.);“

„gatvių įrangos fragmentai: Kiaulių skersgatvio V atkarpos vieta kvartalo Nr. 1 V dalyje (2018 m. detaliųjų archeologinių tyrimų metu Žygimantų g. 12, 12A valdoje aptiktos XVII(?)–XVIII a. Kiaulių skersgatvio, suplūktos iš smulkių akmenų ir griuvenų, liekanos: grindinio, aptikto 1,1 m gylyje valdos ŠV dalyje, plotis Š–P kryptimi 2,4 m, fragmento valdos ŠR kampe plotis 4,2 m, ilgis 4,75 m, atkastas 1,2 m gylyje nuo dabartinio kiemo paviršiaus, į R nuo Š prieangio fiksuoto grindinio iš smulkių akmenukų fragmentas – 1,6x2,7 m dydžio; aptiktų liekanų būklė bloga; priedus Nr. 10, 12, 16, priedo Nr. 11, 9 lap.; 2021 m.);“

• Urbanistinė ir kraštovaizdinė charakteristika

Į šiaurę ir pietus nuo Gedimino pr. išlikę XV–XVIII a. nereguliarios planinės struktūros fragmentų (Tilto g., Totorių g.) ir statinių.

Visas naujasis gatvės kirtas senieji keliai ir deranti prie jų posesijinė struktūra. Šiuo metu senojo gatvių tinklo liekanos matomos kvartalų viduje, senųjų posesijų ribos formuoja atskirus pravažiavimus, pastatų ugniasienes, komplikuotas sklypų ribas.

XIX a. pabaigos užstatymui būdingas urbanistinis principas, kai gatvių erdves formuoja pagrindinis pastato tūris ir puošniausias fasadas, kiemų erdvės susidaro tarp pagalbinių pastatų, dažniausiai smulkesnių tūrių, dalis erdvių iki galo nesusiformavusios.

Ryškiausios dominantės: Šv. Jurgio bažnyčia 3 kvartale, universalinė parduotuvė 8 kvartale. Pagrindinis zonos dominuojantis elementas – Gedimino prospekto paradinio charakterio gyvenamųjų ir viešosios paskirties pastatų fasadai.

• III A senamiesčio zonos užstatymo tipai

1. Vyraujantys užstatymo tipai:

1.1. Perimetrinis – posesijinis morfotipas (PP) – Gedimino prospekto, Vilniaus ir Totorių gatvių zonose;

1.2. Perimetrinis – posesijinis atviras morfotipas (PPA) – Tilto, Žygimantų, L. Stuokos–Gucevičiaus gatvėse.

2. Pasitaikantys užstatymo tipai:

2.1. Miesto „vilos“ (MV) – Tilto, Žygimantų gatvėse;

2.2. Perimetrinis – centro užstatymas (PC) – atskiruose sklypuose;

2.3. Komponentinis užstatymo tipas (KU) – Karmelitų vienuolynas 3 kvartale.

„III A senamiesčio zonos „Totorių–Lukiškių priemiesčio“ užstatymo tipai:

„perimetrinis posesijinis XIX–XX a. I p. užstatymas su XV–XVIII a. reliktais, atskiromis XV–XVIII a. užstatymo struktūromis palei Tilto, Totorių, Odminių, Liejyklos gatves bei XX a. II p. interpais 1–3 aukštų su pastogėmis pastatais kvartaluose: Nr. 11A, 12, 15, kvartalo Nr. 1 PV dalyje bei kvartalo Nr. 2 P, PV dalyse Tilto g., kvartalo Nr. 3 ŠR dalyje Tilto, K. Sirvydo gatvių valdose, kvartalo Nr. 4 PR dalies valdoje tarp Žygimanto Liauksmo ir Tilto gatvių, kvartalo Nr. 9A V dalyje Vilniaus g. valdose, kvartalo Nr. 9B P dalyje Labdarių, Totorių gatvių valdose, iš jų – užstatymas atskiru 4 aukštų su pastoge pastatu kvartale Nr. 3 (1–3 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 2,5 m iki 15,5 m, iki kraigo – nuo 6,0 m iki 19,6 m, 4 a. su pastoge pastato aukštis iki karnizo 16,0 m, iki kraigo – 20,0 m; užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Perimetrinio posesijinio užstatymo tipo ribiniai rodikliai pagal KVR:– aukštingumas (maksimalus): 4 a. su pastogėmis ;– karnizas (maksimalus): 16,0 m;– kraigas (maksimalus): 20,0 m.

„perimetrinis reguliarus valdos XIX–XX a. I p. užstatymas su pavieniais XV–XVIII a. reliktais, XX a. II p. – XXI a. pr. interpais 1–4 aukštų su pastogėmis pastatais kvartaluose: Nr. 2, 5, 10, kvartalo Nr. 1 Žygimantų, Radvilų, Tilto, Vilniaus gatvių valdose, kvartalo Nr. 8 P dalyje Vilniaus, Islandijos, Jogailos gatvių, kvartalo Nr. 9A Š, P, V dalyse Gedimino pr., Labdarių, Vilniaus gatvių valdose, kvartalo Nr. 9B Š dalyje Gedimino pr., Totorių g. valdose, kvartalo Nr. 12 Š dalyje Labdarių g., kvartalo Nr. 13 V dalyje Islandijos, Pylimo, Palangos gatvių, kvartalo Nr. 11A PR dalyje L. Stuokos–Gucevičiaus g. valdose, iš jų – užstatymas 5 aukštų su pastogėmis bei sutapdintais stogais pastatais kvartaluose Nr. 1, 2, 8, 9A (1–4 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 3,0 m iki 17,5 m, iki kraigo – nuo 5,0 m iki 22,9

m, 5 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 16,4 m iki 17,9 m, iki kraigo – nuo 21,3 m iki 22,2 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Perimetrinio reguliaraus užstatymo tipo ribiniai rodikliai pagal KVR:– aukštingumas (maksimalus): 5 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 17,9 m;– kraigas (maksimalus): 22,9 m.

„perimetrinis valdos visumos XIX a. – XX a. I p. užstatymas su pavieniais XV–XVIII a. reliktais, XX a. vid. – XXI a. pr. tarpais 2–4 a. su pastogėmis bei sutaptintais stogais pastatais kvartalo Nr. 3 P dalyje Gedimino pr. valdoje, kvartalo Nr. 4 ŠR dalies valdoje tarp Žygimanto Liauksmo, K. Sirvydo ir Tiltų gatvių, kvartalo Nr. 8 Š dalyje Gedimino pr., Vilniaus, Jogailos gatvių valdose, kvartalo Nr. 12 ŠR dalyje Labdarių g. valdoje, kvartalo Nr. 15 R dalyje Liejyklos g. valdoje, iš jų užstatymas 5–6 a. su pastogėmis pastatais kvartale Nr. 8, išskirtinas Dramos teatro Didžiosios žiūrovų salės turis kvartalo Nr. 10 centrinėje dalyje Gedimino pr. valdoje (2–4 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 7,9 m iki 17,9 m, iki kraigo – nuo 12,4 m iki 23,7 m, 5–6 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 16,8 m iki 24,5 m, iki kraigo – nuo 22,4 m iki 31,3 m, Dramos teatro Didžiosios žiūrovų salės aukštis 26,8 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Perimetrinio valdos visumos užstatymo tipo ribiniai rodikliai pagal KVR:– aukštingumas (maksimalus): 6 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 24,5 m;– kraigas (maksimalus): 31,3 m.

„perimetrinis kvartalo visumos XIX a. – XX a. I p. užstatymas su XX a. II p. tarpais 2–4 aukštų su pastogėmis pastatais kvartaluose: Nr. 6, 16 (2–4 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 6,9 m iki 14,5 m, iki kraigo – nuo 11,2 m iki 20,9 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Perimetrinio kvartalo visumos užstatymo tipo ribiniai rodikliai pagal KVR:– aukštingumas (maksimalus): 4 a. su pastogėmis;– karnizas (maksimalus): 14,5 m; – kraigas (maksimalus): 20,9 m.

„komponentinis sutelktas XVII a. I p. – XIX a. užstatymas Vilniaus senosios regulos karmelių vienuolyno statinių ansambliu kvartalo Nr. 3 R dalyje K. Sirvydo g. valdoje (užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Komponentinio sutelkto (vienuolyno ansamblio) užstatymo tipo ribiniai rodikliai pagal KVR:– aukštingumas (maksimalus): nenurodyta;– karnizas (maksimalus): nenurodyta;– kraigas (maksimalus): nenurodyta.

„komponentinis išsklaidytas XVII a. I p. – XIX a. pab. užstatymas kvartalo Nr. 2 ŠV dalyje Žygimantų g. valdoje – Boguslovo Radvilos rūmų liekanomis bei Jono Juozapo Tiškevičiaus rūmais (užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Komponentinio išsklaidyto (rūmai, liekanos) užstatymo tipo ribiniai rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): nenurodyta; – karnizas (maksimalus): nenurodyta; – kraigas (maksimalus): nenurodyta.

„sodybinis miestelių netaisyklingas XIX–XX a. I p. užstatymas 1–2 aukštų su pastogėmis pastatais kvartalo Nr. 1 PV dalyje Tito g. valdose (1–2 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 3,4 m iki 7,5 m, iki kraigo – nuo 6,7 m iki 13,5 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Sodybinio miestelių netaisyklingo užstatymo tipo ribiniai rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 2 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 7,5 m; – kraigas (maksimalus): 13,5 m.

„miesto vilos laisvas XIX a. – XX a. I p. užstatymas 2 aukštų su pastoge pastatu kvartalo Nr. 1 PV dalyje Tilto g. valdoje (2 a. su pastoge pastato aukštis iki karnizo 7,8 m, iki kraigo – 13,7 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Miesto vilos (laisvas) užstatymo tipo ribiniai rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 2 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 7,8 m; – kraigas (maksimalus): 13,7 m.

„miesto vilos perimetrinis XIX a. – XX a. I p. užstatymas 2 aukštų su pastoge pastatu kvartalo Nr. 9A R dalyje Labdarių g. (2 a. su pastoge pastato aukštis iki karnizo 6,6 m, iki kraigo – 10,1 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Miesto vilos (perimetrinio) užstatymo tipo ribiniai rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 2 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 6,6 m; – kraigas (maksimalus): 10,1 m.

„atskirai stovinčių statinių užstatymas apie 1860 m. statytu Beit midrašo – maldos namų – pastatu kvartalo Nr. 1 ŠR dalyje Žygimantų g. valdoje, 1982 m. statybos administraciniu pastatu kvartalo Nr. 3 V dalyje Gedimino pr. valdoje (užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; XXI a. I deš. ant sinagogos pastato užstatytas III a., atskiriant jį nuo autentiško sinagogos tūrio tinko trauka; 2023 m.);“

Atskirų statinių (sinagoga, administracinis pastatas) užstatymo tipo ribiniai rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 3 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): nenurodyta; – kraigas (maksimalus): nenurodyta.

„laisvo planavimo visuomeninių pastatų užstatymas 1981 m. statybos 3–5 aukštų su sutapdintais stogais Ryšių rūmais kvartalo Nr. 13 PR dalyje Vilniaus, Palangos gatvių valdoje (viršutiniai pastato aukštai mansardinio tipo, pastato aukštis nuo 15,0 m iki 22,4 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Laisvo planavimo visuomeninių (Ryšių rūmai) užstatymo tipo ribiniai rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 5 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): nenurodyta; – kraigas (maksimalus): nenurodyta. (Pastato H nurodytas iki 22,4 m — informacinė reikšmė, bet ne karnizo/kraigo vertė.)

Visi zonų ribiniai rodikliai ir jų dydžiai pateikti prieduose: PRIEDAS NR.2. „VILNIAUS SENAMIESČIO ZONOSE NUSTATYTŲ UŽSTATYMO TIPŲ RIBINIŲ RODIKLIŲ TECHNINĖ LENTELĖ PAGAL KVR DUOMENIS“ bei PRIEDAS NR.3. „VILNIAUS SENAMIESČIO ZONINIO IDENTITETO SKIRTUMŲ MATRICA PAGAL TAPAČIŲ UŽSTATYMO TIPŲ RIBINIUS RODIKLIUS“.

• Kultūrinės vertės požymiai ir autentiškumas

Šioje zonoje vyrauja teritorijos, turinčios urbanistinių naujų arų bei urbanistiniu požiūriu nesusiformavusios teritorijos. Autentišką urbanistinę struktūrą išlaikiusių teritorijų mažuma.

Statiniai: dominuoja eklektiniai ir secesiniai 3–5 aukštų tūriai (pagrindinėse gatvėse); pagrindinių pastatų tūriai išdėstyti išilgai gatvių, daugumoje formuoja ištisines išklotines; Gedimino pr. užstatymo ir gatvės erdvės mastelis suderintas, kitose gatvėse (Jogailos, Vilniaus) erdvės skerspjūvis vertikalios pobūdžio – XIX a. pab. – XX a. pr. užstatymas stovi ant archajiško gatvių tinklo; Žygimantų g. krantinės tipo išklotinė nėra galutinai susiformavusi; šalutinių gatvių pastatų tūriai 1–3 aukštų;

Pagrindinių gatvių pastatų fasadai plokštuminiai, dominuoja eklektinė ir istorinė estetika, puošnus ir gausus dekoras; šalutinėse gatvėse dominuoja fasadai be stilistikos požymių;

Pagrindinės statinių laikančios konstrukcijos – plytų mūro sienos, apdaila – tinkas;

Stogai dvišlaičiai, daugiašlaičiai, daugumoje pažemintos konstrukcijos, stogų dangos – čerpės ir skarda (charakteringa eklektiniams pastatams).

• Gatvių tinklas

III A zonos „Totorių–Lukiškių priemiesčio“ reguliarus tinklas su į Š ir į P nuo Gedimino pr. išlikusiais XV–XVIII a. nereguliarios planinės struktūros fragmentais – Tilto, Totorių gatvėmis.

„keliai, gatvės, aikštės, įvažiavimai, pravažiavimai, takai, jų tipai, trasos, dangos – gatvių trasos: Pylimo, Jogailos, Vilniaus, Tilto, Gedimino prospekto, Radvilų, K. Sirvydo, Šv. Jurgio g., Totorių, Labdarių, Odminių, Islandijos, Palangos, Liejyklos, L. Stuokos–Gucevičiaus, T. Vrublevskio, Žygimantų, Arsenalo, T. Kosciuškos g.; 2011 m.);

gatvių dangos: Šv. Jurgio g. PV atkarpoje nuo sankryžos su Gedimino pr. iki sankryžos su K. Sirvydo g., T. Vrublevskio ir Žygimantų gatvių sankryžoje, V. Kudirkos a. iš R ribojančioje gatvėje, Odminių g. ir Gedimino pr. sankryžoje (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2011 m.);

akmens trinkelų grindinio fragmentai Vilniaus g. sankryžose su Labdarių, Islandijos, Liejyklos, Benediktinių, Klaipėdos gatvėmis, Vilniaus g. atkarpoje nuo sankryžos su Vokiečių, Trakų ir Dominikonų gatvėmis iki pastato Vilniaus g. Nr. 45 (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; TRP 71; FF Nr. 8.4, 12.3, 7, 8; 2013 m.);

kiemų dangos: lauko akmenų grindinys pastatų Totorių g. Nr. 21, kiemuose (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2023 m.); lauko akmenų grindinio fragmentai pastatų kiemuose: Totorių g. Nr. 19, (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2023 m.);

lauko akmenų grindinys pastato Tilto g. Nr. 19 tarpuvartėje (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; TRP 58; FF Nr. 1.9; 2013 m.); pastato Totorių g. Nr. 18 kiemo lauko akmenų grindinio fragmentai ir tarpuvartės lauko akmenų grindinys (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2023 m.);

lauko akmenų grindinio fragmentų tipas Totorių g. (Senamiesčio apibrėžta teritorija; –; žr. priedą Nr. 18; 2021 m.);

lauko akmenų grindinio tipas pastatų kiemuose: įvažiavimo į Žygimantų g. Nr. 12, 12A kiemą lauko akmenų grindinio tipas (–; didesnė dalis grindinio išardyta, išlikęs grindinio fragmentas tik valdos Š dalyje; žr. 15.97 ir priedą Nr. 16; 2021 m.); akmens dangos tipas Vilniaus gatvėse, Islandijos g. PR atkarpoje nuo sankryžos su Vilniaus g. iki namo Islandijos g. Nr. 2, T. Vrublevskio g. PV atkarpoje nuo sankryžos su Tilto g. iki namo T. Vrublevskio g. Nr. 6, Šventaragio g. Š atkarpoje tarp Tilto g. ir Gedimino pr., T. Vrublevskio ir Tilto gatvių sankryžoje, (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2023 m.); vienalyčių vienspalvių akmens trinkelų grindinio tipas Gedimino pr. bei Gedimino pr. sankryžose su Jogailos, Vilniaus, K. Sirvydo, Totorių, Odminių gatvėmis (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama, gera; 2023 m.); metaliniai, dalis inkrustuoti tašytais lauko akmenimis, inžinerinių tinklų šulinių dangčiai: Vilniaus g. – 6 vnt., Liejyklos g. – 4 vnt., Totorių g. – 5 vnt., Palangos g. – 2 vnt., Islandijos g. – 1 vnt., Jogailos g. – 1 vnt., Odminių g. – 1 vnt., Šv. Jurgio g. – 2 vnt., (–; būklė

patenkinama; žr. Priedą Nr. 8; 2016–2017 m.); Kiaulių skersgatvio V atkarpos vieta kvartalo Nr. 1 V dalyje (2018 m. detaliųjų archeologinių tyrimų metu Žygimantų g. 12, 12A valdoje aptiktos XVII?–XVIII a. Kiaulių skersgatvio, suplūktos iš smulkių akmenų ir griuvenų, liekanos: grindinio, aptikto 1,1 m gylyje valdos ŠV dalyje, plotis Š–P kryptimi 2,4 m, fragmento valdos ŠR kampe plotis 4,2 m, ilgis 4,75 m, atkastas 1,2 m gylyje nuo dabartinio kiemo paviršiaus, į R nuo Š prieangio fiksuoto grindinio iš smulkių akmenukų fragmentas – 1,6x2,7 m dydžio; aptiktų liekanų būklė bloga; žr. priedus Nr. 10, 12, 16, priedo Nr. 11, 9 lap.; 2021 m.);

• Viešosios ir uždaros erdvės

Gatvės – reguliarus tinklas uždėtas ant archajiško tinklo; dangos: natūralaus akmens trinkelės, asfaltbetonis, betono plytelės.

Aikštės – zonoje yra viena istoriškai ir funkciškai susiformavusi aikštė – Savivaldybės.

Kitos erdvės yra išgriovimų rezultatas arba dėl įvairių priežasčių nebaigtos užstatyti kvartalų dalys (Odminių skveras).

„atviros erdvės – aikštės: V. Kudirkos aikštė (–; –; žr. priedą Nr. 22; 2023 m.);“

„skverai: Šventaragio (Odminių) skveras tarp Šventaragio, Lauryno Stukos–Gucevičiaus, Odminių gatvių ir Gedimino pr., (išlikę istorinės skverų teritorijos, daugumoje skverų pastatyti monumentaliosios dailės kūriniai, vyrauja sovietmečiu formuotos želdinių kompozicijos; išsamiam želdinių įvertinimui reikalingi papildomi tyrimai; 2023 m.);“

„kitos atviros erdvės: Neries krantinė (–; –; TRP 65 lap.; FF Nr. 0.1–4, 9, 1.10; 2023 m.);“

aikščių, skverų, kitų atvirų erdvių monumentaliosios dailės kūriniai: paminklas Vincui Kudirkai (skulpt. Arūnas Sakalauskas, archit. Ričardas Krištapavičius, 2009 m., granitas, bronzos, Vinco Kudirkos a.; būklė gera; 2023 m.);“

Želdynai: žvelgiant istoriniu aspektu zonoje būta istorinių želdynų bei želdinių: dar miesto priešistorėje sąlygiškai šioje zonoje augo ažuolų Šventgirė (archeologinių ar kitų tyrimų rezultatais nėra patvirtinta); vėliau – trečioji Radvilų rezidencija su ypač turtingu želdiniais rūmų sodu bei tvenkiniais, vėliau Tiškevičiaus rezidencija taip pat su sodu ir tvenkiniais (2 kvartalas, dab. MA bibliotekos bei buvusios Raudonojo kryžiaus ligoninės teritorijos); Šv. Jurgio bažnyčios ir Karmelitų vienuolyno ansamblio, stovinčio ant neaukštos kalvos, želdynai (3 kvartalas), 12 kvartale buvo septintoji Radvilų rezidencija (XVI–XVII a.) su parku ir sodu; Totorių gatvės aplinkoje būta protestantų kapinių. Šioje zonoje istorinėje praeityje būta priemiesčio namų bei sodybų, kurias supo daugybė sodų bei daržų (dab. Vilniaus gatvės aplinka). Kvartalų vidaus kiemuose taip pat augo želdynai bei želdiniai, kurie turtingi savo istorine praeitimi.

„aikščių želdiniai: Rotušės a. ŠV ir ŠR ribų perimetrinio apželdinimo lapuočiais medžiais pobūdis 2013 m.);“

„gatvių želdiniai: Gedimino pr., Jogailos, Palangos, perimetrinio apželdinimo lapuočiais medžiais pobūdis 2013 m.); Žygimantų g. atkarpos tarp Radvilų ir T. Vrublevskio gatvių perimetrinio apželdinimo lapuočiais medžiais pobūdis 2013 m.);“

Pastaruoju metu viešose erdvėse augantys bendro naudojimo želdynai: Savivaldybės aikštės skveras (7 kvartalas); Vyriausybės skveras (3 kvartalas); Odminių (B. Dauguviečio, Šventaragio 11 B kvartale), Tilto – Ž. Liauksmo gatvių skveras bei Radvilų aikštės skveras (Vilniaus–Liejyklos gatvių kampas) šiuo metu paverstas automobilių stovėjimo aikštele. Šios zonos gatvių tinklas skurdus želdynais: Radvilų, Vilniaus, Jogailos, Pylimo, Palangos gatvių tik atskirose atkarpose ir ne abipus gatvės suformuoti želdynai, kuriuos nedelsiant reikia restauruoti ir atkurti. Arsenalo, T. Vrublevskio, Gedimino pr., Žygimantų gatvių želdynai, vykdant gatvės dangos rekonstrukciją bei kitus darbus, kaip Mindaugo tilto, požeminių garažų statybą, visai ar dalinai sunaikinti. Likusiose gatvėse želdynų nėra.

„uždardos erdvės – kiemų erdvės (kai kurie istoriniai kiemai, juos uždengus, paversti pastatų ar jų kompleksų interjerais; būklė bloga, patenkinama; 2013 m.); įvažiavimai į kiemus, dažniausiai pro gatvės korpusuose įrengtas tarpuvartės, kartais pro tvoroje esančius vartus bei pro gretimus pastatus jungiančias arkas (dalyje įvažiavimų įrengtos patalpos; būklė bloga, patenkinama; 2013 m.); kiemų, tarpuvarčių lauko akmenų grindiniai, jų fragmentai, tipas (–; –; žr. punktą 7.2.1.5; 2013 m.); kiemų želdiniai (netyrinėti; 2013 m.);

• Panoramos, siluetai ir perspektyvos

„panoramos – senamiesčio panoramos nuo Pilies (Gedimino), Trijų Kryžių kalnų, Altarijos kalvyno PV kalvos, vad. Altanos kalnu, nuo Subačiaus gatvės apžvalgos aikštelės, Subačiaus ir Maironio gatvių sankirtos, nuo Šv. Jonų bažnyčios varpinės, pėsčiųjų pasažo dešiniajame Neries krante, jungiančio Kalvarijų gatvę su „Lietuvos“ viešbučio prieigomis (išskyrus Vilniaus senamiestyje ir jo aplinkoje pastatytus naujus didelių tūrių, aukštybinius statinius, stelbiančius daugiaplanes panoramas, reikšmingiausias istorines dominantes, matomas panoramų ribas, žr. priedus Nr. 4, Nr. 22, 2018 m.);“

„siluetai – siluetas iš PR, nuo Subačiaus g., formuojamas vertikalų dominančių sankaupos iš sakralinių pastatų: Švč. Jėzaus Širdies, Viešpaties Dangun Žengimo, Šv. Kazimiero, Švč. Mergelės Marijos Ramintojos bažnyčių, Vilniaus Šv. Mikalojaus stačiatikių cerkvės, Šventosios Dvasios, Šv. Kotrynos, Šv. Ignoto, Šv. Jurgio, Šventųjų Pranciškaus Asyžiečio, Bernardino Sieniečio, Šv. Mykolo Arkangelo, Šv. Baltramiejaus, bažnyčių, Šv. Jono Krikštytojo ir Šv. Jono apaštalo ir evangelisto bažnyčios su varpine, Vilniaus stačiatikių Dievo Motinos ėmimo į dangų soboro, Šv. Stanislovo ir Šv. Vladislavo arkikatedros bazilikos su varpine, Pilies kalno su Aukštutinės pilies Vakarinio bokšto liekanomis, Trijų kryžių paminklo Plikojo kalno viršuje, Altarijos kalvyno kalnų, gyvenamųjų namų, visuomeninių pastatų (žr. priedus Nr. 5 ir Nr. 22, siluetą 3; 2013 m.);“

„perspektyvos Gedimino pr. perspektyva ŠV–PR kryptimi nuo sankryžos su Totorių g. į Arkikatedrą baziliką ir varpinę (žr. priedą Nr. 6, perspektyvą 8; 2013 m.); Tilto g. perspektyva ŠV–PR kryptimi nuo pastato Tilto g. Nr. 6 į Arkikatedrą baziliką ir varpinę (žr. priedą Nr. 6, perspektyvą 9; 2013 m.); Liejyklos g. perspektyva PV–ŠR kryptimi nuo sankryžos su Šv. Ignoto g. į Trijų Kryžių kalną su paminklu (žr. priedą Nr. 6, perspektyvą 10; 2013 m.); Liejyklos g. perspektyva PV–ŠR kryptimi nuo sankryžos su L. Stuokos–Gucevičiaus g. į Vilniaus bonifratų vienuolyno statinių ansamblį (žr. priedą Nr. 6, perspektyvą 11; 2013 m.); Tilto g. perspektyva PR–ŠV kryptimi nuo sankryžos su T. Vrublevskio g. į Šv. Jurgio bažnyčią (žr. priedą Nr. 6, perspektyvą 12; 2013 m.);“

• Gatvių užstatymo išsklotinės

„išsklotinės – gatvių užstatymo išsklotinės:

Totorių g. V pusės (išskyrus pastatą Šv. Ignoto g. Nr. 8, priestatą Totorių g. Nr. 23, pastato Totorių g. Nr. 23 plokštuminius stoglangius, pastato Totorių g. Nr. 7 tūrinius stoglangius, pastato Totorių g. Nr. 7 I a. angos neištirtos; išklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); Totorių g. R pusės (išskyrus pastatą Totorių g. Nr. 8, Nr. 13, Nr. 16, Nr. 30 plokštuminius stoglangius, pastato Totorių g. Nr. 32 tūrinius, plokštuminius stoglangius, pastatą Totorių g. Nr. 20, Nr. 24 I a. angos neištirtos; išklotinė iš dalies pakitusi; 2016 m.);

Liejyklos g. Š ir P pusių (išskyrus neužstatytą Liejyklos ir Totorių gatvių kampą, pastato Liejyklos g. Nr. 9 naujai užstatytą IV aukštą, mansardą su tūriniais, plokštuminiais stoglangiais, pastatą Liejyklos g. Nr. 5, Nr. 7, Nr. 9, Totorių g. Nr. 23 cokolinio, I a. angos neištirtos, pastato Liejyklos g. Nr. 5 perstatyta V dalis neištirta; išklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.);

Benediktinių g. ŠV pusės atkarpos iš pastatų Vilniaus g. Nr. 28 ir Liejyklos g. Nr. 3, Benediktinių g. PR pusės (išskyrus pastatą Šv. Ignoto g. Nr. 4; išklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.);

T. Vrublevskio g. PR ir ŠV pusių (išskyrus pastato Žygimantų g. Nr. 1 priestatą; išklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.);

Šventaragio g. V pusės atkarpos tarp Tilto g. ir Gedimino pr., (išskyrus pastato Universiteto g. Nr. 14 naujai pristatytą ŠV dalį; išklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.);

Radvilų g. PR pusės nuo sankryžos su Žygimantų g. iki pastato Radvilų g. Nr. 5, Radvilų g. ŠV pusės nuo sankryžos su Tilto g. iki pastato Tilto g. Nr. 17;

Tilto g. PV pusės atkarpos nuo pastato Tilto g. Nr. 2 iki pastato Nr. 12A, Tilto g. ŠR pusės atkarpos nuo sankryžos su T. Vrublevskio g. iki pastato Tilto g. Nr. 21;

Vilniaus g. R pusės atkarpos nuo sankryžos su Žygimantų g. iki sankryžos su Tilto g. ir atkarpos nuo pastato Vilniaus g. Nr. 12 iki pastato Nr. 22 (išskyrus pastatą Vilniaus g. Nr. 18, buvusio skersgatvio užstatymą tarp pastatų Vilniaus g. Nr. 2 ir Vilniaus g. Nr. 4, pastato Vilniaus g. Nr. 2 užstatytą stiklinį IV aukštą, pastato Radvilų g. Nr. 5 užstatytą IV aukštą, pastatų Tilto g. Nr. 15, Vilniaus g. Nr. 16 tūrinius stoglangius, pastatų Tilto g. Nr. 6, Nr. 17, Nr. 19 plokštuminius stoglangius, pastato Tilto g. Nr. 21 PR dalies asbocementinių lakštų stogo dangą, pastato Tilto g. Nr. 6 I a. angos, pastato Radvilų g. Nr. 5 priestatai, langų angos, pastato Tilto g. Nr. 17 tūriniai stoglangiai neištirti; išklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.);

Vilniaus g. ŠR pusės atkarpos nuo sankryžos su Liejyklos g. iki Šv. Kotrynos bažnyčios, Vilniaus g. V pusės (išskyrus pastatus Vilniaus g. Nr. 33, Nr. 45, pastato Vilniaus g. Nr. 47 plokštuminius stoglangius, pastato Vilniaus g. Nr. 19 tūrinius stoglangius, pastato Vilniaus g. Nr. 19 I a. angos neištirtos; išklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.);

Gedimino pr. Š pusės (išskyrus pastato Gedimino pr. Nr. 3A plokštuminius stoglangius; pastato Gedimino pr. Nr. 3A I a. angos neištirtos; išklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); Gedimino pr. P pusės (išskyrus pastatą Gedimino pr. Nr. 16; išklotinės iš dalies pakitusios; 2016 m.);

V. Kudirkos a. R kraštinės,

Islandijos g. ŠR pusės, Islandijos g. PV pusės atkarpos nuo pastato Islandijos g. Nr. 2 iki pastato Nr. 6, Ž. Liauksmo g. Š ir P pusių atkarpos tarp Tilto ir K. Sirvydo gatvių;

K. Sirvydo g. V pusės (išskyrus pastatą Ž. Liauksmo g. Nr. 6 praplatintą durų angą ir virš jos esančias I a. langų angas, tūrinius stoglangius, pastatų Ž. Liauksmo g. Nr. 3A, Nr. 6, Tilto g. Nr. 6 plokštuminius stoglangius; išklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); K. Sirvydo g. R pusės (išskyrus pastatą Gedimino pr. Nr. 5B; išklotinė iš dalies pakitusi; 2013 m.);

Jogailos g. R pusės (išskyrus pastatą Nr. 4; išklotinė iš dalies pakitusi; 2013 m.);

Labdarių g. P ir Š pusių (išskyrus pastatą Vilniaus g. Nr. 18, pastatų Labdarių g. Nr. 4, Nr. 8 cokolinio a. angos neištirtos; išklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.);

Odminių g. Š, ŠV pusės (išskyrus atkarpą nuo pastato Odminių g. Nr. 7 iki pastato Nr. 13, pastato Odminių g. Nr. 5 plokštuminius stoglangius; išklotinė iš dalies pakitusi; 2013 m.); Odminių g. P, PR pusės (išskyrus pastatą L. Stuokos-Gucevičiaus g. Nr. 1, pastato Odminių g. Nr. 14 R dalį, pastatų Odminių g. Nr. 14, Nr. 16 tūrinius stoglangius, pastatų Odminių g. Nr. 8, Nr. 12 plokštuminius stoglangius; išklotinė iš dalies pakitusi; 2013 m.);“

• Gamtinis pagrindas – gamtiniai elementai ir hidrografija

Reljefas: performuotas Neries prievaginis šlaitas atkarpoje nuo Žaliojo tilto iki Vilnios santakos, Neries terasinės pakopos fragmentai atskiruose kvartaluose atsektini dar neužstatyti (3; 9B; 12 kvartaluose).

„gamtiniai elementai – kylantis į P pusę reljefas su erozinių Vilniaus kalvynų fragmentais – ŠV, Š dalyse – II, III A, III E2 zonose, (neištirta; 2013 m.);

Hidrografija: į šią zoną patenka dalis palaidoto hidrografinio tinklo – Vingrio (Kačergos) upelio atkarpa. Būta ir pelkių – šioje zonoje, kur nuo XVI a. buvo Radvilų sodo tvenkiniai (2 kvartalas), kitos didelės pelkės būta sąlygiškai toje vietoje, kurioje dabar yra Odminių skveras (11 B kvartale).

hidrografinis tinklas: Neries upės kranto, ribojančio Senamiestį iš Š pusės, linija (2013 m.);

XVI a. – XIX a. pab. Vilniaus kanalizacijos sistema, sudaryta iš dengtų skliautais molio plytų mūro kanalų su šuliniais (2024 m. archeologinių tyrimų metu Pastato u. k. 16901, Vilniaus g. 37, kieme atidengtos Kačergos upelio mūrinio kanalo, įrengto tarp 1825 ir 1834 m., liekanos; žr. Pastato u. k. 16901 vertingąsias savybes ir 15.109, 15.110; 2024 m.);

kultūrinis sluoksnis (žr. Kultūros vertybių registre Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės 25504, A1610K vertingąsias savybes; –; TRP; 2013, 2023 m.); griautiniai kapai valdoje Liejyklos g. 4; dalis kapų sunaikinta statybų ir įvairių žemės kasimo darbų metu, 2008 m. aptikti 4 palaidojimai ir žmonių kaulų sąvarta; žr. 15.72; griautiniai kapai valdoje Totorių 25; 1999 ir 2001 m. aptikti žmonių kaulai iš suardytų kapų, galėję priklausyti Šv. Ignato bažnyčios kapinėms;

• Ryšys su išoriniu miestovaizdžiu – kontekstinės sąsajos

„artimiausios kultūros paveldo teritoriją ar vietovę supančios aplinkos kultūrinio kraštovaizdžio vertingosios savybės – V, PV ribojasi su Vilniaus miesto istorine dalimi, vad. Naujamiesčiu (u. k. 33653), ŠR – su Vilniaus miesto istorine dalimi, vad. Antakalniu (u. k. 16084), R – su Vilniaus senųjų kapinių, vad. Bernardinų kapinėmis, kompleksu (u. k. 10660) bei Samuilo Holšteino odos fabriko pastatų komplekso (u. k. 43930) teritorija (2023 m.);

• Užstatymo bruožai

„užstatymo bruožai – zonų: III A „Totorių–Lukiškių priemiesčio“, III B „Vingrių priemiesčio“, III C „Rūdininkų–Aštriojo galo priemiesčio“, III D1 „Subačiaus–Paplaujos priemiesčio“, III E1 „Užupio priemiesčio“;

- XIX–XX a. I p. susiformavusių užstatymo struktūrų išdėstyti išilgai gatvių pagrindiniai pastatų tūriai, formuojantys ištisines išklotines su pagrindinėse gatvėse aukštesniais pastatais;*
- istorinių priemiesčių erdvių susiformavimas pagal išsiskiriantį reljefą;*
- pagrindinių gatvių pastatų plokštuminiai, be tūrinių elementų fasadai;*
- fasaduose vyraujanti eklektikos stilstika;*
- fasadų dekoras, išsiskiriantis gausa ir puošnumu pagrindinėse gatvėse, pastatų apatinuose aukštuose, šalutinių gatvių kukliai dekoruoti, be aiškesnių stiliaus bruožų fasadai;*
- paprasti, be stilistinių požymių kiemų fasadai;*
- fasadų kompozicijoje vyraujantis horizontalumas, apatinėse fasadų dalyse dominuojančios tarpavarčių angos, pabrėžiančios fasadų simetrijos ašį;*
- pastatai su tinkuotomis plytų mūro sienomis, esant pavieniams netinkuotiems istorizmo, „plytų stiliaus“ pastatams;*
- pavienių III A zonos pastatų Tilto, Totorių, L. Stuokos–Gucevičiaus gatvėse, rąstų, su medinių lentų apkalo apdaila sienos;*
- dvišlaičiai, daugiašlaičiai pažemintos konstrukcijos, lygių plokštumų be puošybos stogai su čerpių, skardos lakštų danga, tinkuoto plytų mūro dūmtraukiais, mažai dekoruotais mansardų stoglangiais (–; iš dalies pakitę; 2023 m.);*

• Ryšys su IVV – „autentiškumo bruožai“

„Erdvinę miesto struktūrą ir aplinką užpildančios daugelio pastatų formos, medžiagos ir statybos technologijos yra autentiškos. Daugybė pastatų išsaugojo kelis istorinius sluoksnius, nes kintant stilistikai jie buvo perstatyti įjungiant senus pastatus į naujus. Nuo karo gaisrų – ypač per Antrąjį pasaulinį karą – nukentėję pastatai buvo rekonstruoti pasitelkus tam laikui būdingus techninius sprendimus, o tradiciniai restauravimo metodai taikyti tik atkuriant paminklus ir ypatingos vertės detales. Apskritai autentiškumu pasižymi sklypų struktūra, pastatų konstrukcijos ir erdvinis vidaus išdėstymas, išskirtiniai vidaus apdailos elementai, įranga, išorės sienų paviršiai, skirtinga fasadų, durų, langų, stogų apdaila, gatvių ir aikščių grindiniai, inžinerinių konstrukcijų bei transporto infrastruktūros elementai, taip pat per meną ir tradicijas išreikštas išlikęs nematerialusis paveldas.“

• Autentiškumas ir vientisumas (IVV)

Autentiškumas – nekilnojamosios kultūros vertybės savybės, apimančios pirminę ar istoriškai susiklosčiusią paskirtį, išraišką ir savitą fizinį pavidalą – formą, panaudotas medžiagas, konstrukcijas, atlikimo technologijas, suplanavimą, aplinką ir nematerialiąsias savybes, kuriomis grindžiama kultūrinė nekilnojamosios kultūros vertybės reikšmė.

Vientisumas – nekilnojamosios kultūros vertybės, ją sudarančių dalių ir elementų nepažeista darni visuma (kompleksiškumas), atsiskleidžianti apibrėžtoje teritorijoje ir apimanti visas jos vertingąsias savybes, procesus ir ryšius, kuriais grindžiama nekilnojamosios kultūros vertybės kultūrinė reikšmė.

• Ryšys su IVV – „vientisumas“

„Į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą įrašyta vertybė yra 352 ha ploto, jai būdingos visos išskirtinė visuotinė vertė perteikiančios savybės. Vilniaus istorinis centras išlaikė spindulinį viduramžiams būdingą gatvių tinklą. Erdvinė jo struktūra atspindi stilių kaitos ir regioną ištikusių politinių ir gamtos nelaimių nulemtą raidą. Vertybė išlaikusi tokius išskirtinių savybių objektus, kaip XVI a. Vilniaus universiteto pastatų ansamblis, Rotušė su aikšte, visų religinių konfesijų maldos namai ir vientisas gatvių tinklas be didesnių trūkumų. Okupacijos, karų padariniai yra pastebimi vos keliose vietose, įskaitant Katedros aikštę, slepiančią Žemutinės pilies, sunaikintos po trečiojo Abiejų Tautų Respublikos padalijimo 1795 m., pamatus, buvusią Didžiosios sinagogos, nugriautos po Antrojo pasaulinio karo, vietą ir netoliese esančio plataus prospekto atkarpą Vokiečių gatvės pašonėje (vok. Deutsche gasse), taip pat keletą aikščių ir šiuolaikinių pastatų, pakeitusių minėtu istoriniu laikotarpiu sunaikintus elementus.“

• Ryšys su IVV – „autentiškumas“

„Dabartinis miestas yra išsaugojęs autentiškas materialiojo paveldo savybes ir procesų tęstinumą, meno ir gyvenimo būdo tradicijas, nulemtas audringos miesto bei šalies istorijos bei politinės, ekonominės ir kultūrinės raidos laikotarpių.

Erdvinę miesto struktūrą ir aplinką užpildančios daugelio pastatų formos, medžiagos ir statybos technologijos yra autentiškos. Daugybė pastatų išsaugojo kelis istorinius sluoksnius, nes kintant stilistikai jie buvo perstatyti įjungiant senus pastatus į naujus. Nuo karo gaisrų – ypač per Antrąjį pasaulinį karą – nukentėję pastatai buvo rekonstruoti pasitelkus tam laikui būdingus techninius sprendimus, o tradiciniai restauravimo metodai taikyti tik atkuriant paminklus ir ypatingos vertės detales. Apskritai autentiškumu pasižymi sklypų struktūra, pastatų konstrukcijos ir erdvinis vidaus išdėstymas, išskirtiniai vidaus apdailos elementai, įranga, išorės sienų paviršiai, skirtinga fasadų, durų, langų, stogų apdaila, gatvių ir aikščių grindiniai, inžinerinių konstrukcijų bei transporto infrastruktūros elementai, taip pat per meną ir tradicijas išreikštas išlikęs nematerialusis paveldas.“

• Ryšys su IVV – „prioritetai dėl autentiškų detalių ir tradicijų“

„Nuostatos turi būti papildytos poveikio paveldui vertinimo strategija, užtikrinant, kad didelės apimties statiniai, neatsižvelgiant į jų vietą, nedarytų žalos vertybės išskirtinei visuotinei vertei, jos autentiškumui ar vientisumui. Vertybės apsauga pagrįsta keturiais principais: i) teritoriniu valdymo vientisumu; ii) gretutine tarpinstitucinių įvairių sričių specialistų grupių sąveika sprendžiant valdymo klausimus, be paveldo apsaugos, įtraukiant ir tokias kitas sritis, kaip teritorijų planavimas, taip pat socialinių, ekonominių ir kitų problemų sprendimą; iii) vertikaliąją integraciją bei atsakomybės ir sprendimų priėmimo valstybės ir savivaldos lygmeniu koordinavimu; iv) valstybės institucijų, savivaldos ir pilietinės visuomenės sąveika per tarpinstitucinę komisiją ir pilietinės visuomenės auditą.

Istoriškai susiklosčiusi daugiakultūrė miesto bendruomenė šiandien yra gerokai vientisesnė, taigi daugiakultūrio miesto apraiškos turi būti ypač vertinamos, saugomos ir išryškinamos. Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas išlikusioms autentiškoms detalėms, istorinių techninių atlikimo būdų išsaugojimui ir jų aiškinimui pateikiant nuorodas apie praeityje vykusius socialinius, ekonominius ir

kultūrinius procesus bei kitą nematerialųjį paveldą. Šiuos principus turi įgyvendinti koordinavimo ir valdymo komisija, kuri taip pat yra atsakinga už aiškių išsaugojimo tikslų ir procedūrų parengimą, siekiant nustatyti veiksmingus sprendimų priėmimo mechanizmus, kurie užtikrintų vertybės išskirtinės visuotinės vertės išsaugojimą.“

• III A senamiesčio zonos erdvių grupės (morfostruktūros), užstatymo tipai; hierarchija

Hierarchija. Erdvinę ir kompozicinę hierarchiją formuoja Gedimino pr. ašis ir su ja sietini centrai bei istorinė dominantės – Šv. Jurgio bažnyčia ir Prekybos namai (u. k. 27032), taip pat XV–XVIII a. reliktais paremti nereguliaraus gatvių tinklo fragmentai (Tilto, Totorių ir kt.).

• Užstatymo tipai

Teritorijoje dominuoja perimetrinis užstatymo tipas ir jo potipiai. žr. III A senamiesčio zonos „Totorių–Lukiškių priemiesčio“ užstatymo tipai.

• Dominantės ir kompozicinė hierarchija

„dominantės – „Totorių–Lukiškių priemiesčio“ – III A zonos: Šv. Jurgio bažnyčia 3 kvartale, Prekybos namai kvartale Nr. 8 2023 m.;

Ryšys su IVV (autentiškumas; gatvių ir aikščių elementai yra senamiesčio autentiškumo dalis)

„Erdvinę miesto struktūrą ir aplinką užpildančios daugelio pastatų formos, medžiagos ir statybos technologijos yra autentiškos. Daugybė pastatų išsaugojo kelis istorinius sluoksnius, nes kintant stiliams jie buvo perstatyti įjungiant senus pastatus į naujus. Nuo karo gaisrų – ypač per Antrąjį pasaulinį karą – nukentėję pastatai buvo rekonstruoti pasitelkus tam laikui būdingus techninius sprendimus, o tradiciniai restauravimo metodai taikyti tik atkuriant paminklus ir ypatingos vertės detales. Apskritai autentiškumu pasižymi sklypų struktūra, pastatų konstrukcijos ir erdvinis vidaus išdėstymas, išskirtiniai vidaus apdailos elementai, įranga, išorės sienų paviršiai, skirtinga fasadų, durų, langų, stogų apdaila, gatvių ir aikščių grindiniai, inžinerinių konstrukcijų ir transporto infrastruktūros elementai, taip pat per meną ir tradicijas išreikštas išlikęs nematerialusis paveldas.“

„...Vilniaus senamiestyje išsaugoti nominacinėje byloje ir IVV apraše paminėti vertingiausi istoriniai pastatai, jų kompleksai ir grupės, įvairių konfesijų maldos namai ir visuomeniniai pastatai. Didėja kultūros paveldo objektų ir kompleksų tvarkymo darbų mastas ir apimtys, gerėja objektų fizinė būklė. Vykstant tvarkymo darbams, atidengta ir restauruota daug vertingų istorinių polichromijos elementų, sienų tapybos fragmentų, papildančių šių objektų vertę. Neigiamą įtaką autentiškumui daro plokštuminiai stoglangiai, matomi iš apžvalgos taškų, pastatų išorėje sumontuoti“.

1.7. 4. III B Senamiesčio zona „VINGRIŲ PRIEMIESTIS“

• Bendrieji duomenys, statistiniai parametrai

Istorinių priemiesčių zona, Senamiesčio vakarinėje dalyje, Pylimo – J. Basanavičiaus gatvių aplinka. Kvartalai: 87, 88A, 88B, 89, 90, 91, 92A, 92B, 93A, 93B, 94, 95. Plotas: 31,53 ha. Užstatymo tankis: nuo 20–40 % (kvartalai: 89, 93) iki 40–60 % (kvartalai: 88, 92).

„kvartalai – istorinių gatvių suformuoti kvartalai: III B zona „Vingrių priemiestis“ – kvartalai: Nr. 87, 88A, 88B, 89, 90, 91, 92A, 92B, 93A, 93B, 94, 95; (2013 m.).“

„planinės struktūros tipas – sudėtinis: senamiesčio teritorijoje išskirtos 10 zonų – Vilniaus pilių teritorija, Vilniaus senamiesčio centrinė dalis – miesto gynybinės sienos ribose, ir istorinių priemiesčių – Totorių–Lukiškių, Vingrių, Rūdininkų–Aštriojo galo, Subačiaus–Paplaujos, Bernardinų sodo teritorijos, Užupio, Antakalnio P dalies, sudarytos iš Sluškių–Antakalnio ir Antakalnio priemiesčių – zonos su joms būdinga planine struktūra; „Vingrių priemiestyje“ – III B zona – nereguliari planinė struktūra; (žr. priedą Nr. 22; 2013 m.).“

„planinės struktūros tinklas – sudėtinis: III B, III C, III D1 zonų: „Vingrių priemiesčio“, „Rūdininkų–Aštriojo galo priemiesčio“ – nereguliarus tinklas su reguliariai suplanuota Teatro g. III B zonoje bei zonos V, PV ribų Mindaugo, Naugarduko gatvėmis; (–; –; žr. priedą Nr. 22; 2013 m.).“

„valdos (posesijos) – istorinių valdų ribos (–; –; žr. priedą Nr. 22; 2023 m.).“

• Istorinė – urbanistinė raida

Zonos užstatymą įtakojo keletas faktorių. Svarbiausias – teritorijos reljefo savybės (žr. reljefo aprašymą), kurios bent dalinai trukdė formuoti kapitaliniam užstatymui, apsunkino jį. Kitas svarbus veiksnys – pastačius miesto gynybinę sieną, teritorija tapo priemiesčiu ir miesto fortifikacinės sistemos dalimi – esplanada – neužstatoma teritorija, naudojama puolančiųjų apšaudymui. Dabartinė J. Basanavičiaus gatvė susiformavo su sienos įrengimu, kaip viena pagrindinių užmiesčio krypčių. XVII a. vid. (K. Getkanto) ir XVIII a. I p. (J. G. M. fon Fiurstenhofo) Vilniaus miesto planuose zonoje matomas nereguliarus, atsitiktinis gatvių tinklas, sodybinio charakterio užstatymas susiformavęs tik žemutinėje terasoje prie pat miesto gynybinės sienos, kvartalai dideli, užstatyti fragmentiškai. Tačiau vertinant ankstyvąją priemiesčio raidą visgi reikėtų kritiškai vertinti senuosiuose planuose pateiktą informaciją, mat 1600 m. Tomo Makovskio graviūroje matomas gana tankus užstatymas šlaite, iš archeologinių tyrimų rezultatų žinoma, kad XVII a. I pusės kultūrinis sluoksnis yra išplitęs beveik visoje priemiesčio teritorijoje, o priemiesčio raida veikusiai nutrūko po XVII a. vidurio tvano. Vingrių priemiesčiui, kaip ir visam dabartiniam Naujamiesčiui būdingos XVI–XIX a. kapinės, kurios buvo įsteigtos tuomet neapgyvendintose vietose, dažnai – visiškai šalia gynybinių įtvirtinimų. Po nuosmukio laikotarpio, XVIII a. pab. – XIX a. pr., zonos užstatymas tampa tankesniu. XIX a. pr. nugriovus miesto gynybinę sieną, priemiestis įgavo spartesnės urbanistinės plėtros tendencijas, bet iki šio laiko kaip plane, taip ir natūroje išliko aptverto miesto ir priemiesčio plano struktūros ir užstatymo charakterio skirtumai. XIX a. pr. pradėjo formotis Pylimo gatvė, apie XIX a. vidurį susiformavo Naugarduko gatvės trasa. Mindaugo ir Aguonų gatvės, ribojančios senamiestį iš vakarų, suformuotos realizuojant 1875 m. Vilniaus miesto plėtros planą. Zonos aukštutinės terasos teritorija užstatyta daugiausiai XIX a. pab. – XX a. pr., atskiri pastatai statyti tarpukariu. Gamyklos kompleksas 89 kvartale pastatytas XX a. XVII–ajame dešimtmetyje.

• Urbanistinė charakteristika

Pagrindinės zonos kompozicinės ir funkcinės ašys – Pylimo g. (atskiria teritoriją nuo „Miesto“ zonos), J. Basanavičiaus ir Naugarduko gatvės. Pagrindinė dominantė – šlaitas, einantis per visą zoną šiaurės–pietų kryptimi. Išliko senojo gatvių tinklo fragmentai (Vingrių, Plačioji gatvės), senasis gatvių tinklas taip pat yra atsekamas iš atskirų posesijų ribų bei senesnių pastatų krypčių (pvz., pastatas Pylimo g. 25).

„keliai, gatvės, aikštės, įvažiavimai, pravažiavimai, takai, jų tipai, trasos, dangos – gatvių trasos: Vingrių, Šaltinių g. V atkarpos, Naugarduko, Mindaugo, K. Kalinausko, J. Basanavičiaus, Teatro, Plačiosios, Kruopų, Šv. Stepono, Gėlių, Sodų, V. Šopeno, Raugyklos, Aguonų, (Senamiesčio apibrėžta teritorija; 2013 m.);

„gatvių dangos: akmenų trinkelė grindinys Pylimo g. PV pusės aikštę ribojančiose Šv. Stepono, Raugyklos gatvėse ir aikštės PV kraštinėje, J. Basanavičiaus g. R atkarpoje nuo sankryžos su Pylimo g. iki sankryžos su Teatro g., (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2011 m.);“

„lauko akmenų grindinys aikštėje Pylimo, Raugyklos ir Šv. Stepono gatvių sankirtoje (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2013 m.);“

„kiemų dangos: lauko akmenų grindinys pastato Vingrių g. Nr. 15 tarpuvartėje bei kieme (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2023 m.);“

„lauko akmenų grindinys Vingrių g. Nr. 17 kiemuose (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2023 m.);“

„lauko akmenų grindinio fragmentų tipas Vingrių g. Š atkarpoje ties sankirta su Vingrių skg. (Senamiesčio apibrėžta teritorija; –; žr. priedą Nr. 18; 2021 m.); „

„metaliniai, dalis inkrustuoti tašytais lauko akmenimis, inžinerinių tinklų šulinių dangčiai: Vingrių g. – 5 vnt., Plačioji g. – 3 vnt., Kruopų g. – 3 vnt., (–; būklė patenkinama; žr. Priedą Nr. 8; 2016–2017 m.);“

Zonoje yra kelios tūrinės dominantės: Teatro pastatas 95 kvartale ir administracinis pastatas (J. Basanavičiaus g. 16) 93B kvartale. Reikšmingos erdvinės dominantės – Reformatų skveras 94 kvartale ir „Malkų turgaus“ skveras (91 kvartalas)).

„tūrinės erdvinės struktūros sandara – daugialypė tūrinė-erdvinė struktūra, sudaryta iš kultūros paveldo objektų, urbanistinės struktūros statinių bei urbanistinės struktūros statinių, turinčių vertingųjų savybių požymių, su trimis pagrindiniais funkciniais ir kompoziciniais senamiesčio centrais – su papildančiomis ašimis – Trakų, Rūdninkų gatvėmis, išskirtiniais bažnyčių ir vienuolynų ansamblių, kitų reikšmingų pastatų tūriais, ties kuriais gatvių erdvės perauga į aikščių erdves, su mažiau aktyviomis, atskiroms senamiesčio zonoms būdingomis kompozicinėmis ir funkcinėmis ašimis, dominantėmis (dominantės žr. punkte 7.2.2.9): su Pylimo g. – pagrindine III B ir III C zonų kompozicine ir funkicine ašimi, atskiriančia „Vingrių priemiesčio“ ir „Rūdninkų–Aštriojo galo priemiesčio“ teritorijas nuo „Miesto“ zonos, J. Basanavičiaus ir Naugarduko gatvėmis III B zonoje, (žr. priedą Nr. 22; 2023 m.).“

Zonoje yra pakitusių morfostruktūrų, neišlikusio užstatymo vietų, kapų.

„vietovei reikšmingo buvusio užstatymo ar jo dalių vietos – neišlikusio perimetrinio užstatymo vietos: senosios reformatų bažnyčios vieta kvartale Nr. 94 (po žeme išlikusios spėjamos bažnyčios XVI a. pr. –XVII a. II p. pamato ir sienų akmenų–keraminių plytų mūro liekanos, bažnyčia nusiaubta 1682.04.02; –; 2023 m.);

„XVII a. II p. – XVIII a. I p. akmenų krosnies liekanos Aguonų g. 22, Kruopų g. 11 valdose (atidengtos 2022 m. vykdytų archeologinių tyrimų metu, išorinės sienos mūrytos iš akmenų ir keraminių plytų, rištų molio skiediniu, krosnies ilgis – apie 5,2 m, plotis – 2,85–3,0 m, išlikęs aukštis – apie 2,3 m, krosnis sudaryta iš degimo kameros R dalyje, kur virš išlikusios pakuros perdangos sukrauta akmenų krūsnis, virš kurios – ją dengusio plytų kiauto liekanos, ir priekrosnio V dalyje, krosnies Š ir P sienose – karšto oro nukreipimo kanalai; pakura iš priekrosnio pusės neatkasta, krosnis nepilnai išlikusi; žr. priedą Nr. 21; 2023 m.);“

„kultūrinis sluoksnius (žr. Kultūros vertybių registre Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės 25504, A1610K vertingąsias savybes; 2023 m.);“

„kapai (griautiniai XV–XVI a. kapai su įkapėmis ir be jų valdoje Aguonų g. 10; daug kapų suardyta statant staklių gamyklą „Komunaras“, 2006–2007 m. ištirta virš 200 palaidojimų; žr. 15.73, 13.74; griautiniai XVIII a. pab. – XIX a. pr. kapai valdoje Mindaugo 14, 16; 2000 m. ištirta apie 70 palaidojimų;“

• Užstatymo tipai

III B senamiesčio zonos „Vingrių priemiesčio“ užstatymo tipai:

„perimetrinis posesijinis XIX–XX a. I p. užstatymas su XV–XVIII a. reliktais 1–3 aukštų su pastogėmis pastatais kvartale Nr. 88B Raugyklos g. valdoje, kvartalo Nr. 89 R, PR dalyse Pylimo, Plačiosios, Kruopų gatvių valdose, kvartalo Nr. 90 PR dalyje Pylimo, Vingrių gatvių, kvartalo Nr. 92A Š dalyje J. Basanavičiaus g., kvartalo Nr. 92B V dalyje Pylimo g. valdose, kvartalo Nr. 93B R dalyje

J. Basanavičiaus, Vingrių gatvių, kvartalo Nr. 94 PR dalyje Pylimo, J. Basanavičiaus gatvių valdose (1–3 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 3,0 m iki 12,0 m, iki kraigo – nuo 6,0 m iki 21,1 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR:– aukštingumas (maksimalus): 3 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 12,0 m; – kraigas (maksimalus): 21,1 m.

„perimetrinis reguliarus valdos XIX–XX a. I p. užstatymas su XV–XVIII a. reliktais, XX a. II p. – XXI a. pr. tarpais 2–4 aukštų su pastogėmis pastatais kvartaluose: Nr. 88A, 88B, 89, kvartalo Nr. 90 ŠV dalyje Naugarduko, Vingrių gatvių valdose, kvartalo Nr. 92A Š, V dalyse J. Basanavičiaus, Vingrių gatvių, kvartalo Nr. 93B V dalyje J. Basanavičiaus, Mindaugo gatvių valdose, kvartalo Nr. 93A ŠV, ŠR, PR dalyse Mindaugo, Vingrių, Naugarduko gatvių valdose, kvartalo Nr. 94 Š, P, V dalyse K. Kalinausko, J. Basanavičiaus, Teatro gatvių, kvartalo Nr. 95 Š dalyje Mindaugo, K. Kalinausko, Teatro gatvių valdose, iš jų – užstatymas atskirais 5–6 aukštų su pastogėmis pastatais kvartaluose: Nr. 93B, 94, 95 (2–4 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 7,0 m iki 19,0 m, iki kraigo – nuo 11,1 m iki 24,0 m, 5–6 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 15,1 m iki 28,0 m, iki kraigo – nuo 17,8 m iki 34,8 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 6 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 28,0 m; – kraigas (maksimalus): 34,8 m.

„komponentinis išsklaidytas XVI a. –XIX a. vid. užstatymas Vilniaus evangelikų reformatų sinodo pastato, kitų objektų kompleksu kvartalo Nr. 94 R dalyje Pylimo g. valdoje (užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai nenustatyti.

„miesto vilos perimetrinis XIX a. pab. – XX a. I p. užstatymas 2–3 aukštų su pastogėmis pastatais kvartalo Nr. 94 PV dalyje bei kvartalo Nr. 95 R dalyje Teatro g. valdose (2–3 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 8,0 m iki 11,9 m, iki kraigo – nuo 10,7 m iki 15,4 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 3 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 11,9 m; – kraigas (maksimalus): 15,4 m.

„miesto vilos laisvas XIX a. pab. – XX a. I p. užstatymas 2–3 aukštų su pastogėmis pastatais kvartalo Nr. 88A PR dalyje Raugyklos g. valdoje, kvartalo Nr. 94 PV dalyje Teatro g. bei Š dalyje K. Kalinausko g. valdose (2–3 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 7,5 m iki 9,9 m, iki kraigo – nuo 9,8 m iki 13,0 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 3 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 9,9 m; – kraigas (maksimalus): 13,0 m.

„atskirai stovintys statiniai: 1959–1962 m. statytas Pirmasis Vilniaus planetariumo pastatas kvartalo Nr. 92A V dalyje J. Basanavičiaus g. valdoje, 1957 m. – Vilniaus kolegijos Ekonomikos fakulteto pastatas kvartalo Nr. 93A P dalyje Naugarduko g., 1912–1913 m. statybos Vilniaus senasis teatras kvartalo Nr. 95 P dalyje J. Basanavičiaus g. (užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai nenustatyti.

„laisvo planavimo visuomeninių pastatų XX a. II p. užstatymas 2–5 a. su sutapdintais stogais Simono Daukanto gimnazijos pastatu kvartalo Nr. 93A PV dalyje Naugarduko g. (pastato aukštis nuo 14,7 m iki 21 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 5 a. su sutapdintais stogais; – kraigas (maksimalus): 21,0 m.

„perimetrinis valdos visumos XIX a. užstatymas 1–3 aukštų su pastogėmis pastatais kvartalo Nr. 92B R dalyje Pylimo g. valdoje, XX a. II p. – XXI a. pr. užstatymas 3–6 aukštų su pastogėmis pastatais kvartalo Nr. 88B ŠR dalyje Raugyklos g., kvartalo Nr. 94 V dalyje Teatro g. valdose, 1903 m. statyta Vilniaus choralinė Taharat HaKodesh sinagoga kvartalo Nr. 87 ŠV dalyje Pylimo g. valdoje (sinagogos aukštis iki karnizo 15,4 m, iki kraigo – 21,8 m, 1–3 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 3,7 m iki 10,9 m, iki kraigo – nuo 5,9 m iki 15,1 m, 3–6 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 11,3 m iki 22,5 m, iki kraigo – nuo 17,6 m iki 29,9 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 6 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 22,5 m; – kraigas (maksimalus): 29,9 m.

Visi zonų ribiniai rodikliai ir jų dydžiai pateikti prieduose: PRIEDAS NR.2. „VILNIAUS SENAMIESČIO ZONOSE NUSTATYTŲ UŽSTATYMO TIPŲ RIBINIŲ RODIKLIŲ TECHNINĖ LENTELĖ PAGAL KVR DUOMENIS“ bei PRIEDAS NR.3. „VILNIAUS SENAMIESČIO ZONINIO IDENTITETO SKIRTUMŲ MATRICA PAGAL TAPAČIŲ UŽSTATYMO TIPŲ RIBINIUS RODIKLIUS“.

• Kultūrinės vertės požymiai ir autentiškumas

Šioje zonoje dominuoja teritorijos, turinčios urbanistinių naujadarų ir su dominuojančiais urbanistiniais naujadarais. 87, 90, 91 kvartalai, dalys 88A ir 89 kvartalų išlaikiusios autentišką arba artimą autentiškai urbanistinę struktūrą.

• Statiniai, jų užstatymo bruožai, stilistika

Zonoje dominuoja eklektiniai, istoristiniai ir secesiniai 3–5 aukštų tūriai (pagrindinėse gatvėse), atskiri pastatai didesni (J. Basanavičiaus g. 14 – 6 aukštų); pagrindinių pastatų tūriai išdėstyti išilgai gatvių, daugumoje pagrindinių gatvių fragmentų formuoja ištisines išklotines; J. Basanavičiaus, Teatro gatvių užstatymo ir gatvės erdvės mastelis suderintas, kitose gatvėse (Pylimo, Vingrių) erdvės atsitiktinio pobūdžio – Pylimo g. „Miesto“ zonos išklotinė formavosi „apauginant“ iš išorės miesto gynybinės sienos kontūrą; dalis atsitiktinių erdvių susiformavo įtakojant ryškiai pabrėžtam reljefui arba užstatant atskirus sklypus ar jų grupes nebūdingo zonai ir Senamiesčiui tipo pastatais; šalutinių gatvių pastatų tūriai 1–3 aukštų.

Pagrindinių gatvių pastatų fasadai plokštuminiai, dominuoja eklektinė ir istoristinė estetika, puošnus ir gausus dekoras; šalutinėse gatvėse dominuoja fasadai be stilistikos požymių; pagrindinės statinių laikančios konstrukcijos – plytų mūro sienos, apdaila – tinkas, atskiri pastatai netinkuoti (daugiausiai „plytų stiliaus“ istorizmas).

Stogai dvišlaičiai, daugiašlaičiai, daugumoje pažemintos konstrukcijos; stogų dangos – čerpės ir skarda (charakteringa eklektiniams ir istoristiniams pastatams).

Ryšys su vidiniu miestovaizdžiu. Gatvių fasadai formuoja vertingas išklotines, išklotinės iš dalies pakitusios.

„išklotinės – gatvių užstatymo išklotinės: Kruopų g. ŠV pusės atkarpų iš pastatų Kruopų g. Nr. 1, Nr. 1A ir Nr. 7, Nr. 9 (išskyrus naują statinį Pylimo g. Nr. 58, pastato Didžioji g. Nr. 39 plokštuminius stoglangius, pastatų Karmelių g. Nr. 5, Rūdninkų g. Nr. 18, Etmonų g. Nr. 6 tūrinius ir plokštuminius stoglangius, pastatų Didžioji g. Nr. 39, Rūdninkų g. Nr. 18, Etmonų g. Nr. 2, Nr. 4, Karmelių g. Nr. 5 I a. angos neištirtos; pastato Etmonų g. Nr. 3 stogo konstrukcija ir pastato R dalis rekonstruotos pagal 1988 m. projektą, PR kampe įrengiant įvažiavimo į kiemą angą; išklotinės iš dalies pakitusios; 2023 m.); Plačiosios g. ŠR pusės atkarpos nuo pastato Pylimo g. Nr. 37 iki pastato Nr. 41A, Aguonų g. R pusės atkarpos iš pastatų Aguonų g. Nr. 18 ir Šaltinių g. Nr. 13, Šaltinių g. P pusės atkarpos iš pastatų Šaltinių g. Nr. 13 ir Nr. 15, Raugyklos g. PR pusės atkarpos nuo pastato Pylimo g. Nr. 43 iki pastato Šv. Stepono g. Nr. 9, Raugyklos g. ŠV pusės atkarpos tarp Pylimo ir Plačiosios gatvių, (išskyrus pastatus Šv. Stepono g. Nr. 12, Nr. 22, pastato Šv. Stepono g. Nr. 34 iškeltą stogą, plokštuminius stoglangius, pastato Šv. Stepono g. Nr. 14 tūrinius stoglangius, pastato Pylimo g. Nr. 41 plokštuminius stoglangius, asbocementinių lakštų stogo dangą, pastatų V. Šopeno g. Nr. 5, Pylimo g. Nr. 41, Raugyklos g. Nr. 3, Šv. Stepono g. Nr. 4, Nr. 6, Nr. 8, Nr. 14, Nr. 24B, Nr. 28, Nr. 34 cokolinio, I a. angos neištirtos; išklotinės iš dalies pakitusios; 2023 m.); Vingrių g. PV pusės atkarpos iš pastatų Vingrių g. Nr. 1, Nr. 3A, Nr. 3B atkarpų nuo pastato Vingrių g. Nr. 11 iki pastato Nr. 17 ir nuo pastato Vingrių g. Nr. 19 iki pastato Nr. 27 (išskyrus pastatus Šv. Stepono g. Nr. 3, Vingrių g. Nr. 21, Sodų g. Nr. 6, priestatą Sodų g. Nr. 21, pastato Kauno g. Nr. 4 užstatytą V a., pastatų Pylimo g. Nr. 53, Šv. Stepono g. Nr. 7 iškeltus stogus su tūriniais, plokštuminais stoglangiais, pastatų Vingrių g. Nr. 17, Nr. 25 asbocementinių lakštų stogų dangas, pastato Vingrių g. Nr. 13 plokštuminius, tūrinius stoglangius, pastatų Vingrių g. Nr. 11, Nr. 15, Nr. 19, Nr. 23, Šv. Stepono g. Nr. 9 plokštuminius stoglangius, pastatų Šv. Stepono g. Nr. 7, Nr. 9, Nr. 17, Sodų g. Nr. 3, Nr. 5, Nr. 7, Nr. 13, Nr. 15, Nr. 21, Kauno g. Nr. 4, Nr. 6, V. Šopeno g. Nr. 5, Nr. 10, Vingrių g. Nr. 1, Nr. 3A, Nr. 3B, Nr. 13, Nr. 15, Nr. 17 cokolinio, I a. angos neištirtos, pastatų Šv. Stepono g. Nr. 7, Nr. 9 įvažiavimų į vidaus kiemus angos užtaisytos, jose įrengtos durys; išklotinės iš dalies pakitusios; 2023 m.); Naugarduko g. PR pusės atkarpos iš pastatų Naugarduko g. Nr. 8, Nr. 10, Mindaugo g. R pusės atkarpos nuo pastato Mindaugo g. Nr. 8 iki pastato J. Basanavičiaus g. Nr. 13; Pylimo g. V, PV pusės atkarpos nuo pastato Pylimo g. Nr. 9 iki pastato J. Basanavičiaus g. Nr. 1 ir atkarpos nuo pastato Pylimo g. 25 iki sankryžos su Geležinkelio g. (išskyrus pastato Naugarduko g. Nr. 8 iškeltą stogą su tūriniais stoglangiais, I a. angas, pastatų Naugarduko g. Nr. 10, Pylimo g. Nr. 53 iškeltus stogus su tūriniais, plokštuminais stoglangiais, pastatų Pylimo g. Nr. 11, Nr. 31, Nr. 33, Nr. 45, Nr. 47, Nr. 59, Nr. 63, J. Basanavičiaus g. Nr. 1 plokštuminius stoglangius, pastato Pylimo g. Nr. 41 plokštuminius, tūrinius stoglangius, asbocementinių lakštų stogo dangą, pastato Pylimo g. Nr. 59 plokštuminius stoglangius, asbocementinių lakštų stogo dangą, pastatų Pylimo Nr. 61, Nr. 65 asbocementinių lakštų stogų dangas, pastatų J. Basanavičiaus g. Nr. 1, Pylimo g. Nr. 37, Nr. 41, Nr. 45, Nr. 47, Nr. 53, Nr. 55, Nr. 59, Nr. 61, Nr. 63 I a., pastato Pylimo g. Nr. 11 cokolinio a. angos neištirtos; išklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); skersgatvių tarp Vingrių ir Pylimo g. ŠV, PR pusių, J. Basanavičiaus g. Š pusės atkarpos iš pastatų Teatro g. Nr. 1, J. Basanavičiaus g. Nr. 11 ir atkarpos nuo pastato J. Basanavičiaus g. Nr. 1 iki pastato Nr. 5, J. Basanavičiaus g. P pusės atkarpos tarp Pylimo ir Vingrių gatvių ir atkarpos iš pastatų J. Basanavičiaus g. Nr. 12, Mindaugo g. Nr. 12, Teatro g. R pusės atkarpos nuo pastato Teatro g. Nr. 1 iki pastato Nr. 9, Teatro g. V pusės atkarpos iš pastatų Teatro g. Nr. 10 ir K. Kalinausko g. Nr. 10 (išskyrus pastatus J. Basanavičiaus g. Nr. 4A, Subačiaus g. Nr. 11, pastato J. Basanavičiaus g. Nr. 6 rekonstruotą I a. kampinę ŠV dalį ties sankryža su Vingrių g., ant pastato ŠV dalies užstatytą IV a., pastato Subačiaus g. Nr. 2 naujai užstatytą III a., pastato Subačiaus g. Nr. 15 iškeltą stogą su tūriniais stoglangiais, mūrinę tvorą tarp pastatų Subačiaus g. Nr. 8 ir Nr. 10, pastatų J. Basanavičiaus g. Nr. 1, Nr. 2, Subačiaus g. Nr. 7 plokštuminius stoglangius, pastatų Subačiaus g. Nr. 14, Nr. 17, Nr. 21C, Nr. 23 tūrinius stoglangius, pastato Teatro g. Nr. 7 naujai užstatytą IV a., mansardą su tūriniais stoglangiais, pastatų J. Basanavičiaus g. Nr. 1, Nr. 2, Nr. 3 I a. angos, pastato K. Kalinausko g. Nr. 10 cokolinio a. angos neištirtos; išklotinės iš dalies pakitusios; 2023 m.);“

„III B „Vingrių priemiesčio užstatymo bruožai: XIX a. – XX a. I p. susiformavusių užstatymo struktūrų išdėstyti išilgai gatvių pagrindiniai pastatų tūriai, formuojantys ištisines išklotines su pagrindinėse gatvėse aukštesniais pastatais; istorinių priemiesčių erdvių susiformavimas pagal išsiskiriantį reljefą; pagrindinių gatvių pastatų plokštuminiai, be tūrinių elementų fasadai; fasaduose vyraujanti eklektikos stilistika; fasadų dekoras, išsiskiriantis gausa ir puošnumu pagrindinėse gatvėse, pastatų apatinuose aukštuose, šalutinių gatvių kukliai dekoruoti, be aiškesnių stiliaus bruožų fasadai; paprasti, be stilistinių požymių kiemų fasadai; fasadų kompozicijoje vyraujantis horizontalumas, apatinėse fasadų dalyse dominuojančios tarpavarčių angos, pabrėžiančios fasadų simetrijos ašį; pastatai su tinkuotomis plytų mūro sienomis, esant pavieniams netinkuotiems istorizmo, „plytų stiliaus“ pastatams; dvišlaičiai, daugiašlaičiai pažemintos konstrukcijos, lygių plokštumų be puošybos stogai su čerpių, skardos lakštų danga, tinkuoto plytų mūro dūmtraukiais, mažai dekoruotais mansardų stoglangiais (-; iš dalies pakitę; žr. priedą Nr. 22; 2023 m.);“

• Ryšys su IVV / Valdymo planu – vertybių atributais „autentiškumas ir vientisumas“

Autentiškumas (IVV): – Planinė struktūra ir gatvių tinklas: išlaikomos istorinės trasos ir jų pobūdis. – Užstatymo charakteris ir fasadai: plokštuminiai fasadai, istorinis dekoras; tipinių kiemų fasadų paprastumas. – Medžiagiškumas: tinkuotas plytų mūras; vietomis – „plytų stiliaus“ reliktai. – Stogų struktūra: dvišlaičiai / daugiašlaičiai, pažemintos konstrukcijos, čerpės / skarda. – Kiemų erdvės: tarpavartės, kiemų dangų reliktai, įvažiavimų tipologija.

„uždaros erdvės – kiemų erdvės (kai kurie istoriniai kiemai, juos uždengus, paversti pastatų ar jų kompleksų interjerais; būklė bloga, patenkinama; 2013 m.); įvažiavimai į kiemus, dažniausiai pro gatvės korpusuose įrengtas tarpavartės, kartais pro tvoroje esančius vartus bei pro gretimus pastatus jungiančias arkas (dalyje įvažiavimų įrengtos patalpos; būklė bloga, patenkinama; 2013 m.); kiemų, tarpavarčių lauko akmenų grindiniai, jų fragmentai, tipas (2013 m.); kiemų želdiniai (netyrinėti; –; 2013 m.);“

Vientisumas (IVV): – Išklotinių tęstinumas: karnizų ir aukštingumo sekos vientisumas pagrindinėse gatvėse. – Reljefo skaitymas: šlaito–terasos ryšys miesto audinyje ir iš išorinių apžvalgos taškų. – Hidrografinės atminties ženklai: Vingrių šaltinių ir upelio trasos istorinė reikšmė. – Želdynų ryšiai: perimetriniai gatvių želdiniai ir skverų masyvai. – Dominančių suvokimas: istorinių dominančių ir erdvinių ašių matomumas.

• Gamtinis pagrindas

Reljefas. Per visą zoną atsektina ryški, dar ne visai užstatyta, terasinė pakopa bei jos šlaitas, nusitęsiantys ir per kitas zonas. Tai Senamiesčio gamtinio karkaso elementai – stabilizavimo taškai. Atskiri fragmentai randami 94, 93B, 93A, 89, 88B kvartalų teritorijose. Ši pakopa juosia Senamiestį tarsi amfiteatrą ir tuo pačiu atskiria jį nuo Naujamiesčio.

„gamtiniai elementai – kylantis į P pusę reljefas su erozinių Vilniaus kalvynų fragmentais – ryškia terasine pakopa bei jos šlaitu, juosiančiu senamiestį iš PV pusės III B, III C zonose, su Vilnios slėnio terasų šlaitais, pakopomis, (neiširta; 2013 m.);“

• Hidrografija

Pastaruoju metu hidrografiniai elementai yra palaidoti arba sunaikinti. Senamiesčio priešistorėje, sąlygiškai dabartinių 91, 92B kvartalų ribose būta pelkės (ežerėlio), tačiau šie duomenys čia vykusių archeologinių tyrimų metu nebuvo patvirtinti. Dabartinio 93A kvartalo ribose buvo istoriniai Vingrių

šaltiniai su daugeliu versmių (vadinti Vingrių bala). Čia buvo ir Vingrio upelio ištakos; labai švarus vanduo naudotas gėrimui, upelis ilgai veikė kaip natūralus vandentiekis. Pirmosios istorinės žinios siekia XVI a. – šaltiniai miestą girdė apie 400 m., didžiausi natūralūs Vilniaus šaltiniai.

„hidrografinis tinklas: Vingrių, Aušros vartų, Žiupronių–Misionierių šaltiniai (buv. Vingrių šaltinių vanduo suteka į miesto drenažo sistemą, Kačergos upelis, kurį maitino Aušros vartų šaltinių vandenys XIX a. pab. nukanalizuotas, Vilnios slėnio šlaitas, kur kadaise ištekojo Žiupronių–Misionierių šaltiniai, nudrenuotas, šalia šlaite įrengtų laiptų teka šaltinėliai, kurių tėkmė nužymėta akmenukais; 2013 m.);“

Vingrių šaltiniai (93A kv.) – koncentruota apžvalga Vingrių šaltiniai (93A kv.) –Vingrių šaltinių vandenvietės vieta (u. k. 30598).

- Geologinė kilmė: ledynmečio suformuota šaltinių sistema, susitelkusi 93A kv. teritorijoje (istor. „Vingrių bala“) su paviršinių nuotekų pertekliumi, tekėjusiu į Vingrio upelį.
- Lokalizacija ir struktūra: Vingrių g. trasa tarp J. Basanavičiaus ir Naugarduko g. žymi istorinę šaltinių juostą; čia koncentruotos kelios versmės, jungtos į miesto drenažo/vandentiekio tinklą.
- Vandentiekis: Vilniaus savitakos (gravitacinis) vandentiekis – vanduo tekėjo iš aukštesnės į žemesnę be papildomos energijos; Vingrių vanduo kanalais/vamzdžiais pasiekdavo miesto vartotojus.
- Ankstyvos žinios: apie XIV a. pab.–XVI a. pr. šaltinius mini T. Narbutas; A. Vijūkas–Kojelavičius vadina juos „Vingrių bala“ (ad paludem Vinkram). Tai liudija gausų debetą ir reikšmę miestui dar ankstyvaisiais laikais.
- 1501-09- (LDK Aleksandro raštas): Vingrių šaltiniai kartu su žeme ir karčiamomis dovanoti dominikonams; tai pirmasis aiškus archyvinis fiksavimas.
- Nuosavybė ir naudojimas: XVI a. pr. – XIX a. vid. šaltiniai – dominikonų nuosavybė; jie leido naudotis vandeniu ir iš jo turėjo pajamų (vanduo jau imamas vamzdžiais). Dėl išteklių vyko ilgalaikiai ginčai (pvz., su liuteronų bendruomene).
- Perdavimas miestui: po derybų šaltiniai parduoti Vilniaus magistratui už 100 kapų grašių ir 10 talerių pipirų; tikėtina, kad sumokėta už „atliekamą vandenį“, kurį valdovas anksčiau buvo leidęs naudoti miestui.
- Techninė raida: pirmieji mediniai vamzdžiai (tikroji vandentiekio pradžia) galimai buvo nutiesti XV a.; sistemos eksploatacija truko apie 400 metų.
- Reikšmė teritorijos identitetui: 93A kv. šaltinių mazgas – morfostruktūrinė konstanta (hidrografinė „šerdis“), nulėmusi gatvių trasas, skverų formavimąsi ir urbanistinės raidos logiką; šiandien — Vingrių šaltinių skvero ir aplinkinių erdvių tapatybės pagrindas.

• Ryšys su IVV — gamtinis karkasas

Reljefas: šlaito ir terasos struktūros nuoseklus suvokimas miesto audinyje ir iš panoraminių taškų. –

Hidrologija: Vingrių šaltinių – Vingrio upelio komplekso istorinė ir identitetą formuojanti reikšmė. –

Želdynai: skverų ir gatvių želdinių tinklo ryšiai su šlaitu ir kvartalais.

„želdiniai: šlaito senamiesčio PV dalyje apželdinimo pobūdis (želdiniai netyrinėti; 2013 m.);“

Vieta ir ryšiai su atviromis zonos erdvėmis: šalia MO muziejaus (buv. Lietuvos kino teatro vietoje), įrengtas buvusioje automobilių stovėjimo aikštelėje; erdvė „lipa“ 93A kv. terasomis iki Mindaugo g., sujungdama Senamiesčio šlaito pakopas. Trumpa istorija: atidarytas 2022 m. spalį. Simboliškai įamžina Vilniaus vandenvietę – Vingrių šaltinius, iš kurių 1501–1914 m. savitaka vanduo mediniais vamzdžiais tiekta miestui. Istorinis Vingrio upelis tekėjo per Senamiestį į Vilnią.

• Viešosios erdvės

Gatvės – nereguliarus tinklas, pagrindinės gatvės sutampa su istorinėmis užmiesčio kryptimis (J. Basanavičiaus, Naugarduko), archajiška Vingrių gatvė susiformavusi pagal reljefo formas, išorinės (vakarinės) zonos ribos ir Teatro gatvė suformuotos reguliariai (1875 m); dangos: natūralaus akmens trinkelės, asfaltbetonis, betono plytelės;

Aikštės – zonoje yra viena istoriškai ir funkciškai susiformavusi aikštė – Malkų turgus (91 kvartalas). Kitos erdvės yra dėl įvairių priežasčių nebaigtos užstatyti kvartalų dalys, sunaikintos kapinės (94 kvartalas).

„atviros erdvės – aikštės: Malkų turgaus aikštė (u.k. 10366) Pylimo ir Naugarduko gatvių sankirtoje, Raugyklos ir Šv. Stepono gatvių sankirtoje, (–; –; žr. priedą Nr. 22; 2023 m.);“

„skverai: Vingrių šaltinių skveras tarp Mindaugo ir Pylimo gatvių, (išlikę istorinės skverų teritorijos, Karmelitų skvero teritorija išplėsta po 1945 m., daugumoje skverų pastatyti monumentaliosios dailės kūriniai, vyrauja sovietmečiu formuotos želdinių kompozicijos; išsamiam želdinių įvertinimui reikalingi papildomi tyrimai; 2023 m.);“

„kitos atviros erdvės: Vilniaus senojo teatro prieigų tarp J. Basanavičiaus, Mindaugo ir Teatro gatvių, Simono Daukanto gimnazijos bei Vilniaus kolegijos Ekonomikos fakulteto pastatų prieigų Naugarduko, Mindaugo gatvėse, Pylimo ir Vingrių gatvių sankirtoje 2023 m.);“

„aikščių, skverų, kitų atvirų erdvių monumentaliosios dailės kūriniai: paminklas Romain'ui Gary „Berniukas su batu“ (skulpt. Romualdas Kvintas, 2007 m., Mindaugo ir J. Basanavičiaus g. sankryža; būklė gera; 2023 m.);“

„gatvių želdiniai: Mindaugo, Naugarduko g. PR pusės perimetrinio apželdinimo lapuočiais medžiais pobūdis (2013 m.);“

„Pylimo g. R pusės atkarpos tarp Klaipėdos ir Lydos gatvių, Pylimo g. V pusės atkarpos ties Reformatų skveru ir atkarpos tarp Naugarduko ir Vingrių gatvių, perimetrinio apželdinimo lapuočiais medžiais pobūdis (2013 m.);“

Reformatų skveras (Reformatų parkas), įrengtas pakitusių nesusiformavusių teritorijų vietoje kaip atvirų gamtinių teritorijų (šlaitų) tąsa.

Vieta: prie Pylimo g., priešais Vilniaus evangelikų reformatų bažnyčią (94 kv.). Trumpa istorija: skveras čia įrengtas sovietmečiu, buvusių evangelikų reformatų kapinių (įkurtų 1639–1640 m.) bei pastatų komplekso (šį dalinai išgriaunant) vietoje; išlikusios registrinės vertybės – Šreterių koplyčios krypta, Reformatų sinodo pastatas. Dabartinė paskirtis – istorinę atmintį žyminti ir šlaito erdves į Senamiestį integruojanti atvira želdynų erdvė.

• Kraštovaizdis

Vidinis miestovaizdis (*išklotinės, perspektyvos, dominantės*)

„išklotinės – gatvių užstatymo išklotinės“ (žr. aukščiau).

„perspektyvos“ – nenustatytos.

„dominantės – „Vingrių priemiesčio“ III B zonos: Teatro pastatas kvartale Nr. 95 bei Polesės geležinkelio valdybos rūmų komplekso administracinis pastatas kvartale Nr. 93B ; 2013 m.);

Papildomos dominantės – Vilniaus choralinė Taharat HaKodesh sinagoga (u. k. 27999).

Išorinis kraštovaizdis (*panoramos, dominantės*)

„panoramos – Senamiesčio panoramos nuo Pilies (Gedimino), Trijų Kryžių kalnų, Altarijos kalvyno PV kalvos, vad. Altanos kalnu, nuo Subačiaus gatvės apžvalgos aikštelės, Subačiaus ir Maironio gatvių sankirtos, nuo Šv. Jonų bažnyčios varpinės, (išskyrus Vilniaus senamiestyje ir jo aplinkoje pastatytus naujus didelių tūrių, aukštybinius statinius, stelbiančius daugiaplanes panoramas, reikšmingiausias istorines dominantes, matomas panoramų ribas, žr. priedus Nr. 4, Nr. 22, panoramas 1–12; 2018 m.);“

Panoramų dominantė – Geležinkelio valdybos pastatų komplekso administracinis pastatas (u. k. 28009).

• Ryšys su gretimybėmis

Artimiausios kultūros paveldo teritoriją ar vietovę supančios aplinkos kultūrinio kraštovaizdžio vertingosios savybės – V, PV ribojasi su Vilniaus miesto istorine dalimi, vad. Naujamiesčiu (u. k. 33653); 2023 m.);

1.7.5. C Senamiesčio zona „RŪDININKŲ-AŠTRIOJO GALO PRIEMIESTIS“

• Bendrieji duomenys, statistiniai parametrai.

Istorinių priemiesčių zona Senamiesčio pietinėje dalyje, Šv. Stepono, Bazilijonų, M. Daukšos gatvių aplinka. Kvartalai Nr.: 63, 64, 65, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86. Plotas: 39,5 ha. Užstatymo tankis nuo 20–40 % (kvartalai: 77, 78, 79, 80, 83), 40–60 % (kvartalai: 82, 84) iki 60–80 % (kvartalai: 63, 81, 85, 86).

„istorinių gatvių suformuoti kvartalai: III C zona „Rūdininkų-Aštriojo galo priemiestis“ – kvartalai: Nr. 63, 64, 65, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86.“

*„planinės struktūros tipas – sudėtinis: senamiesčio teritorijoje išskirtos 10 zonų – Vilniaus pilių teritorija, Vilniaus senamiesčio centrinė dalis – miesto gynybinės sienos ribose, ir istorinių priemiesčių – Totorių-Lukiškių, Vingrių, **Rūdininkų-Aštriojo galo**, Subačiaus-Paplaujos, Bernardinų sodo teritorijos, Užupio, Antakalnio P dalies, sudarytos iš Slušų-Antakalnio ir Antakalnio priemiesčių – zonos su joms būdinga planine struktūra; kituose istoriniuose priemiesčiuose: „Rūdininkų-Aštriojo galo priemiestyje“ – III C zona – nereguliari planinė struktūra; (žr. priedą Nr. 22; 2013 m.);“*

„planinės struktūros tinklas – sudėtinis: III C zonos „Rūdininkų-Aštriojo galo priemiesčio“ – nereguliarus tinklas; (žr. priedą Nr. 22; 2013);“

„valdos (posesijos) – istorinių valdų ribos; (žr. priedą Nr. 22; 2023);“

• Istorinė – urbanistinė raida

Zonos užstatymą lėmė reljefo savybės (žr. reljefą) ir miesto gynybinės sienos suformuota esplanada — neužstatoma teritorija. Šią ribą žymi dabartinės Pylimo ir M. Daukšos gatvės. Šv. Stepono ir Raugyklos gatvės susiformavo kartu su siena kaip pagrindinės užmiesčio kryptys, jungusios Rūdninkų (Medininkų) vartus su XVII a. pradžioje pastatyta Šv. Stepono bažnyčia. XVII a. vid. ir XVIII a. pr. planuose zonoje matomas nereguliarus tinklas, sodybinis užstatymas prie sienos; XVIII a. pab.–XIX a. pr. užstatymas tankėja. XIX a. pr. nugriovus sieną, plano ir natūros skirtumai tarp „Miesto“ ir priemiesčio struktūrų išliko. XIX a. pr.–vid. formuojasi Pylimo, M. Daukšos, Naugarduko gatvių trasos. Aukštutinė terasa intensyviau užstatyta XIX a. pab. – XX a. pr.; tarpukariu — pavieniai namai. XIX a. II p. įrengtas geležinkelis ir jo infrastruktūra smarkiai veikė zonos urbanistinę raidą; XX a. pr. Kauno ir V. Šopeno g. užstatoma aukštos kokybės gyvenamaisiais namais.

„keliai, gatvės, aikštės, įvažiavimai, pravažiavimai, takai, jų tipai, trasos, dangos – gatvių trasos: Šv. Stepono, Gėlių, Sodų, V. Šopeno, Raugyklos, Aguonų, Kauno, Punksko, A. Strazdelio, K. Vanagėlio, Rasų, Lapų g. ŠV atkarpos, Geležinkelio g., trasos (Rasų g. Š atkarpa atkirsta Žiupronių gatvės, Senamiesčio apibrėžta teritorija; –; TRP 26–45 lap.; 2013 m.);“

„gatvių dangos: Pylimo g. PR atkarpoje iki sankryžos su Gėlių g., Bazilijonų g. V atkarpoje nuo sankryžos su Pylimo g. iki pastato Bazilijonų g. Nr. 3, Pylimo g. PV pusės aikštę ribojančiose Šv. Stepono, Raugyklos gatvėse ir aikštės PV kraštinėje, (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2011 m.);“

„lauko akmenų grindinys Lapų g. Š atkarpoje nuo sankryžos su M. Daukšos g., buv. Rasų g. Š atkarpoje tarp Subačiaus ir Žiupronių gatvių, aikštėje Pylimo, Raugyklos ir Šv. Stepono gatvių sankirtoje (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2013 m.);“

„akmens dangos tipas Pylimo g. atkarpoje tarp Gėlių ir Rūdninkų gatvių (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2023 m.);“

„funkcinė įranga: metaliniai, dalis inkrustuoti tašytais lauko akmenimis, inžinerinių tinklų šulinių dangčiai: Strazdelio g. – 2 vnt., Šv. Dvasios g. – 1 vnt., Bazilijonų g. – 3 vnt., Pylimo g. – 10 vnt., Šv. Stepono g. – 4 vnt., Sodų g. – 4 vnt., Lapų g. – 2 vnt., M. Daukšos g. – 4 vnt., Vanagėlio g. – 1 vnt., Subačiaus g. – 1 vnt., (–; būklė patenkinama; žr. Priedą Nr. 8; 2016–2017 m.);“

„XVIII a. lauko akmenų grindinio su lietaus nuotekų lataku, orientuotu ŠV–PR kryptimi, fragmentai valdos Sodų g. 12, 14 V dalyje (–; grindinys praarėdytas XX a. pr., įrengiant joje vietoje iki XX a. 9 deš. pab. stovėjusio pastato Š priestato pamatus; žr. priedus Nr. 14, 15, 19; 2021 m.);“

• Urbanistinė charakteristika

Pagrindinės zonos kompozicinės ir funkcinės ašys – Pylimo ir M. Daukšos (Bazilijonų) gatvės, atskiriančios teritoriją nuo „Miesto“ zonos. Pagrindinė dominantė – šlaitas, einantis per visą zoną vakarų – rytų kryptimi. Išliko senojo gatvių tinklo fragmentai, matomi kvartalų posesijinėje struktūroje (senasis gatvių tinklas taip pat yra atsekamas iš atskirų posesijų ribų bei senesnių pastatų kryptų). Pagrindinė zonos dominantė – turgaus halės pastatas 79 kvartale. Reikšminga erdvinė dominantė – skveras priešais Medininkų (Aušros) vartus. Nemaža dalis kvartalų fragmentų suformuota XX a. 7–8 dešimtmečiuose (mokykla 77 kvartale, didelio tūrio „Gintaro“ viešbutis 80 kvartale, spaustuvės pastatai 63 kvartale), dalis šių objektų, kaip neturintys kultūrinės vertės, perstatyta.

„tūrinės erdvinės struktūros sandara – daugialypė tūrinė–erdvinė struktūra, sudaryta iš kultūros paveldo objektų, urbanistinės struktūros statinių bei urbanistinės struktūros statinių, turinčių vertingųjų savybių

požymių, su trimis pagrindiniais funkciniais ir kompoziciniais senamiesčio centrais – su papildančiomis ašimis – Subačiaus gatvėmis, išskirtinomis bažnyčių ir vienuolynų ansamblių, kitų reikšmingų pastatų tūriais, ties kuriais gatvių erdvės perauga į aikščių erdves, su mažiau aktyviomis, atskiroms senamiesčio zonoms būdingomis kompozicinėmis ir funkcinėmis ašimis, dominantėmis (žr. dominantes): su Pylimo g. – pagrindine III C zonų kompozicine ir funkicine ašimi, atskiriančia „Rūdininkų–Aštriojo galo priemiesčio“ teritorijas nuo „Miesto“ zonos, su Bazilijonų, M. Daukšos gatvėmis – III C zonos kompozicinėmis ir funkcinėmis ašimis, atskiriančiomis „Rūdininkų–Aštriojo galo priemiesčio“ teritoriją nuo „Miesto“ zonos (žr. priedą Nr. 22; 2023 m.);“

„dominantės – „Rūdininkų–Aštriojo galo priemiesčio“ – III C zonos: Turgaus halės pastatas kvartale Nr. 79 bei 1911–1912 m. statytas 6 aukštų namas (Kauno g. Nr. 2) kvartale Nr. 84; 2013 m.);“

• Užstatymo tipai

III C zonos „Rūdininkų–Aštriojo galo priemiesčio“ užstatymo tipai:

„perimetrinis posesijinis XIX–XX a. I p. užstatymas su XV–XVIII a. reliktais, atskiromis XV–XVIII a. užstatymo struktūromis prie Subačiaus, K. Vanagėlio, M. Daukšos, Lapų, Aušros Vartų, Pylimo, Šv. Stepono gatvių 1–3 aukštų su pastogėmis pastatais kvartaluose: Nr. 78, 81, kvartalo Nr. 63 P dalyje M. Daukšos, Šv. Dvasios gatvių valdose, kvartalo Nr. 64 PR dalyje K. Vanagėlio, M. Daukšos gatvių, kvartalo Nr. 65 Š dalyje Subačiaus g. valdose, kvartalo Nr. 77 ŠR dalyje ties M. Daukšos ir Lapų gatvių sankryža bei R dalyje K. Vanagėlio g., kvartalo Nr. 79 R dalyje Aušros Vartų g., kvartalo Nr. 82 ŠV, V dalyse Šv. Stepono, Pylimo, Gėlių gatvių valdose, kvartalų Nr. 83, 85, 86 Šv. Stepono g. valdose, kvartalo Nr. 87 ŠV, PR dalyse Pylimo, Raugyklos, Plačiosios gatvių valdose, iš jų atskiru 4 aukštų su pastoge pastatu kvartale Nr. 81 (1–3 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 3,7 m iki 13,8 m, iki kraigo – nuo 5,3 m iki 20,3 m, 4 a. su pastoge pastato aukštis iki karnizo 17,5 m, iki kraigo – 22,1 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 4 a. su pastoge; – karnizas (maksimalus): 17,5 m, – kraigas (maksimalus): 22,1 m.

„perimetrinis reguliarus valdos XIX–XX a. I p. užstatymas su pavieniais XV–XVIII a. reliktais, ryškiais XX a. II p. – XXI a. pr. tarpais 1–4 aukštų su pastogėmis pastatais kvartaluose: Nr. 80, 84, kvartalo Nr. 63 Š dalyje Šv. Dvasios, A. Strazdelio gatvių, kvartalo Nr. 64 PV dalyje A. Strazdelio, M. Daukšos gatvių valdose, kvartalo Nr. 77 ŠV, PR dalyse M. Daukšos, Lapų, K. Vanagėlio gatvių, kvartalo Nr. 79 Š, V, P dalyse Bazilijonų, Pylimo, Geležinkelio gatvių, kvartalo Nr. 82 R, V, P dalyse Gėlių, Sodų, Šv. Stepono, V. Šopeno gatvių, kvartalo Nr. 83 Š, V dalyse Šv. Stepono, V. Šopeno, Sodų gatvių valdose, kvartalo Nr. 85 P dalyje Šv. Stepono, Raugyklos gatvių, kvartalo Nr. 87 centrinėje dalyje Pylimo g. valdose, iš jų atskirais 5 aukštų su pastogėmis pastatais kvartaluose Nr. 82, 84 bei pavieniu 6 aukštų su pastoge pastatu kvartale Nr. 84 (1–4 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 3,5 m iki 18,8 m, iki kraigo – nuo 7,3 m iki 22,4 m, 5 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 15,7 m iki 17,6 m, iki kraigo – nuo 19,6 m iki 20,2 m, 6 a. su pastoge pastato aukštis iki karnizo 23,3 m, iki kraigo – 28,3 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 6 a. su pastoge; – karnizas (maksimalus): 23,3 m, – kraigas (maksimalus): 28,3 m.

„perimetrinis valdos visumos XIX–XX a. I p. užstatymas su XV–XVIII a. reliktais 2-4 aukštų su pastogėmis pastatais kvartalo Nr. 83 ŠV dalyje V. Šopeno g., kvartale Nr. 86 Pylimo, Šv. Stepono gatvių

~~valdose, 1903 m. statyta Vilniaus choralinė Taharat HaKodesh sinagoga kvartalo Nr. 87 ŠV dalyje Pylimo g. valdoje (2-4 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 6,2 m iki 14,4 m, iki kraigo – nuo 10,8 m iki 17,0 m; sinagogos aukštis iki karnizo 15,4 m, iki kraigo – 21,8 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“~~

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 4 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 14,4 m, – kraigas (maksimalus): 17,0 m.

„sodybinis miestelių perimetrinis XIX a. I p. užstatymas 1 aukšto su pastoge pastatu kvartale Nr. 65 prie M. Daukšos g. (1 a. su pastoge pastato aukštis iki karnizo 2,5 m, iki kraigo – 5,0 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 1 a. su pastoge; – karnizas (maksimalus): 2,5 m, – kraigas (maksimalus): 5,0 m. **Pagal 3d modelį – 2 a. su pastoge; – karnizas (maksimalus): 4,2 m, – kraigas (maksimalus): 10,3 m.**

„miesto vilos perimetrinis XIX–XX a. I p. užstatymas 1 aukšto su pastoge pastatu kvartalo Nr. 84 Šv. Stepono g. valdoje (pastato aukštis iki karnizo 4,2 m, iki kraigo – 9,4 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR:– aukštingumas (maksimalus): 1 a. su pastoge; – karnizas (maksimalus): 4,2 m, – kraigas (maksimalus): 9,4 m.

„miesto vilos laisvas XIX–XX a. I p. užstatymas 2–3 aukštų su pastogėmis pastatu kvartalo Nr. 79 Aušros Vartų g. Nr. 25 valdoje (pastato aukštis iki karnizo 9,1 m, iki kraigo – 14,5 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR:– aukštingumas (maksimalus): 3 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 9,1 m, – kraigas (maksimalus): 14,5 m.

„atskirai stovintys statiniai: XX a. I p. koplyčios pastatas kvartalo Nr. 65 ŠR dalyje Subačiaus g. valdoje, 1904–1906 m. statyta Turgaus halė kvartalo Nr. 79 ŠV dalyje Pylimo ir Baziljonų gatvių sankryžoje, XX a. I p. statybos namas kvartalo Nr. 79 PV dalyje bei transformatorinės pastatas kvartalo Nr. 80 PR dalyje Geležinkelio g., XIX a. koplyčios liekanos kvartalo Nr. 83 centrinėje dalyje (užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai nenustatyti.

„laisvo planavimo gyvenamųjų pastatų XIX–XXI a. pr. užstatymas 1–4 aukštų namais kvartalo Nr. 84 PR dalyje Šv. Stepono g. valdoje (1–4 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 3,9 m iki 15,7 m, iki kraigo – nuo 8,7 m iki 19,3 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; –; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR:– aukštingumas (maksimalus): 4 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 15,7 m, – kraigas (maksimalus): 19,3 m.

Visi zonų ribiniai rodikliai ir jų dydžiai pateikti prieduose: PRIEDAS NR.2. „VILNIAUS SENAMIESČIO ZONOSE NUSTATYTŲ UŽSTATYMO TIPŲ RIBINIŲ RODIKLIŲ TECHNINĖ LENTELĖ PAGAL KVR DUOMENIS“ bei PRIEDAS NR.3. „VILNIAUS SENAMIESČIO ZONINIO IDENTITETO SKIRTUMŲ MATRICA PAGAL TAPAČIŲ UŽSTATYMO TIPŲ RIBINIUS RODIKLIUS“.

• Kultūrinės vertės požymiai ir autentiškumas

Šioje zonoje dominuoja urbanistiniu požiūriu nesusiformavusios teritorijos su dominuojančiais urbanistiniais naujadarais. Šiaurinės 81, 82, 86 kvartalų dalys išlaikysios autentišką arba artimą autentiškai urbanistinę struktūrą.

Statiniai: dominuoja eklektiniai, istoristiniai 2–3 aukštų tūriai (pagrindinėse gatvėse); pagrindinių pastatų tūriai išdėstyti išilgai gatvių, daugumoje pagrindinių gatvių fragmentų formuoja išsiskiriančias išsiskiriančias Šv. Stepono, Raugyklos, Gėlių gatvės); dalis atsitiktinių erdvių susiformavo įtakojant ryškiai pabrėžtam reljefui, arba užstatant atskirus sklypus ar jų grupes nebūdingo zonai ir senamiesčiui tipo pastatais; šalutinių gatvių pastatų tūriai 1–2 aukštų;

Pagrindinių gatvių pastatų fasadai plokštuminiai, dominuoja eklektinė ir istoristinė estetika, šalutinėse gatvėse dominuoja fasadai be stilistikos požymių;

Pagrindinės statinių laikančios konstrukcijos – plytų mūro sienos, apdaila – tinkas, atskiri pastatai netinkuoti (daugiausiai „plytų stiliaus“ istorizmas);

Stogai dvišlaičiai, daugiašlaičiai, daugumoje pažemintos konstrukcijos, stogų dangos – čerpės ir skarda (charakteringa eklektiniams ir istoristiniams pastatams).

„užstatymo bruožai – zonų: III C „Rūdininkų–Aštriojo galo priemiesčio XIX–XX a. I p. susiformavusių užstatymo struktūrų išdėstyti išilgai gatvių pagrindiniai pastatų tūriai, formuojantys išsiskiriančias išsiskiriančias su pagrindinėse gatvėse aukštesniais pastatais; istorinių priemiesčių erdvių susiformavimas pagal išsiskiriantį reljefą; pagrindinių gatvių pastatų plokštuminiai, be tūrinių elementų fasadai; fasaduose vyraujanti eklektikos stilistika; fasadų dekoras, išsiskiriantis gausa ir puošnumu pagrindinėse gatvėse, pastatų apatiniuose aukštuose, šalutinių gatvių kukliai dekoruoti, be aiškesnių stiliaus bruožų fasadai; paprasti, be stilistinių požymių kiemų fasadai; fasadų kompozicijoje vyraujantis horizontalumas, apatinėse fasadų dalyse dominuojančios tarpavarčių angos, pabrėžiančios fasadų simetrijos ašį; pastatai su tinkuotomis plytų mūro sienomis, esant pavieniams netinkuotiesiems istorizmo, „plytų stiliaus“ pastatams; dvišlaičiai, daugiašlaičiai pažemintos konstrukcijos, lygių plokštumų be puošybos stogai su čerpių, skardos lakštų danga, tinkuoto plytų mūro dūmtraukiais, mažai dekoruotais mansardų stoglangiais (–; iš dalies pakitę; žr. priedą Nr. 22; 2023 m.);“

• Uždaros erdvės

„uždaros erdvės – kiemų erdvės (kai kurie istoriniai kiemai, juos uždengus, paversti pastatų ar jų kompleksų interjerais; būklė bloga, patenkinama; FF Nr. 0.17, 18, 1.8, 12.11, 18.10, 21.13, 23.19, 20, 24.9, 10, 38, 39, 25.14, 28A.10, 11, 36.14, 50.22, 54.1, 56.1, 70.23, 27-30, 72.23, 93A.8, 9; 2013 m.); įvažiavimai į kiemus, dažniausiai pro gatvės korpusuose įrengtas tarpuvarčes, kartais pro tvoroje esančius vartus bei pro gretimais pastatus jungiančias arkas (dalyje įvažiavimų įrengtos patalpos; būklė bloga, patenkinama; 2013 m.); kiemų, tarpuvarčių lauko akmenų grindiniai, jų fragmentai, tipas (2013 m.); kiemų želdiniai (netyrinėti; 2013 m.);“

• Prarasta (pakitusi) zonos užstatymo dalis

„vietovei reikšmingo buvusio užstatymo ar jo dalių vietos – III C zonoje „Rūdininkų–Aštriojo galo priemiestyje“ kvartalo Nr. 79 ŠR dalyje (buvusio reikšmingo užstatymo vietos, kurios po 1940 m. buvo užstatytos pastatais, vertingosiomis Vilniaus senamiesčio savybėmis nenustatomos ir TRP nežymimos; –; TRP 42, 45 lap.; IKONOGRA Nr. 5–7, 16; BR Nr. 2; 2013, 2023 m.);“

„1829–1835 m. laikotarpio pastato valdoje Sodų g. Nr. 12, 14 mūrų liekanos: lauko akmenų–keraminių plytų mūro arkiniai pamatai su keraminių plytų–pavienių lauko akmenų mūro rūsio sienomis, jų liekanomis, išorinėje Š pusėje sutvirtintomis kontraforsu, rūsio durų angos, švieslangių angos, jų liekanos, švieslangio rūsio P sienoje prieduobės, formuotos iš pusės plytos storio mūro, fragmentas, stačiakampės pleištinių sąramų nišos su buvusių lentynų žymėmis, keraminių plytų skliautų su liunetėmis, gurtais ir be jų liekanos, arkados, prilaikiusios rūsio skliautus bei laiptinės, vedusios iš rūsio P patalpos į I a., liekanos, I a. sienų liekanos su langų angų žymėmis, durų angos fragmentu, išlikę fasadinio ir interjero tinko bei šildymo sistemos fragmentai (pastatas statytas dviem etapais, kuriuos skiria nedidelis laiko tarpas: pirmame etape sumūryta P, lygiagrečiai gatvei stovėjusi, dalis, antrame etape pastatas išplėstas į Š pusę, įgavo „L“ raidės formos planą, manoma, kad valda buvo susijusi su vienos ryškiausių XIX a. asmenybių, garsaus sodininko, gėlininko, bitininko, mokslinės sodininkystės pradininko Lietuvoje Juozapo Strumilos (1774–1847) sodu, įsteigtu 1811 m., greičiausiai šalia pastato yra buvusios šiltlysvės, kurias primena dvejų stačiakampės struktūros, sumūrytos iš XIX a. pr. pusės plytos storio mūro; pastato P galas neišlikęs; žr. priedus Nr. 14, 15, 19; 2019, 2021 m.);

Šv. Nikodemo ir Šv. Juozapo bažnyčios pastatas (u. k. 27997), pastatytas 1758 m. buvusios bažnyčios vietoje su XVIII a. II p. pristatyta koplyčia, XIX a. I dešimtmetyje rekonstruotas į gyvenamąjį namą. „Buvusi **Šv. Nikodemo bažnyčia** prie Aušros vartų. Lapų skersgatvyje (seniau Šv. Nikodemo gatvė) stovėjo Šv. Nikodemo ir Juozapo bažnytėlė, įsteigta 1625 m. kartu su špitole, kurioje maro epidemijos metu buvo slaugomi iš miesto iškelti ligoniai. Iki XVIII amžiaus pabaigos žmonės buvo laidojami bažnyčiose, jų šventoriuose. O už miesto buvo laidojami tik įvairūs keliaujantys klajokliai, aktoriai, cirkininkai, kitų tikėjimų žmonės. Kiekvienam paprastam miesto piliečiui ypatingą garbę reiškė būti palaidotam parapijinėje bažnyčioje. Tačiau miestai augo, plėtėsi, ir toks laidojimo būdas jau tapo higienos, sveikatos problema. Taigi pirmosios kapinės už miesto buvo įkurtos netoli Aušros vartų, prie Šv. Nikodemo bažnyčios. Pirmosios medinės vietoje po 1749 m. gaisro 1758 m. pastatyta mūrinė bažnyčia XVIII a. pabaigoje buvo apleista ir begriuvanti, 1804 m. uždaryta, o dalis jos mūrų įjungta į naujai statomus gyvenamuosius namus. Špitolė, išmūryta 1770 m., XIX a. pradžioje buvo atiduota nuomai. Jos liekanas 1870 m. litografijoje pavaizdavo P. Griaznovas. 1925 m. J. Hopenas dar užtikio šios bažnyčios apsidės fragmentą, įjungtą į gyvenamąjį namą, ir įamžino savo oforte. Šaltinis: https://vilnius-lt.blogspot.com/2007/10/buvusi-sv-nikodemo-baznycia-prie-ausros_31.html“

• Viešosios erdvės

Gatvės – nereguliarus tinklas, pagrindinės gatvės sutampa su istorinėmis užmiesčio kryptimis (Šv. Stepono, Raugyklos, Aušros Vartų gatvės), dangos – riedulių, asfaltbetonis, betono plytelės. Aikštės – zonoje nėra istoriškai ir funkciškai susiformavusių aikščių. Kitos erdvės yra dėl įvairių priežasčių nebaigtos užstatyti ar išgriautų kvartalų dalys.

„atviros erdvės – aikštės: aikštė Pylimo, Raugyklos ir Šv. Stepono gatvių sankirtoje, (–; –; žr. priedą Nr. 22; daugumoje skverų pastatyti monumentaliosios dailės kūriniai, vyrauja sovietmečiu formuotos želdinių kompozicijos; išsamiam želdinių įvertinimui reikalingi papildomi tyrimai; 2023 m.);

„kitos atviros erdvės: nėra;“

„gatvių želdiniai: Sodų, Šopeno gatvių, K. Vanagėlio g. PR dalies perimetrinio apželdinimo lapuočiais medžiais pobūdis 2013 m.);

• Miestovaizdžiai

Vidinis miestovaizdis (išsklotinės, perspektyvos, dominantės)

„išsklotinės – Bazilijonų g. P pusės atkarpos iš pastatų Pylimo g. Nr. 58, Bazilijonų g. Nr. 3, (išskyrus naują statinį Pylimo g. Nr. 58, išsklotinės iš dalies pakitusios; 2016, 2023 m.); Raugyklos g. PR pusės atkarpos nuo pastato Pylimo g. Nr. 43 iki pastato Šv. Stepono g. Nr. 9, Raugyklos g. ŠV pusės atkarpos tarp Pylimo ir Plačiosios gatvių, Šv. Stepono g. PR, R pusės atkarpos nuo sankryžos su Pylimo g. iki pastato Šv. Stepono g. Nr. 34 (išskyrus pastatus Šv. Stepono g. Nr. 12, Nr. 22, pastato Šv. Stepono g. Nr. 34 iškeltą stogą, plokštuminius stoglangius, pastato Šv. Stepono g. Nr. 14 tūrinius stoglangius, pastato Pylimo g. Nr. 41 plokštuminius stoglangius, asbocementinių lakštų stogo dangą, pastatų V. Šopeno g. Nr. 5, Pylimo g. Nr. 41, Raugyklos g. Nr. 3, Šv. Stepono g. Nr. 4, Nr. 6, Nr. 8, Nr. 14, Nr. 24B, Nr. 28, Nr. 34 cokolinio, I a. angos neištirtos; išsklotinės iš dalies pakitusios; 2023 m.); Šv. Stepono g. ŠV, V pusės atkarpų nuo pastato Pylimo g. Nr. 43 iki pastato Šv. Stepono g. Nr. 9 ir nuo pastato Šv. Stepono g. Nr. 17 iki pastato Nr. 27A, Kauno g. PV pusės atkarpos nuo pastato Kauno g. Nr. 2 iki pastato Nr. 6, V. Šopeno g. PV ir ŠR pusių, Sodų g. ŠV pusės, Sodų g. PR pusės atkarpos nuo pastato Pylimo g. Nr. 53 iki pastato Sodų g. Nr. 8, Gėlių g. V ir R pusių, (išskyrus pastatus Šv. Stepono g. Nr. 3, Sodų g. Nr. 6, priestatą Sodų g. Nr. 21, pastato Kauno g. Nr. 4 užstatytą V a., pastatų Pylimo g. Nr. 53, Šv. Stepono g. Nr. 7 iškeltus stogus su tūriniais, plokštuminiais stoglangiais, Šv. Stepono g. Nr. 9 plokštuminius stoglangius, pastatų Šv. Stepono g. Nr. 7, Nr. 9, Nr. 17, Sodų g. Nr. 3, Nr. 5, Nr. 7, Nr. 13, Nr. 15, Nr. 21, Kauno g. Nr. 4, Nr. 6, V. Šopeno g. Nr. 5, Nr. 10, pastatų Šv. Stepono g. Nr. 7, Nr. 9 įvažiavimų į vidaus kiemus angos užtaisytos, jose įrengtos durys; išsklotinės iš dalies pakitusios; 2023 m.); atkarpos nuo pastato Pylimo g. 25 iki sankryžos su Geležinkelio g. (išskyrus pastato Naugarduko g. Nr. 8 iškeltą stogą su tūriniais stoglangiais, I a. angas, pastatų Naugarduko g. Nr. 10, Pylimo g. Nr. 53 iškeltus stogus su tūriniais, plokštuminiais stoglangiais, pastatų Pylimo g. Nr. 45, Nr. 47, Nr. 59, Nr. 63, pastato Pylimo g. Nr. 59 plokštuminius stoglangius, asbocementinių lakštų stogo dangą, pastatų Pylimo Nr. 61, Nr. 65 asbocementinių lakštų stogų dangas, Pylimo g. Nr. 45, Nr. 47, Nr. 53, Nr. 55, Nr. 59, Nr. 61, Nr. 63 I a.; išsklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.); Subačiaus g. P pusės atkarpų nuo pastato Subačiaus g. Nr. 1 iki pastato Nr. 17 ir nuo pastato Subačiaus g. Nr. 21 iki pastato Nr. 23, buv. Rasų g. ŠR ir PV pusių Š atkarpos tarp Subačiaus ir Žiupronių gatvių (išskyrus pastato Subačiaus g. Nr. 15 iškeltą stogą su tūriniais stoglangiais, pastatų Subačiaus g. Nr. 17, Nr. 21C, Nr. 23 tūrinius stoglangius, išsklotinės iš dalies pakitusios; 2023 m.); Šv. Dvasios g. PR pusės atkarpos iš pastatų M. Daukšos g. Nr. 2, Šv. Dvasios g. Nr. 4, Šv. Dvasios g. ŠV pusės (išsklotinės iš dalies pakitusios; 2015 m.); K. Vanagėlio g. ŠR pusės atkarpos iš pastatų Subačiaus g. Nr. 15, M. Daukšos g. Š pusės atkarpos tarp Aušros Vartų ir K. Vanagėlio gatvių, atkarpos iš pastatų M. Daukšos g. Nr. 8A, Nr. 8B, Nr. 8C, M. Daukšos g. P pusės atkarpos iš pastatų Aušros Vartų g. Nr. 16, M. Daukšos g. Nr. 3, Nr. 3A, Nr. 5, Lapų g. ŠR pusės atkarpos nuo pastato M. Daukšos g. Nr. 3 iki pastato Nr. 8, Lapų g. PV pusės atkarpos prie sankryžos su M. Daukšos g., Geležinkelio g. ŠV pusės (išskyrus pastato Subačiaus g. Nr. 15 iškeltą stogą su tūriniais stoglangiais, pastato M. Daukšos g. Nr. 2A tūrinius stoglangius, pastatų M. Daukšos g. Nr. 5, Strazdelio g. Nr. 4, Geležinkelio g. Nr. 3 plokštuminius stoglangius, pastato Lapų g. Nr. 8 asbocementinių lakštų stogo dangą; pastato liekanų M. Daukšos g. Nr. 6 angos užmūrytos silikatinių plytų mūru, išsklotinės iš dalies pakitusios; 2023 m.);

„perspektyvos – Subačiaus g. perspektyva V–R kryptimi nuo namo Subačiaus g. Nr. 21 į Viešpaties Dangun Žengimo (Misionierių) bažnyčią (žr. priedą Nr. 6, perspektyvą 21; 2013 m.);“

„dominantės“ – žr. aukščiau.

Išorinis kraštovaizdis (panoramos, siluetai, dominantės)

„panoramos – senamiesčio panoramos nuo Pilies (Gedimino), Trijų Kryžių kalnų, Altarijos kalvyno PV kalvos, vad. Altanos kalnu, nuo Šv. Jonų bažnyčios varpinės, (išskyrus Vilniaus senamiestyje ir jo aplinkoje pastatytus naujus didelių tūrių, aukštybinius statinius, stelbiančius daugiaplanes panoramas, reikšmingiausias istorines dominantes, matomas panoramų ribas, žr. priedus Nr. 4, Nr. 22, panoramas 1–12; 2018 m.);“

„siluetai – neformuoja;“

• Gamtinis pagrindas

Reljefas. Atsektinas terasinės pakopos šlaitas, besitęsiantis iš III B zonos. Jo fragmentai ryškūs ir neužstatyti 83, 82, 80, 79, 78, 77, 65 kv. vidaus dalyse. Tokioje erdvėje būtina restauruoti, rekonstruoti, atkurti, suformuoti želdynus. Tai gamtinio karkaso stabilizavimo mazgai.

„gamtiniai elementai – kylantis į P pusę reljefas su ryškia terasine pakopa bei jos šlaitu, juosiančiu senamiestį iš PV pusės III B, III C zonose, su Vilnios slėnio terasų šlaitais, pakopomis (neištirta; 2013 m.);“

Hidrografija. Už Aušros vartų tekėję du upeliukai, toliau susilieję tekėjo palei vakarinę miesto sieną — dabar palaidoti. Aukštumoje už Aušros vartų, prie Medininkų kelio, būta gausių šaltinių. Visi šios zonos hidrografiniai elementai pastaruoju metu palaidoti ar sunaikinti.

*„hidrografinis tinklas: XVI a. – XIX a. pab. Vilniaus kanalizacijos sistema, sudaryta iš dengtų skliautais molio plytų mūro kanalų su šuliniais (liekanos; **netyrinėta**; 2024 m.); Vingrių, Aušros vartų, Žiupronių–Misionierių šaltiniai (buv. Vingrių šaltinių vanduo suteka į miesto drenažo sistemą, Kačergos upelis, kurį maitino Aušros vartų šaltinių vandenys XIX a. pab. nukanalizuotas, Vilnios slėnio šlaitas, kur kadaise ištekėjo Žiupronių–Misionierių šaltiniai, nudrenuotas, šalia šlaite įrengtų laiptų teka šaltinėliai, kurių tėkmė nužymėta akmenukais; 2013 m.);“*

Želdynai. Viešose erdvėse augantys bendro naudojimo želdynai: Aušros Vartų skveras (79 kvartalas, Bazilijonų–Aušros Vartų gatvių kampas); Šv. Nikodemo skveras–projektuojamas, buvę kapinės (78 kvartalas); Sodų–Seinų gatvių kampo skveras (80 kvartalas); Pylimo–Plačiosios gatvių sankirtos skveras (87 kvartalas) – automobilių stovėjimo aikštele virtęs; Aušros Vartų aikštė (79 kvartalas, Bazilijonų–Aušros Vartų– M. Daukšos gatvių sankirta) želdinių nėra, automobilių stovėjimo aikštelė. Yra želdynų ir kvartalų vidaus kiemuose, kurie istoriniu aspektu įdomūs, neanalizuoti.

„želdiniai: šlaito senamiesčio PV dalyje apželdinimo pobūdis (želdiniai netyrinėti; 2013 m.);“

• Kultūrinis sluoksnis

Teritorinis ryšis su Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės (u. k. 25504) nustatytomis vertingosiomis savybėmis. Archeologinio sluoksnio radiniai: statinių liekanos, rūšiai ir kt. yra bendros senamiesčio vertybės.

„kultūrinis sluoksnis (žr. Kultūros vertybių registre Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės 25504, A1610K vertingąsias savybes; -; 2023 m.);“

• Ryšys su gretimybėmis.

Artimiausios kultūros paveldo teritoriją ar vietovę supančios aplinkos kultūrinio kraštovaizdžio vertingosios savybės – V, PV ribojasi su Vilniaus miesto istorine dalimi, vad. Naujamiesčiu (u. k. 33653); 2023 m.);

• **Ryšys su IVV / Valdymo planu – vertybių atributais „autentiškumas ir vientisumas“**

Autentiškumas (IVV): – Planinė struktūra ir gatvių tinklas: išlaikomi istorinės trasos ir jų pobūdis. – Užstatymo charakteris ir fasadai: plokštuminiai fasadai, istorinis dekoras; tipinių kiemų fasadų paprastumas. – Medžiagiškumas: tinkuotas plytų mūras; vietomis – „plytų stiliaus“ reliktai. – Stogų struktūra: dvišlaičiai / daugiašlaičiai, pažemintos konstrukcijos, čerpės / skarda. – Kiemų erdvės: tarpuvartės, kiemų dangų reliktai, įvažiavimų tipologija.

Vientisumas: „struktūros komponentai – gatvių tinklas, sklypų struktūra, užstatymo pobūdis, svarbiausios dominantės ir jų vizualiniai ryšiai – išlikę ir pakankamai aiškiai atsekami; okupacijų ir karų padariniai pastebimi tik fragmentiškai ir nesudaro didesnių trūkumų.“

Autentiškumas: „miestas yra išsaugojęs autentiškas materialiojo paveldo vertes bei urbanistinę struktūrą; dabartinis jo pavidalas puikiai atspindi sudėtingą istoriją – nuo Viduramžių iki Naujųjų laikų, erdvinę struktūrą ir aplinką užpildančios daugelio pastatų formos išliko autentiškos; po karo nukentėję pastatai buvo rekonstruoti paisant autentiškų tūrių ir medžiagiškumo.“

1.7.6. D1 Senamiesčio zona „SUBAČIAUS-PAPLAUJOS PRIEMIESTIS“

• Bendrieji duomenys, statistiniai parametrai.

Istorinių priemiesčių zona, Senamiesčio pietrytinėje dalyje, Rasų, Subačiaus, Aukštaičių gatvių aplinka. Kvartalai Nr.: 66, 67A, 68, 76, 96A, 96B, 97A, 97B, 98, 99. Plotas: 42,1 ha. Užstatymo tankis nuo mažesnio nei 20 % (kvartalai: 66, 67, 76), 20–40 % (kvartalai 44, 96, 98, 99) iki 40–60 % (kvartalai: 65, 97). 68 kvartalas neužstatytas.

„planinės struktūros tipas – sudėtinis: senamiesčio teritorijoje išskirtos 10 zonų viena jų – Subačiaus-Paplaujos priemiesčio – zonos su joms būdinga planine struktūra; „Subačiaus-Paplaujos priemiestyje“ – III D1 zona – nereguliari planinė struktūra; (–; –; žr. priedą Nr. 22; 2013 m.);“

„kvartalai – istorinių gatvių suformuoti kvartalai: III D1 zona „Subačiaus-Paplaujos priemiestis“ – kvartalai: Nr. 66, 67, 68, 76, 96, 97A, 97B, 98, 99; (III D1 zonos kvartalai: Nr. 67A, 68, 96, 99 ribojami naujai nutiestos Maironio g. PR atkarpos; –; žr. priedą Nr. 22; 2013 m.);“

„valdos (posesijos) – istorinių valdų ribos (–; –; žr. priedą Nr. 22; 2023 m.);“

• Istorinė–urbanistinė raida

Zonos užstatymą įtakojo šie faktoriai: teritorijos reljefo savybės, labai svarbi gynybiniu – strateginiu požiūriu teritorijos padėtis miesto gynybinės sienos atžvilgiu (zonos vakarinė riba žymi buvusį gynybinės sienos kontūrą), didelių sklypų priklausomybė atskiroms vienuolijoms, XVII a. vid. – XVIII a. pr. gynybiniai žemių įtvirtinimai (šių įtvirtinimų kontūras) zonos pietrytinė riba) bei XIX a. II p. geležinkelio

įrengimas. XVIII a. I p. (J.G.M. fon Fiurstenhofo) Vilniaus miesto plane zonoje matomas nereguliarus, atsitiktinis gatvių tinklas, sodybinio charakterio užstatymas, kvartalai dideli, užstatyti fragmentiškai, reikšmingesnis kapitalinis užstatymas susiformavęs tik prie pat miesto gynybinės sienos. XVIII a. pab. – XIX a. pr. zonos užstatymas tankesnis. XIX a. pr. nugriovus miesto gynybinę sieną, priemiestis įgavo spartesnės urbanistinės plėtros tendencijas, bet iki šio laiko kaip plane, taip ir natūroje išliko aptvarto miesto ir priemiesčio plano struktūros ir užstatymo charakterio skirtumai. Pagrindinės zonos ašis – Subačiaus gatvė susiformavo dar prieš gynybinės sienos įrengimą kaip viena svarbiausių užmiesčio krypčių. Kitos zonos gatvės pradėjo formotis tik apie XIX a. pabaigą. Kadangi pelkėtas slėnis dabartinės Maironio gatvės zonoje nebuvo tinkamas užstatymui ir vėliau buvo naudojamas rekreacijai, užstatymas XIX a. pab. – XX a. pr. daugiausiai formavosi zonos rytinėje ir pietrytinėje dalyje. Zonos aukštutinės terasos teritorija užstatyta daugiausiai tarpukaryje ir XX a. vid. – II pusėje. Užstatymo ir gatvių formavimosi ypatybes didžiąja dalimi nulėmė XIX a. antroje pusėje įrengtas geležinkelis ir su juo susijusi infrastruktūra. Dėl šios priežasties zona buvo nepatraukli užstatymo investicijoms. Iš dalies zonos charakterį nulėmė kalėjimo įkūrimas Vizitiečių vienuolyne ir pramoninės teritorijos suformavimas anksčiau menkai urbanistiškai išvystytoje teritorijoje tarp Vilnios šiaurėje ir Paupio gatvės pietuose. Kaip ryškus urbanistinis naujadaras zonoje XX a. VII–me dešimtmetyje įrengta Maironio gatvė.

„keliai, gatvės, aikštės, įvažiavimai, pravažiavimai, takai, jų tipai, trasos, dangos – gatvių trasos: Subačiaus, M. Daukšos, (2011 m.); Paupio, Aukštaičių g. R atkarpos iki sankryžos su Paupio g., Rasų, kvartalo Nr. 98 vidaus gatvelės, P įsijungiančios į Kūdrų g., trasos (Rasų g. Š atkarpa atkirsta Žiupronių gatvės, Senamiesčio apibrėžta teritorija; 2013 m.);“

„lauko akmenų grindinys buv. Rasų g. Š atkarpoje tarp Subačiaus ir Žiupronių gatvių, (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2013 m.);“

„lauko akmenų grindinio tipas skersgatvyje tarp Maironio ir Kūdrų gatvių (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė gera; 2013 m.);“

„metaliniai, dalis inkrustuoti tašytais lauko akmenimis, inžinerinių tinklų šulinių dangčiai: Maironio g. – 2 vnt., M. Daukšos g. – 4 vnt., Subačiaus g. – 1 vnt., Aukštaičių g. – 1 vnt., Paupio g. – 11 vnt.;“

• Urbanistinė charakteristika

Pagrindinė zonos istorinė kompozicinė ir funkcinė ašis – Subačiaus gatvė. Pagrindinė dominantė – šlaitas, einantis per visą zonos vidurį vakarų – rytų kryptimi. Iš dalies išliko senojo gatvių tinklo fragmentai, matomi kvartalų posesijinėje struktūroje. Pagrindinės zonos dominantės – Vizitiečių vienuolynas su Jėzaus širdies bažnyčia, Misionierių vienuolynas su Dangun žengimo bažnyčia bei gynybinės sienos artilerijos bastionas. 76 kvartale dominuoja XX a. II pusės užstatymas. Reikšminga planinė dominantė – Kūdrų parkas žemutinėje terasoje (**Misionierių sodo dalis**).

„tūrinės erdvinės struktūros sandara – daugialypė tūrinė–erdvinė struktūra, sudaryta iš kultūros paveldo objektų, urbanistinės struktūros statinių bei urbanistinės struktūros statinių, turinčių vertingųjų savybių požymių, su trimis pagrindiniais funkciniais ir kompoziciniais senamiesčio centrais – su papildančiomis ašimis – Subačiaus gatve, išskirtinomis bažnyčių ir vienuolynų ansamblių, kitų reikšmingų pastatų tūriais, ties kuriais gatvių erdvės perauga į aikščių erdves, su mažiau aktyviomis, atskiroms senamiesčio zonoms būdingomis kompozicinėmis ir funkcinėmis ašimis, dominantėmis (dominantės žr. punkte 7.2.2.9)(žr. priedą Nr. 22; 2023 m.);“

„dominantės – „Subačiaus–Paplaujos priemiesčio” - III D1 zonos: Švč. Jėzaus Širdies bažnyčia kvartale Nr. 66, Viešpaties Dangun Žengimo bažnyčia kvartale Nr. 67A 2023 m.);“

• Užstatymo tipai (morfotipai) ir ribiniai rodikliai

Vyraujantys užstatymo tipai: perimetrinis – posesijinis atviras morfotipas (PPA); atskirai stovintys pastatai (AS); Pasitaikantys užstatymo tipai: perimetrinis – posesijinis morfotipas (PP) – 65 kvartalas; komponentinis užstatymo morfotipas (KU).

97A ir 97B pramonės ir infrastruktūros teritorijų užstatymas (PI) pramonės konversijos būdu pakeistas į perimetrinį ir jo potipius.

„užstatymo tipai – III D1 zonos „Subačiaus–Paplaujos priemiesčio” užstatymo tipai:

„perimetrinis posesijinis atviras į Misionierių sodą XIX–XX a. I p. užstatymas su XV–XVIII a. reliktais, atskiromis XV–XVIII a. užstatymo struktūromis 1–3 aukštų su pastogėmis pastatais kvartale Nr. 96 Paupio g. valdose (1–3 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 5,4 m iki 10,4 m, iki kraigo – nuo 8,5 m iki 14,0 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 3a. su pastogėmis; - karnizas (maksimalus): 10,4 m, – kraigas (maksimalus): 14,0 m.

„perimetrinis posesijinis XV–XVIII a. užstatymas su XIX–XX a. I p. užstatymo struktūromis 1–2 aukštų su pastogėmis pastatais kvartalo Nr. 97B V dalyje Paupio g. valdose (1-2 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 3,2 m iki 8,0 m, iki kraigo – nuo 6,0 m iki 14,0 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 2a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 8,0 m, – kraigas (maksimalus): 14,0 m.

„perimetrinis reguliarus valdos XIX–XX a. I p. užstatymas 1–3 aukštų su pastogėmis pastatais kvartale Nr. 68A Maironio g. valdoje, kvartalo Nr. 76 ŠV dalies valdoje ties M. Daukšos ir K. Vanagėlio gatvių sankryža, kvartale Nr. 96 Paupio g. valdose, kvartalo Nr. 97A PR dalyje prie Aukštaičių g. (1-3 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 4,7 m iki 11,2 m, iki kraigo – nuo 7,8 m iki 15,7 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 3a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 11,2 m, – kraigas (maksimalus): 15,7 m.

„perimetrinis valdos visumos XXI a. pr. užstatymas 2 aukštų su pastogėmis pastatais kvartale Nr. 98 (2 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo 9,0 m, iki kraigo – 13,0 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 2a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 9,0 m, – kraigas (maksimalus): 13,0 m.

„komponentinis sudėtinis XVII a. vid. – XIX a. II p. užstatymas kvartalo Nr. 66 ŠV dalyje Rasų g. valdoje – Vilniaus vizičių vienuolyno statinių ansambliu, kvartalo Nr. 67A Subačiaus g. – Vilniaus misionierių vienuolyno statinių ansambliu ir vaikelio Jėzaus vaikų prieglaudos pastatu (užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR nenustatyti.

„miesto vilos laisvas XIX–XX a. II p. užstatymas 1–2 aukštų su pastogėmis pastatais kvartalo Nr. 76 Š dalyje M. Daukšos g. valdoje, kvartalo 96B Paupio g. valdose (1–2 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 3,6 m iki 8,8 m, iki kraigo – nuo 7,2 m iki 12,6 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.)“;

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR:– aukštingumas (maksimalus): 2 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 8,8 m, – kraigas (maksimalus): 12,6 m.

„miesto vilos perimetris XX a. pr. – vid. užstatymas 1–2 aukštų su pastogėmis pastatais kvartalo Nr. 66 P dalyje Rasų g. valdoje, kvartalo Nr. 97A V dalyje Aukštaičių g. valdoje (1–2 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 2,7 m iki 7,2 m, iki kraigo – nuo 4,3 m iki 12,9 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023m.)“;

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR:– aukštingumas (maksimalus): 2a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 7,2 m, – kraigas (maksimalus): 12,9 m.

Visi zonų ribiniai rodikliai ir jų dydžiai pateikti prieduose: PRIEDAS NR.2. „VILNIAUS SENAMIESČIO ZONOSE NUSTATYTŲ UŽSTATYMO TIPŲ RIBINIŲ RODIKLIŲ TECHNINĖ LENTELĖ PAGAL KVR DUOMENIS“ bei PRIEDAS NR.3. „VILNIAUS SENAMIESČIO ZONINIO IDENTITETO SKIRTUMŲ MATRICA PAGAL TAPAČIŲ UŽSTATYMO TIPŲ RIBINIUS RODIKLIUS“.

• Kultūrinės vertės požymiai ir autentiškumas

Šioje zonoje dominuoja urbanistiniu požiūriu nesusiformavusios teritorijos bei teritorijos su dominuojančiais urbanistiniais naujadarais. Atskiros 64, 65, 66, 67 kvartalų dalys išlaikiusios autentišką arba artimą autentiškai urbanistinę struktūrą. Tymo gatvės kvartalai charakterizuojami kaip teritorijos, kurių urbanistinė struktūra sunaikinta. 97A ir 87B kvartalų urbanistiniai pramoniniai naujadarai, pasikeitus teritorijos naudojimui ir iškėlus pramonę už senamiesčio ribų, pakeisti į perimetrinį, dominuojantį gyvenamąjį, užstatymą.

• Statiniai ir kiti užstatymo bruožai

Atskiruose zonos fragmentuose dominuoja eklektiniai, istoristiniai 2 (rečiau – 3 aukštų) aukštų tūriai (Subačiaus gatvės vakarinėje dalyje); pagrindinių pastatų tūriai išdėstyti išilgai gatvių, daugumoje pagrindinių gatvių fragmentų formuoja ištisines išklotines (Subačiaus gatvės vakarinėje dalyje, Paupio gatvėje su konvertuotais pramoniniais pastatais arba naujais statiniais); dalis atsitiktinių erdvių susiformavo įtakojant ryškiai pabrėžtam reljefui, arba užstatant atskirus sklypus ar jų grupes nebūdingo zonai ir senamiesčiui tipo pastatais (konvertuotais pramoniniais ir gyvenamaisiais); šalutinių gatvių pastatų tūriai 1–2 aukštų;

Pagrindinių gatvių pastatų fasadai plokštuminiai, dominuoja eklektinė ir istoristinė estetika, šalutinėse gatvėse dominuoja fasadai be stilistikos požymių;

Pagrindinės statinių laikančios konstrukcijos – plytų mūro sienos, apdaila – tinkas, atskiri pastatai netinkuoti stogai dvišlaičiai, daugiašlaičiai, daugumoje pažemintos konstrukcijos, stogų dangos – čerpės ir skarda (charakteringa eklektiniams ir istoristiniams pastatams). Dalies konvertuotų pramoninių ir ūkinės paskirties statinių stogai sutaptinti.

„užstatymo bruožai zonų: III D1 „Subačiaus–Paplaujos priemiesčio“, XIX a. – XX a. I p. susiformavusių užstatymo struktūrų išdėstyti išilgai gatvių pagrindiniai pastatų tūriai, formuojantys išsines išsklotines su pagrindinėse gatvėse aukštesniais pastatais; III D1 zonos užstatymą formuojantys sakralinių statinių ansambliai – zonos erdvinis kompozicinis akcentas; istorinių priemiesčių erdvių susiformavimas pagal išsiskiriantį reljefą; pagrindinių gatvių pastatų plokštuminiai, be tūrinių elementų fasadai; fasaduose vyraujanti eklektikos stilistika; fasadų dekoras, išsiskiriantis gausa ir puošnumu pagrindinėse gatvėse, pastatų apatiniuose aukštuose, šalutinių gatvių kukliai dekoruoti, be aiškesnių stiliaus bruožų fasadai; paprasti, be stilistinių požymių kiemų fasadai; fasadų kompozicijoje vyraujantis horizontalumas, apatinėse fasadų dalyse dominuojančios tarpavarčių angos, pabrėžiančios fasadų simetrijos ašį; pastatai su tinkuotomis plytų mūro sienomis, esant pavieniams netinkuotiesiems istorizmo, „plytų stiliaus“ pastatams, Paupio gatvėje III D1 zonoje rąstų, su medinių lentų apkalo apdaila sienos; dvišlaičiai, daugiašlaičiai pažemintos konstrukcijos, lygių plokštumų be puošybos stogai su čerpių, skardos lakštų danga, tinkuoto plytų mūro dūmtraukiais, mažai dekoruotais mansardų stoglangiais (–; iš dalies pakitę; žr. priedą Nr. 22; 2023 m.);“

„uždaros erdvės – kiemų erdvės (kai kurie istoriniai kiemai, juos uždengus, paversti pastatų ar jų kompleksų interjerais; būklė bloga, patenkinama; 2013 m.);“

„įvažiavimai į kiemus, dažniausiai pro gatvės korpusuose įrengtas tarpuvarčes, kartais pro tvoroje esančius vartus bei pro gretimais pastatus jungiančias arkas (dalyje įvažiavimų įrengtos patalpos; būklė bloga, patenkinama; 2013 m.);“

„kiemų, tarpuvarčių lauko akmenų grindiniai, jų fragmentai, tipas (žr. punktą 7.2.1.5; 2013 m.);“

„kiemų želdiniai (netyrinėti; –; IKONOGRA Nr. 16; BR Nr. 1; FF Nr. 2.4, 5; 2013 m.);“

Pakitusios (prarasto vertingo užstatymo) teritorijos

„vietovei reikšmingo buvusio užstatymo ar jo dalių vietos – neišlikusio perimetrinio užstatymo vietos: III D1 zonoje „Subačiaus–Paplaujos priemiestyje“ kvartalo Nr. 98 Š, P dalyse (buvusio reikšmingo užstatymo vietos, kurios po 1940 m. buvo užstatytos pastatais, vertingosiomis Vilniaus senamiesčio savybėmis nenustatomos ir TRP nežymimos; 2023 m.);“

„neišlikusio perimetrinio ir sodybinio užstatymo vietos: III D1 zonoje „Subačiaus–Paplaujos priemiestyje“ kvartale Nr. 99, kvartalo Nr. 68B V dalyje 2023 m.);“

• Viešosios erdvės

Gatvės – nereguliarus tinklas, pagrindinė (Subačiaus) gatvės trasa sutampa su istorine užmiesčio kryptimi, dangos: asfaltbetonis, betono plytelės, autentiškos vertingos riedulių dangos išliko tik fragmentas Tymo gatvės kvartaluose.

Aikštės – zonoje nėra istoriškai ir funkciškai susiformavusių aikščių. Kitos erdvės yra dėl įvairių priežasčių nebaigtos užstatyti ar išgriautų kvartalų dalys, reljefo šlaitai. Kūdrų parkas aprašytas gamtinio paveldo dalyje

„atviros erdvės – parkai, sodai: Misionierių sodas (–; išlikęs fragmentiškai; 2023 m.);“

„skverai: M. Daukšos–Žiupronių–Rasų gatvių sankirtos skveras, (išlikę istorinės skverų teritorijos, vyrauja sovietmečiu formuotos želdinių kompozicijos; išsamiam želdinių įvertinimui reikalingi papildomi

tyrimai; 2023 m.); kitos atviros erdvės: buv. Žuvų turgus Maironio ir Aukštaičių gatvių sankirtoje (dabar Tymo turgelis; –; TRP 79 lap.; FF Nr. 68.1, 2; 2023 m.);“

„aikščių želdiniai: Rasų perimetrinio apželdinimo lapuočiais medžiais pobūdis 2013 m.);“

• Gamtinis pagrindas, gamtiniai elementai

Reljefas: dominuojanti gamtinio paveldo vertybė – išraiškingas reljefas. Šioje zonoje ypač daug išlikę nesunaikinto reljefo elementų: Vilnios slėnio terasų šlaitai, pakopos, prievaginiai šlaitai.

„kylantis į P pusę reljefas su erozinių Vilniaus kalvynų fragmentais – Pilies kalnu ir Altarija – atskirtais siauro Vilnios upės slėnio senamiesčio ŠR dalyje III D3 zonoje, su Vilnios slėnio terasų šlaitais, pakopomis, prievaginiais šlaitais senamiesčio R, PR dalyje – III D1 zonoje (neiširta; –; 2013 m.);“

Hidrografija: iš hidrografinių elementų šioje zonoje yra išlikusi dabartinė Vilnios vaga, Kūdrų parkas (Misionierių tvenkiniai (96A kvartalas). Žvelgiant istoriniu rakursu, šioje zonoje būta sudėtingo hidrografinio tinklo, kuris šiuo metu yra palaidotas ir sunaikintas. Tai: palaidota Vilnios senvagė (98; 99; 68 kvartaluose), taip pat kanalas 97A kvartale. Būta įvairių hidrotechninių įrenginių: užtvankų, malūnų, tiltų, kurie taip pat iki šių dienų nėra išlikę. Aukštumos šlaitas, kur dabar stovi Vizitiečių bei Misionierių sakralinių pastatų kompleksai, į Vilnios pusę buvo nusėtas šaltiniais. Menama, kad Misionierių šaltiniai buvo Misionierių vienuolyno sode, netoli bažnyčios. XVI a. pradžioje šaltiniai visi buvo vadinami Žiupronių šaltiniais, nes misionierių šioje vietoje tuo metu nebuvo. Žiupronių šaltiniai manoma buvus Paplavose, su daugeliu versmių, nuo kurių prasidėjo miesto vandentiekio tinklas. Istoriniai kartografiniai šaltiniai liudija, kad iš Paplavų šaltinių pradžią gavęs ir upelis Druja. Šaltiniai istoriniu požiūriu ypač vertingi, kadangi mena senojo Vilniaus vandentiekio pradžią.

„hidrografinis tinklas: Vilnios upės, kertančios senamiestį R dalyje, vaga, slėnis 2013 m.); Misionierių sodo, vad. Kūdrų parku, tvenkiniai senamiesčio PR dalyje – III D1 zonoje (2013 m.); Vingrių, Aušros vartų, Žiupronių–Misionierių šaltiniai (buv. Vingrių šaltinių vanduo suteka į miesto drenažo sistemą, Kačergos upelis, kurį maitino Aušros vartų šaltinių vandenys XIX a. pab. nukanalizuotas, Vilnios slėnio šlaitas, kur kadaise ištekdėjo Žiupronių–Misionierių šaltiniai, nudrenuotas, šalia šlaite įrengtų laiptų teka šaltinėliai, kurių tėkmė nužymėta akmenukais; 2013 m.);“

Želdynai: Šioje zonoje būta istorinėje praeityje būta želdynų: Misionierių vienuolyno sodas (67A kvartalas) bei didikų rūmų sodai. Šiuo metu viešose erdvėse bendro naudojimo želdynų geros būklės mažai. Tai M. Daukšos–Žiupronių–Rasų gatvių sankirtos skveras, Kūdrų parkas (96A kvartale), Maironio –Paupio gatvių sankirtos skveras. Zonoje taip pat yra želdynų, kurie priskirtini prie bendro naudojimo, tačiau jie atlieka kompleksinę funkciją: ekologinę, inžinerinę apsauginę. Tai sąlygiškai natūralių želdynų teritorijos: Vilnios prievaginio šlaito bei 67A, 66 kvartaluose augantys želdiniai. Ateityje šiose vietose turi būti suformuoti pilnaverčiai želdynai.

„želdiniai: Vilnios upės slėnio bei šlaito senamiesčio PV dalyje apželdinimo pobūdis (želdiniai netyrinėti; 2013 m.);“

• Kultūrinis sluoksnis

Teritorinis ryšis su Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės (u. k. 25504) nustatytomis vertingosiomis savybėmis. Archeologinio sluoksnio radiniai: statinių liekanos, rūšiai ir kt. yra bendros senamiesčio vertybės.

„kultūrinis sluoksniš (žr. Kultūros vertybių registre Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės 25504, A1610K vertingąsias savybes; 2023 m.);“

• Kultūrinis kraštovaizdis

Vidinis miestovaizdis

„perspektyvos – Subačiaus g. perspektyva V–R kryptimi nuo namo Subačiaus g. Nr. 21 į Viešpaties Dangun Žengimo (Misionierių) bažnyčią (žr. priedą Nr. 6, perspektyvą 21; 2013 m.);“

„išsklotinės – gatvių užstatymo išsklotinės: Paupio g. Š pusės atkarpų iš pastatų Paupio g. Nr. 16 ir Nr. 18, Paupio g. P pusės atkarpų nuo pastato Paupio g. Nr. 17 iki pastato Nr. 19 ir nuo pastato Paupio g. Nr. 25 iki pastato Nr. 29, (Paupio g. Nr. 19 tūrinius stoglangius, pastato Užupio g. Nr. 22 plokštuminius, tūrinius stoglangius, pastato Paupio g. Nr. 25 I a. R lango angą, Paupio g. Nr. 16 I a. angos neištirtos; išsklotinės iš dalies pakitusios; 2023 m.); atkarpos iš pastatų komplekso Subačiaus g. Nr. 26, Subačiaus g. P pusės atkarpų nuo pastato Subačiaus g. Nr. 1 iki pastato Nr. 17 ir nuo pastato Subačiaus g. Nr. 21 iki pastato Nr. 23, buv. Rasų g. ŠR ir PV pusių Š atkarpos tarp Subačiaus ir Žiupronių gatvių (pastatų Subačiaus g. Nr. 17, Nr. 21C, Nr. 23 tūrinius stoglangius, išsklotinės iš dalies pakitusios; 2023 m.); Rasų g. ŠR pusės iš Vilniaus vizitinių vienuolyno statinių, (išsklotinės iš dalies pakitusios; 2023 m.);“

„dominantės – „Subačiaus–Paplaujos priemiesčio“ – III D1 zonos: Švč. Jėzaus Širdies bažnyčia kvartale Nr. 66, Viešpaties Dangun Žengimo bažnyčia kvartale Nr. 67A; (2023 m.);“

Išorinis miestovaizdis

CITATA — KVR „Dominantės / panoraminiai ryšiai / siluetai“ — įdėti pažodžiui.

Valdymo plano / IVV kontekstas (santrauka, be interpretacijų): jautrumas Misionierių–Vizičių panoramoms ir Vilnios slėnio vizualinei struktūrai.

„panoramos – Senamiesčio panoramos nuo Pilies (Gedimino), Trijų Kryžių kalnų, Altarijos kalvyno PV kalvos, vad. Altanos kalnu, nuo Subačiaus gatvės apžvalgos aikštelės, Subačiaus ir Maironio gatvių sankirtos, nuo Šv. Jonų bažnyčios varpinės, (išskyrus Vilniaus senamiestyje ir jo aplinkoje pastatytus naujus didelių tūrių, aukštybinius statinius, stelbiančius daugiaplanes panoramas, reikšmingiausias istorines dominantes, matomas panoramų ribas, žr. priedus Nr. 4, Nr. 22, panoramas 1–12; 2018 m.);“

„siluetai – siluetas iš ŠV, nuo Neries upės dešiniojo kranto, formuojamas Pilies (Gedimino) kalno su Aukštutinės pilies liekanomis, Altarijos kalvyno kalnų – Kreivojo arba Plikojo – Trijų Kryžių, Stalo, Bekešo – dešiniajame Vilnios krante, Pilies pastatų ir jų liekanų papilyje, Trijų kryžių paminklo Plikojo kalno viršuje (žr. priedus Nr. 5 ir Nr. 22, siluetą 1; 2013 m.); siluetas nuo Išganytojo kalno Š šlaito, formuojamas Trijų Kryžių, Pilių komplekso kalvyno, gyvenamųjų namų, vertikalių dominančių – sakralinių pastatų: Šv. Jono Krikštytojo ir Šv. Jono apaštalo ir evangelisto bažnyčios su varpine, Vilniaus arkikatedros varpinės, Vilniaus stačiatikių Dievo Motinos ėmimo į dangų soboro, Šventųjų Pranciškaus Asyžiečio, Bernardino Sieniečio, Šv. Mykolo Arkangelo, Šv. Baltramiejaus bažnyčių (žr. priedus Nr. 5 ir Nr. 22, siluetą 2; 2013 m.); siluetas iš PR, nuo Subačiaus g., formuojamas vertikalių dominančių sankaupos iš sakralinių pastatų: Švč. Jėzaus Širdies, Viešpaties Dangun Žengimo, Šv. Kazimiero, Švč. Mergelės Marijos Ramintojos bažnyčių, Vilniaus Šv. Mikalojaus stačiatikių cerkvės, Šventosios Dvasios, Šv. Kotrynos, Šv. Ignato, Šv. Jurgio, Šventųjų Pranciškaus Asyžiečio, Bernardino Sieniečio,

Šv. Mykolo Arkangelo, Šv. Baltramiejaus, bažnyčių, Šv. Jono Krikštytojo ir Šv. Jono apaštalo ir evangelisto bažnyčios su varpine, Vilniaus stačiatikių Dievo Motinos ėmimo į dangų soboro, Šv. Stanislovo ir Šv. Vladislovo arkikatedros bazilikos su varpine, Pilies kalno su Aukštutinės pilies Vakarinio bokšto liekanomis, Trijų kryžių paminklo Plikojo kalno viršuje, Altarijos kalvyno kalnų, gyvenamųjų namų, visuomeninių pastatų (žr. priedus Nr. 5 ir Nr. 22, siluetą 3; 2013 m.);

- Ryšis su gretimybėmis.**

Artimiausios kultūros paveldo teritoriją ar vietovę supančios aplinkos kultūrinio kraštovaizdžio vertingosios savybės – R – su Vilniaus senųjų kapinių, vad. Bernardinų kapinėmis, kompleksu (u. k. 10660) bei Samuilo Holšteino odos fabriko pastatų komplekso (u. k. 43930) teritorija; 2023 m.);

- Ryšys su UNESCO identiteto grupėmis (Valdymo planas)**

Remiamės Valdymo plano sprendiniais, kuriais išryškintos identiteto vertybių grupės ir jų vientisumo bei autentiškumo apsauga Senamiestyje:

VI grupė — „Vizičių – Misionierių bažnyčios“

Įsikūrusios viename iš aukščiausių Vilniaus taškų, Vizičių ir Misionierių bažnyčios siūlo panoramines miesto vaizdų apžvalgas. Misionierių bažnyčios statyba pradėta 1695 m., jos bokštai ir frontonas užbaigti 1722 m., o bažnyčia konsekruota 1730 m. Tolesni renovacijos darbai, vykę 1750–1756 m., kuriems vadovavo architektas Jonas Kristupas Glaubicas, suteikė pastatui rokoko elementų ir išaukštino bokštus, tapusius Vilniaus baroko mokyklos pavyzdžiu. Tuo tarpu Vizičių bažnyčia, pastatyta 1729–1756 m., yra vienintelė centrinio plano katalikų bažnyčia Vilniuje ir retas baroko architektūros paminklas. Abu vienuolynai atliko svarbų vaidmenį miesto religinėje veikloje. Po 1863 m. sukilimo Vizičių vienuolynas buvo uždarytas, o bažnyčia paversta stačiatikių cerkve. Po uždarymo ir kitokio panaudojimo laikotarpių, įskaitant buvimą pataisos įstaiga, pastatai 2018 m. buvo grąžinti Katalikų Bažnyčiai.

Vizičių ir Misionierių bažnyčios nenaudojamos pagal pirminę paskirtį ir šiuo metu nėra prieinamos plačiajai visuomenei. Nuo 2021 m. vyksta Misionierių bažnyčios ir vienuolyno komplekso tvarkybos darbai, vienuolyne planuojama įkurti piligrimų namus ir viešbutį, o bažnyčios erdvė po rekonstrukcijos bus pritaikyta renginiams, taps koncertų ir konferencijų centru. Šiuo metu restauruotas pietinis bažnyčios fasadas ir abu bokštai.

Vizičių bažnyčios ir vienuolyno ansamblio teritorijoje ilgą laiką veikė įkalinimo įstaiga ir tik 2018 m. nuosavybė galutinai perduota Vilniaus arkivyskupijai. Pastarojo komplekso būklė prasta. Iki 2026 m. Vilniaus arkivyskupijai vystant „Vilniaus kaip Gailestingumo miesto“ koncepciją, numatoma pradėti Vizičių ansamblio tvarkybos darbus ir kartu su šalia esančia Misionierių bažnyčia bei vienuolynu įveikinti šiuos reikšmingus pastatus ir atgaivinti Išganytojo kalvą. Šalia Vizičių bažnyčios ir vienuolyno teritorijos veikia įkalinimo įstaiga, už jos į pietus nuo pietinio miesto apvažiavimo yra istorinės Rasų kapinės ir Vilniaus miesto istorinė dalis, vadinama Rasų kolonija. Istorškai svarbi Rasų g. ašis neišlikusi, bet šalia esantys pastatai žymi jos buvusią trasą. Priešais Vizičių bažnyčią 2023 m. pabaigoje išduotas leidimas naujos statybos dviejų namų kompleksui „Sanguškų parkas“. Projektas turės įtakos vietos vaizdui, nes šioje vietoje niekada nebuvo reikšmingo užstatymo, aplink vyravo dirbami laukai.

Vilniaus senamiesčio panoramoms neigiamą įtaką daro Misionierių bažnyčios ir vienuolyno komplekso teritorijoje 2017–2021 m. pastatyta Misionierių sodų daugiabučių namų grupė.

2017 m. vykusios Tarptautinės UNESCO/ICOMOS patariamosios misijos išvadose konstatuota, kad nauja statyba galima, tačiau kartu pateiktos griežtos rekomendacijos dėl vieno iš korpusų aukštingumo, taip pat kompleksinių tyrimų nebuvimo, dialogo su visuomene stokos ir pan.

Vilniaus m. sav. 2019 m. parengė Misionierių sodo, esančio Misionierių bažnyčios ir vienuolyno komplekso šiaurinėje pusėje, atnaujinimo projektą, kuriame numatoma atkurti sodų sistemą, restauruoti istorinius želdinius ir reljefą su autentišku kraštovaizdžiu. Čia atsiras edukacinės ir kultūrinės erdvės. Projektas dar nepradėtas įgyvendinti.

• Ryšys su autentiškumo atributais

Planinė–erdvinė struktūra. Išganytojo kalvos reljefo pagrindu susiformavusi vienuolynų teritorijų kompozicija, istoriškai nulemta santykio su Vilnios slėniu ir Subačiaus–Paplaujos gatvių tinklu. Ansamblių lokalizacija ant viršutinės terasos, su aiškiais ryšiais į Misionierių sodą ir žemutinio miesto audinį.

Tūriai ir siluetas. Sakralinių tūrių hierarchija (bažnyčių navos, bokštai, frontonai) ir jų dominuojantis vaidmuo panoramose bei perspektyvose iš Subačiaus, Maironio, Paupio gatvių ir Vilnios slėnio.

Architektūriniai bruožai. Vilniaus baroko tradicijos charakteristikos: tūrių plastika, fasadų nariuotė, langų ir angokraščių proporcijos, bokštų kompozicija, stogų siluetai.

Medžiagos ir meistrystė. Autentiškas plytų mūras, tinko sluoksniai ir istorinės paviršių apdailos, akmens ir metalo detalės; stogo dangos tipologija (dvišlaičiai/daugiašlaičiai).

Funkcinė tąsa ir dvasia–vietos jausmas. Istorinė vienuolynų paskirtis, sakralinės erdvės ir jų santykis su visuomeninėmis erdvėmis; vienuolynų sodų–kapinių atminties sluoksniai kaip kultūrinės tąsos žymės.

Aplinka (setting). Ryšiai su šlaitais, terasomis, apžvalgos taškais ir žaliuoju karkasu; vizualinės prieigos, sudarančios ansamblių suvokimo rėmus tiek artimose, tiek tolimose perspektyvose.

Istorinių sluoksnių matomumas. Vėlyvų intarpų ir pokarinių pakeitimų identifikuojamumas, nepažeidžiant esminių autentiškumo atributų.

Ryšys su vientisumo atributais

Kompozicinė visuma. Ansamblių ir jų aplinkos visuma: sakraliniai tūriai, vienuolynų korpusai, kiemai, sodai ir ryšiai su gatvėmis bei Vilnios slėniu.

Vizualiniai ryšiai. Daugiaplanės panoramos, silueto skaitymas nuo aukštumų ir slėnio, apžvalgos taškų tinklas bei vizualinės ašys, laiduojančios ansamblių suvokimą.

Fizinės ribos ir buferiai. Istorikai susiklosčiusios teritorinės ribos, jų sutapimas su reljefo lūžiais ir želdynų masyvais; vizualinės apsaugos pozonai, užtikrinantys sakralinių tūrių dominavimo sąlygas.

Struktūrinis nepertraukiamumas. Gatvių tinklo, posesijų, kvartalų ir kiemų struktūros tęstinumas; išklotinių, karnizų ir aukštingumų sekų stabilumas pagrindinėse perimetrinėse gatvėse.

Gamtinis karkasas. Šlaitai, terasos, Vilnios vaga ir slėnis kaip neatsiejami ansamblių suvokimo komponentai; želdinių masė integralumas.

Grėsnių tolerancija. Nauji didelių tūrų ar disonuojančios architektūros intarpai gali mažinti panoramų daugiaplaniškumą, silueto aiškumą, vizualinių ryšių skaidrumą ir sodų–želdynų integralumą.

1.7.7. D2 Senamiesčio zona „BERNARDINŲ SODAS“

• Bendrieji duomenys, statistiniai parametrai

Apželdinta teritorija senamiesčio centrinėje dalyje Vilnios kilpoje. Kvartalai Nr. 19B, 20B. **Plotas: 8,0 ha.**

„planinės struktūros tipas – sudėtinis: senamiesčio teritorijoje išskirtos 10 zonų, viena jų Bernardinų sodo teritorijos (žr. priedą Nr. 22; 2013 m.);“

„planinės struktūros tinklas – sudėtinis: (žr. priedą Nr. 22; 2013 m.);“

„kvartalai – istorinių gatvių suformuoti kvartalai: III D2 zona „Bernardinų sodas“ – kvartalai: Nr. 19B, 20B; (žr. priedą Nr. 22; 2013 m.);“

„valdos (posesijos) – istorinių valdų ribos (–; –; žr. priedą Nr. 22; 2023 m.);“

• Istorinė – urbanistinė raida, urbanistinė charakteristika

Pagrindinė urbanistinė zonos dominantė – Vilnios upė. Tyrimų ir ikonografiniais duomenimis teritorija niekada nebuvo užstatyta, tik XIX a. pab. – XX a. II p. stovėjo keli laikino pobūdžio rekreacinės paskirties statiniai. Dalis teritorijos nuo 1831 m. priklausė Vilniaus citadelei (gynybinės struktūros panaikintos XIX a. VIII–me dešimtmetyje) – citadelės įrenginiai nepadarė ženklios įtakos zonos charakteristikų formavimuisi, bet sustabdė vietovės urbanistinę plėtrą. Dabartinė sodo takų struktūra suformuota XX a. II p., panaudojus išlikusius ankstyvesniojo Bernardinų sodo struktūros fragmentus (detalesnės zonos charakteristikos dalyje gamtinio paveldo vertybės).

„tūrinės erdvinės struktūros sandara – daugialypė tūrinė–erdvinė struktūra, sudaryta iš kultūros paveldo objektų, urbanistinės struktūros statinių bei urbanistinės struktūros statinių, turinčių vertingųjų savybių požymių, su trimis pagrindiniais funkciniais ir kompoziciniais senamiesčio centrais (žr. priedą Nr. 22; 2023 m.);“

„užstatymo tipai – III D 2 senamiesčio zonos „Bernardinų sodo“ kvartalo 19B užstatymas atskirai stovinčiu 2 aukštu su pastoge pastatu, statytu XIX a. pr. kaip Botanikos sodo Didžioji oranžerija, rekonstruotu XIX a. pab. – XX a. pr., pritaikant pastatą gubernatoriaus vasaros rezidencijai (užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

„atviros erdvės – parkai, sodai: Sereikiškių parkas (2013 m. Sereikiškių parkas rekonstruotas – atkurta XIX a. aplinka, kurios autorius dailininkas Vladislovas Štrausas);“

• Gamtinis pagrindas

Reljefas: Vilnios upės salpinė terasa, prievaginio šlaito atkarpa.

„gamtiniai elementai – kylantis į P pusę reljefas su erozinių Vilniaus kalvynų fragmentais – Pilies kalnu ir Altarija – atskirtais siauro Vilnios upės slėnio senamiesčio su Vilnios slėnio terasų šlaitais, pakopomis, prievaginiais šlaitais senamiesčio R, PR dalyje – III D2 zonoje (neištirta; 2013 m.);“

Hidrografija: Vilnios upės vagos kilpa (meandra). Šioje vagos atkarpoje yra rėvų. Zonoje būta ir šaltinių.

„hidrografinis tinklas: Vilnios upės, kertančios senamiestį R dalyje, vaga, slėnis; 2013 m.);“

Želdynai: 20 kvartale (dabartiniame) pradedant miesto priešistore ir iki dabar yra istorinio želdyno vieta su ypač turtinga praeitimi. XIII–XIV a. šioje pelkėtoje bei šaltiniuotoje teritorijoje, kurią iš dviejų pusių supo Vilnios vaga, nuo seno augo natūrali giraitė, vėliau pavadinta „bernardinų giria“. Šią vietovę atidavus bernardinams, jie ją sukultūrino, kadangi įrengė sodą su tvenkiniais, kanalais ir derlingais daržais. XV a. pastatė bažnytelę. XVIII a. antroje pusėje teritorija buvo pertvarkyta į uždaro tipo parką apsodinta egzotiškais medžiais. Juo buvo leista naudotis Vilniaus dvasiškių aukštuomenei. Bernardinų sodui priklausė ir teritorija kur dabar nutiesta Maironio gatvė. Sodas driekėsi iki dabartinio Pilies skvero, o istorinėje praeityje iki senosios Vilnios vagos. Greta tuo metu buvo Olizarų rūmų sodas (dab. 21 kvartalo teritorija). O už Vilnios kanalo augo Botanikos sodas (dab. teniso kortai). XIX a. antroje pusėje, uždarius bernardinų vienuolyną, sodas buvo perduotas miestui. Jo sklypai buvo nuomojami privatiems asmenims daržovėms auginti. XIX a. pab. Bernardinų sodas, parkas buvo sujungti su Sereikiškėmis, Veršynu, Botanikos sodu į vieną didelį viešą parką. Stiliaus parkas nepakeitė. Po Antrojo pasaulinio karo vietovė ypač pasikeitė. Ji buvo vadinama Jaunimo sodu, vėliau – Sereikiškių parku. Tačiau išliko išsaugotas peizažinis išplanavimas su geometrinių plano elementais. Taip pat išliko medžių grupės, išretėję medynėliai. Introdukuotų augalų dar yra: uoginis kukmedis, amūriniai kamšteniai įspūdingų matmenų ir kt. želdiniai. Auga įvairių rūšių krūmai: pūsleniai, sausmedžiai ir kt. Apie tai, kad šioje zonoje būta istorinėje praeityje būta želdynų liudija išlikę senųjų sodų atvaizdai: piešiniai, nuotraukos bei kartografiniai šaltiniai.

„želdiniai: Altarijos kalvyno dešiniajame Vilnios upės krante, Vilnios upės slėnio bei šlaito senamiesčio PV dalyje apželdinimo pobūdis (želdiniai netyrinėti; 2013 m.);“

Zonoje dominuoja Sereikiškių parkas, vad. Bernardinų sodu (u. k. 36119).

Objekto akto duomenys panaudoti zonos identiteto aprašui:

Vertingųjų savybių pobūdis: archeologinis (lemiantis reikšmingumą); istorinis (lemiantis reikšmingumą svarbus); kraštovaizdžio; želdynų (lemiantis reikšmingumą svarbus);

„planavimo sprendiniai – 1469–1864 m. buvusio Bernardinų vienuolyno sodo teritorijoje XIX a. II p. – XX a. I p., pagal A. Štrauso projektą, suformuotas modernio stiliaus kraštovaizdinio tipo parkas, kurio kompozicijos pagrindą sudarė ŠV–PR krypties parko centrinė trasa su didele ovaline centrine aikšte teritorijos ŠR dalyje, pakrantės alėja ir geometriškai lenktų, plastiškų linijų takų tinklas (A. Štrauso projektas nepilnai įgyvendintas, pokario metais parke įrengtos vaikų žaidimo aikštelės, apie 1960 m. ištiesinta lenkta parko centrinė trasa, Bernardinų sodas sutvarkytas, maksimaliai atkuriant istoriškai susiformavusią planinę struktūrą, įgyvendinant 2010 m. projektą, 2024 m.); XIX a. II p. – XX a. statyta mūrinė tvora parko teritorijos P pusėje (–; netyrinėta; 2024 m.); apie 1955–1960 m. statyti sovietinio istorizmo stiliaus parko vartai, kuriuos sudaro mūriniai stulpai su tvoros fragmentais abejose pusėse ir mūriniu pastatėliu teritorijos P pusėje (–; metaliniai parko vartai pakeisti, būklė gera; 2024 m.);“

„buvusių komplekso dalių (statinių) liekanos ar jų vietos – Vilniaus miesto gynybinių įtvirtinimų liekanos teritorijos ŠV pusėje (išlikę po žeme, nepilnai ištyrinėta; 2024 m.); tiltelio vieta (tiltelis buvęs medinis, vėliau betoninis, atkurtas pagal 2010 m. projektą; 2024 m.); ūkinių pastatų fragmentai teritorijos V dalyje (pagal architektūros tyrimų duomenis – saugomas kapitalinių sienų tinklas XVIII a. vid. – XX a. pr. – I pusė, šiauriniame ir vakariniame fasaduose išlikusios istorinės langų angos ir langų skaidymo tipas, 2024 m.);“

„žemės ir jos paviršiaus elementai – žemesnioji Vilnios upės terasa (–; dalinai pakitusi, Malūno kanalas užpiltas, paviršius paaukštintas užpilant; 2011 m.); Belvederio kalnelis, Alpinariumo kalnelis (būklė gera; 2024 m.);“

„takai, keliai ir jų dalys – iki XX a. pr. susiformavusi ŠV–PR krypties parko centrinė trasa su centrine aikšte teritorijos ŠR dalyje (–; iš dalies pakitusi, apie 1960 m. lenkta tako trasa buvo ištiesinta; 2024 m.); pakrantės alėja ir Š–P krypties takai bei jų fragmentai (iš dalies išlikę, atkurti pagal 2010 m. projektą; 2024 m.);“

„želdynai ir želdiniai – vertingi želdiniai: ąžuolai, klevai, kaštonai, liepos, beržai, amūriniai kamšteniai ir kt. (vertingi želdiniai inventorizuoti; 2011 m.); vienuolyno sodo fragmentas (atkurtas pagal analogus, įgyvendinant 2010 m. projektą; 2024 m.);“

„vandens telkiniai – kūdra (šioje vietoje vandens telkiniai buvo nuo XIII a; atkurta įgyvendinant 2010 m. projektą; 2024 m.);“

„pirminė ir istoriškai susiklosčiusi paskirtis – miesto poilsio parkas (iki 1469 m. kunigaikščių valdos – Šventojo ąžuolų giraitė, 1469–1864 m. Bernardinų vienuolyno sodas, nuo 1880 m. miesto poilsio parkas; 2011 m.);“

„Faktai apie svarbias visuomenės, kultūros ir valstybės istorijos asmenybes, įvykius, kurie susiję su objektais ar vietovėmis – XIII–XIV a. Vilnios upės vingyje, dabartinėje Sereikiškių parko teritorijoje, buvo pagonių Šventojo giraitė – ąžuolynas. 1469 m. Kazimieras Jogailaitis (1427–1492) iš karališkosios žemės išskirtą sklypą padovanojo vienuoliams bernardinams, 1579 m. šią privilegiją patvirtino Steponas Batoras (1533–1586), o 1744 m. – Augustas III (1696–1763). Bernardinai XV a. pab. pastatė mūrinę bažnyčią ir vienuolyną. Vienuoliai teritoriją valdė beveik 400 metų, iki 1864 m. Pelkėtą ir šaltiniuotą sklypą jie pavertė su kultūrintu sodu su tvenkiniais, kanalais, sodais ir daržais. XVIII a. vakarinę sklypo

dalį (dabartinės Maironio g. zona) pertvarkė į reprezentacinį uždaro tipo parką dvasiškių aukštuomenei, suskaidytą stačiakampiais kvartalais, apsodintą egzotiškais medžiais. Šiaurės rytuose (dabartiniame Sereikiškių parke) susiformavo ūkinis vienuolyno sektorius, kurį sudarė du ilgi L plano pastatai su uždaru kiemu, kuriuose buvo kepykla, alaus darykla, tarnų kambariai, grūdų aruodas, arklidės, stalių, račių ir batsiuvių dirbtuvės, tvartai, pirtis. Ūkinius pastatus supo gerai sutvarkyti, su įrengta laistymo ir drenažo sistema, vaismedžių sodai, daržai, apynynai. Iš vakarų pusės sklypą juosė mūro tvora, iš šiaurės rytų ir pietų – medinė aštriakuolių tvora ir Vilnios upė, pietvakariuose prie bažnyčių buvo kapinės. 1864 m. bernardinų vienuolynas buvo uždarytas, o sodas perduotas miesto savivaldybei. Savivaldybė ėmė vystyti miesto sodo įkūrimo idėją, apjungiant Bernardinų, Botanikos sodus ir Pilies skverą. 1878 m. buvo panaikinta citadelė, iki 1879 m. užpiltas kanalas, skyręs Botanikos ir Bernardinų sodus. Sodas buvo sutvarkytas pagal 1886–1887 m. dailininko Aleksandro Štrauso ir inžinieriaus Jasinskio parengtą projektą: įrengti įmantrūs gėlynai ir fontanai, nutiestos pagrindinės tiesios alėjos ir įrengtos aikštelės, apsodintos medžių eilėmis, prie antraeilių takų, turinčių lenktas trasas, pasodintos medžių bei krūmų grupės, palei takus pastatyti suoleliai ir pavėsinės, sutvarkyti tvenkiniai, pastatytas sodininko namelis. Sode stovėjo keletas medinių paviljonų ir kt. statinių. Parke buvo nuomojamas paviljonas pienui parduoti, vasaros bufeto paviljonas, pusapvalė pavėsinė vaisiams parduoti, alaus paviljonas, kėgelbanas, vaikų žaidimo aikštelė su sūpuoklėmis bei vieta žiemos čiuožykrai, leidimas tvenkinyje laikyti valteles. Vėliau sode pastatytas restoranas, koncertuodavo karinis orkestras. 1907 m. didysis paviljonas pagal A. Kleino projektą buvo perstatytas į Vasaros teatrą ir stovėjo iki 1939 m. 1910–1911 m. buvo nugriauti seni sudubę paviljonai. Tvenkiniai buvo sujungti kanalu, virš jo pastatytas medinis tiltelis. Apie 1960 m. sodas pertvarkytas pagal I. Daujotaitės projektą. 2010 m. tvarkytas pagal SJ „Vilniaus planas“ projektą.:

• Kultūrinis sluoksnis

Teritorinis ryšis su Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės (u. k. 25504) nustatytomis vertingosiomis savybėmis. Archeologinio sluoksnio radiniai: statinių liekanos, rūšiai ir kt. yra bendros senamiesčio vertybės.

„kultūrinis sluoksnis (žr. Kultūros vertybių registre Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės 25504, A1610K vertingąsias savybes; 2023 m.);“

• Vidinis miestovaizdis

„išsklotinės – gatvių užstatymo išsklotinės: Maironio g. R pusės Š atkarpos ties sankryža su B. Radvilaitės g. (išskyrus Š dalyje suformuotą tvorą; išsklotinės iš dalies pakitusios; 2016 m.);“

• Išorinis miestovaizdis

„panoramos – Senamiesčio panoramos nuo Pilies (Gedimino), Trijų Kryžių kalnų, Altarijos kalvyno PV kalvos, vad. Altanos kalnu, nuo Subačiaus gatvės apžvalgos aikštelės, Subačiaus ir Maironio gatvių sankirtos, nuo Šv. Jonų bažnyčios varpinės (išskyrus Vilniaus senamiestyje ir jo aplinkoje pastatytus naujus didelių tūrių, aukštybinius statinius, stelbiančius daugiaplanes panoramas, reikšmingiausias istorines dominantes, matomas panoramų ribas, žr. priedus Nr. 4, Nr. 22, panoramas 1–12; 2018 m.);

„siluetas iš ŠV, nuo Neries upės dešiniojo kranto, formuojamas Pilies (Gedimino) kalno su Aukštutinės pilies liekanomis, Altarijos kalvyno kalnų – Kreivojo arba Plikojo – Trijų Kryžių, Stalo, Bekešo – dešiniajame Vilnios krante, Pilies pastatų ir jų liekanų papilyje, Trijų kryžių paminklo Plikojo kalno viršuje (žr. priedus Nr. 5 ir Nr. 22, siluetą 1; –; TRP; FF Nr. 0.1; 2013 m.); siluetas nuo Išganytojo kalno Š šlaito,

formuojamas Trijų Kryžių, Pilių komplekso kalvyno, gyvenamųjų namų, vertikalių dominančių – sakralinių pastatų: Šv. Jono Krikštytojo ir Šv. Jono apaštalo ir evangelisto bažnyčios su varpine, Vilniaus arkikatedros varpinės, Vilniaus stačiatikių Dievo Motinos ėmimo į dangų soboro, Šventųjų Pranciškaus Asyžiečio, Bernardino Sieniečio, Šv. Mykolo Arkangelo, Šv. Baltramiejaus bažnyčių (žr. priedus Nr. 5 ir Nr. 22, siluetą 2; 2013 m.);

• Ryšys su IVV atributais

Vertė A „Miesto harmoningumas ir integralumas“ – atributai

Gamtinė aplinka. Neries ir Vilnios upių slėnių sistema: žemutinė Vilnios terasa, pašlaitiniai ryšiai su Pilių kalvynu, pakrančių želdiniai ir atviros pievos kaip kraštovaizdžio karkaso dalis.

Viduramžių radialinis planas (kontekstinis atributas). Parko ryšys su istoriniu gatvių tinklu (Pilies–Barboros Radvilaitės–Maironio ašis), atraminės prieigos iš Pilies skvero ir Bernardinų g.

Pastatai ir istorinė aplinka. Parko „inventorius“: vartai, tvora, takų tinklas, tiltelis, mažoji architektūra, ūkinių korpusų reliktai Maironio g. 12 sklype; vienintelis atskiras pastatas — buv. oranžerija (19B kv.).

Zonos ir jų priklausiniai. Tiesioginiai ryšiai su Vilniaus pilių teritorija, istoriniu branduoliu gynybinės sienos ribose ir istoriniais priemiesčiais per vizualines ašis ir pėsčiųjų ryšius.

Panoramos ir siluetai. Skaidrus pilių šlaitų ir Trijų Kryžių kalno silueto skaitymas iš parko, daugiaplanės panoramos link Pilies kalno ir Kalnų parko aukštumų; perspektyvos iš Maironio / B. Radvilaitės ir pakrančių alėjos.

• Autentiškumas (parkui taikomi bruožai)

Planinė–erdvinė kompozicija. ŠV–PR krypties centrinė trasa su ovaline aikšte, pakrančių alėja, lenktų linijų takų tinklas; išlikusių vienuolyno sodo struktūrų panaudojimas 2010 m. atkūrimu.

Gamtinė–hidrografinė struktūra. Vilnios kanalas kaip kultūrinė hidrografija, parko vidinėje dalyje fiksuoti paleovagos pėdsakai; reljefo prišlaitiniai ryšiai su piliakalnių masyvu.

Želdinių struktūros ir dendroflora. Brandžių medžių masyvai, teminės kolekcijos (rožynas, alpinariumas), pakrančių želdiniai; istorinių rūšių reliktai (ąžuolai, kaštonai, amūriniai kamšteniai ir kt.).

Medžiagiškumas ir mažoji architektūra. Istorinė takų/dangų, tvorų ir vartų tipologija; tiltelio, suolų ir apšvietimo tipų atkartojimas pagal 2010 m. projektą.

Funkcinė tąša ir dvasia. Viešo naudojimo miesto sodo funkcija nuo XIX a. pab.; edukacinės-botaninės ir rekreacinės veiklos dermė.

• Vientisumas

Kompozicinė visuma. Ašių, takų, aikščių, vandens telkinių ir želdinių masyvų integralumas; pakrančių alėjos tęstinumas.

Vizualiniai ryšiai ir apsaugos zonos. Išsaugoti ryšiai su Pilių komplekso šlaitais ir siluetu; pozonio nuostatos dėl panoramų, perspektyvų ir siluetų apsaugos.

Struktūrinis nepertraukiamumas. Istorškai susiklosčiusių prieigų ir perėjimų prie Vilnios, takų ir želdynų sekų stabilumas.

Gamtinis karkasas. Slėnio terasa, šlaitai, vandens telkiniai ir kanalų liekanos kaip neatskiriama parko kompozicijos dalis.

Grėsmės. Masiniai renginiai ir aptarnavimo logistika, pakrančių erozija bei hidrologiniai svyravimai, agresyvūs laikini įrenginiai, nekontroliuotas reklamos/mažosios architektūros intensyvumas.

1.7.8. D3 Senamiesčio zona „ANTAKALNIS“

• Bendrieji duomenys, statistiniai parametrai

Altarijos kalvyno šiaurinė dalis. Kvartalo Nr. 73B šiaurinė dalis. **Plotas: 9,4 ha.** Užstatymo tankis iki 20 %.

„kvartalai – istorinių gatvių suformuoti kvartalai: III D3 zona „Antakalnio priemiestis“ – kvartalo Nr. 73B šiaurinė dalis; (žr. priedą Nr. 22; 2013 m.);“

„valdos (posesijos) – istorinių valdų ribos (žr. priedą Nr. 22; 2023 m.);“

Istorinė–urbanistinė raida ir pagrindinės funkcijos

Teritorija pasižymi išraiškingu reljefu, kuris dėl grunto savybių ir žmogaus veiklos yra erodavęs. Nors būta ir XVII–XVIII a. mūrinių pastatų, šios zonos teritorija nebuvo užstatoma iki XIX a. II pusės, kai rytinėje dalyje buvo įrengta nedidelė karinės paskirties ūkinė zona (kariniai objektai Altarijos vakarinėje dalyje prie T. Kosciuškos gatvės kūrėsi nuo 1831 m.). Tokios pat paskirties išlikusi ir dabar, XX a. II pusėje ją užstačius papildomai ūkinės paskirties nevertingais statiniais. Vakarinė zonos dalis skirta rekreacijai (XX a. II pusėje įrengtas stadionas) ir pratęsia Pietinę Altarijos kalvyno (Kalnų parko) rekreacinę teritoriją.

„keliai, gatvės, aikštės, įvažiavimai, pravažiavimai, takai, jų tipai, trasos, dangos – lauko akmenų grindinio fragmentai pastatų kiemuose: Olandų g. Nr. 21 (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2021 m.);“

Kalnų parko stadionas (istorinis kontekstas). Stadionas įrengtas 1925 m. Kalnų parko prieigose; tarpukariu vadintas VI pėstininkų pulko stadionu, sovietmečiu – „Dinamo“ / VRM stadionu; šiandien priklauso Policijos departamentui. Išlikusios masyvios betoninės tribūnos; 2020–2024 m. atlikti rekonstrukcijos darbai (dirbtinė danga, apšvietimas, bėgimo takai, pagalbinės erdvės).

Funkcinė tąsa. Sporto bazė ir renginių erdvė Kalnų parko–Pilių komplekso aplinkoje; fizinis priėjimas iš T. Kosciuškos g. ir Olandų g.; artimos pėsčiųjų jungtys su Sereikiškių parku.

Mokslinė santrauka (kontekstas). Kartografiniai šaltiniai rodo, kad Vilnios slėnio šlaitai ir terasos šiame ruože veikė kaip natūralus miesto kraštovaizdžio rėmas, kuriame užstatymas nesusiformavo arba buvo laikinas. XIX a. planuose (B. R. Vitkauskienė) fiksuojami pėsčiųjų ryšiai ir parko prieigos, susiję su Pilių komplekso pakraščiais ir Vilnios pakrančių takais; XX a. 1–2 dešimtmečiais čia įsitvirtina sporto ir masinių renginių funkcijos, atitinkančios šlaitų–terasų atvirą struktūrą. Ikonografiniai šaltiniai (Drėma) liudija daugiaplanių panoramų į Pilies kalną ir Trijų Kryžių kalną patirtį nuo Kalnų parko keterų; tai aiškina ir šios teritorijos vizualinę reikšmę bendrame senamiesčio siluete. Šių bruožų tąsa užtikrina zonos identitetą ir pagrindžia riboto intensyvumo tvarkymo bei eksponavimo nuostatas.

• Urbanistinė charakteristika ir kraštovaizdis

„tūrinės erdvinės struktūros sandara - daugialypė tūrinė-erdvinė struktūra, sudaryta iš kultūros paveldo objektų, urbanistinės struktūros statinių bei urbanistinės struktūros statinių, turinčių vertingųjų savybių požymių, su trimis pagrindiniais funkciniais ir kompoziciniais senamiesčio centrais – Aukštutine pilimi ir jos aplinka;“

• Užstatymo tipai

„užstatymo tipai – III D3 zonos „Antakalnio priemiesčio“ užstatymo tipai: kvartalo Nr. 73B Olandų g. Nr. 21A valdos PV dalies užstatymas atskirai stovintiu XIX a. pr. parako sandėlio pastatu bei Kosciuškos g. Nr. 7 valdos PR dalies užstatymas atskirai stovintiu XX a. 7 deš. statytu šaudyklos pastatu (užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai nenustatyti.

kvartalo Nr. 73B Kosciuškos g. Nr. 9B valdoje – XIX a. pr. – XX a. I p. užstatymas laisvai teritorijoje išsidėsčiusiais 1 aukšto su pastogėmis pastatais – senąja parako saugykla bei administraciniu pastatu, formuojančiais laisvo planavimo visuomeninių pastatų užstatymo tipą (1 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 2,5 m iki 3,0 m, iki kraigo – 5,5 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 1a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 3,0 m, – kraigas (maksimalus): 5,5 m.

kvartalo Nr. 73B Olandų g. Nr. 21 valdoje – sodybinis miestelių netaisyklingas XX a. I p. užstatymas 1 aukšto su pastoge pastatu (1 a. su pastoge pastato aukštis iki karnizo 2,5 m, iki kraigo – 4,5 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR:– aukštingumas (maksimalus): 1a. su pastoge; – karnizas (maksimalus): 2,5 m, – kraigas (maksimalus): 4,5 m.

Atviros ir uždarnos erdvės. Atviros sporto aikštynų erdvės – Kalnų parko stadionas T. Kosciuškos g. 7 (pastatytas 1925 m., rekonstruotas 1949 m.; –; TRP 82 lap.; Kalnų parko šlaitų panoramos; uždarų erdvių – nėra.

Visi zonų ribiniai rodikliai ir jų dydžiai pateikti prieduose: PRIEDAS NR.2. „VILNIAUS SENAMIESČIO ZONOSE NUSTATYTŲ UŽSTATYMO TIPŲ RIBINIŲ RODIKLIŲ TECHNINĖ LENTELĖ PAGAL KVR DUOMENIS“ bei PRIEDAS NR.3. „VILNIAUS SENAMIESČIO ZONINIO IDENTITETO SKIRTUMŲ MATRICA PAGAL TAPAČIŲ UŽSTATYMO TIPŲ RIBINIUS RODIKLIUS“.

• Kultūrinės vertės požymiai ir autentiškumas

Šios zonos rytinė užstatyta dalis – teritorija su dominuojančiais urbanistiniais naujadarais.

Statiniai. Išlikusi nedidelė grupė XIX a. II pusės ūkinės – administracinės paskirties statinių. Aukštingumas – 1–2 a. Stogai dvišlaičiai, daugumoje pažemintos konstrukcijos. Dangos: skarda, asbocementiniai lakštai. Tūriai kompaktiški, dominuoja istorinė estetika, fasadai tinkuoti (yra keli fachverkinės konstrukcijos naujadarai), dekorų detalių negausu.

„užstatymo bruožai – III D3 zonoje „Antakalnio priemiestyje“ vyraujant pastatams be stilistinių bruožų, išskirtinas parako sandėlio pastatas – kompaktiško tūrio, tinkuoto plytų mūro sienomis, lakonišku klasicistiniu fasadų dekoru, valminiu stogu su pusapskričiais stoglangiais ir skardos lakštų danga (2023 m.);“

Gamtinis pagrindas

Reljefas: į šią zoną patenka dalis erozinio Altarijos kalvyno (Kalnų parko).

„gamtiniai elementai – kylantis į P pusę reljefas su erozinių Vilniaus kalvynų fragmentais – Pilies kalnu ir Altarija – atskirtais siauro Vilnios upės slėnio senamiesčio ŠR dalyje – I, III D3 zonose;“

Želdynai: tai Kalnų parko dalis, kurioje yra stadionas bei KAM priklausantys ūkiniai pastatai. Senovėje ši teritorija buvo apaugusi mišku.

„želdiniai: Altarijos kalvyno dešiniajame Vilnios upės krante (želdiniai netyrinėti; 2013 m.);“

• Kultūrinis sluoksnis

Teritorinis ryšis su Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės (u. k. 25504) nustatytais vertingosiomis savybėmis. Archeologinio sluoksnio radiniai: statinių liekanos, rūšiai ir kt. yra bendros senamiesčio vertybės.

„kultūrinis sluoksnis (žr. Kultūros vertybių registre Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės 25504, A1610K vertingąsias savybes; 2023 m.);“

• Vidinis miestovaizdis

Neformuoja vertingų išklotinių, perspektyvų, neturi dominančių.

• Išorinis miestovaizdis

„panoramos – senamiesčio panoramos nuo Pilies (Gedimino), Trijų Kryžių kalnų, Altarijos kalvyno PV kalvos, vad. Altanos kalnu, (išskyrus Vilniaus senamiestyje ir jo aplinkoje pastatytus naujus didelių tūrių, aukštybinius statinius, stelbiančius daugiaplanes panoramas, reikšmingiausias istorines dominantes, matomas panoramų ribas, žr. priedus Nr. 4, Nr. 22, panoramas 1–12; –; TRP; IKONOGR Nr. 19–21, 23–34, 40; FF Nr. 0.7, 10, 11, 14, 15, 19–22; 2013 m.; IKONOGR Nr. 52-59, 71, 73, 75, 79, 80, 85, 87; FF Nr. 31, 32; 2017, 2018 m.);“

- Ryšys su gretimybėmis**

Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato, paskelbto Lietuvos Respublikos Seimo 2002-04-23 nutarimu Nr. IX-861, teritorija bei „Pilis – Katedra“ – UNESCO Pasaulio paveldo vertybės pirma iš Vilniaus senamiesčio šešių pagrindinių kultūros paveldo kompleksų.

„Artimiausios kultūros paveldo teritoriją ar vietovę supančios aplinkos kultūrinio kraštovaizdžio vertingosios savybės – ŠR – su Vilniaus miesto istorine dalimi, vad. Antakalniu (u. k. 16084); 2023 m.);“

- Ryšys su UNESCO IVV atributais („parko prieigų“ atvejis)**

Vertė A „Miesto harmoningumas ir integralumas“ – III D3 zonos indėlis

Gamtinė aplinka. III D3 zona „dengia“ Vilnios slėnio šlaitų ir terasų pakraščius, veikiančius kaip natūralus miesto kraštovaizdžio karkasas; atviros pievos ir šlaitų želdiniai palaiko istorinių panoramų skaidrumą. Zonos ir jų priklausiniai. III D3 zona yra priemiesčio pakraštis, organiškai susietas su Vilniaus pilių komplekso teritorija; ryšiai išlaikomi pėsčiųjų takais ir vizualinėmis ašimis. Panoramos ir siluetai. Užtikrinamas daugiaplanių Vilniaus panoramų ir siluetų (Pilies/Trijų Kryžių) skaitymas nuo šlaitų keterų ir pagrindinių viešųjų erdvių.

- Ryšys su autentiškumo atributais**

Planinė–erdvinė logika. Atviros sporto erdvės istoriškai suderintos su šlaitų–terasų struktūra; trasos ir mazgai remiasi senaisiais priėjimais prie pilių ir Vilnios pakrančių. III D3 zonos medžiagiškumas. Takų dangų grūdėtumas, mažosios architektūros neutralumas; techninių rekreacijos įrenginių grįžtamumas.

- Ryšys su vientisumo atributais**

Ryšys su Vilniaus Pilių IVV 1 grupe. III D3 zona veikia kaip Pilių teritorijos pakraščiai („edge“) — sprendiniai negali ardyti Pilių komplekso vientisumo, panoramų ir siluetų skaitymo; palaikomos funkcinės vizualinės jungtys su Kalnų parku ir Sereikiškių parku. Struktūrinis tęstinumas. Išlaikomas takų tinklo, šlaitų–terasų, želdinių masyvų ir vizualiųjų ašių integralumas.

1.7.9. E1 Senamiesčio zona „UŽUPIO PRIEMIESTIS“

• Bendrieji duomenys ir statistiniai parametrai.

Istorinių priemiesčių zona, senamiesčio rytinėje ir šiaurės rytinėje dalyse, Užupio – Krivių gatvių aplinka. Kvartalų Nr: 69A, 69B, 70A, 70B, 71, 72, 73A, 75A, 75B. Plotas: 24,6 ha. Užstatymo tankis – iki 20 % (kvartalas 73a), 20 – 40 % (kvartalai: 72, 75) iki 40 – 60 % (kvartalai: 69, 70, 71).

„planinės struktūros tipas – sudėtinis: Senamiesčio teritorijoje išskirtos 10 zonų, III E1 zonoje „Užupio priemiestyje“ planinės struktūros tipas – radialinis (žr. priedą Nr. 22; 2013 m.);“

„planinės struktūros tinklas – sudėtinis: III E1 zonos „Užupio priemiesčio“ – radialinis tinklas (žr. priedą Nr. 22; 2013 m.);“

„kvartalai – istorinių gatvių suformuoti kvartalai: III E1 zona „Užupio priemiestis“ – kvartalai: Nr. 69A, 69B, 70A, 70B, 71, 72, 73A, 75A, 75B; (žr. priedą Nr. 22; 2013 m.);“

„valdos (posesijos) – istorinių valdų ribos (žr. priedą Nr. 22; TRP; 2023 m.);“

• Istorinė – urbanistinė raida.

Zonos užstatymą įtakojo šie faktoriai: hidrografija (Vilnios kilpa), teritorijos reljefo savybės, socialinė gyventojų struktūra. Pradedant vakarine dalimi zona kapitaliniais pastatais užstatoma nuo XVII a. vidurio. XVIII a. I p. (J. G. M. fon Fiurstenhofo) Vilniaus miesto plane zonoje matomas susiformavęs pagrindinių gatvių tinklas, didelės reguliarios posesijos vakarinėje zonos dalyje, sodybinio charakterio užstatymas, likusioje zonos dalyje (užstatymas matomas iki dabartinės rytinės senamiesčio ribos. XVIII a. pab. – XIX a. pr. zonos užstatymas tankesnis, atsiranda papildomų gatvių. Kadangi šiaurinė zonos dalis (Krivių gatvė) nebuvo itin tinkama užstatymui, užstatymas XVIII a. pab. – XIX a. daugiausiai formavosi zonos vakarinėje ir pietinėje dalyje. Zonos šiaurinė dalis užstatyta daugiausiai XIX a. pab. – XX a. I pusėje. Tradicinė zonos socialinė struktūra nebuvo palanki užstatymo investicijoms.

„keliai, gatvės, aikštės, įvažiavimai, pravažiavimai, takai, jų tipai, trasos, dangos – gatvių trasos: Malūnų, Užupio, Polocko, Krivių (Krivių g. sankryžą su Olandų g.; 2011 m.); Paupio, trasos (2013 m.);“

„lauko akmenų grindinio fragmentai pastatų kiemuose: Užupio g. Nr. 16, Nr. 20, Nr. 23, Paupio g. Nr. 14, Polocko g. Nr. 11, Nr. (Senamiesčio apibrėžta teritorija; būklė patenkinama; 2023 m.);“

„metaliniai, dalis inkrustuoti tašytais lauko akmenimis, inžinerinių tinklų šulinių dangčiai: Paupio g. - 11 vnt., Užupio g. – 1 vnt., Polocko g. – 1 vnt., Baltajame skg. – 2 vnt.;“

V. Drėma – „Dingęs Vilnius“ (pilna citata)

„Vienas seniausių Vilniaus priemiesčių yra Užupis, minimas dar XV a. Jis guli į rytus nuo Senamiesčio, gana plačiai išsiskleidęs dešiniajame Vilnelės krante, siekdamas Antakalnio, Lyglaukiu ir Paplavų priemiesčius. Pagrindinė to paties pavadinimo Užupio gatvė rytuose baigiasi nedidele turgaviete, nuo kurios šakojasi dvi didesnės gatvės: viena kairėje, Marytės Margytės, veda į Antakalnį, kita dešinėje, Polocko, veda į Lyglaukius ir Belmontą. Užupyje gyveno daugiausia amatininkai, ypač audėjai, o nuo XIX a. ir smulkūs valdininkai. Šiaurinė priemiesčio dalis su dabartinėmis M. Margytės ir Filaretų gatvėmis nuo XVI a. priklausė pravoslavų šv. Dvasios brolijai, todėl čia daugiausia gyveno šventikai ir cerkvių patarnautojai. Atitinkamai vadinosi ir gatvės: pirmoji Šventikų, antroji Ponomarų. Užupį su miestu jungė trys tiltai. Vienas jų stovėjo prie pat Bernardinų vartų ir vedė į dabartinę Malūnų gatvę, antras buvo tuoj už Išganytojo (Spaso) vartų ir vedė į Užupio gatvę, trečias jungė Paupio ir Paplavų gatves ir stovėjo prie vaivadų malūno. Šituos tiltus, minimus jau XVI a., nuolat reikėjo remontuoti, ypač po didesnių pavasarinių Vilnelės potvynių. Lėšų remontui teikė mokesčiai, imami už pravažiuojančius vežimus. Užupis iki XX a. vidurio buvo gana nuošalus priemiestis. Neturtingas jis ir architektūros paminklų. Vienas reikšmingesnių statinių buvo dviaukštis mūrinis bernardinų tretininkų vienuolynas Malūnų gatvėje (dab. Malūnų g. 3).“

• Urbanistinė charakteristika

Pagrindinė zonos dominantė – Vilnios upės vingis. Pagrindinės zonos istorinės kompozicinės ir funkcinės ašys – Užupio. Polocko bei Krivių gatvės. Iš reikšmingesnių vertikalinių dominančių pažymėtina Šv. Baltramiejaus bažnyčia. Reikšmingos planinės dominantės – Mažoji Užupio aikštė ir buvusi turgaus aikštė. Užstatymo tipai, ypač perimetris – posesijinis atviras į Vilnios upę.

Vyraujantys užstatymo tipai: perimetris – posesijinis atviras morfotipas (PPA) – vakarinėje ir pietinėje dalyje; sodybinis užstatymas (SU) – šiaurinėje dalyje. Pasitaikantys užstatymo tipai: atskirai stovintys pastatai (AS); perimetris – posesijinis morfotipas (PP).

„tūrinės erdvinės struktūros sandara – daugialypė tūrinė–erdvinė struktūra, sudaryta iš kultūros paveldo objektų, urbanistinės struktūros statinių bei urbanistinės struktūros statinių, turinčių vertingųjų savybių

požymių, su trimis pagrindiniais funkciniais ir kompoziciniais senamiesčio centrais – su pagrindinėmis III E1 zonos istorinėmis kompozicinėmis ir funkcinėmis ašimis – Užupio, Polocko bei Krivių gatvėmis (žr. priedą Nr. 22; 2023 m.);“

• III E1 zonos „Užupio priemiesčio“ užstatymo tipai:

„perimetrinis posesijinis XIX–XX a. I p. užstatymas su XV–XVIII a. reliktais, atskiromis XV–XVIII a. užstatymo struktūromis Paupio, Užupio, Polocko gatvėse, XXI a. pr. tarpais 1–3 aukštų su pastogėmis pastatais kvartalo Nr. 69B Paupio g. valdose, kvartalo Nr. 70 V dalyje Paupio, Užupio gatvių, kvartalo Nr. 71 P dalyje bei kvartalo Nr. 72 V dalyje Malūnų, Užupio gatvių valdose, kvartalo Nr. 75A P dalyje Polocko g. valdose (1–3 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 2,3 m iki 10,6 m, iki kraigo – nuo 6,7 m iki 20,1 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 3 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 10,6 m, – kraigas (maksimalus): 20,1 m.

„perimetrinis atviras į Vilnios šlaitus XIX–XX a. I p. užstatymas su XV–XVIII a. reliktais, atskiromis XV–XVIII a. užstatymo struktūromis Užupio g., XXI a. pr. tarpais 1–3 aukštų su pastogėmis pastatais kvartalo Nr. 69A V dalyje Užupio g. valdose, kvartalo Nr. 69B Paupio g., kvartalo Nr. 70 Paupio, Užupio, Polocko gatvių, kvartalo Nr. 72 Užupio, Krivių gatvių valdose (1–3 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 3,2 m iki 11,7 m, iki kraigo – nuo 7,1 m iki 18,5 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 3 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 11,7 m, – kraigas (maksimalus): 18,5 m.

„perimetrinis reguliarus valdos XIX–XX a. I p. užstatymas su XV–XVIII a. reliktais XX a. II p. – XXI a. pr. tarpais 1–3 aukštų su pastogėmis pastatais kvartalo Nr. 69A R dalyje Užupio g. valdoje, kvartalo Nr. 70 R dalyje Polocko g. valdose, kvartalo Nr. 72 Užupio, Krivių gatvių, kvartalo Nr. 75A P, ŠV dalyse Polocko, Krivių gatvių valdose (1–3 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 3,2 m iki 12,5 m, iki kraigo – nuo 6,9 m iki 19,8 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 3a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 12,5 m, – kraigas (maksimalus): 19,8 m.

„komponentinis išsklaidytas XVI a. – XIX a. pab. užstatymas kvartalo Nr. 70 V dalyje Užupio g. – Šv. Baltramiejaus bažnyčios statinių kompleksu, kvartalo Nr. 72 ŠV dalyje Malūnų g. – Vilniaus Užupio bernardinų vienuolyno pastatų kompleksu (užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai nenustatyti.

„sodybinis miestelių perimetrinis XIX a. – XX a. I p. užstatymas 1 aukšto su pastogėmis pastatais kvartale Nr. 73A, kvartalo Nr. 75 ŠR dalyje Baltojo skg. valdose (1 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 2,7 m iki 3,8 m, iki kraigo – nuo 6,5 m iki 8,3 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 1 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 3,8 m, – kraigas (maksimalus): 8,3 m.

„sodybinis miestelių netaisyklingas XIX a. – XX a. I p. užstatymas 1 aukšto su pastogėmis pastatais kvartale Nr. 73A, kvartalo Nr. 70 PV dalyje Paupio g. valdoje bei R dalyje Žvirgždyno g. valdoje (1 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 2,6 m iki 5,7 m, iki kraigo – nuo 6,0 m iki 9,5 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR:– aukštingumas (maksimalus): 1 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 5,7 m, – kraigas (maksimalus): 9,5 m.

„miesto vilos perimetrinis XIX a. – XX a. I p. užstatymas 1–2 aukštų su pastogėmis pastatais kvartalo Nr. 71 ŠR dalyje Malūnų g. valdoje, kvartalo Nr. 75A ŠV dalyje Krivių g. valdoje (1-2 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 3,0 iki 6,9 m, iki kraigo - nuo 4,5 iki 10,8 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 2 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 6,9 m, – kraigas (maksimalus): 10,8 m.

„miesto vilos laisvas XIX a. – XX a. II p. užstatymas 2 aukštų su pastogėmis pastatais kvartalo Nr. 72 Užupio ir Krivių gatvių valdose (2 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 6,5 m iki 8,5 m, iki kraigo – nuo 9,2 m iki 11,4 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 2 a. su pastogėmis; – karnizas (maksimalus): 8,5 m, – kraigas (maksimalus): 11,4 m.

„atskirai stovinčių statinių užstatymas XIX a. II p. – XX a. I p. pastatytais vandens bokštais Turgaus aikštėje kvartale Nr. 75B bei skvere tarp Vilnios up. ir Malūnų g. kvartalo Nr. 71 Š dalyje (užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai nenustatyti.

„laisvo planavimo užstatymas kvartalo Nr. 72 ŠV dalyje Malūnų g. 1981 m. pastatytais 2–4 a. su sutapdintais stogais bei pastogėmis Dailės akademijos naujaisiais rūmais bei jų teritorijoje esančiu XIX a. pab. – XX a. pr. 2 a. su pastoge pastatu, 3 a. su pastoge pastatu kvartalo Nr. 73A Š dalyje Krivių g. valdoje (2–4 a. pastatų su sutapdintais stogais aukštis nuo 9,9 m iki 20,7 m, 2–3 a. su pastogėmis pastatų aukštis iki karnizo nuo 8,2 m iki 13,6 m, iki kraigo – nuo 10,2 m iki 16,0 m, užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai pagal KVR: – aukštingumas (maksimalus): 4 a. su sutapdintais stogais bei pastogėmis; pastatų su sutapdintais stogais aukštis (maksimalus): 20,7 m; 3 a. su pastogėmis – karnizas (maksimalus): 13,6 m, – kraigas (maksimalus): 16,0 m.

„dominantės – „Užupio priemiesčio“ – III E1 zonos: Šv. Baltramiejaus bažnyčia kvartale Nr. 70A (2013 m.);“

Visi zonų ribiniai rodikliai ir jų dydžiai pateikti prieduose: PRIEDAS NR.2. „VILNIAUS SENAMIESČIO ZONOSE NUSTATYTŲ UŽSTATYMO TIPŲ RIBINIŲ RODIKLIŲ TECHNINĖ LENTELĖ PAGAL KVR DUOMENIS“ bei PRIEDAS NR.3. „VILNIAUS SENAMIESČIO ZONINIO IDENTITETO SKIRTUMŲ MATRICA PAGAL TAPAČIŲ UŽSTATYMO TIPŲ RIBINIUS RODIKLIUS“.

- **Kultūrinės vertės požymiai ir autentiškumas**

Šioje zonoje dominuoja teritorijos, išlaikiusios autentišką arba artimą autentiškai urbanistinę struktūrą. 70B ir 75 kvartalai – teritorijos, turinčios urbanistinių naujų darų. 72 kvartalo šiaurės vakarinė dalis – teritorija du dominuojančias urbanistinius naujų darus. 73A kvartalas – urbanistiniu požiūriu nesusiformavusi teritorija.

Statiniai: atskirose zonos dalyse (vakarinėje ir pietinėje) dominuoja eklektiniai, istoristiniai 2 (rečiau – 3–4 aukštų) aukštų būtai, dalis pastatų – klasicistiniai; pagrindinių pastatų būtai išdėstyti išilgai gatvių, daugumoje pagrindinių gatvių fragmentų formuoja ištisines išsklotines (vakarinėje zonos dalyje); dalis atsitiktinių erdvių susiformavo įtakojant ryškiai pabrėžtam reljefui, kiemų erdvės atviros į šlaitus, šalutinių gatvių pastatų būtai 1–2 aukštų. Krivių gatvės užstatymas sodybinis, 1 aukšto su mansarda, sklypuose laisvai išdėstyti pagalbiniai pastatai.

Pagrindinių gatvių pastatų fasadai plokštuminiai, dominuoja eklektinė ir istoristinė estetika, kiemo fasadai nesudėtingi, be stilistinių bruožų, šalutinėse gatvėse dominuoja fasadai be stilistikos požymių; Krivių gatvėje – mediniai, tradicinės apdailos fasadai; pagrindinės statinių laikinės konstrukcijos – plytų mūro sienos, apdaila – tinkas, atskiri pastatai netinkuoti; Krivių gatvėje rastų ir karkasinės konstrukcijos; stogai dvišlaičiai, daugiašlaičiai, dalis pažemintos konstrukcijos, stogų dangos – čerpės ir skarda (charakteringa eklektiniams ir istoristiniams pastatams).

„užstatymo bruožai – III E1 „Užupio priemiesčio“, XIX a. – XX a. I p. susiformavusių užstatymo struktūrų išdėstyti išilgai gatvių pagrindiniai pastatų būtai, formuojantys ištisines išsklotines su pagrindinėse gatvėse aukštesniais pastatais; sodybinis Krivių gatvės III E1 zonoje užstatymas; istorinių priemiesčių erdvių susiformavimas pagal išsiskiriantį reljefą; pagrindinių gatvių pastatų plokštuminiai, be būtinųjų elementų fasadai; fasaduose vyraujanti eklektikos stilistika; fasadų dekoras, išsiskiriantis gausa ir puošnumu pagrindinėse gatvėse, pastatų apatiniuose aukštuose, šalutinių gatvių kukliai dekoruoti, be aiškesnių stiliaus bruožų fasadai; paprasti, be stilistinių požymių kiemų fasadai; fasadų kompozicijoje vyraujantis horizontalumas, apatinėse fasadų dalyse dominuojančios tarpavarčių angos, pabrėžiančios fasadų simetrijos ašį; pastatai su tinkuotomis plytų mūro sienomis, esant pavieniams netinkuotiems istorizmo, „plytų stiliaus“ pastatams; Krivių gatvės pastatų III E1 zonoje, Baltajame skg. III E1 zonoje; dvišlaičiai, daugiašlaičiai pažemintos konstrukcijos, lygių plokštumų be puošybos stogai su čerpių, skardos lakštų danga, tinkuoto plytų mūro dūmtraukiais, mažai dekoruotais mansardų stoglangiais (iš dalies pakitę; žr. priedą Nr. 22; 2023 m.);

„uždardos erdvės – kiemų erdvės (kai kurie istoriniai kiemai, juos uždengus, paversti pastatų ar jų kompleksų interjerai; būklė bloga, patenkinama; 2013 m.); įvažiavimai į kiemus, dažniausiai pro gatvės korpusuose įrengtas tarpuvarčes, kartais pro tvoroje esančius vartus bei pro gretimų pastatų jungiančias arkas (dalyje įvažiavimų įrengtos patalpos; būklė bloga, patenkinama; 2013 m.); kiemų, tarpuvarčių lauko akmenų grindiniai, jų fragmentai, tipas (2013 m.); kiemų želdiniai (netyrinėti; 2013 m.);

• Viešosios (atviros) erdvės

Gatvės – organiškai susiformavęs radialinis tinklas, dangos: asfaltbetonis, betono plytelės. Aikštės – zonoje yra dvi istoriškai ir funkciškai susiformavusios aikštės: mažoji Užupio aikštė, Užupio ir Malūnų – Paupio gatvių sankryžoje bei senoji turgaus aikštė Užupio, Polocko ir Krivių gatvių sankryžoje. Kitos erdvės yra dėl įvairių priežasčių nebaigtos užstatyti ar išgriautų kvartalų dalys, reljefo šlaitai.

„aikštės: Užupio aikštė Malūnų, Užupio ir Paupio gatvių sankirtoje, Užupio Turgaus aikštė Polocko, Krivių ir Užupio gatvių sankirtoje, (žr. priedą Nr. 22; 2023 m.);“

„skverai: Tibeto skveras tarp Vilnios up. ir Malūnų g., (daugumoje skverų pastatyti monumentaliosios dailės kūriniai, vyrauja sovietmečiu formuotos želdinių kompozicijos; išsamiam želdinių įvertinimui reikalingi papildomi tyrimai; 2023 m.);“

„aikščių, skverų, kitų atvirų erdvių monumentaliosios dailės kūriniai: skulptūra „Užupio angelas“ (skulpt. Romas Vilčiauskas, archit. Algirdas Umbrasas, 2002 m., žalvaris, bronzos, Užupio a., būklė gera; TRP 112, TRP 36, 37, 64 lap.; FF Nr. 70.5a; 2023 m.);“

• Prarasta (pakitusi) zonos užstatymo dalis

„vietovei reikšmingo buvusio užstatymo ar jo dalių vietos – neišlikusio perimetrinio užstatymo vietos: III E1 zonoje „Užupio priemiestyje“ kvartalo Nr. 70 centrinėje dalyje (buvusio reikšmingo užstatymo vietos, kurios po 1940 m. buvo užstatytos pastatais, vertingosiomis Vilniaus senamiesčio savybėmis nenustatomos ir TRP nežymimos; 2023 m.);“

• Gamtinis pagrindas

Reljefas: Vilnios upės statūs krantai bei atskirose atkarpose salpa, prievaginis šlaitas.

„gamtiniai elementai – kylantis į P pusę reljefas su erozinių Vilniaus kalvynų fragmentais su Vilnios slėnio terasų šlaitais, pakopomis, prievaginiais šlaitais senamiesčio R, PR dalyje – III E1 zonose (neištirta; 2013 m.);“

Hidrografija: šioje zonoje yra Vilnios upės vagos įspūdinga kilpa (meandra). Praeityje būta hidrotechninių įrenginių: trys tiltai, malūnai.

„hidrografinis tinklas: Vilnios upės, kertančios senamiestį R dalyje, vaga, slėnis 2013 m.);“

Želdynai: viešose erdvėse, pastaruoju metu, geros būklės želdynų mažai. Krivių-Polocko gatvių sankirtos skveras (75 B kvartalas), Malūnų gatvės skveras (71 kvartalas) nusidriekia palei Vilnios upę šalia tilto abipus gatvės. Tuo tarpu Užupio, Paupio–Malūnų gatvių sankirtos skveras (Užupio angelas stovi) be želdinių. Taip pat reikia paminėti Šv. Baltramiejaus bažnyčios šventoriaus želdyną. Istoriniai šaltiniai liudija, kad Užupio priemiestyje buvo gan nemažai ūksmingų sodų medinių dvarelių teritorijose. Gatvių erdvėse želdynai menki, fragmentiški, neprižiūrimi.

• Kultūrinis sluoksnis

Teritorinis ryšis su Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės (u. k. 25504) nustatytomis vertingosiomis savybėmis. Archeologinio sluoksnio radiniai: statinių liekanos, rūšiai ir kt. yra bendros senamiesčio vertybės.

„kultūrinis sluoksnis (žr. Kultūros vertybių registre Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės 25504, A1610K vertingąsias savybes; 2023 m.);“

„kapai griautiniai kapai valdoje Užupio g. 11; kapai suardyti statybų metu, 2000–2001 m. aptikti keli suardyti palaidojimai, greičiausiai iš XVII a. čia buvusių augustinų bažnyčios kapinių, žr. 15.59, 15.66; griautiniai kapai valdose Užupio g. 2 ir 4; 1982 m. aptiktas vaiko palaidojimas ir pavieniai žmonių kaulai, kurie galėjo priklausyti XVII a. sunykusios Šv. Petro ir Povilo cerkvės kapinėms; žr. 15.48; griautiniai kapai Užupio pėsčiųjų tako vietoje; 2001 m. aptikti keli suardyti palaidojimai, galėję priklausyti Šv. Baltramiejaus bažnyčios kapinėms, kiti kapai; 2013 m.);“

• Miestovaizdis

Vidinis miestovaizdis

„perspektyvos – Malūnų g. perspektyva P–Š kryptimi nuo Malūnų ir Užupio gatvių sankryžos į Gedimino pilį ir Šv. Onos bažnyčią (žr. priedą Nr. 6, 2013 m.);“

„išsklotinės – gatvių užstatymo išsklotinės: Malūnų g. ŠR pusės, Paupio g. ŠR ir PV pusių atkarpos nuo sankryžos su Malūnų g. iki Paplaujos tilto (išskyrus pastato Paupio g. Nr. 14 balkoną ir jo durų angą, R korpuso plokštuminius stoglangius, pastatų Paupio g. Nr. 5, Nr. 8, Nr. 11, Nr. 12 tūrinius stoglangius, pastato Paupio g. Nr. 3 plokštuminius stoglangius, pastato Paupio g. Nr. 14 R korpuso angos neištirtos; išsklotinės iš dalies pakitusios; TRP; FF Nr. 69B.3–6, 70.1–4, 72.18–20; 2013 m.); Paupio g. Š pusės atkarpų iš pastatų Paupio g. Nr. 16 ir Nr. 18, Paupio g. P pusės atkarpų nuo pastato Paupio g. Nr. 17 iki pastato Nr. 19 ir nuo pastato Paupio g. Nr. 25 iki pastato Nr. 29, Užupio g. Š pusės atkarpos nuo pastato Užupio g. Nr. 2 iki pastato Nr. 30, Užupio g. P pusės (išskyrus naujus pastatus Užupio g. Nr. 11 ir Nr. 25, pastatų Užupio g. Nr. 16, Nr. 23 plokštuminius stoglangius, pastatų Užupio g. Nr. 20, Nr. 30, Nr. 32, Paupio g. Nr. 19 tūrinius stoglangius, pastato Užupio g. Nr. 22 plokštuminius, tūrinius stoglangius, pastato Paupio g. Nr. 25 I a. R lango angą, pastatų Užupio g. Nr. 16, Nr. 20 cokolinio a. angos, pastatų Užupio g. Nr. 22, Paupio g. Nr. 16 I a. angos neištirtos; išsklotinės iš dalies pakitusios; TRP; FF Nr. 69A.2–4, 69B.3-6, 70.1–4, 6, 9, 10, 11, 14–16, 71.5–7, 72.1–8, 96.2–4, 97. 4, 4a, 5, 5a; 2013, 2023 m.); dešiniojo Vilnelės kranto atkarpų tarp Užupio ir Bernardinų tiltų bei abipus Paplaujos tilto, Polocko g. Š pusės atkarpų nuo pastato Polocko g. Nr. 2 iki pastato Nr. 6 ir nuo pastato Nr. 12 iki pastato Nr. 14, Polocko g. P pusės atkarpos iš pastato Polocko g. Nr. 1 bei atkarpos nuo pastato Polocko g. Nr. 7 iki pastato Nr. 13, Krivių g. ŠV, V pusės atkarpų nuo pastato Krivių g. Nr. 16 iki pastato Nr. 24 ir nuo pastato Krivių g. Nr. 26 iki pastato Nr. 38 (išskyrus garažą Krivių g. Nr. 18, pagalbinį pastatą Krivių g. Nr. 22, pastato Krivių g. Nr. 24 paaukštintą pastogę su mezoninu, pastato Polocko g. Nr. 4 tūrinius stoglangius, pastatų Polocko g. Nr. 6, Nr. 7, Nr. 14 plokštuminius stoglangius, pastatų Krivių g. Nr. 20, Nr. 26, Nr. 28, Nr. 30, Nr. 32, Nr. 34, Nr. 38 asbocementinių lakštų stogų dangas, pastatų Krivių g. Nr. 20, Nr. 28, Nr. 30, Nr. 34 prieangiai, pastatų Polocko g. Nr. 4, Nr. 12 I a. angos, pastatų Krivių g. Nr. 24, Nr. 38 fasadų apdaila neištirti; išsklotinės iš dalies pakitusios; TRP; FF Nr. 69A.1, 69B.1, 70.16–21, 71.1, 73A.1–15, 75A.1, 2, 75B.1; 2013, 2023 m.);“

„dominantės – „Užupio priemiesčio“ – III E1 zonos: Šv. Baltramiejaus bažnyčia kvartale Nr. 70A (–; –; TRP; FF Nr. 0.14, 15, 69B.1, 70.14a, 96.1; 2013 m.);“

Išorinis miestovaizdis

„panoramos – senamiesčio panoramos nuo Pilies (Gedimino), Trijų Kryžių kalnų, Altarijos kalvyno PV kalvos, vad. Altanos kalnu, nuo Subačiaus gatvės apžvalgos aikštelės, Subačiaus ir Maironio gatvių sankirtos, nuo Šv. Jonų bažnyčios varpinės, pėsčiųjų pasažo dešiniajame Neries krante, jungiančio Kalvarijų gatvę su „Lietuvos“ viešbučio prieigomis (išskyrus Vilniaus senamiestyje ir jo aplinkoje pastatytus naujus didelių tūrių, aukštybinius statinius, stelbiančius daugiaplanes panoramas, reikšmingiausias istorines dominantes, matomas panoramų ribas, žr. priedus Nr. 4, Nr. 22, panoramas 2018 m.);“

„siluetai – siluetas iš ŠV, nuo Neries upės dešiniojo kranto, formuojamas Pilies (Gedimino) kalno su Aukštutinės pilies liekanomis, Altarijos kalvyno kalnų – Kreivojo arba Plikojo – Trijų Kryžių, Stalo, Bekešo – dešiniajame Vilnios krante, Pilies pastatų ir jų liekanų papilyje, Trijų kryžių paminklo Plikojo kalno viršuje (žr. priedus Nr. 5 ir Nr. 22, siluetą 1; 2013 m.);“

„siluetas nuo Išganytojo kalno Š šlaito, formuojamas Trijų Kryžių, Pilių komplekso kalvyno, gyvenamųjų namų, vertikalių dominančių – sakralinių pastatų: Šv. Jono Krikštytojo ir Šv. Jono apaštalo ir evangelisto bažnyčios su varpine, Vilniaus arkikatedros varpinės, Vilniaus stačiatikių Dievo Motinos ėmimo į dangų soboro, Šventųjų Pranciškaus Asyžiečio, Bernardino Sieniečio, Šv. Mykolo Arkangelo, Šv. Baltramiejaus bažnyčių (žr. priedus Nr. 5 ir Nr. 22, siluetą 2; 2013 m.);“

„siluetas iš PR, nuo Subačiaus g., formuojamas vertikalių dominančių sancaupos iš sakralinių pastatų: Švč. Jėzaus Širdies, Viešpaties Dangun Žengimo, Šv. Kazimiero, Švč. Mergelės Marijos Ramintojos bažnyčių, Vilniaus Šv. Mikalojaus stačiatikių cerkvės, Šventosios Dvasios, Šv. Kotrynos, Šv. Ignato, Šv. Jurgio, Šventųjų Pranciškaus Asyžiečio, Bernardino Sieniečio, Šv. Mykolo Arkangelo, Šv. Baltramiejaus, bažnyčių, Šv. Jono Krikštytojo ir Šv. Jono apaštalo ir evangelisto bažnyčios su varpine, Vilniaus stačiatikių Dievo Motinos ėmimo į dangų soboro, Šv. Stanislovo ir Šv. Vladislavo arkikatedros bazilikos su varpine, Pilies kalno su Aukštutinės pilies Vakarinio bokšto liekanomis, Trijų kryžių paminklo Plikojo kalno viršuje, Altarijos kalvyno kalnų, gyvenamųjų namų, visuomeninių pastatų (žr. priedus Nr. 5 ir Nr. 22, siluetą 3; 2013 m.);“

• Ryšys su gretimybėmis

Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato, paskelbto Lietuvos Respublikos Seimo 2002-04-23 nutarimu Nr. IX-861, teritorija bei „Pilis – Katedra“ – UNESCO Pasaulio paveldo vertybės pirma iš Vilniaus senamiesčio šešių pagrindinių kultūros paveldo kompleksų.

Ryšys su IVV ir I grupės kaimynystė

Ribojasi su I grupės „Pilies–Katedros“ vertybe; III E1 dalys patenka į I grupės panoraminių–siluetinių apsaugos įtakos zoną. Aktualūs apžvalgos taškai: Išganytojo kalno šlaitas, Subačiaus g. apžvalgos aikštelė ir kiti, kaip nurodyta schemose. Reikalavimai: išlaikyti apžvalgų koridorius ir neužstoti dominančių; laikytis aukštingumo ir mastelio ribojimų pagal IVV/KVR/BP.

Ryšys su IVV atributais

Vientisumas. Užupio priemiestis išlaiko istorinės struktūros elementų visumą – gatvių tinklo ir posesinės sandaros logiką, užstatymo pobūdį, dominančių bei jų vizualinių ryšių sistemą; okupacijų ir karų padariniai teritorijoje pasireiškia fragmentiškai ir nesudaro sisteminių trūkumų. Vientisumas vertinamas per išsklotinių tęstinumą pagrindinėse gatvėse, reljefo (Vilnios slėnio terasų ir šlaitų) skaitomumą bei vizualinių ryšių su gretimomis zonomis išlaikymą.

Autentiškumas. Autentiškos medžiagos, formos ir planinė–erdvinė sandara iš esmės išlikusios: tinkuotas plytų mūras, tradicinės stogų formos ir dangos, istorinis fasadų dekoras, tarpuvartės ir kiemų erdvių tipologija, taip pat istorinė gatvių tinklo sandara, atspindinti miesto raidą. Pokario pertvarkos rekonstruotos paisant autentiškų tūrų ir medžiagiškumo.

IVV atributų taikymas zonai.

– Planinė struktūra ir gatvių tinklas: išlaikomos istorinės trasos ir jų pobūdis (spindulinės sistemos periferija, pritaikyta Vilnios slėniui).

– Užstatymo charakteris ir fasadai: perimetrinių ir atvirų posesinių morfotipų dermė, plokštuminiai fasadai su istoriniu dekoru; kiemų fasadai – santūrūs.

– Medžiagiškumas ir stogai: tinkuotas mūras, vietomis „plytų stiliaus“ reliktai; dvišlaičiai/daugiašlaičiai stogai su tradicinėmis dangomis.

– Kaimovaizdis ir vizualiniai ryšiai: dominančių suvokiamumas apžvalgos taškuose, neužstoja panoramų ir išlaikant silueto integralumą.

IVV ir I grupės kaimynystė

Kaimynystės pobūdis. III E1 ribojasi su I grupės „Pilies–Katedros“ vertybe ir patenka į jos panoraminių–siluetinių apsaugos įtakos zoną; dėl geomorfologijos reikšmingi apžvalgos taškai ir perspektyvos driekiasi plačiau nei formali apsaugos zona. Prioritetas teikiamas papildomų apžvalgos taškų ir apžvalgumo ribų išsaugojimui bei aiškiam nurodymui, kas konkrečiai privalo likti matoma vystant teritorijas.

Aktualūs apžvalgos taškai ir perspektyvos (atranka zonos reguliavimo tikslams): Išganytojo kalno šlaitas, Subačiaus g. apžvalgos aikštelė ir kiti schemose nurodyti taškai, užtikrinant Pilies–Katedros ansamblio, piliakalnių kalvyno ir Užupio užstatymo santykių suvokimą.

Reikalavimai vizualiniam integralumui:

– Išlaikyti apžvalgų koridorius ir neužstoti dominančių (Pilių komplekso, kalvyno, sakralinių vertikalių); taikyti aukštingumo ir mastelio ribojimus, suderintus su IVV/KVR/VSAR nuostatomis.

– Nauja statyba ir antstatos leidžiamos tik nekaltinant morfotipų ir nebalansuojant aukštingumo sekų; privaloma vizualinio poveikio IVV analitika (panoramos, siluetai, perspektyvos).

– Viešųjų erdvių ir mažosios infrastruktūros sprendiniai turi vengti vizualinės taršos, būti reversyvūs ir neardyti apžvalgų į I grupės vertybes.

Sąsajos su I zona (rezervatu). Panoramų ir srautų tęstinumas tarp I zonos (Piliai–Katedra) ir III E1 remiasi reljefo–slėnio struktūra bei dominuojančių tūrių sistema; Užupis funkcionuoja kaip „priekinis planas“ Pilių silueto suvokimui – tai lemia griežtesnę vizualinės apsaugos režimą III E1 perimetruose, atsuktose į I grupę.

1.7.10. E2 Senamiesčio zona „SLUŠKŲ ANTAKALNIS“

• Bendrieji duomenys, statistiniai parametrai

Senamiesčio šiaurės rytinė dalis prie Neries. Kvartalas Nr. 74. **Plotas: 4,0 ha.** Kvartalo užstatymo tankis apie 30 %.

„kvartalai – istorinių gatvių suformuoti kvartalai: III E2 zona „Sluškų-Antakalnio priemiestis“ – kvartalas Nr. 74 (žr. priedą Nr. 22; 2013 m.);“

„valdos (posesijos) – istorinių valdų ribos (žr. priedą Nr. 22; 2023 m.);“

• Istorinė – urbanistinė raida

Zona pradėjo formotis tik XVII a. II pusėje, dirbtinai suformavus naują Neries kranto liniją ir pastačius rūmų kompleksą. Visa teritorija buvo užimta rūmų ir parko bei su kompleksu susijusių pagalbinių statinių. Urbanistinę plėtrą zona įgavo tik XIX a. pabaigoje, nereguliariai užstatant šiaurinę Antakalnio gatvės išklotinę. XX amžiuje Antakalnio gatvė įgavo tranzitinį pobūdį, vėliau buvo rekonstruota – praplatinta.

„keliai, gatvės, aikštės, įvažiavimai, pravažiavimai, takai, jų tipai, trasos, dangos – gatvių trasos: T. Kosciuškos (2011 m.);“

„metaliniai, dalis inkrustuoti tašytais lauko akmenimis, inžinerinių tinklų šulinių dangčiai: T. Kosciuškos g. – 1 vnt. (–; būklė patenkinama; žr. Priedą Nr. 8; 2017 m.);“

„Dominyko ir Konstancijos Slušų rūmų ir kalėjimo pastatų komplekso (u. k. 28024) akto duomenys: lauko akmenų grindinio fragmentai (baroko laikotarpio grindinio fragmentai atrasti 2005 m. architektūrinių tyrimų metu prie Rūmų PV fasado centrinės dalies apie 1,2 m. gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus; 2011 m.);“

Zonoje dominuoja Slušų rūmai, kurių istorinė urbanistinė raida turėjo lemiamą įtaką zonos užstatymo raidai.

„Dominyko ir Konstancijos Slušų rūmų ir kalėjimo pastatų komplekso (u. k. 28024) faktai apie svarbias visuomenės, kultūros ir valstybės istorijos asmenybes, įvykius, kurie susiję su objektais ar vietovėmis – Vieta, kurioje stovi buvę Slušų rūmai, nuo XVI a. priklausė didikams Kiškoms, po jų valda perėjo Pacų giminei, o 1690 m. J. K. Pacas pardavė savo turtą Antakalnyje didikams Dominykui Mykolui Slušai ir jo žmonai Konstancijai Sluškienei. 1690–1694 m. nugriovęs senuosius, dabartinius rūmus statydinosi Polocko vaivada Dominykas Mykolas Sluška (apie 1655–1713) su žmona Konstancija Podberska (m. 1722). Sluškos savo rūmų statybai nukasė kalvą, skyrusią Antakalnį nuo Vilniaus miesto, specialiai supylė pusiasalį, kuriame iki mūsų dienų stovi jų pastatyti rūmai ir vėliau atsiradę kiti statiniai. Slušų valda buvo didesnė, nei dabartinė teritorija, ji tęsėsi palei krantą link Vilnios upės. Šiame, pietvakariniame valdos gale buvo įvažiavimo vartai bei stovėjo nedidelis mūrinis bei medinis statiniai. Šiuo metu senųjų vartų vietoje yra skveras. Prie rūmų, ant paties Neries kranto stovėjo mūrinė oficina su dideliu skliautuotu rūsiu, šiuo metu neišlikusi, mūrinės liekanos yra aptiktos archeologinių tyrimų metu. Šalia oficinios buvo oranžerija, kurioje jau XVIII a. pradžioje buvo auginamos figos, kiti egzotiški augalai.

Prie rūmų buvo užsodintas itališkas geometrinių stiliaus sodas su tvenkiniais ir kanalais. 1705 m. rūmuose buvo apsistojęs Rusijos caras Petras I (1672–1725). 1719 m. rūmai perėjo į Potockių rankas, 1727–1745 m. juos valdė Puzinai, nuo 1745 m. vėl Potockiai. 1756 m. apiečius rūmus įsigijo vienuoliai pijorai ir jų rektorius Motiejus Dogelis (1715–1760). Šie suremontavę pastatus čia įsteigė bajorų vaikų kolegiją, spaustuvę. 1766 m. rūmus nusipirko Vilniaus vaivada, vėliau LDK didysis etmonas Mykolas Kazimieras Oginskis (1730–1800). Po jo mirties atiteko kompozitoriui, LDK iždininkui, vienam iš 1794 m. sukilimo vadų Mykolui Kleopui Oginskiui (1765–1833). 1794 m. sukilimo metu apiečiuose Slušų rūmuose veikė sukilėlių štabas, teritorijoje buvo įrengta sviedinių liejykla. Po sukilimo caro valdžia rūmus konfiskavo ir pavertė nuomojamu gyvenamu namu. 1803 m. Slušų rūmų valdą nusipirko Vilniaus magistrato tarėjas Dominykas Zaikovskis. Jis valdoje įrengė lentpjūvę, spirito varyklą ir bravorą. 1831 m. D. Zaikovskio sklypą nupirko caro valdžia, tai buvo reikalinga, norint jį įtraukti į Vilniaus tvirtovės sistemą. 1832 m. rūmai su kitais pastatais perduoti Vilniaus inžinerinės komandos tarnybai, juose buvo planuojama įrengti karinę ligoninę, tačiau planai pasikeitė. 1835 m. pastatuose buvo įkurdintos kareivinės, šiai funkcijai pastatai naudoti iki 1869 m. 1870 m. Valstybės taryba nutarė pastatuose įrengti kalėjimą. 1872 m. Slušų rūmų pastate įsikuria etapinis katorgos kalėjimas. Slušų rūmų teritorija ir jos pastatai kaip kalėjimas naudoti iki 1952 m. Kalėjime buvo keli skyriai - katorgos kalėjimas ir arešto namai. 1897 m. prie T. Kosciuškos gatvės pastatomas mūrinis 2 a. pastatas – tardymo kalėjimo I paviljonas. 1908 m. statomas dar vienas 2 a. pastatas, kiemo korpusas – katorgininkų kalėjimas. XX a. 2–ame deš. Pastatytas administracinis 4 a. korpusas prie T. Kosciuškos gatvės, jame po II-ojo Pasaulinio karo, uždarius kalėjimą, veikė 5–asis policijos komisariatas. Kalėjime kalėjusių asmenų sąrašas labai ilgas, tarp jų paminėtinas vienas Lenkijos kariuomenės kūrėjų, diplomatas, politikas, kovų su bolševikais didvyris, generolas Tadeušas Jordanas Razvodovskis, kalėjęs po 1926 m. pasipriešinimo J. Pilsudskio „kietos rankos“ politikai. Kalėjime II Pasaulinio karo metu ir po jo buvo karo belaisvių stovykla. Iš čia vokiečių belaisviai buvo plukdomi per Nerį statyti Žalgirio stadiono. Vėliau buvo Sovietų Sąjungos persiuntimo kalėjimas – iš čia tūkstančiai Lietuvos gyventojų buvo išvežti į tremtį.

Pokaryje kalėjime buvo kalinami pasipriešinimo okupacijai dalyviai ir politiniai kaliniai. 1957–1958 m. buvęs kalėjimas perduotas Respublikinei profesinio techninio mokymo valdybai.“

• Istoriniai sluoksniai

- XVII a. pabaiga — dirbtinai formuotas pusiasalis, itališko plano sodas su kanalais ir tvenkiniais, oranžerija, ofisinis ir vartų sistema.
- XIX a. – kareivinių fazė (1835–1869), po 1872 m. – etapis katorgos/arešto kalėjimas (iki 1952 m.).

• Urbanistinė charakteristika

Pagrindinė zonos dominantė – Slušų rūmai, vizualiai primenantys tvirtovę. Kitų valdų teritorijoje išplanavimas atsitiktinio pobūdžio, valdose esantys pastatai savo architektūra ir tūriais disonuoja su rūmais, juos nustelbia. XX a. II pusėje išplatinus Antakalnio gatvę, pasikeitė autentiški erdvių santykiai.

• Kultūrinės vertės požymiai ir autentiškumo laipsnis.

„tūrinės erdvinės struktūros sandara – daugialypė tūrinė–erdvinė struktūra, sudaryta iš kultūros paveldo objektų, urbanistinės struktūros statinių bei urbanistinės struktūros statinių, turinčių vertingųjų savybių požymių, su trimis pagrindiniais funkciniais ir kompoziciniais senamiesčio centrais – Aukštutine pilimi ir jos aplinka, Šv. Jono Krikštytojo ir Šv. Jono apaštalo ir evangelisto bažnyčia su Vilniaus universiteto pastatų kompleksu bei Rotušė su Šv. Kazimiero bažnyčia, į kuriuos veda pagrindinės senamiesčio kompozicinės ašys - Pilies, Didžiosios, Aušros Vartų gatvės bei Gedimino prospektas, su papildančiomis ašimis - Trakų, Rūdninkų, Subačiaus, Vokiečių gatvėmis, išskirtinomis bažnyčių ir vienuolynų ansamblių, kitų reikšmingų pastatų tūriais, ties kuriais gatvių erdvės perauga į aikščių erdves, su mažiau aktyviomis, atskiroms senamiesčio zonoms būdingomis kompozicinėmis ir funkcinėmis ašimis, dominantėmis (žr. priedą Nr. 22; 2023 m.);“

„dominantės – „Slušų–Antakalnio priemiesčio“ – III E2 zonos – pagrindinė zonos dominantė – Dominyko ir Konstancijos Slušų rūmai (2023 m.);“

Vyraujantys užstatymo tipai: perimetrinis – posesijinis atviras morfotipas (PPA); atskirai stovintys pastatai (AS).

III E2 zonos „Slušų–Antakalnio priemiesčio“ užstatymo tipai:

„komponentinis sudėtinis XVII a. pab. – XX a. I p. užstatymas Dominyko ir Konstancijos Slušų rūmų ir kalėjimo pastatų kompleksu kvartalo Nr. 74 ŠR dalyje T. Kosciuškos g. valdoje (užstatymo tankį žr. TRP 87–106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai nenustatyti.

„atskirai stovintys statiniai – 1932 m. pastatyto prieplaukos pastato liekanos kvartalo Nr. 74 PV dalyje Kosciuškos g., Vilnios ir Nėries upių santakoje (1952 m. prieplauka buvo pritaikyta laivams, kursuojantiems į Valakampių paplūdimius, užstatymo tankį žr. TRP 87-106 lap.; 2023 m.);“

Ribiniai užstatymo tipo rodikliai nenustatyti.

Visi zonų ribiniai rodikliai ir jų dydžiai pateikti prieduose: PRIEDAS NR.2. „VILNIAUS SENAMIESČIO ZONOSE NUSTATYTŲ UŽSTATYMO TIPŲ RIBINIŲ RODIKLIŲ TECHNINĖ LENTELĖ PAGAL KVR DUOMENIS“ bei PRIEDAS NR.3. „VILNIAUS SENAMIESČIO ZONINIO IDENTITETO SKIRTUMŲ MATRICA PAGAL TAPAČIŲ UŽSTATYMO TIPŲ RIBINIUS RODIKLIUS“.

• Kultūrinės vertės požymiai ir autentiškumas

Šioje zonoje teritorija, išlaikiusi autentišką arba artimai autentiškai urbanistinę struktūrą.

Statiniai: zonoje dominuoja eklektiniai, istoristiniai 2–3 aukštų tūriai, pagrindinių pastatų tūriai išdėstyti išilgai gatvės, neformuoja ištisinės išsklotinės; dalis atsitiktinių erdvių susiformavo įtakojant reljefui, kiemų erdvės atviros į Neries krantinę; gatvės fasadai plokštuminiai, dominuoja eklektinė ir istoristinė estetika, kiemo fasadai nesudėtingi, be stilistinių bruožų; pagrindinės statinių laikančios konstrukcijos – plytų mūro sienos; apdaila – tinkas, atskiri pastatai netinkuoti; stogai dvišlaičiai, daugiašlaičiai, dalis pažemintos konstrukcijos, stogų dangos – čerpės ir skarda (charakteringa eklektiniams ir istoristiniams pastatams).

Zonos užstatymo bruožai nenustatyti. Zonoje dominuoja Dominyko ir Konstancijos Slušų rūmų ir kalėjimo pastatų kompleksas (u. k. 28024).

„planavimo sprendiniai – plano struktūra, tūrinė erdvinė kompozicija, kurią formuoja Rūmai ir teritoriją iš ŠR pusės ribojantis Ūkinis pastatas, į kurio P gale esančią skersinę sieną įmūryti buv. įvažiavimo į teritoriją vartai (teritorijos PR dalyje yra XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje statytų kalėjimo laikotarpio statinių; iš dalies pakitusi; 2012 m.);“

„Teritorijos P dalies planinė struktūra, formuojama pirmo ir antro pastatų bei pirmos tvoros su vartais (–; vartų varčia neišlikusi, prie pirmo pastato PV fasado pristatytas nevertingas priestatas, būklė patenkinama; 2018 m.);“

• Prarasta (pakitusi) zonos užstatymo dalis

„buvusių komplekso dalių (statinių) liekanos ar jų vietos – ketvirto ir penkto pastato fragmentai teritorijos centrinėje dalyje (–; išlikusi penkto pastato dalies plytų mūro skliautukų ant metalinių sijų perdanga, mūro fragmentai, pastatai rekonstruoti juos sujungiant po II-o Pasaulinio karo, būklė bloga; 2018 m.); trečio ūkinio pastato fragmentai (–; ūkinis pastatas pristatytas prie trečio pastato tarpukariu, rekonstruotas sovietmečiu, būklė bloga; 2018 m.); septinto, aštunto, devinto ir dešimto pastatų vietos (–; pastatai nugriauti po II-o Pasaulinio karo, greičiausiai buvo ūkinės paskirties, pastatai pavaizduoti ikonografinėje medžiagoje, ikikariniuose planuose, jų pamatų fragmentai fiksuoti archeologinių tyrimų metu; 2018 m.);“

• Uždaros erdvės

„uždaros erdvės – kiemų erdvės (kai kurie istoriniai kiemai, juos uždengus, paversti pastatų ar jų kompleksų interjerais; būklė bloga, patenkinama; 2013 m.);“

„įvažiavimai į kiemus, dažniausiai pro gatvės korpusuose įrengtas tarpuvartės, kartais pro tvoroje esančius vartus bei pro gretimus pastatus jungiančias arkas (dalyje įvažiavimų įrengtos patalpos; būklė bloga, patenkinama; 2013 m.);“

„kiemų, tarpuvarčių lauko akmenų grindiniai, jų fragmentai, tipas (2013 m.);“

„kiemų želdiniai (netyrinėti; 2013 m.);“

„įvairūs mažosios kraštovaizdžio architektūros statiniai ir vaizduojamojo meno formos- pirmą plytų mūro tvora su piliastrais ir vartais teritorijos PV, P ir PR dalyje (–; varčia neišlikusi, būklė bloga; 2018 m.); antra plytų mūro, dalinai betoninė tvora su piliastrais, teritorijos R dalyje ir dalinanti teritoriją į 2 atskirus sklypus (–; perstatyta vietoje buvusios medinės, dalis tvoros yra buvusi pastato dalimi, būklė patenkinama; 2018 m.);“

• Viešosios erdvės

Gatvės – Antakalnio gatvė rekonstruota, pritaikyta tranzitiniam transportui, dangos: asfaltbetonis, betono plytelės; aikštės – zonoje yra natūraliai susiformavęs skveras Neries krantinėje (žr. gamtinio paveldo vertybės).

„atviros erdvės – skverai: brolių Vileišių skveras tarp Neries up. ir T. Kosciuškos g., (daugumoje skverų pastatyti monumentaliosios dailės kūriniai, vyrauja sovietmečiu formuotos želdinių kompozicijos; išsamiam želdinių įvertinimui reikalingi papildomi tyrimai; 2023 m.);“

„aikščių, skverų, kitų atvirų erdvių monumentaliosios dailės kūriniai: paminklas broliams Vileišiams (skulpt. Regimantas Midvikis, archit. Linas Krūgelis ir Ričardas Krištapavičius. 2008 m., bronzos, Vileišių skv.; būklė gera; 2023 m.);“

• Kultūrinis sluoksnis

Teritorinis ryšis su Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės (u. k. 25504) nustatytomis vertingosiomis savybėmis. Archeologinio sluoksnio radiniai: statinių liekanos, rūšiai ir kt. yra bendros senamiesčio vertybės.

„kultūrinis sluoksnis (žr. Kultūros vertybių registre Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės 25504, A1610K vertingąsias savybes; 2023 m.);“

• Miestovaizdis

Vidinis miestovaizdis

„perspektyvos – zonos apraše nėra. „Dominyko ir Konstancijos Slušų rūmų ir kalėjimo pastatų komplekso (u. k. 28024) apraše: T. Kosciuškos gatvės perspektyva (–; dalinai pakitusi dėl pakilusio gatvės lygio, būklė patenkinama; 2018 m.);“

„išsklotinės T. Kosciuškos g. ŠV ir PR pusių, Arsenalo g. P pusės, Žygimantų g. P, PV pusės (išskyrus pastatus Žygimantų g. Nr. 5a, 13, pastato Vilniaus g. Nr. 2 užstatytą stiklinį IV aukštą, pastatų Žygimantų g. Nr. 2, Nr. 4, Nr. 14 plokštuminius stoglangius, pastatų Žygimantų g. Nr. 6, Nr. 11, Nr. 14, Vilniaus g. Nr. 2 cokolinių aukštų angos neištirtos; išsklotinės iš dalies pakitusios; 2013 m.);“

dominantės – „Slušų–Antakalnio priemiesčio“ – III E2 zonos – pagrindinė zonos dominantė – Dominyko ir Konstancijos Slušų rūmai (2023 m.);“

Išorinis miestovaizdis

„panoramos – pėsčiųjų pasažo dešiniajame Neries krante, jungiančio Kalvarijų gatvę su „Lietuvos“ viešbučio prieigomis (išskyrus Vilniaus senamiestyje ir jo aplinkoje pastatytus naujus didelių tūrių, aukštybinius statinius, stelbiančius daugiaplanes panoramas, reikšmingiausias istorines dominantes, matomas panoramų ribas, žr. priedus Nr. 4, Nr. 22, 2018 m.);“

„siluetai – siluetas iš ŠV, nuo Neries upės dešiniojo kranto, formuojamas Pilies (Gedimino) kalno su Aukštutinės pilies liekanomis, Altarijos kalvyno kalnų – Kreivojo arba Plikojo – Trijų Kryžių, Stalo, Bekešo – dešiniajame Vilnios krante, Pilies pastatų ir jų liekanų papilyje, Trijų kryžių paminklo Plikojo kalno viršuje (žr. priedus Nr. 5 ir Nr. 22, siluetą 1; 2013 m.);“

„siluetas nuo Išganytojo kalno Š šlaito, formuojamas Trijų Kryžių, Pilių komplekso kalvyno, gyvenamųjų namų, vertikalių dominančių – sakralinių pastatų: Šv. Jono Krikštytojo ir Šv. Jono apaštalo ir evangelisto bažnyčios su varpine, Vilniaus arkikatedros varpinės, Vilniaus stačiatikių Dievo Motinos ėmimo į dangų soboro, Šventųjų Pranciškaus Asyžiečio, Bernardino Sieniečio, Šv. Mykolo Arkangelo, Šv. Baltramiejaus bažnyčių (žr. priedus Nr. 5 ir Nr. 22, siluetą 2; 2013 m.);“

„siluetas iš PR, nuo Subačiaus g., formuojamas vertikalių dominančių sankaupos iš sakralinių pastatų: Švč. Jėzaus Širdies, Viešpaties Dangun Žengimo, Šv. Kazimiero, Švč. Mergelės Marijos Ramintojos bažnyčių, Vilniaus Šv. Mikalojaus stačiatikių cerkvės, Šventosios Dvasios, Šv. Kotrynos, Šv. Ignato, Šv. Jurgio, Šventųjų Pranciškaus Asyžiečio, Bernardino Sieniečio, Šv. Mykolo Arkangelo, Šv. Baltramiejaus, bažnyčių, Šv. Jono Krikštytojo ir Šv. Jono apaštalo ir evangelisto bažnyčios su varpine, Vilniaus stačiatikių Dievo Motinos ėmimo į dangų soboro, Šv. Stanislovo ir Šv. Vladislavo arkikatedros bazilikos su varpine, Pilies kalno su Aukštutinės pilies Vakarinio bokšto liekanomis, Trijų kryžių paminklo Plikojo kalno viršuje, Altarijos kalvyno kalnų, gyvenamųjų namų, visuomeninių pastatų (žr. priedus Nr. 5 ir Nr. 22, siluetą 3; 2013 m.);“

• Gamtinis pagrindas

Reljefas: Neries upės terasos, prievaginis šlaitas.

„gamtiniai elementai – kylantis į P pusę reljefas su erozinių Vilniaus kalvynų fragmentais su Neries, Vilnios upių terasinių pakopų fragmentais senamiėsčio centrinėje, ŠV, Š dalyse – III E2 zonose (neištirta; 2013 m.);“

„Dominyko ir Konstancijos Slušų rūmų ir kalėjimo pastatų komplekso (u. k. 28024) apraše: žemės ir jos paviršiaus elementai – lygus reljefas (rūmų kompleksas statytas ant supiltinio grunto – apatinėje Neries terasoje specialiai suformuoto pusiasalio; 2012 m.);“

Hidrografija: Šiai zonai priklauso Neries upės atkarpa. Įdomu tai, kad istorinėje praeityje buvo performuota – užpilant dalį vagos.

„hidrografinis tinklas: Neries upės kranto, ribojančio senamiestį iš Š pusės, linija; 2013 m.);“

Želdynai: XVI a. (dabartiniame 74 kvartale) stovėjo didikų Kiškų, vėliau Pacų ir galiausiai Slušų rūmai, kuriuos supo itališko tipo, geometrinio išplanavimo parkas su kanalais, tvenkiniais, fontanais ir egzotiška augalija. Dabartiniu metu istorinio želdyno vietoje išlikęs tik bendro naudojimo želdynas – brolių Vileišių skveras tarp Neries up. ir T. Kosciuškos g. (anksčiau Slušų) skveras. Zonoje yra ir vidaus kiemų želdynų. Gatvių viešosiose erdvėse želdynų yra

• Ryšys su gretimybėmis

„Artimiausios kultūros paveldo teritoriją ar vietovę supančios aplinkos kultūrinio kraštovaizdžio vertingosios savybės – ŠR – su Vilniaus miesto istorine dalimi, vad. Antakalniu (u. k. 16084) teritorija (2023 m.);“

Gretimybės su IVV „pirmos grupės“ vertingais elementais (panoramos, harmoningumas, kraštovaizdis)

Pagal Valdymo planą, Vertė A „Miesto harmoningumas ir integralumas“ pirmiausia siejama su gamtine aplinka (Neris/Vilnia), panoramomis, senamiesčio zonomis. III E2 yra tiesioginiame ryšyje su Neries pakrante ir centrinėmis perspektyvomis/siluetais, todėl gretimybė su šios (I) grupės vertingais elementais – aukšta ir reikalauja prioritetinio vizualinio integralumo saugojimo (krantinės tvarkyba nedarant neigiamos įtakos IVV).

• Ryšys su IVV autentiškumo ir vientisumo atributais

- IVV (autentiškumas): autentiškumas apibrėžiamas per išlikusį istorinį urbanistinį audinį ir autentiškus pastatus, jų kompoziciją, medžiagas ir aplinką (setting); III E2 atveju – rūmų–komplekso kompozicija, mūro/tinko medžiagiškumas ir krantinės aplinka (setting).

- IVV (vientisumas): Vilniaus istorinis centras išlaikė spindulinį gatvių tinklą ir naujų intervencijų fone saugotiną panoramų/silueto integralumą; III E2 neužstoti perspektyvų ir neužgožti dominančių.

Valdymo plano (2025) kryptys, aktualios III E2

- Vizualinio integralumo apsauga (stoglangių/palėpių gairės, vizualinės taršos mažinimas) – tikslas: išlaikyti silueto/panoramų balansą su šiuolaikiniais poreikiais.

- Judumo priemonės senamiestyje neturi bloginti IVV suvokimo (ypač T. Kosciuškos g. koridoriuje).

1.8. Identiteto taikymo hierarchinė seka

1. Duomenų viršenybė. KVR akto duomenys (kintamas, nuolat pildomas tekstas), įskaitant II zonai taikomas vertingąsias savybes ir jų apibrėžtis, turi viršenybę kitų šaltinių atžvilgiu.
2. Metodinė atrama. UNESCO IVV dokumentai taikomi kaip metodinė atrama identiteto atributų interpretavimui ir vizualinių–erdvinių santykių vertinimui.
3. Norminės nuostatos. Vilniaus senamiesčio apsaugos reglamento nuostatos taikomos kaip privalomosios tvarkybos, apsaugos ir naudojimo reikalavimų nuostatos, tiek kiek neprieštarauja galiojančių normatyvų (PTR ir kt.) ir teisės aktų nuostatomis.
4. Šio aprašo vaidmuo. Šis identiteto aprašas yra Vilniaus senamiesčio tvarkymo plano dalis; jis apibrėžia identiteto atributų turinį ir jų nusakymo logiką, o rengiant sprendinius jie konkretinami, nekeičiant KVR akto turinio, taikant tvarkymo plane numatytus algoritmus ar jų derinius.
5. Taikymo seka. Prieštaros atveju taikoma seka: KVR akto duomenys → Tvarkymo plano sprendiniai → Individualus apsaugos reglamentas arba kiti specialieji dokumentai ir rekomendacijos.
6. Kai KVR akte klausimas nėra suformuluotas, taikomi Tvarkymo plano ir teisės aktų nustatyti paveldosaugos reikalavimai bei pripažintos tarptautinės rekomendacijos (metodinio pobūdžio). 5.7. Vidinė identiteto atributų hierarchija: (a) planinė struktūra (tipas; tinklas; kvartalai); (b) posesinė struktūra (istorinių valdų ribos); (c) užstatymo pobūdis (morfotipai, aukštingumo ir karnizų–kraigų santykio logika); (d) viešosios erdvės ir gatvių sistemos erdvinė sandara; (e) vizualinės struktūros (perspektyvos, žiūros taškai, siluetas, panoramos); (f) gamtinio karkaso įtaka; (g) medžiagiškumo bruožai (dangų tipai, aptvarų/ugniasienių raiška, želdiniai).

1.9. Perimetrinio užstatymo tankio P1–P4 rėžių taikymo sprendiniuose pagrindimas

Perimetrinio užstatymo tankio P1–P4 rėžiai taikomi kaip techninė Tvarkymo plano sprendinių pagrindimo ir taikymo priemonė, skirta susieti zonai būdingą užstatymo tipą, istorinę posesinę struktūrą, užstatymo pobūdį, kiemų sistemą ir galimas tankio ribas. Šie rėžiai nėra savarankiški užstatymo tipai ar naujas morfotipų klasifikatorius. Jie naudojami tik kaip parametrinė kalba, padedanti nuosekliai taikyti tankio reglamentavimą skirtingo pobūdžio perimetrinio, posesijinio ar mišraus užstatymo teritorijose.

P1–P4 rėžių taikymas grindžiamas tuo, kad tas pats užstatymo tipas skirtingose Senamiesčio zonose reiškiasi nevienodu masteliu, nevienodu aukštingumu, skirtingais karnizo ir kraigo aukščiais bei skirtinga posesijų ir kiemų sandara. Todėl tankio rodiklis negali būti taikomas mechanškai, vien pagal formalią morfotipo kategoriją. Jis tikrinamas kartu su zonos identiteto aprašu, KVR duomenimis, užstatymo aukščio ir tūrio logika, karnizo ir kraigo santykiu, sklypų struktūra, želdynais, archeologiniu sluoksniu, išsklotinėmis, panoramomis, siluetais ir perspektyvomis.

P1–P4 rėžiai savaime nesuteikia pagrindo didinti pastato aukščio, tūrio, aukštingumo ar intensyvumo. Užstatymo intensyvumas laikomas išvestiniu rodikliu, kuris gali būti pagrįstas tik tada, kai neprieštarauja nustatytam užstatymo tipui, tankio riboms, aukščio ir tūrio parametrams, kiemų sistemos, želdynų, archeologinio sluoksnio, vizualinių ryšių ir kitų saugotinių atributų apsaugos logikai.

Kai konkrečioje teritorijoje esama teisėtai susiformavusi būklė viršija rekomenduojamą tankio rėžį arba kai pagal tyrimus nustatomas istoriškai pagrįstas kitoks užstatymo pobūdis, sprendinys vertinamas diferencijuotai. Tokiais atvejais pirmenybė teikiama ne formaliai procentinei reikšmei, o saugotinių vertės nešėjų išsaugojimui, autentiškumo ir vientisumo apsaugai, morfostruktūros nuoseklumui ir neigiamo kumuliacinio poveikio prevencijai.

1.10. Senamiesčio pastatų ir erdvių pritaikymo ekstremalių situacijų poreikiams paveldosauginės ribos

Ekstremalių situacijų poreikis yra svarbus viešojo intereso aspektas, tačiau kultūros paveldo vietovėje jis turi būti derinamas su paveldosaugos reikalavimais, vertingųjų savybių apsauga, išskirtinės visuotinės vertės atributų išsaugojimu, autentiškumu, vientisumu, archeologinio sluoksnio apsauga ir konkrečios vietos charakteriu.

Šis punktas nėra civilinės saugos, priedangų, slėptuvių ar inžinerinių techninių sprendinių reglamentas. Jis nustato paveldosauginę ir urbanistinę pritaikymo galimybių ribą: ar esami pastatai, rūšiai, pusrūšiai, cokolinių aukštų patalpos, kiemai, praėjimai, tarpuvartės, pagalbinės ar inžinerinės erdvės gali būti svarstomos ekstremalių situacijų poreikiams, nepažeidžiant saugomų vertės nešėjų.

Pritaikymo galimybė nereiškia savaiminės teisės keisti kultūros paveldo objektą, jo aplinką, pastato konstrukcijas, patalpų struktūrą, rūšio gylį, įėjimus, angas, inžinerinius tinklus, kiemo erdves ar archeologinį sluoksnį. Prioritetas teikiamas esamų patalpų ir erdvių naudojimui, grįžtamiems, minimaliems, aiškiai pagrįstiems ir mažos intervencijos sprendiniams. Naujos požeminės intervencijos, rūšio gilinimas, papildomų angų, šachtų, išėjimų, prieduobių, inžinerinių kanalų ar kitų fizinių pakeitimų įrengimas gali būti svarstomi tik įvertinus jų būtinumą, alternatyvas, archeologinį jautrumą ir poveikį vertingosioms savybėms.

Jeigu pritaikymas negali būti įgyvendintas be neigiamo poveikio saugomoms vertėms arba jo poveikis nėra pakankamai pagrįstas, turi būti ieškoma kitos patalpos, kitos erdvės, kito techninio ar organizacinio sprendimo arba pritaikymo konkrečioje vietoje atsisakoma.

2. ŽELDYNŲ DALIS

- **Senamiesčio gamtinės struktūros elementai:** reljefas, vanduo, želdiniai (šlaitų želdiniai priskirtini šiai kategorijai).
- **Senamiesčio urbanistinės struktūros elementai:** urbanistinės viešosios erdvės ir želdynai.
- **Urbanistinės viešosios erdvės:** aikštės, kitos atviros erdvės (ne želdynų funkcija), krantinės.
- **Senamiesčio želdynų tipai:** skverai, sodai/parkai, kitos atviros erdvės, kapinės.
- **Senamiesčio želdynų kategorijos:** istoriniai, neistoriniai.

2.1 Senamiesčio želdynų tvarkymo reglamento sudėtis

- **želdinių tvarkymo sąlygos** (APŽELDINIMO POBŪDŽIO IR ŽELDINIŲ STRUKTŪROS (aukštis/tankis) REGULIAVIMO **BENDRIEJI PRINCIPAI**).

2.2 Apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros (aukštis/tankis) reguliavimo

BENDRIEJI PRINCIPAI

Apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros (aukštis/tankis) reguliavimo BENDRIEJI PRINCIPAI nustatomi atsižvelgiant į:

- želdyno tipą;
- želdyno struktūros būklę;
- želdyno santykį su kontekstu;
- želdyno erdvinį santykį su aplinka;
- želdyno kaip komplekso elemento pažeidimo faktą.

I. Želdyno struktūros būklė:

- atkurta/rekonstruota (takų) struktūra;
- atpažįstama (takų) struktūra;
- išlikę želdyno elementai;
- nauja (takų) struktūra istorinio želdyno vietoje;
- stadionas istorinio želdyno vietoje;
- neišlikusi (takų) struktūra.

II. Želdyno santykis su kontekstu:

- svarbus nustatant želdyno mastelį, pirminę kilmę.

III. Želdyno erdvinis santykis su aplinka:

- svarbus nustatant želdyno tvarkymo režimą.

IV. Želdyno kaip komplekso elemento pažeidimo faktas:

- svarbus nustatant želdyno tipą bei tvarkymo režimą.

2.3 VILNIAUS SENAMIESČIO ISTORINIAI ŽELDYNAI

- atkurta/rekonstruota (takų) struktūra: SKVERAI (0), **SODAI/PARKAI (4)**, KITOS ATVIROS ERDVĖS (0);
- atpažįstama (takų) struktūra: **SKVERAI (5)**, **SODAI/PARKAI (2)**, **KITOS ATVIROS ERDVĖS (1)**;
- išlikę želdyno elementai: **SKVERAI (1)**, **SODAI/PARKAI (2)**, **KITOS ATVIROS ERDVĖS (5)**;
- nauja (takų) struktūra istorinio želdyno vietoje: **SKVERAI (5)**, **SODAI/PARKAI (4)**, **KITOS ATVIROS ERDVĖS (3)**, **KAPINĖS (1)**;
- stadionas istorinio želdyno vietoje: SKVERAI (0), **SODAI/PARKAI (2)**, **KITOS ATVIROS ERDVĖS (1)**;
- neišlikusi (takų) struktūra: SKVERAI (0), **SODAI/PARKAI (4)**, KITOS ATVIROS ERDVĖS (0).

2.3.1 Istoriniai skverai (11 objektų)

- Atkurta takų struktūra: NĖRA

- Atpažįstama takų struktūra: YRA (5)

1. Pilių skverai: skveras nuo Neries pusės iki Arkikatedros bazilikos Arsenalo ir T. Vrublevskio gatvėse. [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 1]

(Santykis su kontekstu: URBANISTINIS; PILIŲ ISTORINIO LAIKOTARPIO UŽSTATYMO VIETOJE; UŽKASTOS UPIŲ VAGOS).

2. Pilių skverai: skveras Pilies kalno P papėdėje Barboros Radvilaitės g. [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 2]

(Santykis su kontekstu: URBANISTINIS; PILIŲ ISTORINIO LAIKOTARPIO UŽSTATYMO VIETOJE; UŽKASTOS UPIŲ VAGOS).

3. Šv. Jurgio skveras - dabar V. Kudirkos a. tarp Gedimino pr. ir Vilniaus g. [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 3]

(Santykis su kontekstu: URBANISTINIS; SODO VIETOJE).

4. Pranciškonų skveras (siūlomas įtraukti). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 4]

(Santykis su kontekstu: KOMPLEKSO TERITORIJOJE; ŠVENTORIAUS VIETOJE).

5. Vilniaus senojo teatro prieigų tarp J. Basanavičiaus, Mindaugo ir Teatro gatvių (siūloma priskirti skvero tipui (senamiesčio akte priskirta kitų atvirų erdvių tipui)). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 5]

(Santykis su kontekstu: URBANISTINIS-ARCHITEKTŪRINIS; -;).

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principai):

1, 2.

Istorinio želdyno ir želdinių tvarkymui reikalinga nustatyti individualius paminklosauginių sprendimų principus.

Istoriniame želdyne atpažįstamų XIX a. takų (trasų) ir krypčių (kompozicinių ašių) tvarkymas paveldosauginiu požiūriu pirmiausia turi būti grindžiamas autentiškumo, išlikimo laipsnio ir kompozicinės reikšmės vertinimu šiandieninėje želdyno vidinėje struktūroje bei pasikeitusiame urbanistiniame, architektūriniame ir kraštovaizdiniame kontekste (Pilies skveras planuotas Žemutinės Pilies komplekso teritorijoje; šiandien Valdovų rūmai atstatyti, atidengtas kalnas).

Želdyno ir želdinių tvarkymas turėtų būti vykdomas laikantis istoriškai susiformavusios skvero tipo erdvės funkcinio ir erdvinio formavimo logikos: į miesto erdvinę ir funkcinę struktūrą integruota tranzitinė erdvė skirta trumpalaikiam poilsiui, pasižyminti pakankamu perregimumu bei vizualiniais kompoziciniais ryšiais su supančia istorine miesto aplinka.

Želdynas nevienalaikis, svarbi istorinių laikotarpių sintezės dvasia ir želdyno stilistinis vientisumas.

Želdyno erdvinį karkasą turi sudaryti vietinės augalų rūšys. Svetimžemės augalų rūšys toleruotinos, bet tik kaip nedominuojantys antraeiliai želdyno želdiniai. Parenkamos tik istoriškai pagrįstos svetimžemės augalų rūšys.

Draudžiamos sparčiai augančios vietinių ir svetimžemių augalų rūšys.

Būdingų aukštaūgių vietinių augalų rūšių aukštis reguliuojamas formavimo būdu, genint.

Genėjimas ir priežiūra turi būti atliekami atsižvelgiant į rūšies biologiją, kad nebūtų pažeistas istorinės formos ar silueto charakteris.

Draudžiami augalų rūšių varietai, formos, kultivarai (veislės).

3.

Želdyno ir želdinių tvarkymas turėtų būti vykdomas laikantis istoriškai susiformavusios skvero tipo erdvės funkcinio ir erdvinio formavimo logikos: į miesto erdvinę ir funkcinę struktūrą integruota tranzitinė erdvė skirta trumpalaikiam poilsiui, pasižyminti pakankamu perregimumu (atvirų vejų plotų, pavienių medžių ir jų grupių kompozicija; pavieniai medžiai ties perimetru ar takų sankirtomis, medžiai nedidelėmis grupėmis) bei vizualiniais kompoziciniais ryšiais su supančia istorine miesto aplinka bei kompozicijos centre esančiu skulptūriniu akcentu.

Želdyno erdvinį karkasą turi sudaryti vietinės augalų rūšys. Svetimžemės augalų rūšys toleruotinos, bet tik kaip nedominuojantys antraeiliai želdyno želdiniai. Parenkamos tik istoriškai pagrįstos svetimžemės augalų rūšys.

Draudžiamos sparčiai augančios vietinių ir svetimžemių augalų rūšys.

Būdingų aukštaūgių vietinių augalų rūšių aukštis reguliuojamas formavimo būdu, genint.

Genėjimas ir priežiūra turi būti atliekami atsižvelgiant į rūšies biologiją, kad nebūtų pažeistas istorinės formos ar silueto charakteris.

Draudžiami augalų rūšių varietai, formos, kultivarai (veislės).

4.

Istorinio želdyno ir želdinių tvarkymui reikalinga nustatyti individualius paminklosauginių sprendimų principus.

Želdyno ir želdinių tvarkymas turėtų būti vykdomas laikantis istoriškai susiformavusios uždaro skvero tipo erdvės bažnyčios šventoriuje funkcinio ir erdvinio formavimo logikos: apželdinimo pobūdis formuojamas išlaikant maksimaliai atvirą erdvės charakterį (vyrauja atviri vejų plotai su pavieniais medžiais) ir minimalų intervencijos lygį dėl kultūrinio (archeologinio) sluoksnio.

Bažnyčia yra pagrindinis erdvės vizualinis orientyras ir dominuojantis objektas. Visi kiti elementai (medžiai, takai) ir jų savybės vizualiai paklūsta kompozicinei dominantei.

Svarbu išlaikyti erdvės kameriškumą, uždarumą. Tai ne tranzitinė erdvė, tai – užeinama erdvė.

Želdynas nevienalaikis, svarbi istorinių laikotarpių sintezės dvasia ir želdyno stilistinis vientisumas.

Pagrindiniai ir antraeiliai želdiniai – vietinių rūšių augalų. Pavieniai – galimi ir istoriškai būdingi svetimžemiai, bet prioritetas – vietinėms augalų rūšims.

Draudžiamos sparčiai augančios vietinių ir svetimžemių augalų rūšys.

Būdingų aukštaūgių vietinių augalų rūšių aukštis reguliuojamas formavimo būdu, genint.

Genėjimas ir priežiūra turi būti atliekami atsižvelgiant į rūšies biologiją, kad nebūtų pažeistas istorinės formos ar silueto charakteris.

Draudžiami augalų rūšių varietai, formos, kultivarai (veislės).

5.

Saugotina skvero erdvinė struktūra ir kompozicija, mastelis, erdviniai kompoziciniai ryšiai su pastatu ir urbanistiniu kontekstu.

• Išlikę želdyno elementai: YRA (1)

1. M. Daukšos-Žiupronių-Rasų gatvių sankirtos skveras. [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, *eksplicacijos Nr. 6*]

(Santykis su kontekstu: URBANISTINIS-ARCHITEKTŪRINIS, KRAŠTOVAIZDINIS; - ;).

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principai):

1.

Erdvės regeneravimas išlaikant fizinius, vizualinius ir kompozicinius ryšius su istorine aplinka. Turi būti užtikrinta išlikusių mažųjų statinių apsauga nuo želdinių mechaninio poveikio. Išlikę mažieji statiniai turi būti funkcinio ir kompozicinio požiūriu integruoti į regeneruojamą želdyną.

Nauji želdiniai gali būti įrengiami tik tuomet, kai tai pagrįsta pasikeitusia želdyno funkcija.

Naujų želdinių parinkimas vykdomas remiantis ne tik dekoratyvinėmis, bet ir funkcinėmis/techninėmis augalų charakteristikomis. Tiek dekoratyvinės, tiek funkcinės/techninės augalų charakteristikos privalo atitikti pagrindinius projektavimo istorinėse vietovėse paveldosauginius principus.

• Nauja (takų) struktūra istorinio želdyno vietoje: YRA (5)

1. Karmelitų - dabar Lazdynų Pelėdos skveras tarp Karmelitų, Arklių ir Visų Šventųjų gatvių (buvusio sodo dalis). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, *eksplicacijos Nr. 7*]

(Santykis su kontekstu: URBANISTINIS-ARCHITEKTŪRINIS; VIENUOLYNO SODO VIETOJE).

2. L. Stuokos-Gucevičiaus skveras tarp L. Stuokos-Gucevičiaus ir Liejyklos gatvių. [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, *eksplicacijos Nr. 8*]

(Santykis su kontekstu: URBANISTINIS-ARCHITEKTŪRINIS; VIENUOLYNO SODO VIETOJE).

3. Stanislovo Moniuškos skveras Vilniaus g. [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, *eksplicacijos Nr. 9*]

(Santykis su kontekstu: URBANISTINIS-ARCHITEKTŪRINIS; VIENUOLYNO SODO VIETOJE).

4. Skveras prie LVSO koncertų salės (siūlomas įtraukti). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, *eksplicacijos Nr. 10*]

(Santykis su kontekstu: URBANISTINIS-ARCHITEKTŪRINIS; SODO VIETOJE).

5. Skveras prie Reformatų bažnyčios (siūlomas įtraukti, Reformatų bažnyčios prieigos; buvusios kapinės.) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 11]

(Santykis su kontekstu: URBANISTINIS-ARCHITEKTŪRINIS; DALIS – ŠVENTORIAUS VIETOJE).

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principai):

1, 2.

Buvusi vienuolių sodo teritorija. XX a. antroje pusėje erdvė įgavo naują tapatybę, funkciją, erdvinę-kompozicinę išraišką. Palaikomoji želdinių priežiūra. Išlaikomas XX a. antroje pusėje tikslingai suformuotas skvero želdinių, erdvių, skulptūrinio akcento ir istorinės aplinkos erdvių bei kompozicinių ryšių pobūdis. Jeigu funkcija reikalauja želdinių gausinimo, pastarieji turi užtikrinti skvero erdvės stilistinį vientisumą ir kompozicinį stabilumą tiek skvero viduje, tiek aplinkoje.

Nauji želdiniai gali būti įrengiami tik tokiais atvejais, kai tai pagrįsta pasikeitusia želdyno funkcija.

Naujų želdinių parinkimas vykdomas remiantis ne tik dekoratyvinėmis, bet ir funkcinėmis/techninėmis augalų charakteristikomis. Tiek dekoratyvinės, tiek funkcinės/techninės augalų charakteristikos privalo atitikti pagrindinius projektavimo istorinėse vietovėse paveldosauginius principus.

Želdyno struktūrinį pagrindą (karkasą) turi sudaryti vietinės augalų rūšys. Tai pagrindiniai želdyno želdiniai (80 proc. želdyno želdinių). Želdyno antraeiliai želdiniai (ne daugiau 20 proc.) turi būti pasirenkami iš vietinių ir istoriškai būdingų svetimžemių augalų rūšių. Želdyno pavieniai želdiniai (ne daugiau 0,5 proc.) turi būti pasirenkami iš vietinių žemaūgių augalų rūšių (pvz.: vaismedžių).

Renkantis svetimžemes augalų rūšis, jų morfologinės, biologinės, funkcinės ir dekoratyvinės savybės turi būti suderintos su želdyno funkcija, istorine aplinka bei kultūrinių sluoksnių išsaugojimo tikslais. Draudžiami pernelyg dekoratyvūs, su istoriškai būdinga rūšine sudėtimi ir struktūra nesuderinamų lajų formų bei vegetaciniu periodu nenatūralios lapijos spalvos svetimžemiai augalai. Svarbu išlaikyti želdyno charakterio vientisumą ir kartu istorinio želdyno kaip sintezės želdyno įvaizdį.

3.

Buvusi vienuolyno sodo teritorija. XIX a. erdvė formuota kaip pereinamoji viešojo miesto erdvė (tarp gatvės erdvės ir sakralinės bažnyčios erdvės). Tai uždaro tipo skvero erdvė, kuriai būdingas sodiškumas – smulki, intymi/kameriška, žmogiško mastelio vidinė skvero struktūra.

Pagal padėtį urbanistinėje struktūroje – skvero tipo želdynas, erdvinis ir kompozicinis požiūriu – sodo pobūdžio želdynas, pasižymintis uždaresne erdvine sandara, tankesniais želdiniais, vidine takų sistema, kamerinių erdvių formavimu. Želdinių aukštis reguliuojamas subordinuojant žaliąją masę sakralinio statinio dominavimui – palaikomas vizualinių koridorių atvirumas, ribojamas aukštų medžių sodinimas ir užtikrinamas proporcingas želdinių mastelis nedidelėje erdvėje.

Sodiškas apželdinimas – tai apželdinimo pobūdis, grindžiamas žmogaus mastelio, uždarmo, daugiasluoksniškumo ir artimo santykio su augalais principais.

Želdynas gali būti papildomas vidutinio aukščio vietinėmis medžių rūšimis.

Nauji želdiniai gali būti įrengiami tik tokiais atvejais, kai tai pagrįsta pasikeitusia želdyno funkcija.

Naujų želdinių parinkimas vykdomas remiantis ne tik dekoratyvinėmis, bet ir funkcinėmis/techninėmis augalų charakteristikomis. Tiek dekoratyvinės, tiek funkcinės/techninės augalų charakteristikos privalo atitikti pagrindinius projektavimo istorinėse vietovėse paveldosauginius principus.

Želdyno struktūrinį pagrindą (karkasą) turi sudaryti vietinės augalų rūšys. Tai pagrindiniai želdyno želdiniai (80 proc. želdyno želdinių). Želdyno antraeiliai želdiniai (ne daugiau 20 proc.) turi būti pasirenkami iš vietinių ir istoriškai būdingų svetimžemių augalų rūšių. Želdyno pavieniai želdiniai (ne daugiau 0,5 proc.) turi būti pasirenkami iš vietinių žemaūgių augalų rūšių (pvz.: vaismedžių).

Renkantis svetimžemes augalų rūšis, jų morfologinės, biologinės, funkcinės ir dekoratyvinės savybės turi būti suderintos su želdyno funkcija, istorine aplinka bei kultūrinių sluoksnių išsaugojimo tikslais. Draudžiami pernelyg dekoratyvūs, su istoriškai būdinga rūšine sudėtimi ir struktūra nesuderinamų lajų

formų bei vegetaciniu periodu nenatūralios lapijos spalvos svetimžemiai augalai. Svarbu išlaikyti želdyno charakterio vientisumą ir kartu istorinio želdyno kaip sintezės želdyno įvaizdį.

4.

Želdyno regeneracija.

Buvusio vienuolyno sodo faktas programuoja naujo želdyno parametrus kaip istorinį kontekstą ir kompozicinę nuorodą.

Siūlomos einamosios želdinių tvarkymo priemonės. Galimas želdinių papildymas. Želdyno ir želdinių struktūra formuojama atsižvelgiant į urbanistinį, architektūrinį ir funkcinį/infrastruktūrinį kontekstą.

Nauji želdiniai gali būti įrengiami tik tokiais atvejais, kai tai pagrįsta pasikeitusia želdyno funkcija.

Svetimžemės augalų rūšys galimos kaip antraeiliai želdyno želdiniai.

Kultivarai galimi kaip pavieniai želdyno želdiniai.

Renkantis svetimžemės augalų rūšis ir/arba kultivarus, jų morfologinės, biologinės, funkcinės ir dekoratyvinės savybės turi būti suderintos su želdyno funkcija, istorine aplinka bei kultūrinių sluoksnių išsaugojimo tikslais. Draudžiami pernelyg dekoratyvūs, su susiklosčiusia dominuojančia rūšine sudėtimi ir struktūra nesuderinamų lajų formų bei vegetaciniu periodu nenatūralios lapijos spalvos svetimžemiai augalai ir/ar kultivarai. Svarbu išlaikyti želdyno charakterio vientisumą.

5.

Regeneracija.

Želdinių struktūra visų pirma susieta su poilsio funkcijų atskyrimu nuo gatvės.

Želdyno struktūrinį pagrindą (karkasą) turi sudaryti vietinės augalų rūšys. Svetimžemės augalų rūšys galimos kaip antraeiliai arba kaip pavieniai želdyno želdiniai.

Renkantis svetimžemės augalų rūšis ir/arba kultivarus, jų morfologinės, biologinės, funkcinės ir dekoratyvinės savybės turi būti suderintos su želdyno funkcija, istorine aplinka bei kultūrinių sluoksnių išsaugojimo tikslais. Draudžiami pernelyg dekoratyvūs, su susiklosčiusia dominuojančia rūšine sudėtimi ir struktūra nesuderinamų lajų formų bei vegetaciniu periodu nenatūralios lapijos spalvos svetimžemiai augalai ir/ar kultivarai. Svarbu išlaikyti želdyno charakterio vientisumą.

-
- **Stadionas istorinio želdyno vietoje: NĖRA**

-
- **Neišlikusi (takų) struktūra: NĖRA**
-

2.3.2 Istoriniai sodai/parkai

• Atkurta/rekonstruota (takų) struktūra:

1. Sereikiškių parkas (-; 2013 m. Sereikiškių parkas rekonstruotas - atkurta XIX a. aplinka, kurios autorius dailininkas Vladislovas Štrausas; TRP 65, 80, 81 lap.; IKONOGN Nr. 8; BR Nr. 1; FF Nr. 19A.9, 20B.1-5; 2013, 2023 m.). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 12]

(Erdvinis santykis su aplinka: išlikęs/uždaras).

2. Vilniaus reprezentacinio statinių komplekso Parkas KVR UK 26098 (iš objekto akto). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 13]

(Erdvinis santykis su aplinka: išlikęs/uždaras).

3. Karmelitų/Aušros vartų sodas (siūlomi įtraukti). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 14]

(Erdvinis santykis su aplinka: išlikęs/uždaras).

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principai):

1.

Reikalinga palaikomoji priežiūra pagal projektinius sprendinius drauge derinant architektūrinius ir funkcinis (socialinius ir ekologinius) priežiūros ir formavimo klausimus. Pvz.: šlaitų erozija, užliejamos želdyno dalys, sausros periodai ir t. t. Labai svarbus aspektas – želdinių atsparumas aplinkos pokyčiams.

Erdvinio karkaso stabilumas (takų ir erdvių sistema, želdinių masyvų, grupių ir erdvių santykis, kompozicinės ašys, akcentai) palaikomas remiantis želdyno projektu ir jame numatytu želdinių priežiūros planu.

Išlaikomas želdyno erdvinės struktūros karkasas.

Išlaikomas vertikalus vizualinis sluoksniuotumas.

Išlaikomas sodinis (sodiškas) apželdinimo pobūdis: ardų sluoksniavimas, smulkios erdvės, augalų dekoratyvumas žemiausiuose arduose.

Turi būti užtikrinti želdyno erdviniai, vizualiniai ir kompoziciniai ryšiai su aplinka (gamtinė, kultūrinė, architektūrinė).

Svarbu išlaikyti sodo gamtinėje apsuptyje pojūtį.

Prižiūrėti želdinius pagal jų biologines ypatybes (genėjimas, atsodinimas).

Naudoti būdingas istorines ar joms artimas rūšis įvertinant ir ekologinę logiką.

Genėjimas ir priežiūra turi būti atliekami atsižvelgiant į rūšies biologiją.

2.

Išlaikomas želdyno erdvinės struktūros karkasas.

Parkiškas apželdinimas grindžiamas kraštovaizdinio mastelio, laisvos erdvinės struktūros ir natūralumo principais.

Parkiškas apželdinimas grindžiamas aukštų, laisvai išdėstytų medžių dominavimu, mažu-vidutinių želdinių tankiu ir natūralizuotu vietinių ar tradiciškai naudotų rūšių parinkimu, formuojant didelio mastelio kraštovaizdinę erdvę.

Parkinis apželdinimas: akcentas į erdves, medžių ardą, atvirų pievų dominavimą.

Medeliai pamainai ir papildymui – laikantis erdvinės struktūros logikos (laikantis gamtovaizdiškos struktūros bruožų).

Draudžiamas spontaniškas jaunų sodinukų sodinimas, nes ilgainiui tokie veiksmai gali iškreipti/deformuoti želdyno erdvinę struktūrą, o per tankiai susodinti jauni medeliai bus skurduoliai.

Palaikomas parkinės erdvės charakteris. Galimos akcentinės krūmų grupės, proporcingos bendram želdyno masteliui.

3.

Išlaikomas želdyno erdvinės struktūros karkasas.

Istorinio sodo vietoje įrengta automobilių stovėjimo aikštelė turi būti iškelta.

• Atpažįstama (takų) struktūra:

1. Botanikos sodo kiemas, Pilies g. 22 (siūlomos įtraukti į vertingąsias savybes). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 15]

(Erdvinis santykis su aplinka: išlikęs/uždaras).

2. Šv. Dvasios vienuolyno sodas (siūlomos įtraukti į vertingąsias savybes) (šiaurinė dalis). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 16]

(Erdvinis santykis su aplinka: išlikęs iš dalies/uždaras iš dalies (mūrinė tvora pakeista į ažūrinę tvorą)).

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principais):

1.

Istorinio želdyno ir želdinių tvarkymui reikalinga nustatyti individualius paminklosauginių sprendimų principus ir kelti klausimą dėl kultūros paveldo objekto statuso suteikimo istoriniam želdynui.

2.

Einamosios tvarkymo priemonės.

• Išlikę želdyno elementai:

1. Misionierių sodas (-; išlikęs fragmentiškai; TRP 78, 79 lap.; IKONOGR Nr. 8; BR Nr. 1; FF Nr. 66.8, 67.1, 68.1-6; 2013, 2023 m.). (Erdvinis santykis su aplinka: pakitęs/iš uždaro į atvirą). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 17]

2. Misionierių vienuolyno 2-as sodas (siūlomi įtraukti). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 18]

(Erdvinis santykis su aplinka: pakitęs iš uždaro į atvirą).

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principais):

1.

Susiformavęs unikalus gamtinių erdvių ir sakralinių dominančių apsupties kraštovaizdis. Išlaikomas natūralaus pobūdžio kraštovaizdžio charakteris bei vizualiniai ryšiai su aplinkoje išsidėsčiusiomis architektūrinėmis dominantėmis. Istorinės teritorijos tvarkymo fokusą tampa išlikusių sodo tvenkinių,

terasinių šlaitų bei sodo tvorų fragmentų eksponavimas. Svarbu išlaikyti atvirų, medžiais neapsodintų erdvių dominavimą.

2.

Daugiafunkcė želdyno regeneracija, išsaugant, išryškinant ir aktualizuojant vertingąsias želdyno savybes urbanistiniame kontekste.

• Nauja (takų) struktūra istorinio želdyno vietoje:

1. Vilniaus arkivyskupijos kurijos rūmai KVR UK 16531 Sodo vieta (iš objekto akto) (Erdvinis santykis su aplinka: išlikęs/uždaras). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 19]
2. Reformatų sodas (siūlomos įtraukti į vertingąsias savybes) (Erdvinis santykis su aplinka: pakitęs iš dalies/neliko fizinės ribos). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 20]
3. Strumilos sodas (2) (siūlomos įtraukti į vertingąsias savybes) (Erdvinis santykis su aplinka: pakitęs iš dalies/šiandien sodo erdvės uždaramą apsprendžia jo padėtis kvartalo viduje). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 21]
4. Šv. Dvasios vienuolyno sodas (siūlomos įtraukti į vertingąsias savybes) (pietinė dalis). (Erdvinis santykis su aplinka: išlikęs/uždaras). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 22]
5. Vilniaus g. kiemas (siūlomos įtraukti į vertingąsias savybes) (Erdvinis santykis su aplinka: išlikęs/uždaras). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 23]

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principai):

1.

Palaikomoji priežiūra.

2.

Palaikomoji priežiūra.

3.

Daugiafunkcė želdyno regeneracija, išsaugant, išryškinant ir aktualizuojant vertingąsias želdyno savybes urbanistiniame kontekste.

4-5.

Daugiafunkcė želdyno regeneracija, išsaugant vertingąsias želdyno savybes.

• Stadionas istorinio želdyno vietoje:

1. Buvusio sodo teritorija Kruopų g. (siūlomos įtraukti į vertingąsias savybes). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 24]
(Erdvinis santykis su aplinka: išlikęs/pusiau uždaras (tik fizinė riba)).
2. Buvusio sodo teritorija Kazimiero g. (siūlomos įtraukti į vertingąsias savybes). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 25]
(Erdvinis santykis su aplinka: išlikęs/uždaras).
3. Botanikos sodo teritorija (1799 m. VU Botanikos sodas iš Pilies g. 22 kiemo, kuriame buvo įkurtas, perkeltas į Pilies kalno papėdę; -; TRP 65 lap.; BR Nr. 1; FF Nr. 19A.8, 9; 2013, 2023 m.). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 26]

(Santykis su kontekstu: pakitęs).

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principai):

1.

Neinvazinis teritorijos naudojimas: ribojami giluminiai žemės darbai, radikalus reljefo keitimas. Neformuoti tankių želdynų, jei teritorija turi neištirtų kultūrinių sluoksnių, pirmenybę teikti vejoms/pievoms.

Šalintinos agresyviai plintančios invazinės augalų rūšys.

2.

Neinvazinis teritorijos naudojimas: ribojami giluminiai žemės darbai, radikalus reljefo keitimas. Neformuoti tankių želdynų, jei teritorija turi neištirtų kultūrinių sluoksnių, pirmenybę teikti vejoms/pievoms. Šalintinos agresyviai plintančios augalų rūšys.

3.

Istorinio želdyno atkūrimas ir aktualizavimas remiantis moksliniais tyrimais.

(Galima reminiscencija – pavieniai egzemplioriai istoriškai pagrįstų svetimžemių augalų rūšių ir kultivarų (kaip konkretaus laikotarpio žymenys (akcentai) konkrečiame vietovaizdyje/kraštovaizdyje). Galimos ir naujos moksliniu ir edukaciniu požiūriu pagrįstos pavienės svetimžemės botaninės rūšys ar kultivarai).

• Neiškikusi (takų) struktūra:

1. Vilniaus Bazilijonų vienuolyno statinių ansamblis KVR UK 681 Sodo vieta (iš objekto akto).

(Erdvinis santykis su aplinka: išlikęs/uždaras). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 27]

2. Pranciškonų sodas prie Kėdainių g. (siūlomi įtraukti) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 28]

(Erdvinis santykis su aplinka: išlikęs/uždaras).

3. Misionierių vienuolyno 1-as sodas (siūlomi įtraukti). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 29]

(Erdvinis santykis su aplinka: išlikęs/uždaras).

4. Vizitiečių vienuolyno sodas (siūlomi įtraukti) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 30]

(Santykis su kontekstu: pakitęs/iš uždaro į atvirą).

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principai):

1-2-3-4.

Istorinio želdyno charakterio aktualizavimas, daugiafunkcė regeneracija.

Remiantis mokslinių tyrimų duomenimis atkuriamas ir (ar) išryškinamas istorinė erdvinė želdyno struktūra ar jos dalys, atkuriamos ir (ar) išryškinamos kompozicinės ašys, išsaugant bei aktualizuojant istorinį želdyno charakterį šiandienos kontekste. Daugiafunkcė regeneracija apima tiek funkcinius

aspektus (kultūriniai, socialiniai, ekologiniai), tiek erdvinius želdyno regeneravimo aspektus (erdvinė struktūra ir kompozicija).

2.4 Vilniaus senamiesčio neistoriniai želdynai

2.4.1 Neistoriniai skverai: (11 objektų)

• Neistoriniai skverai:

1. Karmelitų - dabar Lazdynų Pelėdos skveras tarp Karmelitų, Arklių ir Visų Šventųjų gatvių. [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 31]
(Santykis su kontekstu: URBANISTINIS-ARCHITEKTŪRINIS; ISTORINIO UŽSTATYMO VIETOJE).
2. Adomo Mickevičiaus skveras prie šv. Onos bažnyčios varpinės. [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 32]
(Santykis su kontekstu: URBANISTINIS-ARCHITEKTŪRINIS; ISTORINIO UŽSTATYMO VIETOJE).
3. Volano g. skveras. [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 33]
(Santykis su kontekstu: URBANISTINIS-ARCHITEKTŪRINIS; -;).
4. Šventaragio skveras tarp Šventaragio, Lauryno Stuokos-Gucevičiaus, Odminių gatvių ir Gedimino pr. [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 34]
(Santykis su kontekstu: URBANISTINIS; ŠLAPIJŲ VARTŲ PRIEIGOS).
5. Tibeto skveras tarp Vilnios up. ir Malūnų g. [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 35]
(Santykis su kontekstu: URBANISTINIS-ARCHITEKTŪRINIS; -;).
6. Brolių Vileišių skveras tarp Neries up. ir T. Kosciuškos g. [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 36]
(Santykis su kontekstu: URBANISTINIS-ARCHITEKTŪRINIS; -;).
7. Vingrių šaltinių skveras tarp Mindaugo ir Pylimo gatvių. [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 37]
(Santykis su kontekstu: URBANISTINIS-ARCHITEKTŪRINIS, KRAŠTOVAIZDINIS; ŠALTINIŲ VIETA).
8. Skveras prie Ligoninės ir Pylimo gatvių sankryžos (išlikę istorinės skverų teritorijos, Karmelitų skvero teritorija išplėsta po 1945 m., daugumoje skverų pastatyti monumentaliosios dailės kūriniai, vyrauja sovietmečiu formuotos želdinių kompozicijos; išsamiam želdinių įvertinimui reikalingi papildomi tyrimai; [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 38]
TRP 65-68, 70-73, 78, 80, 82 lap.; IKONOGR Nr. 44; BR Nr. 1; FF Nr. 0.1, 3.9, 7.1, 11B.3-5, 19A.9, 20A.1, 21.14, 27.3, 4, 39A.13, 39B.1, 52.1, 2, 5, 57.1, 66.2, 8, 71.8, 74.3, 92A.6; 2013, 2023 m.).
(Santykis su kontekstu: URBANISTINIS-ARCHITEKTŪRINIS; -;).
9. Skveras prie Reformatų bažnyčios (siūlomas įtraukti (ne iš senamiesčio akto, ne iš objekto akto)) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 39]
(Santykis su kontekstu: URBANISTINIS-ARCHITEKTŪRINIS; -;).
10. Rūdininkų skveras (siūlomas įtraukti (ne iš senamiesčio akto, ne iš objekto akto).) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 40]
(Santykis su kontekstu: URBANISTINIS-ARCHITEKTŪRINIS; BUVUSIO UŽSTATYMO VIETOJE).
11. Skveras priešais Aušros vartus (siūlomas įtraukti (ne iš senamiesčio akto, ne iš objekto akto).) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 41]

(Santykis su kontekstu: URBANISTINIS-ARCHITEKTŪRINIS; KULTŪRINIS SLUOKSNIS, ŠALTINIAI).

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (*apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principai*):

1.

Išlaikomas XX a. antroje pusėje tikslingai suformuotas skvero želdinių, erdvių, skulptūrinio akcento ir istorinės aplinkos erdvių bei kompozicinių ryšių pobūdis. Jeigu funkcija reikalauja želdinių gausinimo, pastarieji turi užtikrinti skvero erdvės stilistinį vientisumą ir kompozicinį stabilumą tiek skvero viduje, tiek aplinkoje.

Želdyno struktūrinį pagrindą (karkasą) turi sudaryti vietinės augalų rūšys. Tai pagrindiniai želdyno želdiniai (80 proc. želdyno želdinių). Renkantis antraeilius želdyno želdinius (ne daugiau 20 proc.) prioritetą teikiamas vietinėms medžių rūšims, bet esant pagrįstam poreikiui (pvz.: dėl atsparumo aplinkos poveikiui) gali būti pasirenkamos ir svetimžemės augalų rūšys.

Renkantis svetimžemes augalų rūšis, jų morfologinės, biologinės, funkcinės ir dekoratyvinės savybės turi būti suderintos su želdyno funkcija, istorine aplinka bei kultūrinių sluoksnių išsaugojimo tikslais. Draudžiami pernelyg dekoratyvūs, su susiklosčiusia dominuojančia rūšine sudėtimi ir struktūra nesuderinamų lajų formų bei vegetaciniu periodu nenatūralios lapijos spalvos svetimžemiai augalai. Svarbu išlaikyti želdyno charakterio vientisumą. Želdyno pavieniai želdiniai (ne daugiau 0,5 proc.) turi būti pasirenkami iš vietinių žemaūgių augalų rūšių (pvz.: vaismedžių).

Įrengiant želdinius (buvusio istorinio užstatymo vietoje) turi būti taikomos šaknų prasiskverbimą į paveldosauginius sluoksnius stabdančios priemonės, o jų tipas ir montavimo būdas turi būti suderinti su paveldosaugos reikalavimais.

2.

Želdinių struktūra visų pirma susieta su poilsio funkcijų atskyrimu nuo gatvės, vizualiniai ryšiai su istorinėje aplinkoje esančiomis architektūrinėmis dominantėmis, o taip pat ir kompozicinės ašys – želdyno erdvinės kompozicijos elementai – svarbūs skvero erdvės apželdinimo ir želdinių išdėstymo erdvėje požiūriu.

Išlaikomas XX a. antroje pusėje tikslingai suformuotas skvero želdinių, erdvių, skulptūrinio akcento ir istorinės aplinkos erdvių bei kompozicinių ryšių pobūdis. Jeigu funkcija reikalauja želdinių gausinimo, pastarieji turi užtikrinti skvero erdvės stilistinį vientisumą ir kompozicinį stabilumą tiek skvero viduje, tiek aplinkoje.

Želdyno struktūrinį pagrindą (karkasą) turi sudaryti vietinės, lėtai augančios medžių rūšys.

Galimas naujų želdinių įvedimas, jei jis pagrįstas funkciniu požiūriu.

Naujų želdinių dekoratyvinės ir funkcinės/techninės charakteristikos privalo atitikti pagrindinius projektavimo istorinėse vietovėse paveldosauginius principus.

Svetimžemės augalų rūšys galimos kaip antraeiliai ar pavieniai želdyno želdiniai.

Renkantis svetimžemes augalų rūšis, jų morfologinės, biologinės, funkcinės ir dekoratyvinės savybės turi būti suderintos su želdyno funkcija, istorine aplinka bei kultūrinių sluoksnių išsaugojimo tikslais. Draudžiami pernelyg dekoratyvūs, su susiklosčiusia dominuojančia rūšine sudėtimi ir struktūra nesuderinamų lajų formų bei vegetaciniu periodu nenatūralios lapijos spalvos svetimžemiai augalai. Svarbu išlaikyti želdyno charakterio vientisumą.

Įrengiant želdinius, tais atvejais, kai nustatyta potenciali grėsmė vietos archeologijai, turi būti taikomos šaknų prasiskverbimą į paveldosauginius sluoksnius stabdančios priemonės, o jų tipas ir montavimo būdas parenkami individualiai.

3, 5, 6, 8, 9.

Jeigu funkcija reikalauja želdinių gausinimo, pastarieji turi užtikrinti skvero erdvės stilistinį vientisumą ir kompozicinį stabilumą tiek skvero viduje, tiek aplinkoje.

Galimas naujų želdinių įvedimas, jei jis pagrįstas funkciniu požiūriu.

Naujų želdinių dekoratyvinės ir funkcinės/techninės charakteristikos privalo atitikti pagrindinius projektavimo istorinėse vietovėse paveldosauginius principus.

Svetimžemės augalų rūšys galimos kaip antraeiliai ar pavieniai želdyno želdiniai.

Renkantis svetimžemės augalų rūšis, jų morfologinės, biologinės, funkcinės ir dekoratyvinės savybės turi būti suderintos su želdyno funkcija, istorine aplinka bei kultūrinių sluoksnių išsaugojimo tikslais. Draudžiami pernelyg dekoratyvūs, su susiklosčiusia dominuojančia rūšine sudėtimi ir struktūra nesuderinamų lajų formų bei vegetaciniu periodu nenatūralios lapijos spalvos svetimžemiai augalai. Svarbu išlaikyti želdyno charakterio vientisumą.

Įrengiant želdinius, tais atvejais, kai nustatyta potenciali grėsmė vietos archeologijai, turi būti taikomos šaknų prasiskverbimą į paveldosauginius sluoksnius stabdančios priemonės, o jų tipas ir montavimo būdas parenkami individualiai.

Netoleruotinas želdinių peraugimas ir sutankinimas, kuris užgožtų istorinėje aplinkoje esančias architektūrines dominantes.

4, 7.

Einamosios želdinių priežiūros priemonės (genėjimas, sausų ir pavojingų šakų šalinimas, želdinių būklės stebėseną), vykdomos nekeičiant suprojektuoto apželdinimo pobūdžio bei želdinių struktūros.

10.

Želdinių struktūra visų pirma susieta su poilsio funkcijų atskyrimu nuo gatvės, vizualiniai ryšiai su istorinėje aplinkoje esančiomis architektūrinėmis dominantėmis, o taip pat ir kompozicinės ašys – želdyno erdvinės kompozicijos elementai – svarbūs skvero erdvės apželdinimo ir želdinių išdėstymo erdvėje požiūriu.

Jeigu funkcija reikalauja želdinių gausinimo, pastarieji turi užtikrinti skvero erdvės stilistinį vientisumą ir kompozicinį stabilumą tiek skvero viduje, tiek aplinkoje.

Želdyno struktūrinį pagrindą (karkasą) turi sudaryti vietinės, lėtai augančios medžių rūšys.

Galimas naujų želdinių įvedimas, jei jis pagrįstas funkciniu požiūriu.

Naujų želdinių dekoratyvinės ir funkcinės/techninės charakteristikos privalo atitikti pagrindinius projektavimo istorinėse vietovėse paveldosauginius principus.

Svetimžemės augalų rūšys galimos kaip antraeiliai želdyno želdiniai.

Kultivarai galimi kaip pavieniai želdyno želdiniai.

Renkantis svetimžemės augalų rūšis ir/arba kultivarus, jų morfologinės, biologinės, funkcinės ir dekoratyvinės savybės turi būti suderintos su želdyno funkcija, istorine aplinka bei kultūrinių sluoksnių išsaugojimo tikslais. Draudžiami pernelyg dekoratyvūs, su susiklosčiusia dominuojančia rūšine sudėtimi ir struktūra nesuderinamų lajų formų bei vegetaciniu periodu nenatūralios lapijos spalvos svetimžemiai augalai ir/ar kultivarai. Svarbu išlaikyti želdyno charakterio vientisumą.

Įrengiant želdinius, tais atvejais, kai nustatyta potenciali grėsmė vietos archeologijai, turi būti taikomos šaknų prasiskverbimą į paveldosauginius sluoksnius stabdančios priemonės, o jų tipas ir montavimo būdas parenkami individualiai.

Netoleruotinas želdinių peraugimas ir sutankinimas, kuris užgožtų istorinėje aplinkoje esančias architektūrines dominantes.

11.

Rekonstrukcija ir regeneracija rengiant konkursą.

2.4.2 Neistoriniai sodai/parkai

- Neistoriniai sodai/parkai

Gėlių parko bendruomenės sodas (siūlomos įtraukti į vertingąsias savybes) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, *eksplikacijos Nr. 42*]

(Erdvinis santykis su aplinka: pakitęs iš dalies/šiandien sodo erdvės uždarumą apsprendžia jo padėtis kvartalo viduje).

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (*apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principai*):

Palaikymas ir priežiūra.

2.5 Kitos istorinės atviros erdvės (želdynų funkcija)

- Atkurta/rekonstruota (takų) struktūra: NĖRA

- Atpažįstama (takų) struktūra: NĖRA

- Išlikę želdyno elementai:

1. 1. Buvusio Rojaus sodo dalis/Rojaus sodas (siūlomos įtraukti į vertingąsias savybes). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 43].

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principai):

1.

Rojaus sodo tvoros fragmento apsauga nuo želdinių.

- Nauja (takų) struktūra istorinio želdyno vietoje:

1. Pacų kiemas – D. J. fontanas (siūlomos įtraukti į vertingąsias savybes) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 44]

(FONTANAS ISTORINIO ŽELDYNŲ VIETOJE).

2. Šv. Onos skveras Maironio ir Šv. Mykolo gatvių sankirtoje (siūloma priskirti kitos atviros erdvės tipui (senamiesčio akte priskirta skvero tipui)). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 45]

(ŠVENTORIAUS TERITORIJOS FRAGMENTAS; BUVUSIŲ KAPINIŲ VIETA).

3. Maironio g. prie bernardinų vienuolyno ansamblio. [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 46]

(ISTORINIO ŽELDYNŲ TERITORIJOS FRAGMENTAS).

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principai):

1.

Reikalinga vieša diskusija dėl autorinio kūrinio – fontano – išsaugojimo istorinėje erdvėje.

2.

Želdyno tvarkymas vykdomas minimalios intervencijos principu (kultūrinio sluoksnio prevencinė apsauga), išlaikant šventoriui būdingą atvirą arba pusiau atvirą erdvinę želdinių struktūrą, ribojant tankių ir aukštų želdinių sodinimą, išlaikant ir/arba formuojant želdyno funkcinio bei prasmio atskyrimo nuo urbanistinės aplinkos elementus.

Želdiniai sodintini ne dekoratyviniu principu, o kaip simboliai arba formuojant atsitiktinumą įspūdį (kaip gamtoje/miške). Vyrauja medžiai ir krūmai, kuriantys miškelio įspūdį: liepos, klevai, beržai, tujos, eglės.

Svarbu išlaikyti erdvės kameriškumą, uždaramą. Tai ne tranzitinė erdvė, tai – užeinama erdvė.

Nors pirminė erdvinė struktūra yra pakitusi, želdynas ir bažnyčia vis dar išlaiko atpažįstamą vizualinį ir erdvinį ryšį, leidžiantį suvokti jų istorinę sąsają.

Vengti bet kokių skvero erdvės erdvių ar medžiaginių atributų. Bernardinų ir Mykolo gatvių susikirtimo erdvė (arba praplatėjimas) formuojama kaip intensyvesnio viešojo naudojimo zona, pritaikyta didesniems žmonių srautams.

3.

Želdyno tvarkymas vykdomas minimalios intervencijos principu, išlaikant pusiau atvirą erdvės želdinių struktūrą, ribojant želdinių tankinimą, išlaikant ir/arba formuojant želdyno funkcinio bei prasmio atskyrimo nuo urbanistinės aplinkos elementus. Vietinės medžių rūšys, kurių aukštis ir lajos tankumas gali būti formuojami genint. Laikotarpiui būdingos svetimžemės medžių rūšys.

- **Stadionas istorinio želdyno vietoje:**

1. Vizitierių vienuolyno sodo dalis prie Subačiaus g. (dabar Amerikos mokyklos stadionas) (siūlomos įtraukti į vertingąsias savybes). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 47]

(VAISMEDŽIŲ SODO TERITORIJOS FRAGMENTAS).

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principai):

1.

Neinvazinis teritorijos naudojimas: ribojami giluminiai žemės darbai, radikalus reljefo keitimas. Neformuoti tankių želdynų, jei teritorija turi neištirtų kultūrinių sluoksnių, pirmenybę teikti vejoms/pievoms.

- **Neišlikusi (takų) struktūra:**

1. Buvusio Rojaus sodo dalis/Rojaus sodas (siūlomos įtraukti į vertingąsias savybes). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 43]

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principai):

1.

Reikalinga vieša diskusija dėl istorinės sodo teritorijos išsaugojimo bei paveldosauginės strategijos bei taktikos nustatymo.

Rasų, Subačiaus, Vitebsko ir Drujos gatvių ribojama teritorija pasižymi išskirtine Vilniaus kraštovaizdžio verte. XVII–XVIII a. teritorijoje formuojasi vienuolių sodų kompleksas. Jėzaus Draugija viena pirmųjų deramai įvertino poilsio svarbą vienuolinio gyvenimo kasdienybei. Visi bent kiek didesni Draugijos namai rūpinosi įsigyti kokią nors ramią vietą gamtos prieglobstyje, kur būtų galima ilsėtis. 1619 m. Jėzaus draugijos profesų namams buvo įsigytas sodas užmiestyje „dvasios atgaivai“. Remiantis istoriko Liudo Jovaišos tyrimu, žinoma, kad 1699 m. sodas buvo gausiai apšodintas, o 1703 m. vietoje senų ar išlaužytų medžių prisodinta obelių, kriaušių ir kt. vaismedžių. 1736 m. iškastas tvenkinys. 1752 m. sodas aptvertas „permatoma“ medine tvora su vartais, o viduje per vidurį skersai ir

išilgai padalintas takais. 1754 m. sodo tvora ištaipyta scenomis iš Šventojo Rašto, ypač tinkančiomis poilsio vietai. Kadangi šis profesų namų sodas buvo vadinamas „Rojaus“ vardu, manytina, jog scenos vaizdavo Pradžios knygos piešiamą Rojaus sodo palaimą. Deja, šiandien nieko plačiau ar detaliau apie Rojaus sodą negalime pasakyti. Ikonografinė medžiaga mūsų istorijos šaltiniai, deja, nepasižymi. Neturime duomenų apie erdvinę sodo struktūrą, tačiau, turint omenyje, kad sodas formuotas Baroko laikotarpiu šlaito situacijoje bei remiantis XVII–XVIII a. jėzuitų ir kitų dvasinių bendruomenių sodų panašiuose erdviniuose kontekstuose analogais, galima manyti, kad tai buvo sodelis, pritaikytas šlaitiniam reljefui. 1832 m. Vilniaus miesto plane, vakarinėje Rojaus sodo dalyje, vaizduojama raguva. Nuo raguvos centro pietryčių kryptimi kylantis vidutinio statumo šlaitas galėjo būti suformuotas dirbtinai: pradžioje rekreaciniais tikslais (XVII a. pr.–XVIII a. pab. jėzuitų profesų namų laikotarpio sodas), o vėliau ir ūkiniais tikslais (XVIII a. pab. Rojaus sodo valda dovanota Vaikelio Jėzaus špitolės šaritimams. Greičiausiai šaritimams priklausė iki XIX a. pab., kada buvo likviduota špitolė). Štai kaip Rojų 1859 m. regėjo Adomas Honoris Kirkoras: „Atskira parko dalis už vizitiečių vienuolyno ir parko ribų vadinama Rojumi. Šią gražią vietovę su jaukiu mažu parkeliu ir nuostabiausiu miesto vaizdu buvęs jėzuitas kunigas Hrebnickis 1785 m. užrašė Kūdikėlio Jėzaus namams“. Šaričių Vaikelio Jėzaus špitolės bei vizitiečių vienuolyno vizitacijų dokumentai galėtų atskleisti daugiau faktų apie Rojaus sodo teritorijos raidą ir likimą.

Iš XVIII a. ir XIX a. pr. Vilniaus planų matoma, kad kaimynystėje buvę vizitiečių vienuolyno sodai kartu su Rojaus sodu sudarė reikšmingą sodų sakralinių objektų apsuptyje kompleksą. XIX a. antroje pusėje sodų teritorija plečiasi pietų kryptimi link Rasų kalvų ir išsivysto į didelį sodą-parką, žinomą Korvelio sodo vardu. Minėto sodo teritorijoje XIX a. pab.–XX a. pr. pradėtas formuoti Rasų kolonijos užstatymas (miesto sodo principu).

2006 m. pietinis senamiesčio aplinkkelis (Drujos g.) atkirto Rasų koloniją nuo tada jau nebeegzistavusio istorinių sodų kraštovaizdžio komplekso (XX a. antroje pusėje istorinių sodų teritorija užstatyta pastatais).

Šiandien Rojaus sodo ir vizitiečių reprezentacinio sodo teritorija yra išvalyta nuo pastatų. Rojaus sodo topografija, deja, yra stipriai pakitusi. Teritorijoje buvusi raguva užkasta, o kultūrinis sluoksnis dėl didžiojoje teritorijos dalyje vykusių statybų stipriai pažeistas. Santykinai mažiau pažeistos liko Rojaus sodo šiaurės rytinė dalis ant kalvelės prie Subačiaus gatvės (matyti mūrinės tvoros liekanos) bei vizitiečių vienuolyno reprezentacinio sodo dalis prie rytinio vienuolyno korpuso.

Šiandien aktualu kalbėti apie išskirtinio Vilniaus kraštovaizdžio komplekso reikšmės ir vertės, nes vietos istorinis, gamtinis, ekologinis, kraštovaizdžio, sodų istorinės raidos, edukacinis ir rekreacinis potencialas yra akivaizdus. Istorinių želdynų paveldą galima įveiklinti, bet tam reikia labai daug pastangų ir valios. Taip pat reikalingos ir viešos diskusijos, nes tai, kaip miesto bendruomenė suvokia problemą, jos kontekstą, kaip įsitraukia ir kiek labai nori atgaivinti vietos identitetą, nulemia vietos sprendimus.

2.6 Kitos istorinės urbanistinės atviros erdvės (želdynų funkcija dabar)

1. Pylimo ir Vingrių gatvių sankirtoje (-; -; TRP 66, 67, 73, 74 lap.; FF Nr. 17.7, 8, 20A.3-5, 27.2, 90.2, 93A.4, 10, 95.4, 5; 2023 m.) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 48]

2. Barbakano terasa (iš objekto akto) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 49]

3. Erdvė ties Pylimo ir Rūdininkų g. kampu (siūlomos įtraukti į vertingąsias savybes) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 50]

4. Erdvė prie Šv. Mikalojaus ir Ašmenos g. (siūlomos įtraukti į vertingąsias savybes) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 51]

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principai):

1.

Išlaikoma rūšinė sudėtis ir želdinių struktūra.

2, 3, 4.

Parterinės erdvės išlaikymas.

2.7 Kitos istorinės gamtinės atviros erdvės (želdynų funkcija dabar)

1. Vilniaus piliakalnio su papilais ir gyvenvietė teritorija kvartale Nr. 73B (-; -, TRP 65, 81, 82 lap.: FF Nr. 0.1, 19A.9, 73B.1, 6; 2023 m.). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 52]
2. Šlaitas su laiptais prie T. Kosčiuskos g. (siūlomos įtraukti į vertingąsias savybes) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 53]
3. Teritorija tarp S. Vainiūno g. ir Policijos mokyklos šaudyklos (siūlomos įtraukti į vertingąsias savybes) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 54]
4. Erdvė prie Pylimo ir Geležinkelio g. sankirtos (siūlomos įtraukti į vertingąsias savybes) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 55]
5. Erdvė prie Pylimo ir Trakų g. (siūlomos įtraukti į vertingąsias savybes) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 56]

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principai):

- 1.
-
- 2-4.
- Šlaitų želdinių einamosios tvarkymo priemonės.
- 5.
- Saugotinas medis.

2.8 Kitos neistorinės atviros erdvės (želdynų funkcija dabar)

1. Vokiečių g. atviroji erdvė (-; -, TRP 69 lap.; FF Nr. 31.1, 34.10, 55.2; 2023 m.). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 57]
2. Erdvė Aušros vartų ir Drujos gatvių sankirtoje (siūlomos įtraukti į vertingąsias savybes). [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 58]

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principai):

- 1.

Želdinių struktūra visų pirma susieta su poilsio funkcijų atskyrimu nuo gatvės, vizualiniai ryšiai su istorinėje aplinkoje esančiomis architektūrinėmis dominantėmis, o taip pat ir kompozicinės ašys – želdyno erdvinės kompozicijos elementai – svarbūs skvero erdvės apželdinimo ir želdinių išdėstymo erdvėje požiūriu.

Jeigu funkcija reikalauja želdinių gausinimo, pastarieji turi užtikrinti skvero erdvės stilistinį vientisumą ir kompozicinį stabilumą tiek skvero viduje, tiek aplinkoje.

Želdyno struktūrinį pagrindą (karkasą) turi sudaryti vietinės, lėtai augančios medžių rūšys.

Želdyno struktūrinį pagrindą (karkasą) turi sudaryti vietinės augalų rūšys. Tai pagrindiniai želdyno želdiniai (80 proc. želdyno želdinių). Želdynas gali būti papildytas antraeiliais (ne daugiau 20 proc.) ir pavieniais (ne daugiau 0,5 proc.) želdiniais.

Galimas naujų želdinių įvedimas, jei jis pagrįstas funkciniu požiūriu.

Naujų želdinių dekoratyvinės ir funkcinės/techninės charakteristikos privalo atitikti pagrindinius projektavimo istorinėse vietovėse paveldosauginius principus.

Svetimžemės augalų rūšys galimos kaip antraeiliai želdyno želdiniai.

Kultivarai galimi kaip pavieniai želdyno želdiniai.

Renkantis svetimžemes augalų rūšis ir/arba kultivarus, jų morfologinės, biologinės, funkcinės ir dekoratyvinės savybės turi būti suderintos su želdyno funkcija, istorine aplinka bei kultūrinių sluoksnių išsaugojimo tikslais. Draudžiami pernelyg dekoratyvūs, su susiklosčiusia dominuojančia rūšine sudėtimi ir struktūra nesuderinamų lajų formų bei vegetaciniu periodu nenatūralios lapijos spalvos svetimžemiai augalai ir/ar kultivarai. Svarbu išlaikyti želdyno charakterio vientisumą.

Įrengiant želdinius, tais atvejais, kai nustatyta potenciali grėsmė vietos archeologijai, turi būti taikomos šaknų prasiskverbimą į paveldosauginius sluoksnius stabdančios priemonės, o jų tipas ir montavimo būdas parenkami individualiai.

Netoleruotinas želdinių peraugimas ir sutankinimas, kuris užgožtų istorinėje aplinkoje esančias architektūrines dominantes.

Draudžiamos agresyviai plintančios botaninės rūšys.

Draudžiami agresyviai platinami botaninių rūšių konstruktai – kultivarai.

3.

Išlaikoma rūšinė sudėtis ir želdinių struktūra.

2.9 Aikštės, kitos viešosios erdvės (ne želdyno funkcija)

• Aikštės

1. Katedros [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 59]
2. Rotušės (u.k. 10352) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 60]
3. V. Kudirkos [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 61]
4. Užupio aikštė Malūnų [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 62]
5. Užupio Turgaus aikštė Polocko [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 63]
6. Malkų turgaus aikštė (u.k. 10366) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 64]
7. Jono Žemaičio aikštė [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 65]
8. Simono Daukanto aikštė [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 66]
9. aikštė Pilies, Didžiosios, Bokšto gatvių sankirtoje [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 67]
10. aikštė Pylimo, Raugyklos ir Šv. Stepono gatvių sankirtoje [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 68]

11. Jono Basanavičiaus aikštė - Aušros Vartų, Šv. Kazimiero, Subačiaus ir Pasažo gatvių sankirtoje (-; -; žr. priedą Nr. 22; TRP 65, 66, 69-71, 73, 75, 80 lap.; IKONOGRAFIJA Nr. 1-17, 36, 37; BR Nr. 2; FF Nr. 3.9, 7.1, 19A.2, 3, 9, 25.16-21, 43.1, 2, 47.1-4, 49.1a, 70.5-7, 13, 75B.1, 86.13, 91.1, 2; 2013, 2023 m.)

[žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 69]

12. aikštė Šv. Jono ir Pilies g. sankirtoje [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 70]

13. Paupio tilto aikštė; [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 71]

14. Aukštaičių gatvės aikštė [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 72]

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principai):

- **Katedros**

Išlaikomas aikštės pietinio perimetro apželdinimo lapuočiais medžiais su spygliuočių akcentais pobūdis.

Išsaugomas vietinių rūšių medžių karkasas.

Palaikomas pagrindinių, antraeilių ir akcentinių medžių erdvinės ir kompozicinės struktūros stabilumas ir tęstinumas (iš vietinių rūšių vyrauja: klevas paprastasis, skirpstas paprastasis, liepa mažalapė, uosis paprastasis, iš svetimžemių medžių: liepa didžialapė, išskirtiniai medžiai: eglė sidabrinė dygioji, kenis pilkasis, eglė Engelmano, klevai paprastieji Švedlerio, uosiai paprastieji svyruokliniai).

- **Rotušės (u.k. 10352)**

Išlaikomas aikštės rytinės ir vakarinės kraštinių perimetrinis želdinimas.

Sodinamos ir atsodinamos tik istoriškai pagrįstos augalų rūšys. Pakaitiniai želdiniai galimi tik tuo atveju, jei jie atitinka istorinės erdvės kompozicijos mastelį, siluetą ir kraštovaizdžio charakterį. Morfologiniu ir kompoziciniu požiūriu žymus želdinių rūšinės sudėties keitimas (pavyzdžiui, istorinė rūšis nepakankamai atspari aplinkos pokyčiams arba neatitinka pakitusio funkcinio poreikio) galimas tik pagrindus tokio pokyčio būtinumą, jį aptarus viešojoje diskusijoje ir suderinus su specialistais.

- **V. Kudirkos**

Šiuo metu teritorija priskirtina skvero erdvės tipui. Želdinių tvarkymo sąlygos nustatomos pagal skvero erdvės tipą.

Želdyno ir želdinių tvarkymas turėtų būti vykdomas laikantis istoriškai susiformavusios skvero tipo erdvės funkcinio ir erdvinio formavimo logikos: į miesto erdvinę ir funkcinę struktūrą integruota tranzitinė erdvė skirta trumpalaikiam poilsiui, pasižyminti pakankamu perregimumu (atvirų vejų plotų, pavienių medžių ir jų grupių kompozicija; pavieniai medžiai ties perimetru ar takų sankirtomis, medžiai nedidelėmis grupėmis) bei vizualiniais kompoziciniais ryšiais su supančia istorine miesto aplinka bei kompozicijos centre esančiu skulptūriniu akcentu.

Želdyno erdvinį karkasą turi sudaryti vietinės augalų rūšys. Svetimžemės augalų rūšys toleruotinos, bet tik kaip nedominuojantys antraeiliai želdyno želdiniai. Parenkamos tik istoriškai pagrįstos svetimžemės augalų rūšys.

Draudžiamos sparčiai augančios vietinių ir svetimžemių augalų rūšys.

Būdingų aukštaūgių vietinių augalų rūšių aukštis reguliuojamas formavimo būdu, genint.

Genėjimas ir priežiūra turi būti atliekami atsižvelgiant į rūšies biologiją, kad nebūtų pažeistas istorinės formos ar silueto charakteris.

Draudžiami augalų rūšių varietai, formos, kultivarai (veislės).

- **Užupio aikštė (Malūnų g.)**

Aikštėje želdinių nėra.

- Užupio turgaus aikštė Polocko, Krivių ir Užupio gatvių sankirtoje ir Malkų turgaus aikštė

Istorinė turgaus aikštė šiandien funkcionuoja kaip skvero tipo erdvė. Vietos erdvinės ir kultūrinės tapatybės nustatymo klausimu privalomas architektūrinės idėjos konkursas. Aikštė tvarkoma idėjinio konkurso ir idėjos realizavimo būdu, prieš tai nustačius individualius teritorijos, apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros paminklosauginių sprendimų principus.

- **Jono Žemaičio aikštė**

Saugotini medžiai vienišiai.

- **Simono Daukanto aikštė**

Išlaikomas aikštės V perimetro apželdinimo lapuočiais medžiais pobūdis. Želdinių plotas ženklina čia buvusį istorinį sodą.

- **aikštė Pilies, Didžiosios, Bokšto gatvių sankirtoje**

Saugotini medžiai vienišiai.

- **aikštė Pylimo, Raugyklos ir Šv. Stepono gatvių sankirtoje**

Aikštės tvarkymas turi būti pagrįstas ikonografiniais ir archyviniais šaltiniais bei tyrimų duomenimis. Aikštei želdiniai nebūdingi.

Galimas naujų želdinių įvedimas, bet jei jis pagrįstas funkciniu, o ne dekoratyviniu poreikiu.

- **Aušros Vartų, Šv. Kazimiero, Subačiaus ir Pasažo gatvių sankirtoje**

Aikštė istorinio užstatymo vietoje.

Galimas naujų želdinių įvedimas, bet jei jis pagrįstas funkciniu, o ne dekoratyviniu poreikiu.

Įrengiant želdinius, tais atvejais, kai nustatyta potenciali grėsmė vietos archeologijai, turi būti taikomos šaknų prasiskverbimą į paveldosauginius sluoksnius stabdančios priemonės, o jų tipas ir montavimo būdas parenkami individualiai.

• Kitos viešosios erdvės (ne želdyno funkcija)

1. Atvira erdvė priešais Salomėjos Nėries paminklą Vilniaus g. [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 73]
2. Tarp Vilniaus bonifratų vienuolyno statinių ansamblio ir L. Stuokos - Gucevičiaus g. [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 74]
3. Vilniaus Universiteto pastatų formuojama atvira erdvė Universiteto g. (-; -; TRP 67 lap.; FF Nr. 24.29-31; 2023 m.) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 75]
4. Buv. žuvų turgus Maironio ir Aukštaičių gatvių sankirtoje (dabar Tymo turgelis; -; TRP 79 lap.; FF Nr. 68.1, 2; 2023 m.) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 76]
5. Kalnų parko stadionas T. Kosciuškos g. 7 (pastatytas 1925 m., rekonstruotas 1949 m.; -; TRP 82 lap.; FF Nr. 19A.9, 73B.13; 2023 m.) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 77]

2.10 Krantinės

• Vilnios krantinės

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principai):

- **Kairioji Vilnios krantinė tarp T. Kosčiuskos g. ir istorinio Botanikos sodo** [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 78]

Krantinės apželdinimo pobūdis ir želdinių struktūra turi būti pagrįsti ikonografiniais ir archyviniais šaltiniais, o jų nesant – analogų ir tyrimų duomenimis.

Draudžiamas invazinių augalų rūšių savaiminis plitimas, veisimas, atsodinimas.

Sodinamos ir atsodinamos tik istoriškai pagrįstos augalų rūšys.

- **Istorinio Botanikos sodo krantinė** [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 79]

Krantinės apželdinimo pobūdis ir želdinių struktūra turi būti pagrįsti Botanikos sodo ikonografiniais ir archyviniais šaltiniais bei tyrimų duomenimis.

Draudžiamas invazinių augalų rūšių savaiminis plitimas, veisimas, atsodinimas.

Sodinamos ir atsodinamos tik istoriškai pagrįstos augalų rūšys.

- **Bernardinų sodo krantinė** [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 80]

Išlaikomas istoriškai susiformavęs krantinės tako apsodinimas liepų eilėmis.

Krantinėje augantiems pavieniams želdiniams taikomos einamosios priežiūros priemonės.

Krantinės dalis tarp pagrindinio krantinės tako, apsodinto liepų eilėmis, ir Vilnios upės turi išlikti atviro pobūdžio su pavieniais medžiais.

Draudžiamas invazinių augalų rūšių savaiminis plitimas, veisimas, atsodinimas.

Sodinamos ir atsodinamos tik istoriškai pagrįstos augalų rūšys.

Kontroliuotinas paprastųjų klevų savaiminis žėlimas.

- **Vilnios krantinė tarp Bernardinų sodo vartų ir Šv. Brunono Bonifaco g. tilto** [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 81]

Išlaikomas atviras krantinės pobūdis, užtikrinant vizualinį ryšį su upės vaga ir istorine aplinka.

Jeigu funkcija reikalauja naujų želdinių sodinimo, jų pagrindą turi sudaryti vietinės, gamtiniam Vilniaus kraštovaizdžiui būdingos augalų rūšys, kurių dydžiai ir želdinimo struktūra neturi keisti nustatyto atviro krantinės kraštovaizdžio charakterio reikalavimo.

Jeigu šlaito erozija valdoma augalinėmis priemonėmis, svarbu užtikrinti natūralų krantinės kraštovaizdžio charakterį.

Draudžiami augalų rūšių varietai, formos, kultivarai (veislės).

Draudžiamas invazinių augalų rūšių savaiminis plitimas, veisimas, atsodinimas.

Kontroliuotinas paprastųjų klevų savaiminis žėlimas.

- **Vilnios krantinė tarp Šv. Brunono Bonifaco g. ir Bernardinų tiltų (kairioji krantinės pusė, besiribojanti su A. Mickevičiaus paminklinio komplekso teritorija)** [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 82]

Krantinė tvarkoma idėjinio konkurso ir idėjos realizavimo būdu, prieš tai nustačius individualius teritorijos, apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros paminklosauginių sprendimų principus.

- **Vilnios krantinės tarp Bernardinų ir Užupio tiltų (kairioji pusė) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 83]**

Krantinė tvarkoma idėjinio konkurso ir idėjos realizavimo būdu, prieš tai nustačius individualius teritorijos, apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros paminklosauginių sprendimų principus.

- **Vilnios krantinė tarp Užupio ir Paplaujos tiltų (kairioji pusė) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 84]**

Išlaikomas susiklostęs natūralus krantinės kraštovaizdžio charakteris, užtikrinant nuolatinės želdinių einamosios priežiūros priemones, reikalingas krantinės kraštovaizdžio vizualinės kokybės gerinimui (ypač ties Maironio g.) ir reto tankumo (pavieniai ir/arba nedidelėmis grupėmis krantinėje augantys želdiniai) arba vidutinio tankumo (vizualiai praregimas krantinės želdinių sluoksnis) želdinių struktūros palaikymui.

Jeigu šlaito erozija valdoma augalinėmis priemonėmis, svarbu užtikrinti natūralų krantinės kraštovaizdžio charakterį.

Kontroliuotinas paprastųjų klevų ir juoduogių šėivamedžių savaiminis žėlimas.

Draudžiamas invazinių augalų rūšių savaiminis plitimas, veisimas, atsodinimas.

Draudžiami augalų rūšių varietai, formos, kultivarai (veislės).

- **Vilnios tako krantinė tarp Paplaujos tilto ir Vilnios tako bei Aukštaičių gatvės sankirtoje esančios poilsio erdvės [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 85]**

Išlaikomas susiklostęs natūralus krantinės kraštovaizdžio charakteris, užtikrinant nuolatinės želdinių einamosios priežiūros priemones, reikalingas krantinės kraštovaizdžio vizualinės kokybės gerinimui (ypač ties Maironio g.), vizualinio ryšio su upe palaikymui bei reto tankumo (pavieniai ir/arba nedidelėmis grupėmis krantinėje augantys želdiniai) arba vidutinio tankumo (vizualiai praregimas krantinės želdinių sluoksnis) želdinių struktūros palaikymui.

Kontroliuotinas paprastųjų klevų ir juoduogių šėivamedžių savaiminis žėlimas.

Draudžiamas invazinių augalų rūšių savaiminis plitimas, veisimas, atsodinimas.

Draudžiami augalų rūšių varietai, formos, kultivarai (veislės).

- **VDA Naujųjų rūmų krantinė abipus „Fluxus“ tiltelio (VDA Naujųjų rūmų kultūros vertybės teritorijoje) [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 86]**

Visi krantinės elementai (architektūriniai ir landšaftiniai (želdiniai)) turi būti tvarkomi pagal autorinį projektą, užtikrinant suprojektuotos krantinės vertingųjų savybių išsaugojimą ir atitiktį pirminei projekto koncepcijai.

Draudžiamas invazinių augalų rūšių savaiminis plitimas, veisimas, atsodinimas.

Kontroliuotinas paprastųjų klevų savaiminis žėlimas.

Turi būti užtikrinta išlikusių mažųjų statinių apsauga nuo želdinių mechaninio poveikio.

- **Vilnios krantinė tarp VDA Naujųjų rūmų kultūros vertybės teritorijos ir tiltelio per Vilnią Šv. Brunono Bonifacio g. link [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 87]**

Krantinė tvarkoma idėjinio konkurso ir idėjos realizavimo būdu, prieš tai nustačius individualius teritorijos, apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros paminklosauginių sprendimų principus.

- Vilnios krantinė tarp Šv. Brunono Bonifacio g. ir Bernardinų tiltų (dešinioji pusė)

Želdinių struktūros formavimas užtikrinant vizualinių ryšių su istorine architektūrine aplinka stiprinimą.

Netoleruotinas želdinių peraugimas ir sutankinimas, kuris užgožtų istorinėje aplinkoje esančias architektūrines dominantes.

Draudžiamas invazinių augalų rūšių savaiminis plitimas, veisimas, atsodinimas.

Kontroliuojamas paprastųjų klevų savaiminis žėlimas.

Draudžiami augalų rūšių varietai, formos, kultivarai (veislės).

Įrengiant želdinius, tais atvejais, kai nustatyta potenciali grėsmė vietos archeologijai, turi būti taikomos šaknų prasiskverbimą į paveldosauginius sluoksnius stabdančios priemonės, o jų tipas ir montavimo būdas parenkami individualiai.

- **Vilnios krantinė tarp Tibeto skvero ir Užupio tilto (kairioji krantinės pusė)** [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 88]

Draudžiamas invazinių augalų rūšių savaiminis plitimas, veisimas, atsodinimas.

Kontroliuojamas paprastųjų klevų savaiminis žėlimas.

Draudžiami augalų rūšių varietai, formos, kultivarai (veislės).

- **Vilnios krantinė tarp Užupio ir Paplaujos tiltų (kairioji krantinės pusė)** [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 89]

Draudžiamas invazinių augalų rūšių savaiminis plitimas, veisimas, atsodinimas.

Kontroliuojamas paprastųjų klevų savaiminis žėlimas.

Draudžiami augalų rūšių varietai, formos, kultivarai (veislės).

Turi būti užtikrinta išlikusių mažųjų statinių apsauga nuo želdinių mechaninio poveikio.

- **Vilnios krantinė tarp Paupio–Užupio tiltų ir Bernardinų kapinių** [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 90]

Einamosios želdinių tvarkymo priemonės po šlaito regeneracijos.

• Neries krantinės

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principai):

- **Neries krantinė tarp Žaliojo ir Mindaugo tiltų (kairioji krantinės pusė)** [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 91]

Apželdinimo pobūdžio (alėjos) atkūrimas pagal istorinių tyrimų duomenis. Želdinių struktūra formuojama atsižvelgiant į pasikeitusį urbanistinį kontekstą, bet išlaikant istorinės erdvinės struktūros pobūdį bei laikotarpiui būdingą alėjos medžių rūšį arba jai artimą, funkcinį ir dendrologinį požiūrį pagrįstą, rūšį.

Turi būti užtikrinamos nuolatinės želdinių einamosios priežiūros priemonės.

Draudžiamas invazinių augalų rūšių savaiminis plitimas, veisimas, atsodinimas.

Draudžiami augalų rūšių varietai, formos, kultivarai (veislės).

- **Neries krantinė tarp Mindaugo tilto ir tilto per Vilnią** [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 92]

Išlaikomas apželdinimo pobūdis ir želdinių struktūra.

Turi būti užtikrinamos nuolatinės želdinių einamosios priežiūros priemonės.

- **Neries krantinė tarp tilto per Vilnią ir Slušų gatvės** [žiūr. brėžinį „Želdynų schema“, eksplikacijos Nr. 93]

Turi būti užtikrinamos nuolatinės želdinių einamosios priežiūros priemonės, reikalingos krantinės kraštovaizdžio vizualinės kokybės gerinimui, vizualinių ryšių su Slušų rūmais stiprinimui.

Draudžiamas invazinių augalų rūšių savaiminis plitimas, veisimas, atsodinimas.

Kontroliuojamas paprastųjų klevų savaiminis žėlimas.

Draudžiami augalų rūšių varietai, formos, kultivarai (veislės).

2.11 Šlaitai

• Pylimo-Subačiaus šlaitai

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (*apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principai*):

Senojo miesto gynybinę sieną juosiantys Pylimo, Bazilijonų, Daukšos, Subačiaus gatvių šlaitai ženklina Senamiesčio ribą. Jie – pagrindinė Vingrių, Rūdninkų ir Aštriojo galo istorinių priemiesčių gamtinė dominantė. Kadangi šlaitų teritorijoje gana vėlai vyko urbanizacija, neužstatyti šlaitai tapo miestiečių mėgstama pasivaikščiojimų „su vaizdais“ vieta. Tvarkant ir formuojant šlaitų želdinius svarbu įvertinti šlaitų kompozicinį ir ekspozicinį potencialą. Neužstatyti šlaitų fragmentai kartu su želdiniais vis dar sudaro „žaliosios“ senojo miesto ribos įspūdį, neleidžia susilieti senamiesčio ir naujamiesčio užstatymui. Minėtuose šlaitų fragmentuose (žr. brėžinį) augančių želdinių išsaugojimas ir atsodinimas yra kritinės svarbos. Tarp šlaituose esančių istorinių erdvių ir miesto yra išlikusių savitų vizualinių ryšių, kuriuos, formuojant želdinius ar atsodinant naujus, reikia išsaugoti.

Paminklosauginiu požiūriu netoleruotinos agresyviai plintančios botaninės augalų rūšys ir agresyviai platinami jų konstruktai (kultivarai).

Šlaitų erozijos kontrolė.

Šlaitų želdinių karkasą turi sudaryti vietinės augalų rūšys.

• Užupio šlaitai

Bendrosios želdinių tvarkymo sąlygos (*apželdinimo pobūdžio ir želdinių struktūros reguliavimo principai*):

Šlaitų erozijos ir invazinių augalų rūšių savaiminio plitimo kontrolė.

2.12 STATINIAI VILNIAUS UPĖSE

• Tiltai

Vilniaus upės buvo naudojamos įvairiausioms mūsų sostinės gyvenimo sritims, tiek apsirūpinimu geriamuoju vandeniu ir maistu, tiek komunikacijai, tiek gamybiniam poreikiams. Iš istorinių šaltinių žinoma, kad iš Neries buvo imamas ne tik vanduo, tačiau pjaunamas ledas ledainėms. Be abejonės, tiek Neryje, tiek Vilnioje buvo žvejojama, medžiojami ir rankiojami vandens gyvūnai. Neris ir Vilnia skyrė, saugojo pilių, miesto teritorijas, tačiau tuo pačiu ir trukdė komunikacijai. Sujungti upių krantus nuo seno padėjo tiltai. Manoma, kad vieno pirmųjų Vilniaus tiltų būta ties pilių teritorija, maždaug apytikrėje Karaliaus Mindaugo tilto vietoje, jis čia esą galėjęs stovėti jau XV a. Visgi šio tilto liekanų iki šiol nėra aptikta, tad galima numanyti, kad skirtingų, nevienodai apgyvendintų Neries krantų komunikacijai padėjo susisiekimas valtimis ar keltais, kaip tai vaizduojama 1581 m. Frans'o Hogenberg'o Vilniaus plane „VILNA LITVANIAE Metropolis“, esančiame Georg'o Braun'o „Pasaulio miestų atlase“ („Civitates orbis terrarum“). Visgi, reformuojantis miestui, augant jo gyventojų skaičiui kokybiškos komunikacijos tarp Vilniuje tekančios Neries krantų tik augo. 1536 m. privilegija valdovas Žygimantas Senasis leido pilininkui Ulrichui Hozijui pastatyti naują tiltą per Nerį kelio į Ukmergę trasoje, apytikrėje Žaliojo tilto vietoje. U. Hozijaus pradėtas ir jo sūnaus Jono baigtas statyti tiltas buvo medinis ant mūrinių atramų, abiejuose galuose turėjo mūrinius vartų statinius bei patalpas muitininkams ir tilto sargams šių statinių antruosiuose aukštuose. Tiltas buvo dengtas malksnomis, o jo pakraščiuose buvo medinės krautuvėlės. Viena tilto dalis matoma T. Makovskio 1600 m. Vilniaus panoraminiam vaizde, kur pavaizduota, kad miesto pusėje buvęs namelis stovi kiek atokiau nuo tilto konstrukcijos. 1655 m. tiltas sudegintas, 1674 m. atstatytas. Vad. Fiurstenhofo plane fiksuotos tuo metu išlikusios tilto konstrukcijos – atramos upėje ir mūriniai vartų statiniai abiejuose tilto galuose. 1759 m., nudažius atnaujintą tiltą žalia spalva, jis imtas vadinti Žalioju. Mūrinės konstrukcijos abiejuose tilto galuose pavaizduotos ir 1808 m. Vilniaus miesto plane, tačiau 1808 m. J. Peškos paveiksle matomas tik vienas, miesto pusėje buvęs, vartų statinys. Povandeninių archeologinių tyrimų metu aptiktos medinio tilto liekanos į rytus nuo Žaliojo tilto. Išlieka neaišku, koku laikotarpiu jis datuotinas.

Tiltas per naująją Vilnios vagą ties jos žiotimis buvo kiek aukščiau upė nei dabartinis 1893 m. statytas Pilies tiltas. Tikėtina, kad šio tilto (ir pilių) prieigas saugojo bokštai (?) pavaizduoti vad. Fiurstenhofo plane, vėliau įjungti į Slušų rūmų tvoros pietvakarinę dalį. Tiltas per Vilnios senvagę Tiltų g. rajone XVI a. galėjo būti saugomas vakarinio cilindro formos bokšto, kurio liekanos aptiktos archeologinių tyrimų metu. Nėra duomenų apie tiltą buvusį pietinėje pilies įtvirtinimų dalyje, greta dviejų apskrito plano bokštų. Jis galėjo būti panaikintas XVI a. pr. – I pusėje pastačius miesto gynybinę sieną, vadinamuosius Pilies vartus ir perplanavus miesto struktūrą. Bernardinų tilto per Vilnią, buvusio ne dabartinio 1880 m. statytojo vietoje, priežiūra XV a. II pusėje – XVI a. pr. tikriausiai patikėta vienuoliams bernardinams, mat nurodoma, kad Europoje romėnų tiltų statybos tradicijas perėmė vienuoliai, įkūrę įvairiuose kraštuose tiltų statybos brolijas. Vienuoliai saugodavo per tiltus važiuojančius keleivius nuo plėšikų. Greta tuometio Bernardinų tilto XVII a. pab., karaliaus valia, pastatyta dengta mūrinė arkada iš Užupio bernardinų vienuolyno per upę į Bernardinų bažnyčią. Kiti istorinį Užupio priemiestį su miestu jungę tiltai – Užupio (dabartinis statytas 1881–1901 m.) ir Paupio arba Paplaujos (dabartinis statytas 1882 m.) – buvo greta Vyskupų ir Vaivados malūnų. Vad. Fiurstenhofo Vilniaus miesto plane istoriniame Užupio priemiestyje, abipus Užupio g. trasos matomi du apskriti kontūrai. M. Moreliovskio nuomone, tai galėjo būti muitinės pastatai arba bokštai tilto prieigų gynybai. Miesto susisiekimui veikiausiai iki pat XIX a. pr. svarbiais išliko tiltai, buvę priešais miesto gynybinės sienos vartus. Tokių tiltų žinomi iš ikonografijos arba jų fragmentai aptikti priešais Vilniaus (Vilijos), Rūdninkų, Trakų vartų liekanas.

Kiti tiltai per Vilnią tikriausiai neturėjo didelės strateginės reikšmės. Kalbant apie tiltus per Vilnią, reikia paminėti, kad dauguma jų buvo mediniai, t. y. pavojaus atveju gana lengvai išrenkami, sudeginami.

• Prieklauskos

Kita grupė su Vilniaus upių vandens panaudojimu susijusių statinių – prieklauskos. Ankstyviausi šios rūšies statiniai Vilniuje galėję būti nuo XIV a. pab. žinomo uosto, į šiaurę nuo dab. A. Goštauto ir Geležinio Vilko gatvių sankirtos (kitame upės krante yra Žvėryno akmuo su ženklais, žymėjęs didžiojo

kunigaikščio žemėvaldą, kito tokio akmens būta Baltupiuose). Ši teritorija dabar paveldosauginiu požiūriu nėra saugoma. Turima tik informacija apie tai, kad šioje vietoje upės krantai buvę sutvirtinti neaiškaus datavimo poliais, taip pat iš XVII–XVIII a. planų žinoma, kad nuo uosto upės tėkme aukšty Neries pakrantėje būta pastatų. Dalis šių pastatų galimai susiję su uosto veikla, prekių sandėliavimu ar pan. Iš vėlyvų, XX a. pradžią siekiančių prieplaukų bene geriausiai žinomos 1910 m. pastatytos prieplauka prie Vilnios dabartinių žiočių. Šio statinio gelžbetoninės liekanos yra saugomos, išlikusi gausi ikonografinė medžiaga taip pat ir statybos projektai.

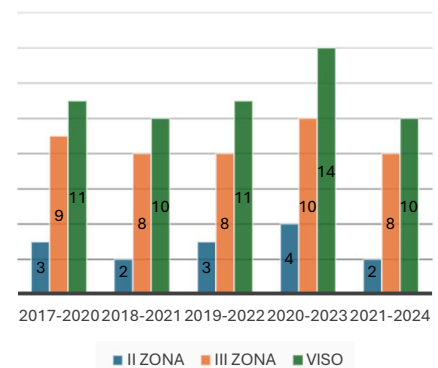
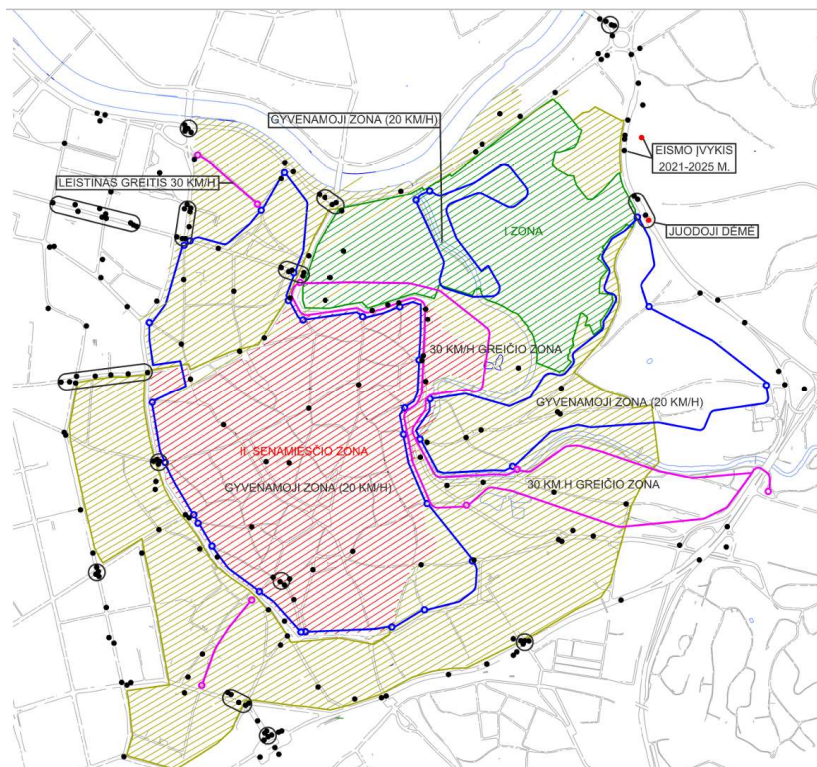
3. SUSISIEKIMO DALIS

3.1 Esamos būklės įvertinimas

Vienas iš svarbių susisiekimo rodiklių apibūdinančio realias eismo sąlygas senamiesčio teritorijoje yra avaringumo lygis, kurį nusako įskaitinių eismo įvykių ir juodųjų dėmių skaičius (4 ir daugiau eismo įvykių per paskutinius keturis metus). Teigiamos nors ir pulsuojančios juodųjų dėmių mažėjimo tendencijos Vilniaus senamiesčio teritorijoje leidžia tikėtis, kad jau artimiausioje perspektyvoje yra galimybė panaikinti juodąsias dėmes pagrindinėje senamiesčio II zonoje. Tam reikia:

- peržiūrėti eismo sąlygas ir rekonstruoti Trakų – Pylimo - Basanavičiaus g. sankryžos zonoje esančių gatvių plotius, automobilių stovėjimo vietas ir posūkio spindulius kas sutrumpintų perėjų ilgį;
- peržiūrėti eismo sąlygas ir automobilių stovėjimo vietas Visų Šventųjų gatvėje pagerinant matomumą sankryžoje su Karmelitų gatve;

Įvedus didžiojoje dalyje senamiesčio transporto eismo apribojimus kaip gyvenamojoje zonoje ir mažinant vizualinę taršą siūloma gyvenamosios zonos ribose peržiūrėti kai kurių horizontalių pažymėjimų poreikį, jeigu tai nesukelia eismo saugumo problemų. Pagal Kelių eismo taisyklės gyvenamojoje zonoje nėra jokios būtinybės žymėti automobilių stovėjimo vietas, pėsčiųjų perėjas ar dviratininkų takus ar pervažas.

1. pav. Vilniaus senamiesčio eismo ir greičio ribojimo zonos ir įskaitinių eismo įvykių žemėlapis

2. Juodosios dėmės Vilniaus senamiesčio zonoje pagal 2017-2024 m. duomenis

Jau šiuo metų ribojant transporto eismą senamiesčio teritorijoje veikia 3 gyvenamosios zonos fiksuotos kelio ženklais 552. Tai pilių teritorijos I zona. Antroji gyvenamoji zona pilnai apima pagrindinę senamiesčio II zoną ir dalį III zonos iki Neries upės tarp Vilniaus ir Jakšto gatvių. Trečioji gyvenamoji

zona apima Užupio rajoną. Papildoma 30 km/h greičio zona įvesta Paupio rajone bei Maironio, Barboros Radvilaitės ir Šventaragio gatvių aplinkoje.

2021 - 2024 m. bendras fiksuotas įskaitinių eismo įvykių skaičius: I zona – 4 [E], II zona – 28 [E], III zona – 110 įskaitinių eismo įvykių. Įskaitinių eismo įvykių tankis I zonoje – 0,07 [E] /ha, II zonoje 0,3 [E] / ha, III zonoje – 0,65 [E] / ha ; Nors eismo įvykių tankis tiesiogiai koreliuoja su transporto eismo intensyvumu, tačiau toks didelis eismo įvykių skaičius Gedimino pr., Kalinausko, Visų šventųjų gatvėse prie sąlyginai nedidelio eismo intensyvumo rodo, kad svarbiais faktoriais įtakančiais eismo saugumą tampa dviratininkų, mikromobilumo priemonių naudotojų skaičiaus augimas ir jų santykis su padidintais pėsčiųjų srautais.

3.2 Susisiekimo organizacija

Susisiekimo organizacija senamiestyje bendrame Vilniaus miesto BP susisiekimo sistemos plėtros kontekste. Pagrindinis susisiekimo organizavimo senamiestyje tikslas – mažinti transporto srautus ir jo poveikį jautriai senamiesčio aplinkai. Kartu su taikomomis transportą ribojančiomis priemonėmis senamiesčio zonoje neišvengiamai būtina miesto susisiekimo infrastruktūros plėtra didinant bendrą miesto susisiekimo tinklo tankį ir rišlumą. Būtina sukurti tokias išorines susisiekimo sąlygas, kurios garantuotų tarprajoninių kelionių persiskirstymą ir jų trajektorijas nepaliečiant senamiesčio teritorijos ir tai padaryti yra pakankamai sudėtinga dėl didelės beveik 3,5 km² senamiesčio teritorijos ploto, natūralių gamtinių (Neries upė) ir techninių kliūčių (magistralinio geležinkelio linija) bei istoriškai susiklosčiusio gatvių tinklo.

Pagal Vilniaus miesto BP susisiekimo dalies sprendinius esamą jautriausią aplinkai senamiesčio II zonos teritoriją kerta arba praeina liestine magistralinės C kategorijos Šventaragio, Barboros Radvilaitės, Maironio, Bazilijonų ir Pylimo gatvės. Senamiesčio III zoną kerta Užupio, Polocko, Subačiaus, Daukšos, Rasų, Aušros vartų, Domininkonų Šopeno, Naugarduko, Jogailos, Vilniaus, Žygimantų, Arsenalo, Kosciuškos gatvės.

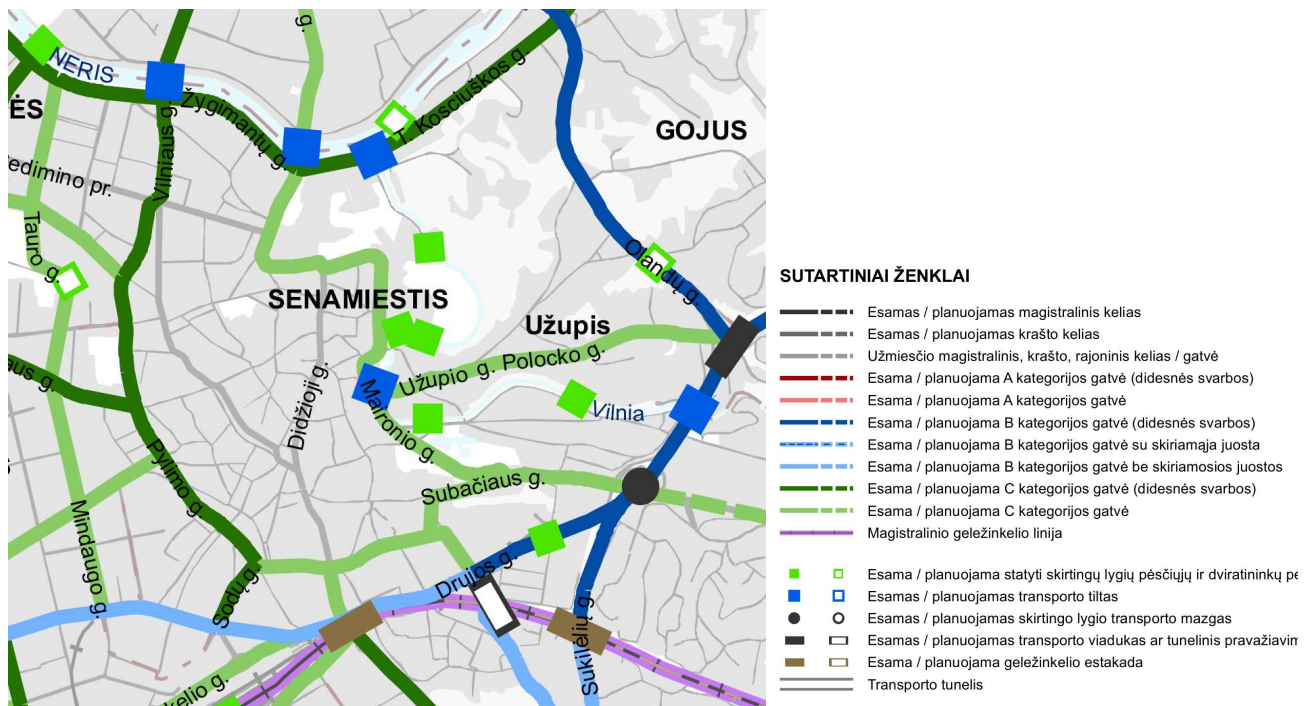
Dauguma šių C kategorijos gatvių neatitinka STR techninių reikalavimų dėl neišlaikomų atstumų tarp sankryžų ir įvažiavimų, per mažo atstumo tarp gatvių raudonųjų linijų, eismo juostų pločio, posūkio spindulio, sumažinto greičio ir panašiai negali atlikti šiai kategorijai keliamų reikalavimų.

1 lentelė. C kategorijos senamiesčio gatvių techniniai parametrai ir neatitikimas STR reikalavimams

Senamiesčio zona	Gatvė	Prieštaravimai STR reikalavimams	L-m	GRL-m
III	Aušros Vartų	Neišlaikomas atstumas tarp GRL, Bazilijonų - Drujos g. sankryžų, įvažiavimo, ribotas greitis iki 30km/h	210	11-18
II	B. Radvilaitės	Ribotas greitis iki 30km.h;	270	20-25
III	Bazilijonų	Neišlaikomas min atstumas tarp Pylimo – Arklių g. sankryžų, neišlaikomas min atstumas tarp gatvės RL, greičio apribojimas iki 30km/h;	270	16-40
III	M.Daukšos	Neišlaikomas min atstumas tarp gatvės RL, tarp A.Strazdelio – K.Vanagėlio – Žiupronių - Rasų g. sankryžų, ribotas greitis iki 40 km/h;	480	15
III	Jogailos	Neišlaikomas min atstumas tarp Pamėnkalnio – A. Smetonos gatvių, įvažiavimų;	320	21
II-III	Maironio	Neišlaikomas min atstumas tarp Šv. Mykolo – Brunono – Rusų- Užupio - Aukštaičių – Šimaitės g. sankryžų; Ribotas greitis iki 30km/h	1300	20
III	Naugarduko	Neišlaikomas min atstumas tarp Mindaugo – Aguonų - Vingrių - Pylimo gatvių sankryžų. Leistinas greitis 30 km/h. Įrengtas automobilių stovėjimas prieštarauja dviračių juostų funkcionavimui (žiūr. STR)	370	20-32

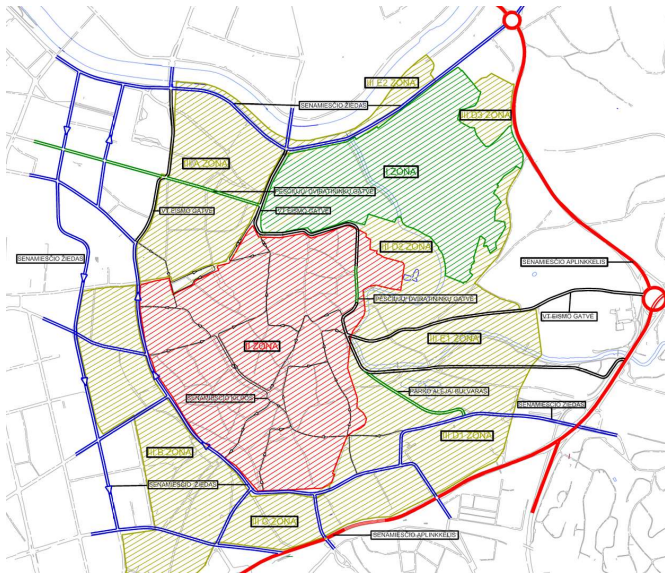
III	Polocko	Neišlaikomas min atstumas tarp Baltojo skg. – Žvirgždyno, Kreivojo skg. – Zarasų - Olandų g. sankryžų bei min atstumas tarp GRL. Leistinas greitis 30 km/h;	940	13-16
III	Pylimo	Neišlaikomas min atstumas tarp Bazilijonų - Gėlių – Rūdinkų – Raugyklos – Plačiosios – Ligoninės - Žemaitijos – Lydos - Naugarduko bei Klaipėdos – K.Kalinausko gatvių sankryžų. Neišlaikomas min atstumas tarp GRL tarp Gėlių - Naugarduko, ties Pylimo Nr. 9, 11;	1350	11-28
III	Rasų	Neišlaikomas atstumas tarp sankryžų, įvažiavimų;	200	22-30
III	Subačiaus	Neišlaikomas min atstumas iki įvažiavimų;	530	20
I - II	Šventaragio	Neišlaikomas min atstumas tarp Universiteto – Lauryno Stuokos Gucevičiaus - Gedimino pr. - Tiltų g. sankryžų; Leistinas greitis 30 km/h;	450	21-27
III	Užupio	Neišlaikomas min atstumas tarp GRL. Leistinas V -30 km/h	450	8-10
I-III	Vrublevskio	Atitinka STR reikalavimams;	220	26-30
III	Vilniaus	Neišlaikomas min atstumas tarp Gedimino – J. Lelelevelio - Tiltų -Žygimantų g. sankryžų.	400	21-30

3. pav. Ištrauka iš Vilniaus miesto bendrojo plano brėžinio „Susisiekimas. Gatvių kategorijos“

Dėl suprantamų priežasčių šioje saugomoje teritorijoje nėra galimybių jas tinkamai rekonstruoti iki reikalingų parametru užtikrinant srautų pralaidumą ir eismo saugumą. Siūloma:

- papildomai išnagrinėti ir siūlyti Vilniaus miesto bendrojo plano susisiekimo dalies korektūrą sumažinant Maironio, Užupio, Polocko, Radvilaitės, Šventaragio ir Vrublevskio g. kategoriją iki D su viešojo transporto eismu.
- atlikti papildomą studiją dėl Maironio gatvės nutraukimo ties Šv. Onos bažnyčia (paliekant gatvės atkarpą tarp Malūnų ir Aukštaičių g.) ir per Kūdrų parką (arba įrengiant parko kelią);

4. pav. Susisiekimo infrastruktūros ir eismo organizavimo priemonių realizacija

5. Kilpinio eismo organizacija senamiesčio II zonoje

Esminiai susisiekimo plėtos žingsniai, kurie pasiteisino kaip pagrindinės senamiesčio apsaugos priemonės nuo intensyvaus tranzitinio transporto eismo buvo senamiesčio žiedo suformavimas, kurio pagrindiniai elementai yra:

- užbaigtas rytinis senamiesčio apvažiavimas (Olandų, Dujos ir Višinskio gatvės su skirtingų lygių transporto mazgais), kuris per Sukilėlių, Dunojaus ir Liepkalnio gatves jungiasi su pagrindiniu greito eismo miesto žiedu - Minsko pl., Žirnių, Tūkstantmečio gatvėmis. Šiam tęsiniui dar būtina nutiesti uždarą ar pusiau uždarą transporto viaduką Sukilėlių gatvėje, įrengti skirtingo lygio sankryžą su Rasų gatve, nutiesti trūkstantį jungtį - Jotvingių gatvę link Naujininkų;

- nepilnai užbaigtas pietinis senamiesčio apvažiavimas Dujos gatve iki Liepkalnio gatvės. Anksčiau planuotas tęsinys iki Tūkstantmečio gatvės kol kas neturi aiškaus sprendimo, ypač po to kai rekonstruota Geležinkelio gatvė buvo susiaurinta iki 2 eismo juostų. Siūloma neatidėliotinai spręsti Stoties aikštės, Autobusų stoties ir Viešojo transporto terminalo klausimus. Esamos Seinų, Šopeno ir Kauno gatvės jau šiuo metu yra pasiekusios savo laidumo galimybes;

- vakarinis dvigubas žiedo segmentas organizuojamas per vienpusio eismo Sodų, Pylimo, Pamėnkalnio, Jakšto ir Vasario 16 - osios, Tauro ir Mindaugo gatves.

Siekiant sumažinti tranzitinio transporto eismą pagrindinėje senamiesčio II zonoje buvo realizuota kilpinio eismo organizacija. Senamiestis pagal kilpas suskirstytas į keturias spalvines zonas: rudą (Trakų g. zona), oranžinę (Islandijos g. zona), violetinę (Subačiaus g. zona) ir žydrą (Latako g. zona). Pagrindiniai įvažiavimai – Trakų, Islandijos, Subačiaus ir Latako gatvėmis, o išvažiavimai – Visų Šventųjų, Klaipėdos ir Universiteto gatvėse.

Buvo pasiektas esminis tikslas – uždaryti tranzitinį transporto eismą, kuris piko valandomis siekdavo iki 40 procentų. Buvo panaikinta iki šiol buvusi pagrindinė tranzitinė trasa Trakų, Vokiečių, Rotušės a., Savičiaus, Bokšto ir Išganytojo gatvėmis.

2 lentelė. Transporto srautų dinamika senamiesčio II zonos įvažiavimuose ir išvažiavimuose vakarinio piko val.

Gatvė	2000	2010	2016	2018	2023*	Skirtumas
Islandijos	463	700	535	440	329	-111
Trakų	804	515	575	560	401	159
Arklių + Visų Šventųjų	304	340	385	396	486	90
Subačiaus	143	190	140	180	313	133
Latako	435	265	265	175	223	48
L. Stuokos-Gucevičiaus	450	385	290	385	288	97
Universiteto	141	160	270	160	238	78
Klaipėdos	545	535	575	390	492	102
Lydos	92	110	130	55	82	27
Žemaitijos	148	70	50	50	119	69
Rūdninkų	236	130	300	200	716	516
Išganytojo	544	400	520	515	184	-331
Ligoninės	*	25	*	30	77	47
Viso	4305	3825	4035	3536	3948	412

* Vilniaus miesto monitoringo duomenys pagal įrengtų vaizdo kamerų informaciją

Iš turimų duomenų palyginimo matyti, kad nors buvo beveik panaikintas tranzitinis transporto eismas, tačiau bendras transporto srautas II zonos įvažiavimuose ir išvažiavimuose ne sumažėjo, tačiau padidėjo 10 procentų. Lyginant su 2010 ar 2016 metais srautai beveik nekito. Labiausiai transporto srautas padidėjo išvažiavime Rūdninkų gatvėje (72 procentai) ir sumažėjo išvažiavime iš Išganytojo gatvės (65 procentai).

Tai leidžia teigti, kad nors tranzitinis transportas buvo suvaldytas, tačiau pagrindinis tikslas sumažinti automobilių srautus II senamiesčio zonoje nebuvo pasiektas ir reikalinga išsami analizė priežastims nustatyti. Matyt esamas senamiesčio branduolys su dideliu gyventojų ir darbo vietų skaičiumi, išskirtiniu kultūriniu – buitiniu traukos potencialu menkai reaguoja į pateiktą susisiekimo sistemą ir bendri samprotavimai apie padėjusią ridą pasiekiant norimą tikslą ar stovėjimo vietą negali būti pagrindine priežastimi.

Jeigu paskutiniaisiais metais situacija iš esmės nėra pasikeitusi, tai siūloma esamą sistemą koreguoti arba pereiti mokamo įvažiavimo į senamiestį. Tuo pačiu gal būt būtų išspręsta nemenka vizualinės taršos problema (įvairūs nukreipiamieji stulpeliai, horizontalios linijos ir atskiri nužymėti baltai atskiri plotai, perėjos, stovėjimo vietos, dviračių takai, kurie gyvenamosios zonos ribose nėra privalomi), kuri atsirado su kilpinio įvažiavimo sistema ir nelabai priimtina šioje senamiesčio teritorijoje.

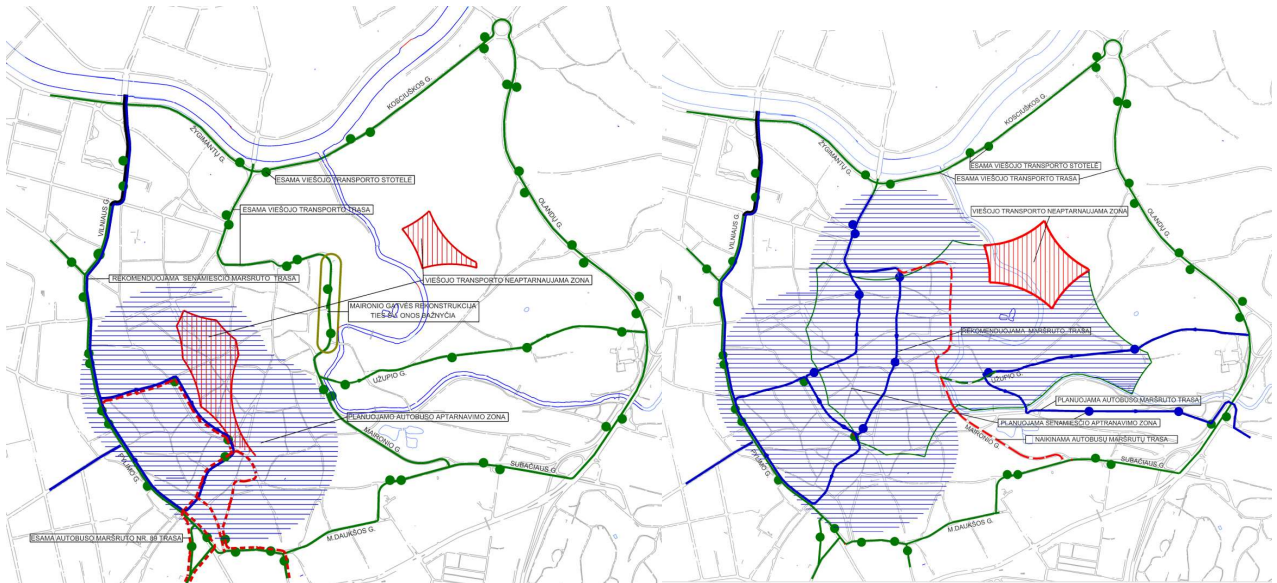
2018-2025 m. laikotarpiu transporto eismo intensyvumas rytinio piko valandomis senamiesčio žiede vidutiniškai sumažėjo 5 procentais (1,05 karto)

3.3 Viešojo transporto eismo organizavimas

Teisingas viešojo transporto eismo organizavimas senamiesčio teritorijoje yra vienas iš svarbiausių faktorių, mažinant automobilių srautus ir poreikį, jeigu atsikratysime esamo klaidingo požiūrio dėl maršruto formavimo senamiesčio teritorijoje. Esamas mažos talpos autobuso maršrutas Nr.89 kursuojantis kilpomis beveik 60 minučių intervalu ir pagal keleivių pervežimus esantis paskutinėje vietoje negali būti priimtinas gyventojams.

Nežiūrint į tai, kad šiuo metu didžioji dalis senamiesčio teritorijos yra aptarnaujama iš Pylimo ir Maironio gatvėmis esamų viešojo transporto maršrutų, pagrindinė centrinė dalis lieka

nepasiekama, neskaitant esamo mažareikšmio autobusų maršruto Nr. 89, kuris iš esmės nedaro jokios papildomos įtakos susisiekimo VT pagerinimui.

6. Siūloma viešojo transporto maršrutų schema Nr. 1 paliekant Maironio gatvę VT eismui
7. Siūloma viešojo transporto maršrutų schema Nr. 2 nutraukiant VT eismą Maironio gatvėje

Įvertinus tai, kad senamiestis, kuriame gyvena apie 20 tūkstančių gyventojų, didelė darbo vietų koncentracija bei yra didžiausias Vilniaus miesto kultūrinis, buitinis ir turistinis traukos potencialas, siūloma:

- organizuoti elektrinius vidutinės talpos 1-2 autobusų maršrutus, kurie sujungtų su pagrindiniais miesto rajonais su patogiais persėdimais iš skersinių maršrutų miesto vakarų ir šiaurės kryptimi su 6-10 minučių intervalu;
- užtikrinti 2 patogių keleiviams lengvai matomų ir prieinamų stotelių su įvažiomis įrengimą Vokiečių gatvėje ties Domininkonų g. sankryža ir Rotušė. Koreguoti Vokiečių gatvės rekonstrukcijos projektą kuriame tokios stotelės nėra numatytos;
- įvertinant kilpinio eismo organizaciją pastovi vienpusio eismo maršruto trasa senamiesčio II zonos teritorijoje praeitų Trakų, Vokiečių, Rūdninkų gatvėmis (1 variantas). Vienas iš tęsinių būtų šiaurine kryptimi link Žaliojo tilto, kitas – Vakarine kryptimi link Liubarto tilto. Galutinė maršrutų stotelė senamiesčio II zonoje – Rotušė. Esama stotelės vieta Rūdninkų g. nėra patogi ir matoma keleiviams ir turėtų būti panaikinta;
- uždarius VT eismui Maironio gatvę (2 variantas), neišvengiamai turėtų atsirasti dar vienas autobusų maršrutas iš Šiaurės krypties -Mindaugo tilto, kuris praeitų vienpusių eismu Pilies, Vokiečių, Domininkonų ir Universiteto gatvėmis. Šiuo variantu turėtų atsirasti būtinybė įvesti vienpusio eismo maršrutą Paupio ir Užupio rajonuose su tęsiniu iki Markučių Manufaktūrų gatvė. Šiuo variantu būtų panaikintas transporto eismas Maironio gatvėje ties Šv. Onos bažnyčia ir Kūdrų parko teritorijoje;
- fiksuoti kaip papildomą viešojo transporto rūšį – vandens transporto maršrutą Neries upėje, kuri taip pat įtakoja senamiesčio aptarnavimą;

3.4 Stovėjimo vietų įrengimas

Viešojo transporto, pėsčiųjų, dviratininkų ir mikromobilumo priemonių prioriteto įtvirtinimas miesto centro ir senamiesčio zonoje garantuotų kelionių lengvaisiais automobiliais mažėjimą, todėl stovėjimo vietų įrengimo bendra strategija neturi būti nukreipta jų intensyviai plėtrai. Turi būti pasirinktas optimalus jų skaičius ir atitinkamai pasirinkta jų vieta. Vietos pasirinkimas yra labai svarbus faktorius nes gyventojai ir turistai matydami bendrame senamiesčio fone stovinčius automobilius dažnai juos sutapatina su dideliais transporto srautais, kurie išties neturi nieko bendro.

I zonoje siūloma atsisakyti bet kokio transporto eismo naikinant esamų gatvių statusą (įskaitant Ir Trispalvės gatvę, kurią gali pakeisti žymiai artimesnė riboto eismo jungtis iš Maironio gatvės.

Siūloma pagrindinėje senamiesčio II zonoje nenumatyti ne tik naujų požeminių automobilių aikštelių, bet dviračių ar paspirtukų aikštelių, kurios taip pat įtampa nemažą kliūtį pėsčiųjų eismui. Bendras stovėjimo vietų skaičius II zonoje turi laipsniškai mažėti (tokios tendencijos jau yra fiksuojamos), pirmiausia tose vietose kur aiškiai gali būti fiksuotos kaip vizualinė tarša.

III zonoje, kompensuojant stovėjimo vietų mažėjimą II zonoje, siūloma įrengti požemines ar antžemines aikšteles kurios jau ne kartą buvo rekomenduojamos įvairiuose planavimo projektuose. Šiuose siūlymuose siūloma atsisakyti tokių požeminių aikštelių įrengimo po esamais skverais kaip nepriimtinais.

Pagrindinės automobilių stovėjimo vietos įskaitant ir gatvių važiuojamąją dalį pateiktos 8 pav.

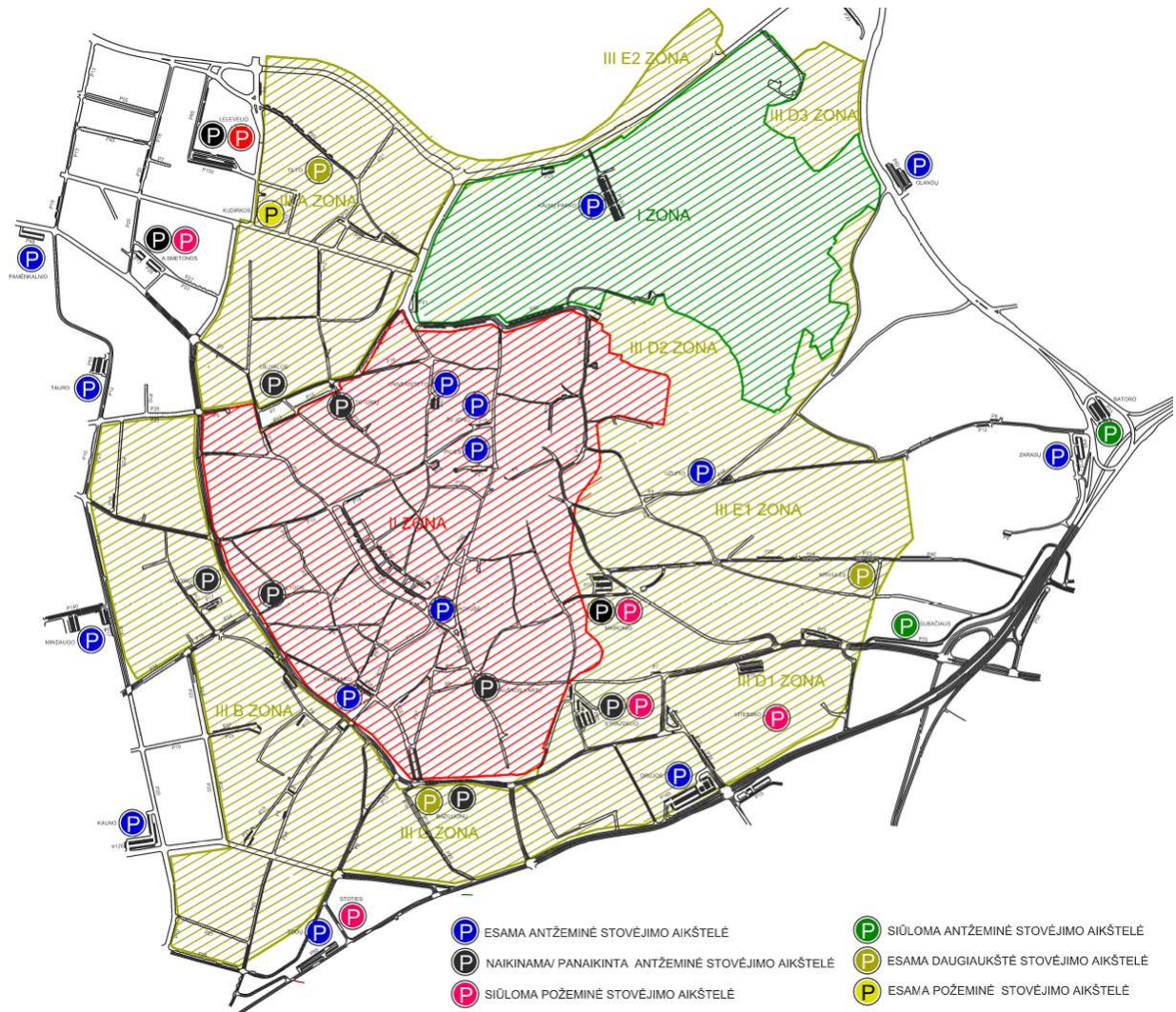
Viso senamiesčio teritorijoje įskaitant ir stovėjimo vietas⁵⁰, gatvėse numatoma (be naujai numatomų požeminių ir daugiaaukščių aikštelių): I zona – 180 vietų, II zonoje – 850 vietų, III zonoje – apie 2000 automobilių stovėjimo vietų⁴

I zonoje paliekama esama automobilių stovėjimo aikštelė su siūlymu ją rekonstruoti arba esant VMSA kitai nuomonei – panaikinti;

II zonoje siūloma panaikinti esamą aikštelę Totorių, Žemaičio aikštėje paliekant tik nedidelę teritoriją stovėjimui šalia gatvės kaip nepriimtina ir chaotišką senamiesčio teritorijoje, jau panaikintos aikštelės Lydos g. ir Subačiaus -Aušros Vartų sankryžos zonoje, paliekamos Universiteto, Šv. Jono, Pilies, Vokiečių, Rūdinkų gatvėse.

III zonoje siūloma palikti esamą požeminę aikštelę Kudirkos a., Tiltų g., Drujos - Rasų g. sankryžos zonoje, panaikinti aikštelę Liejyklos – Vilniaus g. sankryžoje, jau panaikinta Vingrių g. ties MO muziejumi, panaikinti aikštelę ties Halės turgaviete Bazilijonų gatvėje ir įdarbinti Halės turgavietės daugiaaukštę aikštelę, panaikinti esamą aikštelę Strazdelio -Vanagėlio g. sankryžos zonoje įrengiant požeminę aikštelę, įdarbinti PC aikštelę Drujos – Rasų g. sankryžos zonoje, siūlyti požeminę aikštelę Vitebsko g., naikinti esamą aikštelę Maironio Aukštaičių g. sankryžos zonoje, įrengti aikštelę ties Subačiaus transporto mazgu, įdarbinti daugiaaukštę aikštelę Krivulės gatvėje.

Pagrindinės automobilių stovėjimo aikštelės senamiesčio III zonos prieigose ir šalia senamiesčio žiedo siūlomos šiose vietose: Lelevelio g. siūloma naikinti esamą antžeminę ir įrengti 300 vietų požeminę aikštelę, Smetonos g. naikinti esamas vietas ir įrengti požeminę aikštelę, esama Pamėnkalnio g., esama Tauro g., esama Mindaugo g., esama Stoties a. papildant nauja požemine aikštele, esama Kauno g., nauja antžeminė Subačiaus g, esama Zarasų g., esama Olandų g., nauja antžeminė Batoro-Olandų g. sankryžos vidinėje zonoje.

8. Automobilių stovėjimo aikštelių ir pagrindinių stovėjimo vietų išdėstymo schema

Siūlomi eismo organizacijos ir stovėjimo vietų pakeitimai fiksuoti grafinėje dalyje ir papildomai nėra aprašomi. Problema dėl transporto eismo įtakos Šv. Onos bažnyčiai visiškai gali būti išspręsta tik nutraukus transporto eismą ties ja arba iš dalies patraukus važiuojamąją dalį nuo pastato dar 6 metrais ir įrengiant antivibracines priemones.

4. ARCHEOLOGIJOS DALIS

4.1 Archeologijos paveldo apsauga, archeologiniai tyrimai Vilniaus senamiestyje

Vilniaus senamiesčiui (unikalus kodas Kultūros vertybių registre – 16073) yra nustatytas ir archeologinis (lemiantis reikšmingumą) vertingųjų savybių pobūdis. Tarp Senamiesčio vertingųjų savybių yra nurodytos ir „grynai archeologinės“: *kultūrinis sluoksnis* (žr. Kultūros vertybių registre Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės 25504, A1610K vertingąsias savybes; –; TRP; 2013, 2023 m.); *kapai* (griautiniai XV–XVI a. kapai su įkapėmis ir be jų valdoje Aguonų g. 10; daug kapų suardyta statant staklių gamyklą „Komunaras“, 2006–2007 m. ištirta virš 200 palaidojimų; žr. 15.73, 13.74; griautiniai XIV–XVI a. kapai su įkapėmis ir be jų valdoje Bokšto g. 6 ir Latako g.; 1981 m., 2005 m., 2008–2010 m. ištirta apie 400 palaidojimų, galėjusių priklausyti Kristaus Gimimo cerkvės kapinėms; žr. 15.47, 15.50, 15.51, 15.61, 15.71; griautiniai kapai valdoje Liejyklos g. 4; dalis kapų sunaikinta statybų ir įvairių žemės kasimo darbų metu, 2008 m. aptikti 4 palaidojimai ir žmonių kaulų sąvarta; žr. 15.72; griautiniai XVIII a. pab. – XIX a. pr. kapai valdoje Mindaugo 14, 16; 2000 m. ištirta apie 70 palaidojimų; žr. 15.43; griautiniai kapai valdoje Subačiaus g. 9; kapai apardyti statybų metu, 2008 m. aptikti 2 palaidojimai, galėję priklausyti Šv. Dvasios cerkvės kapinėms; žr. 15.72; griautiniai kapai valdoje Totorių 25; 1999 ir 2001 m. aptikti žmonių kaulai iš suardyto kapų, galėję priklausyti šv. Igno bažnyčios kapinėms; žr. 15.49, 15.62; griautiniai kapai valdoje Užupio g. 11; kapai suardyti statybų metu, 2000–2001 m. aptikti keli suardyti palaidojimai, greičiausiai iš XVII a. čia buvusių augustinų bažnyčios kapinių, žr. 15.59, 15.66; griautiniai kapai valdoje Užupio g. 2 ir 4; 1982 m. aptiktas vaiko palaidojimas ir pavieniai žmonių kaulai, kurie galėjo priklausyti XVII a. sunykusios Šv. Petro ir Povilo cerkvės kapinėms; žr. 15.48; griautiniai kapai Užupio pėsčiųjų tako vietoje; 2001 m. aptikti keli suardyti palaidojimai, galėję priklausyti Šv. Baltramiejaus bažnyčios kapinėms, žr. 15.42, 15.63; kiti kapai; 2013 m.). Pateikiama informacija santykinai menka, tačiau pažymėtina, kad visas Vilniaus senamiestis patenka ir į didesnę aprėptį turinčios vietovės, kurioje saugomas archeologijos paveldas – Vilniaus senojo miesto ir priemiesčių archeologinės vietovės (unikalus kodas Kultūros vertybių registre – 25504) – teritoriją.

Nors turėtų būti griežtai saugomas, urbanizuotose vietovėse archeologijos paveldas yra neišvengiamai ardomas vykstant įvairiausio pobūdžio ūkinei veiklai. Vilniuje archeologijos paveldas dažniausiai ardomas vykstant pastatų, inžinerinių statinių statybos darbams, o prieš pradedant tokius statybos darbus ar, esant tam tikroms aplinkybėms (kai žemės kasimo, judinimo darbai nedidelės apimties, darbai vykdomi jau archeologų tirtose vietose ir pan.), tų darbų metu. Archeologinių tyrimų atlikimo vietovėse, objektuose, kuriuose yra saugomas archeologijos paveldas, būtinybė nurodyta, reglamentuota šiuose pagrindiniuose teisės aktuose: Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas (suvestinė redakcija nuo 2025-01-01 iki 2026-10-31); Paveldo tvarkybos reglamente PTR 2.13.01:2022 „Archeologinio kultūros paveldo tvarkyba“ (aktuali suvestinė 2024-12-13 redakcija).

Archeologijos paveldas daugeliu atvejų yra unikalus, neatkuriamas. Tai ypač pasakytina apie natūraliai amžių bėgyje susidariusį [Vilniaus senamiesčio] kultūrinį sluoksnį, kurio iki 1800 m. susiformavusi, ankstesnių amžių, epochų radinių turinti dalis yra laikoma vertinga archeologijos požiūriu, dar vadinama archeologiniu sluoksniu. Aptinkamos archeologinio laikotarpio pastatų, statinių liekanos vadinamos archeologinėmis struktūromis, kartais, nustačius jų kultūrinę vertę yra saugomos jų radimo vietoje, *in situ*, retesniais atvejais yra iškeliamos ir konservavus, restauravus eksponuojamos muziejuose ar kitose šių radinių apžiūrai pritaikytose vietose.

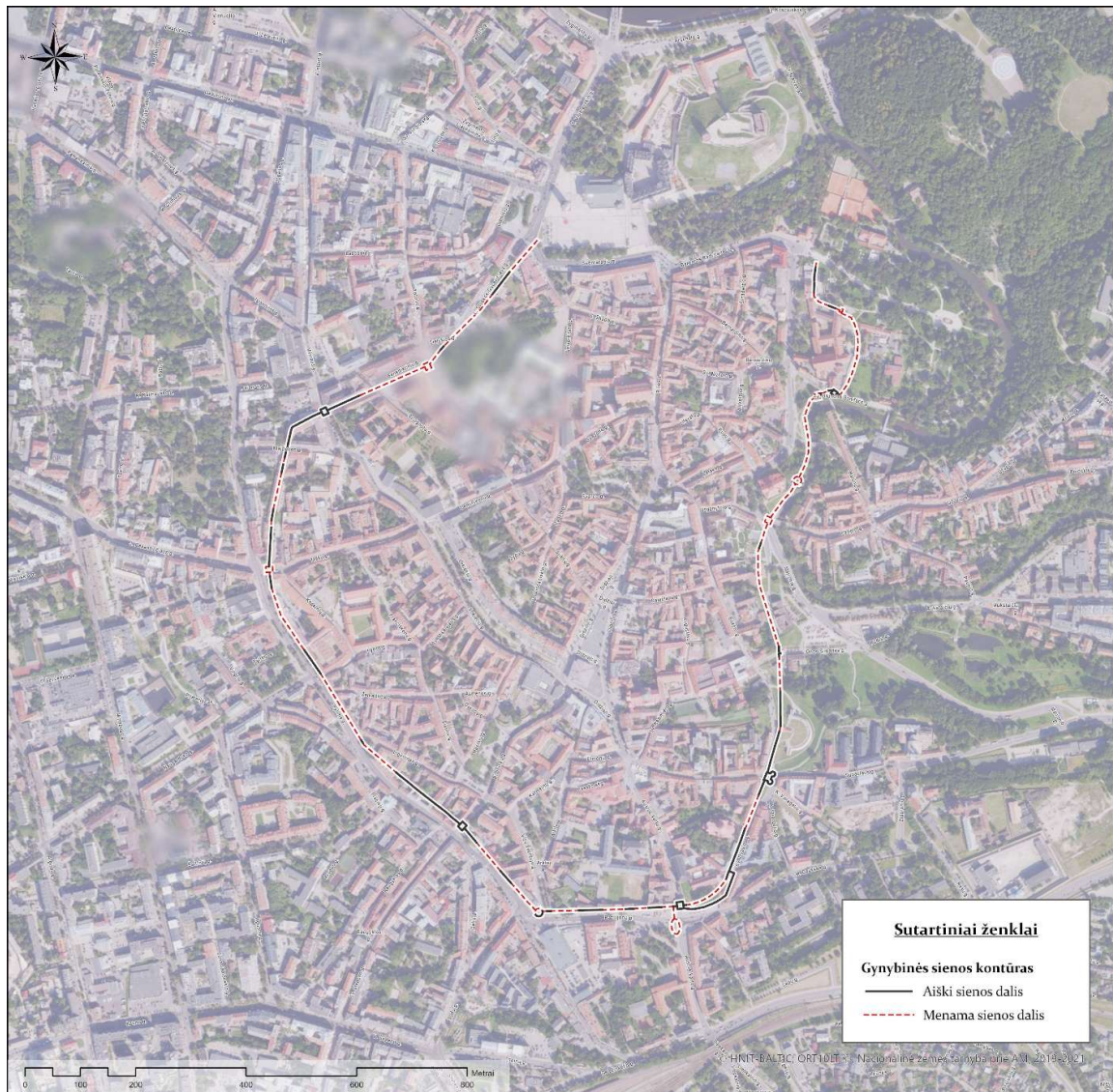
Vienintelis legalus archeologijos paveldo ardymo būdas – atliekant ardomuosius, t. y. archeologinius, kartais ir architektūrinius bei kitus tyrimus, kuriems vadovauti gali tik Kultūros ministerijos atestavimo komisijoje atestuoti specialistai. Siekdamas atlikti archeologinius tyrimus tam tikrame konkrečiame objekte reikiamą išsilavinimą turintis, atestuotas archeologas privalo gauti Kultūros paveldo departamento leidimą atlikti archeologinius tyrimus. Leidimas gaunamas tada, kai Kultūros paveldo departamento Mokslinė archeologijos komisija patvirtina, aprobuoja archeologo ar specialistų, tyrėjų grupės parengtą archeologinių tyrimų projektą. Projekte turi būti numatytas archeologinių tyrimų pobūdis, išsikelti archeologinių tyrimų tikslai, nurodytos kiek galint tikslesnės

archeologinių tyrimų apimtys, metodika, kurią taikant bus siekiama atlikti kokybiškus archeologinius tyrimus, įgyvendinti užsibrėžtus tikslus. Miesto tyrimų projektams, taip pat ir skirtiems atlikti archeologinius tyrimus Vilniaus senamiesčio teritorijoje, labai aktualūs yra istorinių tyrimų, ikonografijos duomenys, archeologinių tyrimų projekte privalo būti apžvelgti anksčiau tame konkrečiame objekte ar / ir jo aplinkoje atliktų archeologinių tyrimų rezultatai.

Vilniuje iki šiol yra atliktas didžiulis kiekis archeologinių tyrimų, bene daugiausia – Senamiestyje. Archeologinių tyrimų bei jų metu aptiktų radinių tyrimų rezultatai yra fiksuojami archeologinių tyrimų ataskaitose, kurių didžioji dalis saugomos Lietuvos istorijos instituto bibliotekos fonduose bei Kultūros paveldo departamento Paveldosaugos bibliotekoje. Šios ataskaitos yra pagrindinis šaltinis tolimesniems moksliniams tyrimams, archeologinių tyrimų rezultatų apibendrinimui. Santykinai trumpi straipsneliai, kita informacija apie Lietuvoje, taip pat ir Vilniaus senamiestyje vykusius archeologinius tyrimus pateikiama tęstiniame leidinyje „Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje“, kurio Lietuvos archeologijos draugijos iniciatyva kasmet yra paruošiamas naujas spausdintas numeris, o viešai ir nemokamai prieinamas internete: <http://atl.lad.lt/>. Archeologinių tyrimų Vilniuje vietas ir kitą reikšmingesnę informaciją yra apibendrinę Lietuvos istorijos instituto specialistai dviejuose „Vilniaus archeologijos atlaso“ leidimuose (2006 ir 2016 m.). Šiuo metu yra viešai prieinamas šio instituto darbuotojos dr. Oksanos Valionienės parengtas Interaktyvus Vilniaus archeologinių tyrimų sąvadas: <https://www.istorija.lt/el.-istekliai/interaktyvus-vilniaus-archeologiniu-tyrimu-savadas/1787>. Jame galima aptikti tiksliai 1950–2024 m. atliktų archeologinių tyrimų vietas ir šaltinius, t. y. nuorodas į archeologinių tyrimų ataskaitas. Metams bėgant didėjantis ataskaitų kiekis suteikia galimybę archeologams ir kitų mokslo sričių mokslininkams įvairiais pjūviais analizuoti Vilniaus praeitį, kelti naujas ir tikrinti senesnes mokslines hipotezes.

4.2 VILNIAUS MIESTO GYNYBINĖ SIENA

9. Gynybinės sienos schema

XVI a. pr., 1503–1522 m., pastatyti mūriniai, Vilniaus miesto vidurinę dalį ~100 ha plotą, amžių bėgyje tapusiu Vilniaus senamiesčio branduoliu, apjuosę gynybiniai įtvirtinimai – miesto gynybinė siena. Dabar šių įtvirtinimų liekanos su išlikusiais vieninteliais – Aušros – vartais, dalinai išlikusiais ir restauruotais kitais statiniais (bastėja Bokšto gatvėje, gynybinės sienos atkarpomis) bei po žeme ar kitų pastatų, statinių sudėtyje esančiais mūrais yra valstybės saugomas nacionalinio reikšmingumo lygmens kompleksas – Vilniaus miesto gynybinių įtvirtinimų liekanų kompleksas (unikalus kodas Kultūros vertybių registre – 39). Pastačius Vilniaus miesto gynybinę sieną mūriniai miesto ir pilių įtvirtinimai apjungti į bendrą visumą. Miesto mūriniai įtvirtinimai ne kartą rekonstruoti pritaikant juos prie bendraeuropinių karybos pokyčių. Pastačius miesto gynybinę sieną, šiame statinių komplekse būtų didesnio kiekio gynybinių statinių nei iki šiol manyta. Sienos linkių vietoje būtų daugiau gynybinių bokštų nei žinoma iš rašytinių šaltinių, jau pirmame miesto gynybinės sienos etape būtų daugiau nei penkių vartų statinių. Šiame etape miesto gynybinė siena iš esmės buvo pritaikyta gynybai lengvųjų šaunamųjų ginklų pagalba, tačiau ne tik frontaliai, bet ir flanginei gynybai. Antrame miesto gynybinės sienos raidos etape (1522 m. – XVI a. pab.) šį statinių kompleksą siekta pritaikyti gynybai artilerijos pagalba – pastatyti

du (Bokšto g. ir Aušros Vartų g.) ar trys (Bekešo kalne) artilerijos bokštai, galimai rekonstruoti seniau buvę bokštai (Apvalusis ir Spaso). Šiame etape dalis gynybinės sienos bokštų, tikriausiai dėl prasto jų stovio, panaikinta. Šio etapo pabaigoje galėjo būti pradėtas įrenginėti pirmasis miesto bastioninių įtvirtinimų žiedas. Gynybinė siena paaukštinta, joje įrengtos naujos kartos šaudymo angos, rekonstruoti kai kurie vartų statiniai. XVI a. pab. pradėti darbai tęsti ruošiantis Maskvos karui, atstatymo darbai vyko karo metu ir po jo. Gynybine prasme svarbus miesto gynybinės sienos statinių kompleksas išliko iki XVIII a. pabaigos – Tado Kosciuškos vadovaujamo sukilimo. Archeologinių, architektūrinių tyrimų metu atkasami, kitokiu būdu aptinkami šio komplekso likučiai, kurie suteikia naujų duomenų apie miesto įtvirtinimų statybą, raidą. Dar 2005 m. buvo patvirtinta Vilniaus savivaldybės Vilniaus miesto gynybinės sienos (G235K) paveldotvarkos programa iki 2009 m., tačiau ji liko neįgyvendinta.